T a r i h t e M e t o t

v e

TARİHÎ TETKİKLER IŞIĞINDA

SAHABE DÖNEMİ

فصل الخطاب في مواقف الاصحاب

Müellif

Muhammed Salih EKİNCİ

Mütercim

Mehmet Ecir EŞİYOK

İTHAF

Bir çok müellifin adetidir; eserlerini ya kendilerine bağlı ya da bağlı oldukları şahsiyetlere ithaf ederler.

İşte bu doğrultuda bize yapılan iyiliklere karşı vefalı olmanın gereği olarak biz de bu eseri,

İslâm'a hizmet yolunda gösterdiği üstün gayretlerinin bir meyvesi olan bu eşsiz eserin ithaf edilmeye en layık olan...

Tahkîk ve İrfan bayrağını dalgalandıran ve İslâmî ilimlerin neşrinde var gücünü sarfeden...

Allah'ın, kendisine bahşettiği bütün kabiliyyet ve gücünü İslâm'a ve Müslümanlara hizmetine vakfeden...

İslâm'a hizmet ve Mevlâsını razı etme uğruna, dünyayı, rahatı ve lezzetleri terk eden...

Himayesinde terbiye aldığım, kucağında büyüdüğüm ve eşiğinde yetiştiğim...

Büyük mürebbi ve hikmet sahibi bir mercî olan

ŞEYH MUHAMMED EL-AREBKENDÎ'ye...

İthaf ediyoruz.

İSTEME ADRESLERİ

KONYA

Muhammed Salih EKİNCİ
Tel: 0.332.245 10 35

Tekin Kitabevi
Tel:0.332.350 30 17 - 352 76 13

Ribat Basım Yayın A.Ş.
Tel:0.332.350 80 75

Uysal Kitabevi
Tel:0.332.351 62 17 - 35291 23

İSTANBUL

Ravza Yayınları
Beyaz Saray Kitaplar Çarşısı No: 45/1 Beyazıd/İSTANBUL
Tel:0.212.518 43 96

ANKARA

Arapça Kitapevi
Merkez Hacı Bayram Kitapçılar Çarşısı No: 32 Ulus/ANKARA
Tel:0.312.311 67 02

Dizgi: mikro dizgi
Adliye Bulvarı Küçükköylü Apt. No: 3/9 KONYA
Tel: 0.332.350 07 51 - 353 29 08 Fax:350 37 43

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

Hamd, alemlerin Rabbine, salat-u selam, inam-u ikram onun Rasulüne, Âline, ashabına ve onun izini takip edenlerin üzerine olsun.

İnsanlık tarihi ile başlayan hak-batıl mücadelesi çeşitli devreler ve çeşitli merhaleler geçirmiştir. Ve bu mücadelede hak tarafı peygamberler ve ümmetleri tarafından temsil edilegelmiştir.

Adem'den Nuh'a, O'ndan İbrahim'e, O'ndan Musa'ya İsa'ya derken nihayet bu dava, peygamber bazında Hz. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile son bulmuştur. Artık O'ndan sonra peygamber gelmeyecekti, gelmeyecekti ama bu mücadele devam edecekti. Tıpkı diğer peygamberlerden sonra devam ettiği gibi. Tek farklı yanı bunun kıyamete kadar temsil ve tebliğe edilmesiydi.

İşte bu vazifeyi peygamberlerden sonra edâ etme işi ashâbına düşmüştür. Ve yüce davayı cüce insanlar değil, büyük insanlar taşıyacaktı.

Ve El-hak öyle de oldu ve Hz. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'den sonra Hulefâ-i Râşidîn etrafında kümelenen ashabı bu mücadeleyi devam ettirdi.

Tabii ki karşı taraf da özellikle Yahudiler, hiç de boş durmadı. Ve her türlü vesile ile karşı koymaya çalıştı. Kimi zaman silah kullanarak, kimi zaman müslümanların arasına tefrika sokacak fitneler çıkararak hedeflerine ulaşmaya çalıştılar.

Ve nihayet bu davayı temsil eden ilk kuşak olan sahabileri gözden düşürmek sûretiyle bizâtihi davayı da düşüreceklerini hesap-

بسم الله الرحمن الرحيم

ESER HAKKINDA

Bu kitap, Arapça olarak 1986 yılı Ocak ayında yazılmış, aynı yıl Nisan ayında Ali Arslan Hoca tarafından Türkçeye terceme edilip, basılmıştır.

Sonra, Arapçası Suud'da (Riyad şehrinde) İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye Üniversitesi Rektörünün önsözüyle birlikte Üniversite tarafından basılmıştır.

İkinci Arapça baskısı, -ilâveli olarak- Mısır'daki Dâru's-Selâm yayınevi tarafından yapılmıştır.

Ezher Üniversitesi, İmam Muhammed b. es-Suûd Üniversitesi, Medine'deki Camiatü'l-İslâmiyye Üniversitesi, Mekke'deki Camiatü Ümmi'l-Kurâ Üniversitesi, Hindistan'daki Nedvetü'l-Ulemâ Üniversitesi gibi önemli eğitim kurumlarına ulaşmıştır.

Ayrıca bir çok İslâm âlimlerinin eline de geçmiş, meselâ; Merhûm Şeyh Abdülfettâh Ebû Ğudde, Seyyid Ebi'l-Hasen Ali en-Nedvî, Yûsuf el-Karadavî, Vehbe ez-Zuhaylî, Dr. Abdüssettâr Ebû Ğudde, Dr. Sıddîk Muhammed ed-Darîr, Dr. Ali el-Karadâğî, Muhammed Emin Er, Halil Günenç gibi.

Kendilerine intikâl eden kuruluş ve âlimler tarafından takdîre şâyân bulunmuştur.

ÖNSÖZ

"İMAM MUHAMMED BİN SUUD EL-İSLÂMİYYE" ÜNİVERSİTESİNİN ESKİ REKTÖRÜ VE HALEN DİN İŞLERİ BAKANI OLAN BÜYÜK İSLÂM ÂLİMİ VE YAZARI PROF. DR. ABDULLAH BİN ABDUL-MUHSİN'İN KİTABIN ARAPÇA BİRİNCİ BASKISINA YAZDIĞI ÖNSÖZ.

بسم الله الرحمن الرحيم

Hamd âlemlerin rabbi Allah'a, salat ve selam, Resûlü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in al ve Eshâbının ve kıyamete kadar ihsanla kendisine uyanların üzerine olsun.

Bir kısım tarihçiler ve halk tabakasından bazıları, sahabe rıdvânullahi aleyhim ecmain'in bazısından, onların, hayatlarında cereyân eden olaylar karşısındaki tavırlarından bahsederken gereken ciddiyeti göstermemekte, güvenilir olmayan kaynaklara, her zaman ve her yerde İslâm'a tuzak kurmak için çalışan İslâm düşmanları bazı cahiller, rafizi, bid'at ehli, zındık, münâfık, yahudi ve hıristiyan kaynaklı bazı rivâyetlere itimad ederek, araştırıp incelemeden, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in bazı sahâbîlerine, mü'minlerin annelerine uygun olmayan bazı vak'aları naklederler.

Bunlar sahâbeyi (Radıyallahu Anh) adâlet ve istikametle vasıflandıran, Allâh'ın ve Rasülünün emirlerine muhalefet ederek onları kötülemekten uzak durmazlar. Halbuki onlar, Yüce Allah'ın eşsiz kelâmında vasıflandırdığı gibidir. ***"Siz insanlar için çıkartılmış en hayırlı ümmetsiniz"*** (Âl-i İmrân, 110).

Resûl-i Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onlar hakkında şöyle buyurmaktadır: ***"Eshabıma sövmeyiniz! Vallahi şayet biriniz Uhud dağı kadar altın infak etse, onların bir müd'düne*** (iki avuç miktarı) ***hatta yarım müd'düne*** (sevabça) ***ulaşamaz.*** (denk olamaz) (Buhâri-Müslim).

ladılar ve bu doğrultuda kimi zaman müslümanlar tarafında meydana gelen boşluklardan istifade ederek, kimi zaman yoruma açık söz, davranış ve hâdiseleri kendi hesaplarına göre çarpıtıp yansıtarak hedeflerine ulaşmaya çalıştılar.

Bu meyanda çıkan ihtilaf ve tefrikalarda karşıt gruplar tarafından sudûr eden söz ve davranışlardan işlerine geleni ön plana çıkarmayı ihmal etmediler.

İşin bir de acı tarafı, bazı İslâm tarihçilerinin de bundan nasibini almasıdır.

İşte elinizdeki bu kitap, gerek İslâm tarihini araştırırken uyulması gereken yöntem ve kriterleri zikretmesi bakımından, gerekse Hulefâ-i Râşidîn ve onlardan sonraki dönemlerde çıkan olaylara bakış açısı vermesi cihetiyle başvuracağınız en önemli eserlerden biridir.

Hasbel-kader tercüme etmek zorunda kaldığım bu kitap, daha profesyonel bir şekilde tercüme edilmeye ve daha fazla emek verilmeye layıktır. İnşaallah bir gün buna da kavuşacaktır.

Bu tercümenin benim ilk çalışmam olması hasebiyle bir hayli tashihe ihtiyacı bulunduğunu itiraf ediyorum. Çıkacak hatalardan ötürü daha şimdiden dikkatli okuyuculardan ve üstadım olan müelliften özür diliyorum.

Mehmet Ecir İŞİYOK

BÜYÜK İSLÂM ÂLİMİ YAZAR VE DÜŞÜNÜR ES-SEYYİD EBU'L-HASEN ALİ EL-HASENÎ EN-NEDVÎ'NİN TAKRÎZİ

Muhterem faziletli ve değerli kardeşim!

Cenâb-ı Hak sizi muhâfaza eylesin.

Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berâkâtuh.

Cenâb-ı Hakkka sizin için hayır, saadet ve afiyetiniz için dua ediyorum. Faslu'l-Hitab fî Mevâfıkı'l-Eshâb adlı eseriniz elimize geçti.

Bu eser yerinde ve zamanında te'lif edilmiş bir eserdir. Bu eseri beklenmedik bir nimet olarak görüyorum.

Bu günlerde Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın siyretiyle ilgili bir kitap yazmakla meşgul idim.[1] Bu kitabımda, Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın diğer üç Hulefâ-i Râşidîn ile olan iyi ilişkileri konu edindim. Kitabınızı, iyi ve değerli bir hediye olarak telakki ettim. İnşaallah bu kitabtan büyük çapta istifade edeceğim.

Kendim ve bu mevzûya ehemmiyet veren herkes adına, Allahu Teala'nın sizlere hayır mükafaatlar vermesini diliyorum.

Cenâb-ı Hak ilminizi ve amelinizi bereketli kılsın ve sizleri muhafaza eylesin.

Vesselâmü Aleyküm ve rahmetullahi ve berakâtuh.

Kardeşiniz. Ebü'l-Hasen Ali El-Hasenî En-Nedvî

9 Şevval 1408 Hicrî

---

[1] Ebu'l-Hasen En-Nedvînin yukarıda bahsetmiş olduğu ve yazmakla meşgul olduğum dediği kitap, "El-Murteza" adlı kitaptır. Biz de o kitaptan, bu kitabın ikinci baskısında istifade ettik. Bu hususa dikkatinizi çekmek istedik.

Her müslümana düşen, sahâbeler arasında cereyân eden ihtilaflar konusunda susması, sadece bir kitapta görmekle veya birisinden duymakla onlara herhangi bir şeyi nisbet etmemesi ve onları ancak ahseni zikir (en güzel şekilde) ile anmak vaciptir.

Tarihçiler, müellifler ve gerçeği araştıranlara gelince; onların haberleri iyice araştırmaları kendilerinden meydana gelen fiilleri içtihâda hamletmeleri gerekir. Çünkü onlar, ümmetin en hayırlısı, hakkın davetçileri, Kur'an ve sünnetin tebliğcileridir.

Büyük İslâm âlimi Ahmed oğlu Muhammed Salih -Allah kendilerini muvaffak eylesin- Bu eserinde (faslu'l-hitâp) gerçekten son derece güzel bir gayret göstermiştir. Bize sahâbelerin durumlarını, ğarazlı olanların istedikleri, kin sahiblerinin farzettikleri gibi değil de, onların durumlarını olduğu gibi açıklamak için, çok kıymetli eserleri ve en güvenilir tarihi kaynakları derinlemesine araştırıp incelemiştir.

Bu geniş mevzûda konuya halel gelmeyecek şekilde sözü özetlemiştir. Mes'eleleri tahkik edip, olayları adaletle değerlendirmiş, hakkı araştırıp, hepsine insafla yaklaşmış, taraf tutmamış, tefrika yapmadan toplamış, ayrılığa götürmeyip vahdeti sağlamış, yıkıcı değil de yapıcı olmuş, peygamberin sahabelerinin durumlarını, önlerine çıkan problemleri çözmekte nasıl hikmetli bir şekilde davrandıklarını, her davranışlarında Hakk'a yardımcı olmak ve tevhid bayrağını yükseltmek için her türlü çabayı sarfettiklerini, basiret sahibi olan herkese açıklamıştır.

Yüce Allah'tan bu değerli kitabın İslâm ümmetinin tüm evlatlarına faydalı olmasını, Sahâbe-i Kiram'la ilgili bazı mes'elelerin tahlilinde ve aralarında cereyân eden tamamı ictihâdî mevzular olan bir kısım ihtilafların iç yüzü hakkında, etrafında toplanılacak ve arkasında yürünülecek bir bayrak olmasını dilerim.

Yine O Yüce Allah'tan, müellife dini ve ümmeti için takdim ettiği çalışmalarından dolayı en iyi mükafaatlarla ödüllendirmesini dilerim. Doğru yola hidayet eden Allah'tır.

Dr. Abdullah bin Abdülmuhsin Et-Türkî

BİRİNCİ MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

Muhterem okuyucu! Elinde bulunan bu kitap, Milâdî 1985, Hicrî 1406 tarihinde Mardin'in küçücük bir köyünde, yaşça küçük fakat ilmen yetişkin bulunan M. Salih Ekinci hoca efendinin kaleminden çıkmıştır. Kitabın arabça metni bana takdim edildiğinde, bende önemli bir şey değildir diye bir düşünce hasıl oldu. Kendi kendime **"Bir te'lifin değerini, yazarın gençliğine veya ihtiyarlığına bakarak vermek doğru olmadığı gibi, insafa da sığmaz"** dedim. Bu peşin hükmü bertaraf etmek için, kitabı okumaya başladım. Okudukça, zevkim arttı. Birçok uzun eserlerde arayıp göremediğimi, o genç alimin bu kıymetli kitabında buldum. Kendisini tebrike şâyân gördüğüm gibi kitabını da fevkalade tasnif olarak müşâhede ettim. Arab diliyle yazılan bu eseri, okuyucularıma kazandırmak ve müellifi başka te'liflere teşvik etmek için türkçeye tercüme ettim.

Bu kitabda genellikle Ashâb-ı Kirâm'ın başlarından geçen olaylar, adilane bir tarzda ele alınmış ve hall-ü-fasıl edilmesi için "EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAÂT" âlimlerinin kelamlarından ve kitablarından deliller nakledilmiştir. "İbnu-Sebe" mel'ûnunun menfî ve yıkıcı propagandasına kapılarak veya katılarak bir kısım sahâbîye dil uzatan ve çeşitli iftiralarda bulunan kimselerin maskesini yırtan eserlerden biri olan bu kitab, Sahabe tarihini okumak isteyen herkesin elinde bulunmalı ve defalarca okunmalıdır.

Son olarak; Mardin ili, Kızıltepe ilçesinin Alipaşa Köyü'nde otuz yedi sene önce dünyaya gelen Ahmed oğlu Muhammed Salih Ekinci, bu kitabdan önce birçok risâle ve kitablar derleyip yazmıştır. Onlardan en gözdesi, Mevlâna Halid el-Bağdadî'nin mektûbâtına yazmış olduğu nefis mukaddimesidir. Bu mukaddimeyi okuyan, müellifin Ulûmu-Müdevvenede büyük mesafeler katettiğini görüp takdir

TAKRİZ

بسم الله الرحمن الرحيم

Hamd, Olmuş ve olacağı bilen, İlimlerin hakikatlarından, fenlerin inceliklerinden, kullarından dilediğine dilediğini ilham eden, Allah'a mahsustur.

Gerçek ma'rifet ve ilimlerin kaynağı, en doğru ve en kuvvetli ilimlere götüren efendimiz Muhammed'e, onun bütün âl-u ashabına salât ve selâmlar...

Bundan sonra bilinmiş olsun ki, cehaletin karanlıklarıyla kararan bu atmosferde, maârifdan mahrum bulunan bu kıtlık devirde elinizde bulunan bu kitabı cömerdce takdim eden, pırıl pırıl parlayan bir kalb, keskin bir basiret, emirlerin kaynaklarını ve hakikatlerini kavrayan, yolun alamet ve inceliklerini kapsayan hünerli bir kalemdir. Müslümanların başına hiçbir zamanda gelmemiş cehalet felaketinin indiği bu devirde en fazla duyulan konuları kapsamaktadır bu kitap...

Bu zamanda inen cehalet felaketinden bahsettik. Zira Müslümanlardan bazı safdiller, hilebaz İbnu-Sebe'in başının altından çıkan ve ashab dahil, müslümanların arasında yayılan fitneler denizinin dalgaları içinde birbirine karşı olan tutumlarının nedenlerini bilmemektedirler. İslâm ve Müslümanların aleyhinde buğuz ve adavet gizlemekte olan İbni-Sebe'in çirkin ve aldatıcı kandırmalarına kulak verenler, bu bilgiden yoksundurlar. İşte bu gruba giren bazı Müslümanlar, bu tehlikeyi görmedikleri için dinî gayret adıyla bazı sahabeye dil uzatıyorlar. Oysa bu durumları, Resûlullahın ***"Ashabım konusunda Allah'dan korkunuz! Allah'dan korkunuz! Benden sonra onları hedef seçmeyiniz..."*** hadisiyle açık bir çelişki

eder kanaatindeyim. Allah, ilim sahasında benzerlerini müslümanlara ihsan eylesin. Amin... Hamd alemlerin Rabbine mahsustur.

Salât ve selâm Kâinatın önderi Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına olsun.

İstanbul, 30.4.1986

Ali Arslan

vardır. Bu düzgün boyda ve bu yüce derecede bir kitab şimdiye kadar gözümüze çarpmadı. Daha önce varsa da, tarihin eli onu parçalayıp ortadan kaldırmıştır. Böylece İslâm'ın pınarından bol bol İslâmî ilimleri içen müellif kardeşimize Cenab-ı Hak, resûlünün ashabına yapılan bu büyük hizmeti lutfetti. Müellif, meseleye gereken değerini verdi. Durumu, gerçek noktasına oturttu. Böylece girişi tehlikeli olan bu konuda insanı fazla malûmata muhtaç bırakmayan eseri vücuda getirdi. Kapalı meselelerin perdesini kaldırdı. Emirlerin gerçeklerinin üzerindeki örtüleri yırttı.

Hakkı söylemek gerekirse, bu kitabın yazılması büyük bir hizmettir, keskin bir zekayı gerektirir. Kesici bir kavrayış, tam bir basiret ve bu üst üste yığılmış durumun etrafına bırakılmış şübheleri eksiksiz tarzda kavrayan bir ittila'ya ihtiyaç duyar. Aynı zamanda hummalı bir çalışma, tam bir araştırma, konu ile bağlantısı bulunan değerli meseleler, kıymetli cevherleri bulundukları yerlerden hikmetli ve bilinçli bir biçimde çıkarmaya ihtiyaç vardır. Meselelerin çeşitlerini tanzim ederken doğru bir siyaset, ilmî sahada tam bir yetki gerektir. Hele sahabenin hallerine, sîret ve gidişatlarına, onlara yapılan itirazlara vakıf olmaya daha da ihtiyaç vardır.

İşte müellif -Allah sayini kabul etsin- konuya gereken ehemmiyeti vermiştir. Yazdı, tetkik etti, araştırdı. Hakkı gündeme getirdi. İnsaflı hareket etti. Şahidler huzurunda ve perva etmeden hakkı açıkça haykırdı. İnsaflı davrandı. Meseleye gereken ehemmiyeti verdi. Böylece mühim bir hizmeti ifâ etti.

Müellifin bu kıymetli çalışması, şu noktalarda özetlenebilir:

Eskiden olduğu gibi şimdi de, selefde olduğu gibi halefde de durumları müzakere edilen şu mübarek sahabenin hallerini araştırmıştır. Eğer olmuşsa, Hz. Fatıma'nın hakkında Hz. Ebu Bekr'in davranışını, Hz. Fatıma'nın ölünceye kadar onunla konuşmamasını

teşkil etmektedir... Öyle ise bütün Müslüman (alim)lere vacip olan, peygamberlerinin ashabının ve havârilerinin tutumlarını incelemeleridir. Olayları yerine oturtması için, onların hallerini araştırmalıdır.

Bizim selefi sâlih (sâlih geçmişler)imiz bu hususda hiçbir eksiklik yapmamışlardır, en ince noktaya kadar her şeyi deşmişlerdir. Bazı kimselerin sahabeye yönelttiği birtakım hataları da tahkik etmişler. Bütün bunları en güzel tarzda yorumlamışlardır. Ashab-i Kiram'a yapılan ve yapılacak olan tüm itirazları şifâ verici cevablarla vuzuha kavuşturmuşlardır. Bu cevapları tarihin varlığından derlemişlerdir. Zoraki cevaplardan oldukça kaçınmışlar ve böylece durumun gereğini vermişlerdir. Ashabının hususunda peygamberin hürmetini gözetmişlerdir. Tarihi kritiğin hakkını da vermişlerdir.

Ümmeti Muhammed'den ötürü Allah onları en hayırlı mükafata kavuştursun. Fakat bu verilen cevaplar, onların kitablarında oldukça dağınık bir durumdadır. Öyle ki olayın gerçeğinden haberdar olmak isteyen biri, değişik kitablardan cildlerce okumaya mecbur kalır. Cevablar uzun, kitabların içinde dağınık ve tarihin dalgalarına karışmıştır. Bunun için Ashab-ı Kiram'ın arasında geçen olaylara vakıf olmak isteyen, bir sürü tarih kitablarını elde etmek mecburiyetindedir. Bu da, iktisadi buhran geçirmekte olan bu ortamda kolay bir iş değildir.

Bunun yanında haftalarca zamanını sarfetmesi gerekir. Bu da, herkes için mümkün değildir. Öyle ise, bu konuda hacmı küçük fakat faidesi büyük, kabuklarını değil, meselelerin özlerini derleyen, durumu hak ölçü ile ölçen ve olayları adalet terazisiyle tartan, hakkı hak olduğu için arayan, insafdan ayrılmayan, taassuba kaçmayan, cevab veren, muhale yapışmayan, açık ifade kullanan, birleştiren, dağıtıcı olmayan, te'lif eden zorluklar getirmeyen, düşündüren, yıkmayan kısa ve öz ifadelerde bulunan, bir kitaba şiddetle ihtiyaç

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ﴿١﴾ الرحمن الرحيم ﴿٢﴾ مالك يوم الدين ﴿٣﴾
اياك نعبد واياك نستعين ﴿٤﴾ اهدنا الصراط المستقيم ﴿٥﴾ صراط الذين
انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولاالضآلين ﴿٦﴾

اللهم صل وسلم وبارك على سيدنا محمد وعلى ال سيدنا محمد كما صليت
وسلمت وباركت على سيدنا ابرهيم وعلى ال سيدنا ابرهيم فيالعالمين
انك حميد مجيد
واشد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له واشهد ان سيدنا محمدا عبده
ورسوله اما بعد

eğer doğru ise Hz. Ali'nin Hz. Ebu Bekr'e biat etmekten geri kalmasını, Hz. Osman'ın valileri hakkındaki durumunu, malî tasarruflarını, Cemel ve Sıffin hadiselerinin ve Tahkim meselesinin kritiğini yapmıştır.

Evet müellif, uzun kitablarda dağınık bulunan ve şu tehlikeli ve korkunç konuda yazılanların cevablarını toplamıştır. Gönüllere şifâ veren, kalbleri rahata kavuşturan, Resûlullah'ın bazı sahabelerine karşı insanın kalbinde bulunması muhtemel olan buğzu bertaraf eden cevabları getirmiştir.

Evet, mümkündür ki, ümmetin kahramanlarının sîretini bilmeyen, cahil muhitlerinin tesirinde kalan bazı kimseler veya bazı sahabelere buğedilen ortamda yetişen bir takım insanlar veya en azından İslâm'ın yüce edebine aykırı düşen birtakım etkilere kapılanlar, bu kıymetli kitabda geçmekte olan meselelerden bazılarını gördüklerinde rahatsız olabilirler. **"Bu cevablar, zorlamalardır"** iddiasında bulunabilirler. Fakat bu itirazları ilmî araştırma yapana yakışmaz. İnsaflı kişi, her meseleyi ilmî terazi ile tartar, insaf ölçüsüne vurur. Hevâ ve zulüm mizanlarından kaçar.

Esseyyid M. Halil el-Mardinî

Doç.Dr. Halil ÇİÇEK

100. Yıl Üniversitesi

İlâhiyat Fakültesi

Tefsir Hocası

lâhu Aleyhi ve Sellem)'e iman (edip), iman ettiği halde kendisiyle bir araya gelen ve İslâm üzere ölen kişidir". Ta'rifde yer alan "Peygamberle bir araya gelen" ifadesinin genellemesine göre; sohbetinde uzun veya kısa bir süre meclisde bulunmuş olsun, O'ndan hadis rivâyet etsin veya etmesin, O'nunla savaşa katılmış olsun veya olmasın, ancak yine meclisinde bulunmamış olsa dahi de bir defa görmüş olsun veya körlük gibi bir sebepden dolayı O'nu görmemiş olsun, dolayısıyla sadece onunla karşılaşmış olan bir kimseye sahâbî denir.

Yine tarifte geçen "iman ettiği halde" ifadesine göre bir kimse kâfir olduğu halde Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) le karşılaşmış ve bilahare iman ettikten sonra Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) le bir daha karşılaşmamış ise, Sahâbî sayılmaz.

Keza tarifte geçen "İslâm üzere ölmüş" ibaresine göre; bir kimse Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'le kendisine iman etmiş olarak karşılaşmış, ancak daha sonra -Allah korusun- mürted olmuş ve mürted olarak ölmüş ise yine sahâbî sayılmaz. Bu kabilden az sayıda bazı kimseler olmuştur. Öte yandan, bir kimse mümin olarak Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'le karşılaşmış daha sonra mürted olmuş, daha sonra tekrar ölmeden İslâm'a dönmüş ise, ikinci bir defa karşılaşsın veya karşılaşmasın yine de "sahâbî" sayılır.

Bu tarif Buhârî'nin Hocası Ahmed bin Hanbel gibi muhaddisler ve bunlara tabi olan alimler nezdinde tercih olunan en sahih görüşe dayanmaktadır. Bunun ötesinde diğer şâz görüşler de vardır.[2]

---

[2] El-İsâbe, 1/7-8.

İmdi, bu kitap, gerek işlediği konu, gerek içeriği, gerekse uslûbu itibariyle sahasında tek eserdir.

Bu kitapta, sahabelerin durumunu, doğruyu yanlıştan ve hakkı bâtıldan ayırd edecek şekilde ele aldım ve bu necib ve müstesna insanlarla irtibatlandırılmaya çalışılan iftira ve şüpheleri gidermeye çalıştım.

Bu çalışmamda muhakkık ve sika (güvenilir) alimlerin sözlerine müracaat ettim ve sağlam ve mudakkik imamların incelemelerine itimad ettim.

Kitabı bir mukaddime (giriş), altı fasıl ve bir hatime şeklinde düzenledim.

Yüce Mevlâ'dan diliyorum ki beni güzel (iyi) amele muvaffak kılsın. Beni bâtıla meyletmekten ve hatadan uzak kılsın ve yükümü ağırlaştıran günah ve hatalarımı affeylesin.

MUKADDİME (GİRİŞ)

a. Sahâbînin tanımı

b. Sahâbîlerin fazileti ve adâleti ile ilgili rivâyetler

c. İslâm tarihini değerlendirmede önemli bazı ölçüler

SAHÂBÎNİN TANIMI

Âlimler "sahâbî"nin tanımı ile ilgili farklı görüşler beyan etmişlerdir. Hâfız İbn-i Hacer el-Askalânî "El-İsâbe" adlı eserinde bu konuyu ele almış, bu konudaki sahih olan görüşleri açıklamış ve meseleyi uzun uzadıya incelemiştir. Biz ise onun incelemesinin özetini burada nakletmekle iktifâ edeceğiz.

İbn-i Hacer (Radıyallahu Anh) diyor ki; sahâbî konusunda vâkıf olduğum en sahih tarif şöyledir: "Sahâbî, Peygamber (Sallal-

4. Hz. Câbir (Radıyallahü Anh) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu naklediyor: ***"Beni gören veya beni göreni gören bir müslümana ateş değmez."*** (Hadisi Ziyâ, "El-Ehâdisu'l-Muhtâre" adlı eserinde rivâyet etmiştir. Ayrıca Tirmizî de bunu rivâyet etmiş ve hadisin "hasen" olduğunu söylemiştir."

5. Hz. Abdullah b. Muğaffel (Radıyallahü Anh), Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder: ***"Ashâbım konusunda Allah'tan korkunuz. Allah'tan korkunuz, benden sonra onları hedef seçmeyiniz, zira onları seven, beni sevdiğinden dolayı sever ve onlara buğz eden*** (kin besleyen), ***onlara eziyet eden bana eziyet etmiş olur, bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş olur. Allah da kendisine eziyet edeni yaka-paça etmesi yakındır*** (Hadisi Tirmizî ve İbn-i Hibbân rivâyet etmişlerdir).

6. Hz. Enes (Radıyallahü Anh), Rasûlullah'tan şöyle rivâyet ediyor: ***"Eshabımın ümmetimin içerisindeki durumu yemekteki tuz gibidir. Yemek ise ancak tuzla yararlı olur"*** (Hadisi "Şerhüssünne"de Ebû Ya'lâ ve Beğavi rivâyet etmişlerdir).

7. Hz. Abdullah b. Mes'ud (Radıyallahü Anh)'ın rivâyetine göre O şöyle diyor: ***"Allah (Celle Celâlühü) kullarının kalplerine nazar etti, kullarının kalpleri içinde, Hz. Muhammed'in kalbinin en hayırlı kalp olduğunu gördü. Dolayısıyla onu kendine özel, halis bir kul seçti ve onu peygamber olarak gönderdi. Daha sonra da peygamberin dışındaki diğer kulların kalblerine nazar etti. Kulların içinde Rasûlullah'ın eshâbının kalplerini en hayırlı*** (ve temiz) ***olarak gördü. Dolayısıyla onları da dini sorumluluk üzere Peygamberine yardımcı kıldı"*** (Hadisi İmam Ahmed rivâyet etmiştir).

SAHÂBÎNİN FAZİLETİ HAKKINDA BAZI HADİSLER

1. Hz. Ebû Said el-Hudrî (Radıyallahu Anh) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder: ***"Benim ashâbıma sövmeyiniz. Zira, sizlerden biri Uhud dağı kadar altını infak etse dahi onun bu infakı onlardan birisinin infak ettiği bir avuça denk gelmediği gibi, bir avucun yarısına dahi denk gelmez"***[3] (Buhârî-Müslim).

2. Hz. Büreyde (Radıyallâhü Anh) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder: "Yıldızlar semânın güvencesidir. Dolayısıyla yıldızlar gittiğinde artık semâya Allah tarafından vadedilen belâlar gelecektir. Ben de ashabım için bir güvenceyim, dolayısıyla ben gittiğimde Ashabımın başına Allah (Celle Celalühü) tarafından vad edilen musibetler gelecektir. Ashabım da ümmetim için bir güvencedir. Dolayısıyla ashabım gittiğinde ümmetimin başına Allah tarafından kendisine vadedilenler gelecektir (Müslim).

3. Hz. İmran b. Hüseyn Radıyallahü Anh Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet eder: ***"Ümmetimin en hayırlısı benim kuşağımdır, sonra benim kuşağımı takip eden kuşak, sonra da onları takip eden kuşaktır"*** (Buhârî-Müslim).

---

[3] Sözün muhatabı sahabilerdir. Zira bu hadisin vürud sebebi şu olay idi:
Hâlid bin Velid ile Abdurrahman b. Avf (Radıyallahu Anhümâ) arasında bir tatsızlık vardı. Dolayısıyla Hâlid (Radıyallahu Anh) ona sataştı.
Hadisteki "eshabım"dan maksat hitap ettiği sahabe kitlesinden önce İslâmiyet'e giren belli bir grup sahabidir. Buradan sahabe olmayanın onlara dil uzatmalarının yasak oluşu öncelikle anlaşılır. Zira bundan maksat İslâmiyet'te ve fazilette önde olan herkese dil uzatmakdan alıkoymaktır. Zira bunlara saygı ve hürmette bulunmak gereklidir. Nitekim Allah (Celle Celalühü) şöyle buyurur: ***"Onlardan (Muhacir ve Ensardan) sonra gelen mü'minler "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla, kalblerimizde inananlara karşı bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Sen çok şefkatli ve çok merhametlisin."*** Haşr, 10.

Mus'ab b. Abdullah'tan, O da babası Abdullah b. Mus'ab'tan, O da Emîrul mü'minin El Mehdî'nin kendisine şöyle dediğini rivâyet eder, "Ya Ebûbekir! Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashâbına hakaret eden kimse hakkında ne dersin? O da;

- "Ben zındıklar derim" dedi.

(Mehdî): "Senden önce bunu diyeni duymadım."

Abdullah b. Mus'ab: Bunlar Resûlullah'a hakaret etmek istediler. Fakat bu konuda kendilerine uyacak birini bulamadılar. Böylece bunları birbirinin çocukları yanında ayıpladılar. Dolayısıyla bunlar şöyle demiş oluyorlar. "Resûlullah kötü kimselerle beraber oluyor, bir kişi için kötü kimselerin arkadaşlığından daha çirkin bir durum olabilir mi?" Bunun üzerine (mehdî) "Ben de senin dediğin gibi düşünüyorum." dedi.

8. Hz. Bureyde (Radıyallâhu Anh) Resûlullah'tan rivâyet eder. *"Benim ashabımdan bir kişi bir memlekette vefat ederse kıyamette o memleketin önderi (ve ışığı olarak) haşr olunur* (Hadisi Tirmizî, Ziyâ "El-ehâdisü'l-muhtâre'de rivâyet etmiştir.)

9- İbni Ömer (Radıyallâhu Anh) Resûlullah'tan şöyle rivâyet ediyor. *"Benim ashabıma sövenleri gördüğünüz zaman onlara "Allah'ın laneti sizin en şerliniz üzerine olsun deyiniz"* Tirmizî, el-Hatîp ayrıca İbni-Adiy Âişe vâlidemizden, Peygamberimizin şöyle söylediğini rivâyet etmiştir: *"Ümmetimin en şerlileri, ashâbıma karşı en fazla cüretli davrananlardır".*

10- Hz. Enes (Radıyallâhu Anh) Resûlullah'tan rivâyet eder; *"Şüphesiz ki Allah beni seçti ve benim ashâbımı da seçti, onları bana kayınpederler, damadlar, yardımcılar kıldı, şüphesiz ki âhir zamanda bir takım insanlar gelecek, ashâbıma hakâret edecekler. Aman ha! onlardan kız almayınız, onlara kız vermeyiniz, onlarla beraber namaz kılmayız. Aman hâ! onların cenâze namazını kılmayınız. Onların üzerine lanet inmiştir"* (Hadisi, İmâm Şâfiî rivâyet etmiştir).

11- Hz. Câbir (Radıyallâhu Anh) Resûlullah'tan rivâyet eder: *"Şüphesiz ki Allah, peygamberler ve mürseller dışında Ashâbımı seçip insanlar ve cinler üzerine tercih etmiştir."* (Hadisi El-Bezzâr râvileri sika olan bir senedle rivâyet etmiştir.)

12- Resûlullah'tan rivâyet ediliyor: *"Fitne veya bidatler baş gösterdiği ve ashabıma küfredildiği zaman, Âlim ilmini ortaya koysun (yani müdaafaa yapsın). Bunu yapmıyan âlimin üzerine Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti olsun. Allah ondan ne farz, ne de nafile ibadet kabul etmez.* (Hadisi El-Hatîp "el-Câmi"de rivâyet etmiştir. Hadisin benzerini İbni Asâkir'de rivâyet etmiştir.)

13- Hatîbi Bağdâdî, "Târihü Bağdâd", adlı eserinde, Zübeyr b. Bekkâr'a ulaşan senediyle şöyle der; Zübeyr b. Bekkâr, amcası

"Andolsun ki o ağacın altında sana beyat ederlerken Allah, müminlerden razı olmuştur." (El-Fetih 18)

Daha konuyu uzatacağı endişesiyle zikretmediğimiz nice ayet ve hadisler vardır ki, onların tümü sahabilerin kesinlikle adâletli olduklarını ifade etmektedirler. Allah onları âdil saydıktan sonra, onlar hiç kimsenin kendilerini adil saymalarına ihtiyaç duymazlar. Bununla beraber onlar hakkında zikrettiklerimizden hiç bir şey Allah'tan ve resûlünden vârid olmasa dahi onların yapmış oldukları Hicret, Cihad, İslâm'a yardımları, canlarını ve mallarını bu yolda vermeleri, baba ve çocuklarını bu yolda tereddüt etmeksizin öldürmeleri, dinde birbirlerine nasihat etmeleri, imanlarının ve yakînlerinin kuvveti, âdil olmalarını gerekli kıldığı gibi, onların nezih olduklarına inanmayı da gerekli kılar, onlar kendilerini âdil sayan ve tenzih edenlerin hepsinden daha üstündürler şeklindeki hükmünü kabul etmeyi de zorunlu kılar. İşte bu mezhep (görüş), bütün âlimlerin ve sözüne güvenilir kimselerin mezhebidir.

Yine Ebû Zera, Hatîp senediyle Er-Râzî'nin şöyle dediğini nakleder:

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) eshabından birine dil uzatan birini görürsen bil ki o zındıktır. Zirâ Resûlullah haktır, Kur'an haktır, Peygamberin getirdiği haktır. Bütün bunları bize ulaştıran sahâbîdir. Sahâbeyi (ayıplayan) kimselerin amacı, onların şâhidliğini ve güvenilirliğini cerhetmek ve böylece Allah'ın kitâbını ve Peygamber'in sünnetini iptâl etmektir. Öyleyse sahâbîleri değil, bilakis onlara dil uzatanların güvenilirliğini cerhetmek daha uygundur, bunlar zındıktırlar."

SAHÂBÎLERİN ADALETİ VE ÂLİMLERİN BU HUSUSTAKİ AÇIKLAMALARI

Hâfız ibn Hacer El-Askalânî "El-İsâbe" adlı eserinde diyorki : "Ehli-sünnet, sahâbenin âdil olduğu konusunda ittifak etmiştir. Bu hususta bir kısım ehli-bidat dışında, kimse muhalefet etmemiştir. Sonra İbni Hacer şöyle devam eder: Hatîp, "El-Kifâye" adlı eserinde bu hususla ilgili nefis bir bölüm ayırarak der ki:

"Ashâbı kirâmın adâleti Allah'ın onları âdil sayması, onların temizliğinden haber vermesi ve onları seçtiğini beyan etmesiyle sabit olmuştur. Onların bu vasfını anlatan âyetlerden bazıları şunlardır.

"Siz insanlar için çıkartılmış en hayırlı ümmetsiniz" (Âli İmran 110)

"İşte böylece sizi vasat bir ümmet (yani adâletli bir ümmet) *kıldık."* (El-Bakara 143)

"Ey Nebi! Allah ve müminlerden sana tâbi olanlar sana kâfîdirler."(El Enfâl 64)

"(Bir de o mallar) *göç eden fakirlere aittir ki,* (onlar) *yurtlarından ve mallarından sürülüp çıkarılmışlardır: Allah'tan lutuf ve rıza ararlar, Allah'ın Resûlüne yardım ederler. İşte onlar, sadıkların ta kendileridirler. Onlardan önce yurda* (medineye) *yerleşen, imana sarılanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilen* (ganimet)*lerden ötürü içlerinde hiçbir ihtiyaç* (eğilimi) *duymazlar, kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi* (göç eden yoksul kardeşlerini) *öz canlarına tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar umduklarına erenlerdir."*(El-Haşr, 8, 9)

Tahâvî diyorki; Biz Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sahâbesini sever ve onların hiç birisinin sevgisinde kusur etmeyiz ve onlardan hiç birisinden teberrî etmeyiz ("biz onlardan beriyiz", demeyiz) ve onlara buğz eden; onları kötülükle ananlarada buğz ederiz. Onları ancak hayırla anarız. Onlara muhabbet ihsandır, dindir ve imandır. Onlara buğz etmek de küfür, münafıklık ve taşkınlıktır."[5]

Allâme Kurtubî der ki:

"Sahâbelerden hiç kimseye yüzde yüz bir hatâyı nisbet etmek câiz değildir. Çünkü onların, hepsi yaptıklarında ictihad ediyorlardı, yaptıklarıyla Allah'ın rızasını arıyorlardı. Onların hepsi bizim için önderdirler. Cenâb-ı Hak onların aralarında baş gösteren münakaşalara burnumuzu sokmamakla bizi mükellef kılmıştır. Bir de Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onlara küfür etmekten bizi nehy etmiştir. Cenâb-ı Hak onları af ettiğini ve onlardan razı olduğunu bize haber vermiştir. Bununla beraber değişik yollardan Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'den şu hadis varid olmuştur: *"Şüphesiz ki Talha yeryüzünde yürüyen bir şehittir".*

Eğer Hz. Talha'nın daha sonra savaşa (Cemel hadisesine) çıkması isyan olsaydı, orada öldürülmekle şehid olmazdı. Çünkü şehâdet mertebesi ancak taat yolunda öldürülmekle elde edilir.[6]

Bunun böyle olduğuna, ***"Zübeyr'in katili ateştedir", "Safiyye-nin oğlunu öldüreni cehennemle müjdele"*** şeklindeki sahih hadisler de delâlet etmektedir. Durum böyle olunca Talha ve Zübeyr'in âsi

---

5 Tahâvî Akîdesinin Şerhi, 467.

6 Kurtubi'nin kullandığı "savaşa çıkması" tabiri uygun bir tabir değildir. Çünkü Hz. Talha ile Hz. Zübeyr, Hz. Ali de savaşmaya değil, ancak insanlar arasında barış yapmak için ve Hz. Osman'ın katillerinden kısâs almak için çıkmışlardır. Savaş ise ansızın iki grubun da kastı olmadan içerdeki münafıkların tahrikiyle meydana gelmiştir.

Hâfız İbni Hacer, Ebû Muhammed bin Hazm'ın şöyle dediğini nakleder: *"Elbette içinizde* (Mekke'nin fethinden önce) (hak yolunda) *mallarını infak edenler ve savaşanlar ötekilerle bir olamaz; onların derecesi sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de güzellik vaad etmiştir.* (El-Hadîd 10)

Cenâbı Hak yine: *"Bizden kendilerine* (ezelde) *mutluluk takdir edilmiş olanlar, işte onlar, Cehennemden uzak tutulurlar.*(El-Enbiyâ 101). Bu iki ayetten anlaşılıyor ki, bütün sahabeler cennet ehlidir. Onlardan hiç birisi cehenneme gitmez. Zira ilk âyetin muhatabı onlardır.

Soru: Yukarda geçen birinci âyette "infak ve savaşmak" kaydı vardır. Keza mevzûnun başında geçen üçüncü ayette "ihsân" kaydı vardır, bu kayıtlara göre bu nitelikleri taşımayanlar ayetlerde geçen faziletlerin kapsamının dışında kalırlar.

Cevap: Bu kayıtlar çoğunun bu nitelikleri kendilerinde taşıdıklarından dolayı zikir edilmiştir. Dolayısıyla bunlardan bilfiil infak edip savaşa katılanlar da ve bunları yapma durumunda olanlar da bu kapsama girer". Hâfız İbni Hacer şöyle devam eder:

"Rasûli Ekrem ile az da olsa bir araya gelmiş olan sahâbelerin taziminin gerekliliği görüşü Hulefâ-i Râşidin ve diğerleri tarafından da kabul edilmiştir. İbni Hacer burada yer verilmesi uzun olacak bir çok sahabe sözü nakleder ve bunlarla görüşünü isbatlar. Sonra; *"İşte bu rivâyetlerde apaçık bir delil vardır ki; Hulefâ-i Râşidin ve diğerleri sahabelik mertebesine hiç bir mertebeyi denk tutmamıştır. Nitekim bu husus sıhhatli hadislerde vardır"* diye ilâve eder.[4]

---

[4] El-İsâbe, 1/10-11.

"Sahâbeler arasında cereyan eden hadiseler konusunda dilimizi tutmamız vaciptir. Tarihçilerin bu konudaki nakillerinden yüz çevirmek gerekir. Özellikle câhil rafizîlerin ve sahâbelerden herhangi birisi hakkında dil uzatan bidatçıların naklettiklerinden kaçınmak gerekir. Çünkü peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ***Ashabım anıldığında*** (bahsi geçtiği zaman) ***dilinize hâkim olunuz"*** buyurmuştur. Öyleyse bu hususta herhangi birşey işiten bir kimseye vacib olan bu meseleyi iyice araştırmak ve sadece bir kitaptan okumak veya bir şahıstan duymakla sahabelerin herhangi birisine kötülük nisbet etmemektir. Aksine o meselenin araştırılması gerekir. Onların herhangi birisine o meselenin nisbet edilmesi yüzde yüz doğru ise işte o zaman onlar için en güzel tevilleri ve en doğru çıkış yolları aramalıdır. Çünkü onların nice meşhûr menkibe ve faziletleri vardır ki onları burada zikretmek konunun oldukça uzamasına sebep olur. Bu faziletlerinden ötürü, haklarında her türlü hassasiyetin gösterilmesine lâyıktırlar.

Onların aralarındaki münâkaşa ve savaşlara gelince; Onlar'ın hamledilecekleri noktalar ve te'villeri vardır. Onlar'a küfür etmeye onlara lânet etmeye gelince: Eğer bu ta'n etmek Hz. Âişe'ye zinâ iftirası yapmak, Hz. Ebûbekir'in sahâbîlik sıfatını inkar etmek gibi kesin bir delile muhâlefet ederse bunu yapmak küfür olur. Eğer kesin bir delile muhalefet etmiyorsa ta'n etmek bid'at ve fisk olur."[9]

İmâm Gazâlî "Ehli sünnet vel-cemaatin sahâbe ve Hulefâ-i Râşidîn hakkındaki Akîdesi" başlığı altında şöyle demektedir;

[9] Es-Sevâik, s.214.

ve savaşla günahkar olmadığı sabit olur. Bazı âlimlerden "onların aralarında akıtılan kanların durumu" soruldu. Âlim ise soruya şu âyetle karşılık verdi; ***"Onlar bir ümmettir. Gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine sizin de kazandığınız size aittir ve Siz Onların yaptıklarından sorulmazsınız."***[7] (El-Bakara 134)

Taftazânî şöyle der; "Sahâbeyi ta'zim ve onlara tan etmekten kaçınmak vaciptir." Görünüşte onlara tan etmeyi zahire göre gerekli kılan meseleleri güzel manalara hamletmek ve güzel tevillerle tevil etmek mecbûriyeti vardır. Hele muhâcir ve ensâr, Bey'atu'r-Rıdvan'da bulunanlar, Bedr'e, Uhud'a ve Hudeybiye'ye katılanlar hakkında onların şânının yüceliği hususunda ümmetin icması vardır. Açık âyetler ve sahih hadisler buna şahittirler. Bunların tafsilatı hadis siyer ve menkibe kitaplarında yer almaktadır. Allah'ın resûlü sahâbelere ta`zim etmeyi emretmiştir. Onlara tan etmekten dilini korumayı herkese emretmiştir. Nitekim buyurur ki; ***"Ashabıma ikramda bulununuz Şüphesiz ki onlar sizin seçkinlerinizdir"***.

Başka bir Hadiste:

"Sakın ashabıma dil uzatmayınız" demiştir.

Başka bir hadiste;

"Ashabım hususunda Allah'tan korkunuz."[8]

İbni-Hacer El-Heytemî diyor ki;

---

7 Kurtubi, 16/322.

8 Şerhu'l-Makâsıd, 2/303 (İstanbul Baskısı).

başta düşünüldüğü şekilde olmuyor ve kontrolden çıkıyor. Keza Hz. Muâviye'nin yaptığı işlerde tevile ve zanna tâbi olduğunu düşünmek gerekir. Bunun dışındakiler "Âhad" rivâyetlerdendir, sahîhi, bâtılı karışıktır ve çoğu Râfizî, Hâricî ve bu meselelere dalan fuzûlî (boş) konuşanların uydurmasıdır. Bundan dolayı (sahîh rivâyetlerle) sabit olmayanların tümünü inkar edip sabit olanlar içinde (uygun) bir tevil çıkarman gerekir.

Tevil etmediğinde ise, "her halde bunun bir tevili ve bilmediğim bir mazereti vardır." de.

Şunu bil ki! Bu durumda iki şey arasındasın: Ya bir müslümanın hakkında haksız yere sui zan yapıp ona iftira atarsın ya da hüsnü zan yapıp onu avıplamakta diline hâkim olur ve (farz edelim) yanlışa düşersin... Müslümanın hakkında hüsnü zan etmekte hataya düşmek, ona dil uzatarak isabet etmekten daha güvenlidir.

Örneğin; Bir insan, ömrü boyunca şeytan, Ebû Cehil, Ebû Leheb veya başka harhangi kötü birine ömrü boyunca hiç lanet getirmezse, bu getirmeme ona zarar vermez. Ama, bir müslümana bir kere olsun Allah katında beri olduğu bir şey isnad etmek suretiyle, ufak bir hataya düşerse, helâk olmaya maruz kalır. Üstelik insanların kötü hasletlerini dile getirmek haramdır. Zira şeriat gıybetten şiddetle men etmiştir. Oysa ki bu dile getirilen şeylerin gıybet edilen kişide bulunması muhakkaktır. Dikkate alınan hususda fuzûlî şeylere bir eğilim bulunmayan kişi, hep susmayı, bütün müslümanlara hüsn-ü zan yapmayı ve bütün selefi sâlihe medhu senâyı tercih eder. Şu ana kadar söylediklerimiz umum sahabeler hakkındadır.

"İnsanların Sahâbe ve Hulefâ-i Râşidîn ile ilgili konularda aşırıya gitmesi vaki olmuştur: Kimisi imamların masum olduğunu iddia edecek derecede övmekde aşırıya kaçmış, kimisi de açık bir dille sahâbeyi zemm etmeye yönelmiştir.

Sakın iki grubtan hiç birinden olmayıp, itikatta orta yolu takip et.

Kesin bil ki! Allah'ın kitâbı Muhâcir ve Ensâr hakkında övgüler içermektedir ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in onları tezkiye eden hadisleri tevâtür derecesine ulaşmıştır.

Örneğin; ***"Ashabım yıldızlar gibidirler, onlardan hangisine uyarsanız hidâyete erersiniz."***[10] ***"İnsanların hayırlısı benim kuşağımdakilerdir. Daha sonra, onlardan sonra gelen kuşaktır".***[11]

Onların belli başlı her birinin hakkında burada konuyu uzatacağından dolayı zikredemeyeceğim övücü hadisler vardır. Öyleyse onların hakkında bu inancı taşıyıp kötü zan yapmaktan kaçınman gerekir. Bazı kimselerin hüsnü zan prensibine ters düşen şeyleri nakletmeleri durumunda, sû-î zanna düşmemen gerekir. Nitekim nakledilen şeylerin çoğu onların aleyhine olan taassubtan dolayı uydurma olup, aslı yoktur.

Yine yaptıkları işler neticesi itibarıyle isabetli olmasa bile niyetlerinin hayır olduğunu düşünmek gerekir. Örneğin: Hz. Muâviye'nin Hz. Ali'ye karşı yaptığı savaşta, Hz. Âişe'nin Basra'ya doğru yola çıkması konusunda Hz. Âişe'nin fitneyi bastırmak istediğini, ancak işin kontrolden çıktığını düşünmek evlâdır. Nitekim bazı işler

---

[10] Bu hadis zayıftır. Beyhakî ve Deylemî rivâyet etmiştir.
[11] (Buhârî-Müslim).

İmam Nevevî diyor ki: "Hz. Osmana gelince; Onun Hilafeti "icmâ"[1] ile sahihtir ve O mazlum olarak şehid edilmiştir. Onun katilleri ise fasıktırlar. Zira bir insanın katlini gerektiren sebebler sayılı ve sınırlıdır. Oysa öldürülmesini gerektiren hiç bir suç işlememiştir ve hiç bir sahâbî onu öldürmede iştirak etmemiştir. Onu ancak ahmak, kabilelerin en düşük karakterli, en âdî ve soysuz soytarıları şehid ettiler. Bunlar guruplaşarak, özel olarak onu öldürmek kasdi ile Mısır'dan Medine'ye geldiler. Orada bulunan sahâbe-i kirâm, onların şer'ini def etmekten aciz kaldılar. Onlar da, Hz. Osman'ı muhasara altına alarak şehid ettiler.

Hz. Ali'ye gelince; Onun hilâfeti de icmâ ile sahihtir, kendi zamanında halife o idi. Başkasının hilafeti ise sözkonusu (geçerli) değildi.

Hz. Muâviye'ye gelince; o faziletli, adil ve necîp (soylu) sahâbelerdendir. Hz. Ali (Radıyallâhu Anh) ile O'nun arasında cereyan eden savaşlara gelince; her tâifenin elinde kendisinin doğru yolda olduğuna kanaat getirmesine vesile olacak beyanları vardır. Hepsi de adâletlidir. Allah (Celle Celâlühü) onlardan razı olsun) hepsi de adâletli olup gerek savaşlarında gerekse diğer işlerinde te'vile dayanarak hareket etmişlerdir. İctihada binaen yaptıklarından dolayı bu hareketleri onların adaletli olmalarına bir halel (zarar) getirmez. Kendilerinden sonraki müctehidlerin, bazı kimselerin öldürülmesinin câiz olup olmadığı ve buna benzer konularda, ihtilaf etmesi gibi onlar da bazı ictihadî mes'elelerde ihtilafa düşmüşlerdir. Bu da onlardan hiç birine eksiklik getirmeyi gerektirmez. Ve şunu da bilmiş ol ki! bu savaşların sebebi, meselelerin karışık oluşudur. İşte bu karmaşadan dolayı ictihadları birbiriyle çelişerek üç gruba ayrıldılar.

Râşid halifelere gelince; Onlar diğerlerinden daha faziletlidirler. Ehli sünnet itikadına göre onların faziletteki sıralanışı halifelik sıralanışı gibidir. Zira fazilet (kişinin Allah katındaki yeri) ancak vahiy yoluyla bilinir. Bu da ancak Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den duymakla bilinir. Peygamberden değişik fazilet derecelerini en iyi bir şekilde duyma durumunda olanlar da, her hâlukarda onunla beraber olan sahabilerdir.

Sahâbîler ise Hz. Ebû Bekir'i takdim (öne çıkarma) konusunda ittifak etmişlerdir. Daha sonra Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'i açık bir dille tayin etmiştir. Bundan sonra sahâbîler Hz. Osman'ın, ondan sonra da Hz. Ali'nin halifeliği konusunda icmâ (ittifak) etmişlerdir. Sahâbîlerin herhangi bir sebeple Allah'ın dininde hâinlik yapması ise düşünülemez.

Sahâbîlerin bu konuda ittifak etmeleri fazilette bu sıralamanın en güzel delilidir. Bundan dolayı ehli sünnet, fazilette bu sıralamayı itikad etmiş, daha sonra rivâyetleri araştırmış ve bu rivâyetlerde sahâbelerin ve sıralamada ittifak edenlerin dayandığı noktaları bulmuşlardır."[12]

Burada asıl konumuz sahabenin adâleti hakkındadır. Esasında geçen olayların tevili ve gerçek yüzünü açıklamanın yeri ise daha sonraki bir fasıldır. Ancak bu tevillerden bir kısmını burada zikretmede fayda mülâhaza ediyorum. Zikredeceğim açıklamaların en iyisi İmam Nevevi'nin bu konuda yaptığı açıklamalarıdır.

[12] El-İktisâd Fi'l-İ'tikâd, 152, 154.

İSLÂM TARİHİNİ DEĞERLENDİRMEDE ÖNEMLİ ÖLÇÜLER

Burada, İslâm Alimlerinin önde gelenleri ve muhakkık alimlerin tesbit ettikleri, İslâm Tarihini değerlendirmede dikkat edilmesi gereken bir kaç noktayı zikredip, bu kitapta bunların ışığında hareket edeceğiz. Zikredeceğimiz bu noktalar İslâm Tarihini değerlendirmedeki en önemli ölçülerdir.

1- Önde gelen fakihler, usûlcüler, Hadisçiler tarafından ittifakla savunulan noktalardan birisi şudur:

"Zaîf hadis fazâil-i a'mâl (amellerin faziletleri) konusunda olduğu gibi menkıbeler hususunda da huccettir. Fakat râvilerden birine "hadis uydurma" isnad edilecek derecede fazla zaîf olmamak şartıyla. Yoksa kesinlikle delil olamaz. Yanlız bir insanı cerhetmek onun aleyhinde bir hüküm vermek için, sahih, yani tan ve cerhten sağlam kalmış hadis lazımdır. Bundan dolayı bazı sahabelerin menkıbelerinde bazı zaif hadisleri zikretmekte beis görmedik.

2- Şüphesiz sahâbelerin tümü Allah Resûlünün ve İslâm önderlerinin şehâdetiyle âdildir.

Buna ters düşen, dolayısıyla onların adaletiyle bağdaşmayan her rivâyet, varsa, eğer sahih bir senedle rivâyet edilmemişse -ki çoğu böyledir- kesinlikle reddedilmesi gerekir. Yok eğer sahih bir senedle rivâyet edilmiş ise -ki bu da çok nâdirdir- tevil edilmesi ve sâbit olan adâletleriyle bağdaşacak bir şekilde yorumlanması gerekir. Araştırmacının muhakkık imamların tesbit ettiği bu kâideyi Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashâbına eksiklik isnâd edildiği her

a) Bir kısım ictihadla bu tarafın (Hz. Ali tarafının) haklı olduğuna ve ona muhalefet edenin bâğî (âdil imâma karşı gelen) olduğuna kanaat getirdi. Bu durumda imamı destekleyip, ona karşı çıkanlarla savaşmayı gereli gördüler ve böylece de yaptılar. Bu düşüncede olan bir kimsenin, adil imamın, bağilere karşı yaptığı savaşta, -kendi inancına göre yardım yapmaması câiz olmazdı.

b) Diğer bir kısım sahâbe ise: bunların tam tersini düşünüp diğer tarafın (yani Hz. Muâviye'nin) haklı olduğuna kanaat edip muhaliflerini (yani Hz. Ali taraftarlarını) bağı olarak kabul etti ve onlarla savaşmanın gereğine inandılar.

c) Üçüncü bir kısım ise mesele onlara karışık geldi ve ne yapacaklarını şaşırdılar. Böylece hiç bir tarafı diğerine tercih edemediler. Dolayısıyla iki taraftan da ayrılıp tarafsız kaldılar. Zaten onlara düşen de buydu. Zira savaşmayı gerektiren bir gerekçe ortaya çıkmadan müslüman ile savaşmaya kalkışmak câiz değildir. Şayet bu zatlar (tarafsızlığı tercih edenler) için, her iki taraftan birisinin haklı olduğuna dair emâreler belirseydi, zâlim olan tarafa karşı savaşmak ve haklı olan tarafa yardımcı olmaktan geri kalmak onlara caiz olmazdı. İşte (bu açıklamadan anlaşılıyor ki) onların (sahâbeyi kirâm (Radıyallâhu Anhüm) hepsi de ma'zûr idiler.

Bundan dolayı ehl-i hak ve icmâda sözleri geçerli olan âlimler, Sahabenin şehâdetlerini (şahitliklerini) ve rivâyetlerinin kabulünde adaletlerinin kemalinde ittifak etmişlerdir. Cenâb-ı Allah hepsinden razı olsun.[13]

---

[13] Nevevî, Müslim Şerhi, 15/149.

had vurulmasına derhal razı olurlardı, nefislerini hesâba çeker ona uymazlardı ve salih amelleri çokça işlerlerdi. Hatta bazen zellenin (küçük hata) onlardan sâdır olması Allah katında derecelerinin yükselmesine ve makamlarının yücelmesine sebep oluyordu.

Takıyyuddin İbni Teymiye der ki: "Şehâdet ederiz ki onlardan bir zât, her hangi bir günah işlediği zaman, Cenâbı Hak ona âhirette azab etmeyecek, onu cennete gönderecektir. Âhiret azâbı ise o günahtan dolayı tevbe etmekle, çokça işlediği iyiliklerle, başına gelen ve günahlara keffâret olan musîbetlerle, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, hayatında ve vefâtından sonra onlara dua etmesiyle, müslümanların onlara duâ etmesiyle- zîra müslümanlar onlara hep duâ ederler- ve bunların dışında günahlara kefaret olan başka sebeplerle üzerlerinden kalkacaktır."[15] İbni Teymiyyenin bu ifâdeleri daha önce naklettiğimiz, İbn-i Hazm'ın sözlerine muvâfıktır.

5- Müslümanların ayıplarını görmezlikten gelmek, onlar için mazeretler bulmak ve onlar hakkında hüsnü zanda bulunmak her müslümana farzdır. Onların kötülüklerini araştırmak, onların hatalarını bulmaya çalışmak, onların hoşuna gitmeyen şeyleri onlara isnâd etmek onları -kendilerinde bulunan bir hasletle de olsa- küçük düşürmek haramdır. Ümmetin sıradan fertleri karşısında durum böyle iken Resûlullah'ın ashâbına karşı durumu ise varın siz düşünün!

Dikkat edilirse Cenâb-ı Hak Resûl-i Ekremin kendisinden rivâyet etmiş olduğu kudsî bir hadiste şunları buyuruyor:

---

[15] Minhâcu's-Sunne, 3/179, (İktibastır).

rivâyette, kendisine başvuracağı bir düstur edinmesi ve daima gözönünde bulundurması gerekir. Aksi takdirde dalalete düşer ve ümmetin en hayırlıları hakkında haysiyetlerine dokunmak gibi bir uçuruma yuvarlanır ve bu işten böylece Allah'ın ve Resûlünün adını yüklenerek çıkar.

3- Cerh ve Ta'dîl âlimlerinin muhakkıkları şunu tesbit etmişler ki; İmamlığı ve adâleti sabit olan, hürmet gören, övenleri çok ve cerhedenleri pek az bulunan, aynı zamanda ortada onu cerhetmeye yol açan bir mezheb taassubu veya başka bir nedenin varlığına delâlet eden bir karînede bulunan bir kimse hakkında cerhe iltifat etmeyip o kimsenin adil olduğuna hükmederiz. Örnek olarak İbni Maîn'in İmam Şafiî hakkındaki hükmü kabul edilmez. Velev ki tefsir edilsin, velev ki binlerce îzah getirilsin yine kabul edilmez. Çünkü kesin delil İbn-i Mâin'in haklı olmadığını tesbit etmiştir.[14]

Mademki bu ümmetin âlimleri hakkındaki hüküm böyledir, acaba Resûlullah'ın sahabeleri hakkında hüküm nasıl olacaktır?!

4- Muhakkak ki sahabeler (Allah hepsinden razı olsun) hatalardan masum değildirler. Ehli sünnete göre peygamberler dışında hiç kimsenin ma'sum olması gerekli değildir. Buna göre hiç bir sahâbenin masum olması gerekmez. Ancak onlar kendilerinden sâdır olan günahların, sâbit olan adaletlerini cerh etmesinden muhafaza edilmişlerdir. Beşeriyyetin gereği olarak onlardan bir hata -velevki kebâirden olsun, Nitekim bazı sahih hadislerde onlardan bazılarının bir takım büyük günahları işlemiş olduğu sâbit olmuştur.- sâdır olduğunda tevbe etmeye koşuşurlardı, onu telâfi etmek için kendilerine

[14] Et-Tabakâtü'l-Kübrâ Li Tâceddin Es-Subkî, 1/188-197.

Yine İbni Kesîr: "O şüphelidir özellikle şiîlikle ilgili meselelerde."[19] diyor.

Hâfız Ez-Zehebî diyor ki: "Ebû Muhannef doğru-yanlış demeden nakiller yapan ve sözüne itibar edilmeyen bir tarihçidir. Ona güvenilmez. Nitekim Ebû Hâtim ve başkaları onun rivâyetlerini terk etmişlerdir."[20]

El-Fetenî diyor ki: Lût bin Yahya (Ebû Muhannef) yalancıdır."[21]

İbni Arrâk da diyor ki: "Lût bin Yahya Ebû Muhannef, rivâyetlerinin değeri olmayan bir yalancıdır."[22]

8- Âlimler, hadisin sahih nasslara ve sabit ilmi kurallara hiç uyuşmayacak bir şekilde ters düşmesini, söz konusu hadisin mevzu olduğunun işâretlerinden saymışlardır.

Bundan dolayı İslâm tarihini araştıran bir kimsenin senet zincirinin sağlamlığına kanaat getirdikten sonra, rivâyeti, dirâyet açısından değerlendirmesi ve sadece nakille yetinmemesi gerekir. Nitekim hadis hâfızları rivâyetin sahih olması için o rivâyetin "illet" ve "Şüzûz" dan arınmış olmasını şart koşmuşlardır. İşte hadis alimlerinin dirâyet ilmi diye adlandırdığı ilim dalı da budur. Kezâ hadisin ravisinin "Râfizî" olması ve rivâyetin Ehli Beytin Menkibeleri veya onlarla savaşanların aleyhinde olması hadisin mevzû olduğunun alametlerinden sayılmıştır.

---

19 A.g.e., 8/274.
20 Mîzânü'l-İ'tidâl, 3/419 ve Lisânü'l-Mîzân, 4/492.
21 Kânûnu'l-Mevdûât, 286.
22 Tenzihu'ş-Şeria, 1/98. Ayrıca bkz. Lisanu'l-Mizan, 4/492.

"Kim ki bir dostuma düşmanlık yaparsa ben ona harb îlân ederim" (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir).

6- Sahih bir yolla rivâyet edilen ve sahâbelerin adâletini cerh ediyor gibi görünen hareketlerin büyük bir bölümü ancak te'vil ve ictihad sonucu gerçekleşmiştir. Onlar bu gibi şeylerden dolayı sevab kazanırlar.

7- Ebû Abbas İbn-i Teymiyye şöyle der: "Sahâbîlere kötülük isnâd eden ve onları ta'n eden rivâyetlerin çoğu, ya tümüyle yalandır, veya söz konusu hadis, sahâbiye zem ve kötülemeyi ifade edecek şekle sokacak derecede bir şeyler eklenmiş veya bir şeyler çıkarılmıştır.

Bu gibi şeyler Ebû Muhammed Lût bin Yahya ve Hişâm bin Muhammed bin Es-Sâib El-Kelbî[16] gibi yalancılıkla tanınan kişiler tarafından rivâyet edilmiştir. El-Kelbî en yalancı kişilerdendir ve şiidir. Babasından ve Ebû Muhannef'den rivâyet eder, oysa bu ikisi yalancı olup rivâyetleri terkedilmiştir." İbn-i Teymiyye ibâresinin devâmında, Cerh ve Ta'dil alimlerinin El-Kelbî hakkındaki görüşlerini ve onun yalancılığı ve rivâyetinin geçersizliği konusunda ittifak ettiklerini nakleder.[17]

Ebû Muhannefe gelince, İbn-i Kesîr onun hakkında şöyle der: "O şîîdir. Hadisi Ümmet (ulemâsı) nezdinde zayıftır"[18]

---

16 Hişâm'ın sahâbeleri kötülemekle ilgili kitabı, Ebû Muhannef'in de Sıffîn Vak'ası ile ilgili bir kitabı vardır.

17 Minhâcu's-Sunne, 3/179.

18 El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/202.

9- Hiç bir tarihçi naklettiği her şeyde sahih rivâyetlere bağlı kalmamıştır ve hiçbiri naklettiği şeylerin, tartışılmaz ve eleştirilmez birer tarihi gerçek olduğunu iddia etmemiştir. Ancak tarihçiler (nakil yapma konusunda) üç gruba ayrılmışlar:

Birinci Grup: Dindarlık ve Allah'a yakınlaşmanın ancak Sahabe ve Selefe hakâreti ifâde eden ve onları hafife alan bazı hadisleri uydurmak ve onlara atfen bir takım söz ve davranışları sıralamakta olduğuna inanmış olan, Ebû Muhannef ve El-Kelbî gibi tarihçilerdir. Kezâ "Mürûcu'z-Zeheb" adlı tarih kitabının sahibi el-Mes'ûdî de bunlardandır.

Nitekim Kâdî Ebûbekir bin el-Arabî, el-Mes'ûdî'nin bidatçı ve hilekâr biri olduğunu ve rivâyet ettiği bazı şeylerin ilhâda (küfre) çok yakın olduğunu söyler. Nitekim onun bidatçı olduğunda da şüphe yoktur[26].

Hâfız İbni Hacer diyor ki: "Onun (El-Mes'udî) kitabları onun hem şiî hem mu'tezile olduğunu gösteren şeylerle doludur."[27]

Tarihçi El-Ya'kûbî de, El-Mes'ûdî'nin durumundadır. Râfizîlerin, sahâbe (Radıyallahu Anh) hakkında İslâmi mes'elelerde rivâyet ettikleri ve yazdıklarının çoğu bu kabildendir[28]. Aynı durum

---

26 El-Avasım, 249.

27 Lisanü'l-Mizan, 4/225.

28 Bu yalancı ve uydurmacı tarihçilerin öncülüğünü rafiziler yapmıştır. İşte bundan dolayı biz, Ulemânın, Rafizilere ve onların yaptığı rivâyetlere karşı tutumunu zikretmeyi gerekli gördük. Bu konuda iki İslâm Muhaddisi; İbni Teymiyye ve Zehebî'nin söylediklerini nakletmekle ik ifa edeceğiz. Diyorlar ki:
- "Aslında Rafiziler münazara yollarını bulma, delilleri tanıma ve buna bağlı olan "men" ve "Muâraza" konusunda tecrübe sahibi değillerdir. Nitekim onlar nakli ilimleri de bilmezler. Onların biricik dayanağı senedleri kopuk olan ve çoğu yalancılıkla tanınan

Bir Râfizî olan İbnü Ebi'l-Hadîd, Hz. Ali'ye isnad edilen[23] Nehcu'l-Belâğa" adlı kitabın şerhinde şöyle der: "Şahısların faziletleri hakkındaki hadislerde bulunan uydurmaların temeli şialar tarafından atılmıştır. Nitekim onlar ilk olarak hasımlarına olan düşmanlıklarından dolayı kendi adamları (Hz. Ali)'nın fazileti hakkında muhtelif hadisler uydurmuşlar."[24]

Hâfız İbni Hacer el-Askalânî diyor ki: "Fezâil (şahısların faziletlerini anlatan hadislere) gelince; Rafizîlerin, ehli beytin menkibeleri ile ilgili olarak uydurdukları ve buna karşılık olarak ehli sünnetten bazı cahillerin Muâviye'nin ve Şeyheyn'in (Ebû Bekir ile Ömer) Radıyallahü Anhum) faziletleri ile ilgili olarak uydurdukları hadisler sayılmayacak kadar çoktur. Oysa ki Allah (Cella Celalühü) Şeyheyni bu gibi uydurmalara muhtaç bırakmamış ve derecelerini bundan daha yüksek kılmıştır[25].

---

[23] Bu rivâyetlerin uydurma olduğunu belirten "isnad edilen" ifadesini özellikle kullandık. Zira bu kitabda geçen rivâyetlerin çoğu Hz. Ali'nin dilinden uydurulmuştur. Bunları uydurmakla itham edilenler de iki Râfizi kardeş olan Er-Râdi ve El-Murtezâ'dır. İbni Teymiyye, Zehebî ve Hâfız İbni Hacer El-Askalânî diyor ki; "İlim ehlinin çoğu bu kitapta (Nehcu'l-Belâğâ) geçen hutbelerin çoğunun Hz. Ali'nin dilinden uydurulduğunu bilmektedirler. Bundan dolayı bunların büyük bir bölümüne herhangi eski bir kitapta rastlanılmaz. Ve bunların bilinen bir senedi de yoktur. Bu şuna benzer ki; Biri -kendisinden önceki ataların kesinlikle böyle bir iddiada bulunmadığı halde- kalkıp Hz. Ali'nin veya Hz. Abbas'ın (Radiyallahu Anhumâ) soyundan geldiğini iddia eder. İşte böylesi birinin yalancı olduğu anlaşılır. Ayrıca söz konusu hutbelerde Hz. Ali'nin (tam) tersini söylediği bilinen şeyler vardır. (El-Müntekâ, 449). Ayrıca bkz. aynı eser (535). Yine bak: "El-Beyyinât fîreddi alâ Ebâtî li'l-Mürâcaat", 1/36-39. Yine bk. Lisânü'l-Mîzân, İbn-i Hacer El-Askalânî, 4/223 ve Mîzânü'l-İ'tidâl (Zehebî).

[24] Nehcu'l-Belâğa Şerhi, 3/26.

[25] Lisânü'l-Mizân, 1/13.

İkinci Grup: İmâm, müctehid, mezheb sâhibi, tefsirci ve tarihçilerin imamı Ebû Ca'fer bin Cerir et-Taberî, büyük ve üstün Hâfız İbni Asâkir ve Hâfiz İbni Kesîr gibi insaflı, güvenilir, büyük ilim sahibi ve dinine bağlı kimselerdir. Bunlar her mezhep ve meşrebden (örneğin koyu bir şîî olan Lût b. Yahyâ ve vasat bir şîî olan Sevf b. Ömer El-Irâkî gibi) tarihçilerin rivâyetlerini derlemeyi insaf ve emanetin gereği saymışlardır.

Bu grup, araştırmacının, her rivâyet edilen haber n, ravilerinin durumları araştırabilmesi ve eleştirilecek noktaların el altında bulunabilmesi için rivâyetlerin tümünde olmasa da bir çoğunda ravilerin isimlerini zikretmişlerdir. Böylece sorumluluğun altından çıktıklarını ve "mesuliyet rivâyet edene aittir." ve "Sana senedini zikreden sorumluluğu sana atmıştır" prensiplerine dayanarak sorumluluğu râvilere yüklemişlerdir. Nitekim ilk hadis hâfızları senet ilminin kendi dönemlerinde en kâmil manada yaşadığından dolayı senedi zikretmenin rivâyet edilen haberin sıhhat bakımından durumu anlatmanın yerini tuttuğuna ve rivâyetlerin sıhhat derecesini zikretmeye ihtiyaç bırakmadıklarına inanırlardı. Aynı zamanda bunlar, her anlatılanların sahih olmayabileceğini açık bir dille ifade etmişlerdir. Nitekim İbni Kesîr, İbni Muhannef'ten bir çok rivâyetler yapmasına rağmen hakkında daha önce naklettiğimiz sözleri sarfeder. Keza Taberî, tarihinin önsözünün son bölümünde şöyle der;

"Bu kitabımızda bulunupda okuyanın ve duyanın, sıhhatli bir yönünü veya gerçekte manasını bilmediğinden dolayı karşı çıkıp çirkin göreceği rivâyetler olabilir. Bilinsin ki bunlar bizim tarafımızdan ortaya atılmış rivâyetler olmayıp bizden önceki bazı nakilciler-

Müsteşriklerin (Oryantalist) ve bütün dertleri efendilerini razı etmek olan (Hüseyin Heykel, Ahmed Emin ve Ferid Vecdî gibi) batı uzantılarının, İslâm tarihi ve genel İslâmi meselelerde yazdıkları bütün şeyler için söz konusudur. Müslümanın bu yazılanlara karşı uyanık olması gerekir.

---

kimselerin uydurmalarından ibaret olan tarih nakilleridir. Örneğin, bunlar Ebû Muhammef Lût bin Yahya ve Hişâm bin el-Kelbi'nin rivâyetlerine dayanmaktadırlar.

- Yunus b. Abdulâ'lâ Eşheb'den şöyle nakleder: "İmâm-ı Mâlik kendisine Rafiziler hakkında sorulan soruya karşılık: Onlarla konuşma ve onlardan rivâyet etme. Zira onlar yalan söylerler."
- Harmele, İmâm-ı Şafi'nin, "Rafizilerden daha fazla yalancı şahitlik yapan birini görmedim" dediğini nakleder.
- Muemmil b. İhâb, Yezid b. Hârun'un şöyle dediğini nakleder: "Kendi görüşüne başkalarını davet etmemesi şartıyla her türlü bidatçıdan rivâyet edilir. Bu hükümden Rafiziler hariçdir. Zira onlar yalan söylerler."
- Muhammed b. Saîd el-Isfahânî, Şüreyk'in şöyle dediğini nakleder: "Rafiziler hariç her karşılaştığından ilim al! Zira onlar hadis uydurup onu din ediniyorlar."
- Ebû Muâviye, El-A'meş'in, Rafizi El-Muğire b. Saîd'in cemaati hakkında şöyle dediğini nakleder: "Karşılaştığım herkes onları yalancı diye anıyordu." Dolayısıyla yalancılıkla tanınan kişinin şahitliğinin merdud olduğuna ulema ittifak etmişlerdir.
- Cerh ve ta'dil kitablarını araştıran kimse bu kitabların müelliflerini yalancılıkla tanınan kimselerin bütün grublardan daha fazla Şiilerden olduğunu görecektir. Örneğin, hariciler (hadisin ifadesiyle) dinden çıkmış oldukları halde insanların en doğru söyleyenlerindendirler. Hatta onların naklettiği hadislerin en sahih hadislerden olduğu söylenmiştir.
  Râfiziler ise yalancı olduklarını itiraf ederler. Nitekim dinimiz takiyye'dir derler. Bu ise münafaklığın tâ kendisidir. Bundan sonra kalkıp kendilerini mü'min, İslâm'a ilk girenleri de riddet (dinden dönme) ve münafıklıkla nitelendirirler. Bu da şuna benzer "Öküzün alnı sakar adını bana takar" yani kendi ayıplarını başkalarında ararlar." (El-Munteka min minhâcıl itidâl s.34. Ayrıca bkz. Lisânü'l-Mizân, 1/9-10) ve Mizânü'l-İ'tidâl, 1/6 ve Tedrîbu Er-Râvî, 216 (Dârı'l-Fıkr baskısı) ve Fethu'l-Mugîs (Sehâvî), 2/63-64.
  Burada Şiilik ve Râfizilik arasındaki farkı açıklamayı gerekli görüyoruz.
- Hâfız El-Askalânî Hedyü's-sârî adlı kitabında (s.460) şöyle diyor: "Şii" Hz. Ali'yi seven ve onun diğer sahabilerden daha üstün olduğunu düşünen kimseye denir. Bununla beraber Hz. Ebû Bekir (Radıyallahu Anh) ve Hz. Ömer'den (Radıyallahu Anh) daha üstün olduğunu düşünen kimseye ise "Aşırı Şii" denir. Buna aynı zamanda "Rafizi" de denir.
  Buna ilaveten sahabeye söven ve açıkça onlara olan kinini ifade eden kimseye "Aşırı Râfizî" denir. Daha ileriye gidip "Ricâ" inancını (yani imamların dünyaya geri dönüşünü) düşünen kimseye de "En Aşırı Râfizî" denir." Ancak Ulemânın bir çok ifadelerinde şiilik kavramını, rafizilik kavramını kapsayacak şekilde bir manada kullanıldığı açıkça görülmektedir.
  Adı geçen kitapların aynı sahifelerine bak.

Şöyle ki; Onlar bir meseleyi araştırmak istediklerinde her şeyin kendi kıymetine göre değerlendirileceğine güvenerek bu meseleyle ilgili ellerine ulaşan bütün delilleri -bir kısmının zayıf veya değersiz olduklarını bilmelerine rağmen - toplarlardı. İşte Taberî ve seleften büyük tarihçiler ilmin bazı meselelerini bazı noktalardan olsa bile, kaçırma endişesiyle, nakledenin durumunun zayıf olduğunu bildikleri halde nakletmeyi ihmal etmiyorlardı. Ancak, onlar her rivâyeti isnad ederek zikrederlerdi ki, okuyucu haberin kuvvetliliğini ravilerin sağlamlığından, zayıflığını da ravinin güvenilir olmayıp zayıf olduğundan anlasın. Böylece emaneti edâ ettiklerine ve ellerine ulaşan herşeyi okuyucularının önüne serdiklerine kanaat getiriyorlardı."[32]

Eski Tefsirciler de aynı şekilde hareket etmişlerdir. Muhammed Zâhid el-Kevserî diyor ki;

"Bir çok eski müfessir, Kur'an-ı Kerim'deki kıssaların bazı yönlerini açıklama konusunda faydalı olacaklarını düşündükleri için yahûdilerden ve başkalarından nakledilen kendi asırlarındaki bilgilere tefsirlerinde yer vermişlerdir. Ve bu bilgileri ayıklama işini ise kendilerinden sonra geleceklere bırakmışlardır

Bu müfessirler, bu bilgileri müslümanların nazarında sahihliğine inanılması istenen ve sağlamı çürüğünden ayırt edilmeden alınması gereken gerçeklerdir diye değil, bilakis Kur'an'da kapalı olarak geçen kıssaları açıklamada biraz olsun faydası olur ihtimaliyle sonradan gelenlere ulaştırma gayretini göstermişlerdir"[33].

---

[32] Mecelletü'l-Ezher, 24/214.
[33] Makâlâtu'l-Kevserî, 34.

den bize ulaşmıştır. Ve biz onu olduğu gibi nakletmişizdir."[29] Ve ibaresinin devamında, "Nitekim biz bu kitabımızdaki rivâyetlerle delil getirmeyi kasdetmedik"[30] der.

İşte bu nedenle Ebû Muhannef ve El-Kelbî gibilerinin bu tarih kitablarında isimlerinin geçtiğini görmekteyiz. Bununla beraber sık sık bu ikinci grup tarihçiler, haberin sahihlik, zayıflık ve uydurma olma gibi durumlarına dikkat çekmişlerdir. İbni Kesir'in bu hususta büyük bir katkısı vardır. Bildiğimize göre, Bidâye ve Nihâye adlı tarih kitabı, tarih kitapları arasında en güzel olanıdır.

Elimize ulaşan bu miras bizim tarihimizin kendisi değildir. Belkide tarihimizin içinden süzülüp çıkarıldığı, zengin bir araştırma kaynağıdır.

Hâfız İbni Hacer şöyle der;

"İlk hadis Hâfızları bir hadisi senediyle beraber zikrettiklerinde sorumluluktan kurtulduklarına ve (hadisin sıhhat) durumunu değerlendirmeyi senede bakmaya bağladıklarına inandıklarından dolayı, uydurma hadisleri henhangi bir değerlendirme yapmadan senetlerini zikretmeye itimat ederek rivâyet ederlerdi".[31]

Muhibbuddîn El-Hatîb bu konuyu çok güzel bir şekilde açıklayarak diyor ki:

"Taberî ve onun gibi sika (güvenilir) alimlerin zayıf rivâyetleri zikretmekteki durumları bu zamanki kadıların durumu gibidir.

---

[29] Taberî Tarihi, 1/5.
[30] A.g.e., I/4.
[31] Lisânu'l-Mîzân, 3/75.

gerek olmadığına, bilakis bu konuda esnek davranmanın gerekliliğine inandıklarından meseleyi biraz hafiften almışlardır.

Onlar bu konuda az-çok haklı olsalar dahi tümüyle haklı değildirler. Şöyle ki; Bu rivâyetlerin İslâm akidesi ve şer'î hükümlerle hiç bir ilgisi olmazsa haklarında esnek davranılabilir. Yoksa bu konularla en ufak bir ilgisi varsa, hele hele bize, şeriatı taşıyan ve İslâm'ı nakleden, Resûlullah'ın sahabelerini ve Onlara iyilikte tabi olanları kötülemek suretiyle İslâm akidesini ve Şer'i hükümleri kalbinden vuruyorsa, sıkı bir şekilde kritiğe tabi tutulması ve İslâm Âlimlerinin hadis ıstılahında koydukları kendilerine özgü mihenglere vurulması gerekir.

Bu gurubun bir kısmının kitablarında mevzû hadislere az yer vermelerine karşın, bir kısmı da çok yer vermişlerdir.

Ebül-Fidâ "El Muhtasar fi Ahbâri'l-beşer" adlı eserinde, Süyûtî "Târîhul-Hulefâ" sında, Abdulvahhab En-Neccâr "El Hulefâ ur-Râşidûn"unda, ve Şûblencî "Nûr'ul-Ebsâr" ında tarihi haber-

---

kahinlerden ve başka kimselerden Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in irhâsât ve husûsiyetleri ile ilgili olarak öğrenilen şeyleri naklettiklerini görüyoruz.
Nitekim bu gibi şeyleri bu şekilde nakletmek caizdir. Zira araştırmacı bu gibi rivâyetleri nakletme hususunda senedlerinin sahihliğine bağlı kalırsa, elinde az bilgi kalır. Bundan dolayı görüyoruz ki, tarihçiler bu gibi rivâyetlerin sened ve rivâyet yönüne dokunmayıp, daha fazla dirayet bakımından ele alınış, tenkid ve tercihlerini bu yönde yapmışlardır. Hatta Cerh ve ta'dil alimleri hadiste zayıf gördükleri bazı ravileri tarih hususunda rivâyetlerine itimat etmişlerdir. Nitekim Hâfız İbn Hacer "Takrîbu't-Tehzib" adlı kitabında Seyf b. Ömer hakkında şöyle diyor: Hadis konusunda zayıf, tarih konusunda ise umde'dir.
inanılacak sey.

Sehâvî şöyle der;

"Önceki asırlarda (Hicri 2.yy'dan itibaren) muhaddislerin çoğu sadece senedi zikretmekle yetinip böylece sorumluluktan kurtulduklarına inanırlardı. Nitekim Şeyhimiz Askalânî "Onlara göre senedi zikretmek hadisin durumunu bir nevi açıklama sayılırdı" diyor. Ancak bu asırlarda, sakıncalarından emin olunmadığından böyle yapan kimse sorumluluktan kurtulmaz."[34].

Üçüncü bir grub ise; Araştırma ve gerçeği arama zahmetine katlanmadan, sağlamı çürükten ayırma ve inceleme zorluklarını yüklenmeden, hem birinci hem ikinci grubtan tarih bilgileri almış, sağlamını çürüğüyle karıştırmış, rivâyetleri senetlerinden koparmış ve bunları, tarihi gerçeklermiş gibi zikretmiştir. Hatta bazen bunlara yorumlar getirip hükümler bina etmiş, bu şekilde insanların, -hatta büyük âlimlerin- meseleyi karıştırmalarına yolaçmışlardır. Öyle ki sıhhattan hiç payını almayan uydurmalar dahi halk arasında, hatta ilmi ortamlarda münakaşa götürmeyecek derecede tartışılmaz meseleler haline dönüşmüştür.

Belki de bu grub bu haberlerin tarihi olaylarla ilgili olduğunu, dolayısıyla ahlâk hadisleri[35] gibi sıkı bir kritiğe tabi tutulmalarına

---

[34] Şerhu Elfiyeti'l-Irâkî, 1/296.

[35] Burada önemli bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz. Şöyle ki; Siyerciler ve tarihçiler, İslâm akidesi ve Helal-Haram ile hiç bir ilgisi bulunmayan siyret, Nebevî husûsiyet ve tarihi olaylarla alakalı şeyleri nakletme konusunda hep musamahalı ve esnek davranmış işi sıkı tutmamış ve bunları Fezâilu'l-A'mâl (Faziletli ameller) ve menkıbelerle ilgili hadislerle aynı, hatta daha gevşek seviyede tutuyorlardı. Özellikle tarihçiler bu konuda daha esnek davranmışlardır. Konunun tabiatının gereği budur. Nitekim güvendiğimiz ve zayıf olup olmadıklarını kendilerinden öğrendiğimiz hâfızların, siyer ve tarihi olaylara değinirken zayıf maktû' ve mürsel hadislerle kitablarını doldurduklarını,

Öte yandan Şeyh Muhibbüddîn El-Hatîb bu kitabın İbni Kuteybe'ye ait olmadığını, kötü ve sapık zihniyetli birileri tarafından onun adına uydurulduğunu iddia etmiştir. Ve bu iddiasına aşağıdaki iki noktayı delil olarak göstermiştir:

1) Bu kitapta İbni Kuteybe'nin ölümünden sonra meydana gelen bir takım hâdiseler zikredilmektedir. Her halde ölümünden sonra kalkıp bu olayları kaleme almamıştır.

2) Kitabın müellifi iki büyük Mısırlı Âlimden pek çok şeyler nakletmektedir.Oysa İbni Kuteybe Mısır'a hiç gitmediği gibi bu iki Alimdende ilim almamıştır.

İşte bu çelişkiler, bu kitabın onun adına acemice uydurulduğunu göstermektedir[38].

Bu tür yeni kitablara gelince; bunların arasında Ömer Ferrûh'un kaleme aldığı "Târihu sadril-İslâm ve'd-Devleti'l-Emeviyye" adlı kitabı zikredilebilir. Nitekim o, sahabe arasındaki hadiseleri sıradan insanlar arasında saltanat, servet ve sömürmek için cereyan eden çekişmelere, yalan, iftira ve aldatmalara benzetmiş, kralları çöpçülere benzetmiş ve bu şeyleri kafasında canlandırdığı şekilde edebi ve cazib bir uslûpla ifadelere dökmüştür. Bunu yaparken, "El İmâme ves-Siyâse" gibi kitapları dolduran yalan uydurma rivâyetlere dayanmıştır.

---

[38] Et-Talîkât Ale'l-Avâsım mine'l-Kavâsım, 245/248.

leri alma konusunda bu üçüncü gruptan sayılabilirler. Hele hele Nûr'ul-Ebsâr" mevzû rivâyetler ve uydurma sözlerle doludur.

Allâme, Muhakkık İbni Haldûn hadiseleri güzel bir şekil de kısa ve öz olarak derlemesine ve olaylarda sebep-sonuç ilişkisini kurmak sûretiyle tarihi, bir nevi felsefeye dönüştürme konusunda (diğer tarihçilere göre) farklılık arz etmesine rağmen Tarihinde bu gibi meseleleri esnek tutmaktadır.

10- Öte yandan piyasada yalan sözler ve uydurma rivâyetlerle dopdolu bazı eski ve yeni kitablar vardır ki uyanık araştırmacı bunların birinci ve üçüncü gruptan hangisine girdiği konusunda şüpheye düşer. İbn-i Kuteybe'ye atfedilen "El-İmâme Ve's-Siyâse" adlı kitap bu tür eski kitaplardandır. Nitekim Mudakkik Âlimler, İbni Kuteybe'nin bu kitabında yazdıklarına karşı çıkmış ve O'nu şiddetle kınamışlardır. O'nu tenkid edenler arasında İbni Hacer El-Heytemî[36] ve Kâdı Ebû Bekr İb'nül-Arabî'yi zikredebiliriz. Kâdı Ebû Bekr; "İnsanlar için en tehlikeli, akıllı cahil veya hilekar bir bid'atçıdır. Akıllı cahilden kasıt İbni Kuteybe'dir. Zira O, "El-İmâme Ves-Siyâse" adlı kitabında -şayet gerçekten bütün içindekiler ona ait ise- Sahâbîlerin hiç birisini bırakmamış ve bütün faziletlerini yıkmıştır" diyor[37].

Görülüyor ki, Kâdî Ebû Bekr bu kitapta geçen her şeyin İbni Kuteybe'ye ait olduğu hususunda şüphe etmektedir. Çünkü İbni Kuteybe'nin büyüklüğü, bu konuda şüpheli davranmayı gerektiriyor.

---

[36] Bkz. Tathîru'l-Cenân, s.43.
[37] El-Avâsım mine'l-Kavâsım, s.248.

MUKADDİMENİN SON BÖLÜMÜ

Daha önce zikrettiğimiz ve istisnasız bütün sahâbenin adaletli olduğunu belirten rivâyetler Müslim, Buhârî ve diğer muhaddislerin rivâyet ettikleri şu hadisle zahiren çelişmektedir.

"Muhakkak kıyamet günü ümmetimden bazı kişiler getirilir ve tutulup sola doğru çekilecekler[39]*. Ben de; "Ey Rabbim bunlar ashabımdır" diyeceğim. Allah;*

"Sen onların senden sonra neleri yaptıklarını bilmiyorsun" diyecek.

Ben de bunun üzerine sâlih kul İsâ'nın (a.s.) dediği gibi;

"Ben onların içinde olduğum sürece onları kolladım. Fakat sen beni vefat ettirince onları gözetleyen yalnız sen oldun. Sen her şeyi görensin. Eğer onlara azap edersen onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın); eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen daima üstünsün, hikmet sahibisin"(Maide: 117) *diyeceğim.*

Sonra şöyle denecek;

"Onlar hep gerisin geri kötülüklerine döndüler. (Bazı rivâyetlerde buna ilaveten) Ben de;

"Onlar rahmetten uzak olsun ve kahrolsunlar" diyeceğim.

Âlimler bu hadisi, problemi halledecek ve gönlü rahatlatacak şekilde yorumlamışlardır. Bu yorumlarını şöyle özetleyelim;

---

[39] Yani Havuzdan uzaklaştırılıp sol tarafta bulunan ateşe doğru götürülürler.

11- Son olarak Muhakkık alimlerin araştırmacıya tavsiyesi şudur;

"Tarih kitablarında gördüğü hiç bir habere, bir Hâfız (Büyük Muhaddis) tarafından senedinin ve sıhhat açısından durumunun açıklandığını veya "Sika" (güvenilir) birinin o hâfızdan haberi naklettiğini görmeden güvenmemesi gerekir. Hülâsa: tarih kitablarını okuyan kişinin son derece ihtiyatlı ve uyanık olması gerekir.

Âlimlerin az bir kısmı ise hadisteki "ashâb" ibâresinden maksadın "Ümmet" olduğunu ve bunların İslâm üzere ölmüş, büyük günah işleyen ve bidatçı kimseler olduğunu söylemişlerdir. Buna göre bunların kesin olarak cehenneme girecekleri söylenemez. Zira ilk başta ceza olarak uzaklaştırılıp daha sonra kendilerine merhamet edilip af olunabilirler. Aynı zamanda bunların ellerinde ve alınlarında abdest izinin (nûrunun) bulunması böylece Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in onları tanıması mümkündür.

Ancak bu görüş benimsenmemiştir. Zira; bir müslümana büyük günahlar işlese de bidatçı olsa da "kahr olsun" denmez. Bazıları bu itiraza şöyle cevab vermiştir; Bu kahrolsun sözü günahlarından dolayı azap edileceğine, Allah tarafından hükmedildiği bilinen kimseye denir. Ancak bu şahıs daha sonra şefaatla kurtulabilir. Böylece "Kahrolsun" sözü Allah'tan umûdunun kesilmesiyle beraber emrine teslimiyetin ifadesi olarak söylenmiş olur[41] .

[41] Fethu'l-Bârî (den özetle), 11/324, (El-Matbaatu'l-Behiyye).

Âlimlerin çoğu hadiste geçen "ashâb" ifadesinden maksadın "Peygamberle beraber bulunanlar" olduğu konusunda hem fikirdirler. Ancak bunların kimler olduğu konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Kimileri, bunların Hz. Ebû Bekr döneminde dinden dönen kimseler olduğunu söylerler ki, Hz. Ebû Bekir bunlarla savaşmış böylece öldürülüp, küfür üzere gitmişlerdir.

Kimileri de, bunların münâfıklar olduğunu söylerler.

Kimileriyse bunların, korkudan veya bazı menfaatleri düşünerek müslüman olan bir takım katı arap göçebeleri olduğunu söylerler.

İmâm Nevevî şöyle der: "Bunlardan maksad, dinden dönen münâfıklardır. Zahiren, ümmetin fertlerinden sayıldıklarından abdesten kaynaklanan, elleri ve alınlarındaki nûr ile haşr olunmaları mümkündür. İşte Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onları bu sîmâlarından dolayı çağırır[40] ve ona;

"Bunlar senden sonra dinlerini değiştirdiler" yani; "sana göründükleri şekli üzere ölmediler" denir.

Kâdı İyâd ve başkaları bu son yoruma göre "alınlarındaki ve ellerindeki iz gidecek ve nurları sönecek" demişlerdir.

Bazıları Peygamber'in onları tanıması için, bu nurun kendilerinde bulunmasının gerekmediğini, bilakis onları daha önce müslüman olduklarından dolayı tanıdığını söylemişlerdir.

---

[40] Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bunları elleri ve alınlarındaki abdestden kaynaklanan nûr izinden tanır.

BİRİNCİ FASIL

RESÛLULLAH'IN HALÎFESİ
Hz. EBÛ BEKİR ES-SIDDIK

Hz. EBÛ BEKR ES-SIDDIK'IN FAZİLETLERİ

1- Hz. Ebû Said el-Hudrî, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den şöyle rivâyet etmiştir:

"Muhakkak ki Ebû Bekr benimle beraberliğinde ve malını harcamasında, üzerimde en çok minneti olan insanlardandır. Eğer Rabbimden başkasını dost edinecek olsaydım, kesinlikle Ebû Bekr'i dost edinirdim. (Gerçi onu böyle bir dost edinmedim) *fakat aramızda İslâm kardeşliği ve İslâm muhabbeti yeterlidir. Ebû Bekir kapısı hâriç, mescide açılan hiç bir kapı bırakılmasın* (hepsi kapatılsın) (Hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir).

2- Amr b. El-Âs şöyle rivâyet etmiştir:

"Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e sordum:

- "Senin katında insanların en sevimlisi kimdir?"

- "Âişe'dir", diye buyurdu. Ben:

- "Erkeklerden hangisi?" diye sordum:

- "Âişe'nin babası" diye buyurdu, Ben;

- "Sonra kim?" diye sordum.

- "Ömer" diye buyurdu. Böylece bir kaç kişiyi saydı. Beni en sonraya bırakacağından korktuğum için sustum".

- "Ebû Bekr" dedi. Ben:

- "Sonra kim? diye sordum;

- "Ömer", dedi. Ben "üçüncüsü, Osman'dır" diyeceğinden korktuğum için;

- "Sonra sen misin?" diye sordum.

- "Ben sadece müslümanlardan bir kişiyim dedi" (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.)

8- İbni Ömer (Radiyallahu Anh) şöyle rivâyet etmiştir:

"Biz Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) *zamanında hiç kimseyi Ebû Bekr'e, sonra Ömer'e, sonra Osman'a denk tutmazdık sonra Resûlullah* (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)*'in ashabının* (geri kalan kısmını) *bırakır kimini kiminden üstün tutmazdık"*[42] (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir).

9- Ömer (Radiyallahu Anh) şöyle demiştir:

"Resûlullah (Sallalahu Aleyhi ve Sellem) bize infak etmemizi emretmiştir.

Benim elimde bir miktar malın bulunduğu döneme denk geldi. Kalbimden:

-Eğer Ebû Bekri bir gün (hayırda) geçeceksem onu ancak bugün geçerim"dedim.

---

[42] İbn-i Hacer el-Askalani der ki: O zaman Hz. Osman'dan sonra bütün sahabeleri aynı derecede kabul etmeleri, daha sonraları Hz. Ali'yi diğerlerinden daha üstün tutmuş olmarına ters düşmez. Zira bir önceki babda da geçtiği gibi, İbni Ömer Hz. Ali'nin diğerlerinden faziletli olduğunu açıkça belirtmiştir. Fethu'l-Bâri, 7/13.

(Hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

3- Ebû Hureyre, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den şöyle rivâyet etmiş *"İşte ey Ebû Bekr" ümmetimden cennete ilk girecek olan sensin"* (Hadîsi Ebû Dâvud rivâyet etmiştir)

4- Yine Ebû Hureyre, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den şöyle rivâyet etmiştir;

"Hiç kimsenin bizim katımızda bir iyiliği yoktur ki onun karşılığını vermiş olmayayım. Fakat Ebû Bekr müstesnâdır. Zira onun bizim katımızda öyle bir iyiliği vardır ki, onun karşılığını kıyamet gününde Allah verecektir. Hiç kimsenin serveti Ebû Bekr'ın serveti kadar bana yarar sağlamamıştır. (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir)

5- İbni Ömer (Radıyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Ebû Bekr'e şöyle dediğini rivâyet etmiştir;

"Sen hem Havz'ın başında hem de mağara da benimle berabersin" (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir.)

6- Âişe (r.anha) şöyle rivâyet etmiştir;

"Ebû Bekr, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in huzuruna geldi. Resûlullah Ona;

- "Sen Allah'ın (ateşten) âzâd ettiği kişisin" buyurdu. İşte o günden itibaren Ebû Bekr'e "atîk"(azad edilmiş) lâkabı verildi" (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir.)

7- Muhammed bin el-Hanefiyye (r.anh) şöyle demiştir;

"Babam (Ali b. Ebî Tâlib)'e sordum:

- "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra insanların en hayırlısı kimdir?"

11-Ali b. Ebî Tâlib (Radıyallahu Anh)'ın Kûfe minberinde şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Peygamber'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir'dir sonra Ömer'dir"

İbni Teymiyye der ki:

"Bu söz seksenden fazla tarikle Hz. Ali (Radıyallâhu Anh)'den mütevâtir olarak rivâyet edilmiştir.[43]

Hâfız el Askalânî'nin rivâyetine göre Hz. Ali'nin emirliği döneminde, Suveyd bin Ğafle yanına girip şöyle der: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında kötü sözler söyleyen bir topluluğa uğramıştım. Senin de Onlar hakkında aynı şeyleri düşündüğünü söylüyorlar. Bunları ilk konuşan, aralarında bulunan Abdullah İbni Sebe idi. Bunun üzerine Hz. Ali:"Bu siyah habis adamdan bana ne" dedi ve devam etti: "Onlar hakkında iyilik ve güzellik düşünmekten başka bir şeyden Allah'a sığınırım."Abdullah İbni Sebe'ye emir gönderip Onu Medain şehrine sürgün ettirdi ve "O benimle aynı ülkede asla yaşayamaz" dedi. Sonra minbere çıktı ve insanlar toplanınca Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile ilgili övgü dolu sözlerini tekrarladı ve sonunda ***"Kim beni O ikisinden daha faziletli kılarsa, bilsin ki Ona iftiracı kişiye uygulanan cezâyı uygularım"*** dedi.[44]

---

[43] Minhâcu's-Sunne, 1/3. İbni Kesir diyorki; "Tevâtürle sabit olmuştur ki Hz. Ali Kufe camisinin minberi üzerinde şöyle buyurmuştur: "Ey İnsanlar! Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlısı Ebû Bekir'dir daha sonra da Ömer'dir. Şayet ben istesem üçüncüsünün ismini de verebilirim." (El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/334).

[44] Lisân-ül Mizân 3/290

Hz. Ömer diyor ki:

"Derken malımın yarısını götürdüm". Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

"-Aile efradına ne bıraktın?"diye sorunca:

"-Bunun dengini."dedim. Ebû Bekir ise sahip olduğu bütün servetini getirdi. Resûlullah:

"-Âile efradına ne bıraktın ya Eba Bekr?"diye sorunca: Ebû Bekr:

"-Onlara Allah ve Resûlünü bıraktım." dedi. İşte o zaman Ben;

"-Hiç bir hususta onu asla geçemiyeceğim."dedim.(Hadisi Tirmizî ve Ebû Dâvud rivâyet etmiştir).

10-Âişe (Radiyallahu Anhâ) şöyle diyor;

"Resûlullah (Sallalahu Aleyhi ve Sellem) *vefat edince Arapların çoğunluğu irtidat ettiler. Nifak ortada boy gösterdi. Babamın başına öyle işler geldi ki şayet yüce dağların başına gelseydi onları paramparça ederdi, onların ihtilaf ettikleri her noktada babam hemen meselenin üzerine giderek bozukluğu giderir ve dizginleri eline alırdı."*

Âişe, sözlerine devamla, Ömer b. El-Hattâb'dan bahs ederek şöyle diyor;

"Allah'a yemin olsun ki Ömer işleri çok güzel yürüten ve eşi benzeri olmayan bir kimseydi. İşleri ehil insanlara tevdî ederdi.

Heysemî der ki: "Bu hadisi Taberânî her birinin râvileri sika olan bir kaç tarîkle rivâyet etmiştir."

"-Ebû Bekir'e emredin halka namaz kıldırsın" buyurdu. Âişe aynı sözünüzü tekrarlayınca Resûlullah:

"-Ebû Bekir'e emrette halka namaz kıldırsın. Zaten siz kadınlar, Yûsuf'u kandırmaya çalışan kadın (milleti) *siniz"* buyurdu.

Böylece Resûlullah'ın elçisi Ebû Bekir'e geldi, O'da Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hayatta iken halka namaz kıldırdı.

(Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir ve mütevatirdir.)

4- Hz. Âişe (Radıyallahu Anha), Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"İçlerinde Ebû Bekir'in bulunduğu bir cemaate ondan başkasının imamlık yapması uygun değildir".*

(Hadisi,Tirmizî rivâyet etmiştir.)

5- Hz. Huzeyfe Resulullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Benden sonrakilere* (yani Ebû Bekir'e ve Ömer'e), *tabi olunuz".*

(Hadisi, Ahmet rivâyet ederek hasen olduğunu söylemiştir.

Ayrıca İbni Mâce İbni Hibban sahihinde ve Hâkim rivâyet etmişlerdir. Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir.)

6- Hz. Enes'den şöyle rivâyet edilmiştir: "Beni Mustalık kabilesi" sizden sonra zekatlarımızı kime teslim edeceğiz?" diye sormam için beni Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e gönderdiler. Peygamber'e geldim ve bunu sordum. O da cevaben:

- *"Ebû Bekir'e* (teslim edin)." buyurdu.

(Hadisi Hâkim rivâyet edip, sahih olduğunu söylemiştir.)

Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLÂFETİNİ AÇIKÇA BELİRTEN VE BUNA İŞARET EDEN NASSLAR

1- Hz. Âişe şöyle demiştir: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hastalığında bana şöyle dedi: ***"Bana baban Ebû Bekir ile kardeşini çağır ki, bir belge yazayım. Zira korkarım ki,*** (Vefatımdan sonra) ***bir hevesli*** (hilâfeti) ***arzular ve birisi "Ben hilafete daha layıkım" der, halbuki Allah'da, müminler de Ebû Bekir'den başkasını kabul etmezler".***

(Buhârî-Müslim)

2-Cübeyr Bin Mut'im (Radiyallahu Anh), şöyle demiştir: "Bir kadın Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kadına sonra tekrar gelmesini emretti. Bunun üzerine kadın:

"-Peki, gelir de sizi göremezsem ne yapayım" dedi. Galiba Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefatını kastetmişti. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

"-Eğer beni bulamazsan Ebû Bekir'e git", buyurdu.

(Buhârî-Müslim)

3-Ebû Musâ El-Eş'arî'den, şöyle dediği rivâyet edilmiştir: ***"Resûlullah*** (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ***hastalanmış ve hastalığı şiddetlenmişti, şöyle buyurdu: "Hz. Ebû Bekir'e emrediniz halka namaz kıldırsın".*** Âişe:

"-Ya Resûlullah! Ebû Bekir yumuşak kalbli bir kimsedir, sizin yerinize geçtiğinde halka namaz kıldıramaz" dedi. Yine Resûlullah:

RESÛLULLAH (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLAFETİNE DAİR AÇIK BİR BEYANDA BULUNMUŞ MUDUR?

İslâm âlimleri bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Yukarıda serdettiğimiz hadisleri derinlemesine düşünen bir kimse bu hadislerin pek çoğunda Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in apaçık bir ifadeyle Hz. Ebû Bekir'in halife olacağını belirtmiştir. Nitekim bazı muhaddisler de bu görüştedir.

Ehli sünnetin çoğunluğuyla, mutezile ve hâricîler Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hiç kimsenin halifeliğini açıkça belirtmediğini söylemişlerdir. Buhârî'nin rivâyet ettiği şu hadisi şerif bu görüşü teyid etmektedir:

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hastalandığı vakit Hz. Abbâs, Hz.Ali'ye:

- "Doğrusu Muttalip oğullarının yüzlerinde ölüm (alâmetleri) görüyorum. Haydi gel de Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e soralım: Eğer bu iş (Hilafet) bizde ise, bilmiş olalım." dedi.

Bunun üzerine Hz.Ali (Radiyallahu Anh):

-"Allah'a yemin ederim ki, eğer biz Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e bu işi sorsak ve O da bizi men ederse artık peygamberden sonra halk bize halifeliği vermeyecektir. Vallahi bu işi Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e kesinlikle sormayacağım".[45]

---

[45] Kâdı İbnü'l Arabî der ki:
"Bu hadis, Hz.Ali'nin halifeliğine dair işaretin bulunduğu iddialarını çürütmektedir.Durum böyleyken "Hz.Ali'nin halifeliği hakkında nass vardır" diyenin iddiası nerede kalır?", (Bkz. El-Avâsım, s.187).

7- Safine'den şöyle rivâyet edilmiştir: *"Resûlullah* (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) *mescidi inşa ederken duvara bir taş koydu. Sonra Ebû Bekir'e hitaben:*

- "Sen de taşını benim taşımın yanına koy" dedi. Sonra Ömer'e:

- "Sen de taşını Ebû Bekir'in taşının yanına koy" dedi. Sonra Osman'a :

- "Sen de taşını Ömer'in taşının yanına koy" dedi. Daha sonra da:

- "İşte bunlar, benden sonraki halifelerdir." buyurdu.

(Hadisi İbni Hibbân, Ebû Züran'ın "bu senedde bir beis yoktur"dediği bir isnad ile rivâyet etmiştir.

Ayrıca Hâkim ve Beyhakî de rivâyet ederek, Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir.)

8- İbni Ömer (Radıyallahu Anhumâ) rivâyetinde Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurur:

"Rüyamda gördüm ki bir kuyu başına makaraya (takılmış) *kova ile su çekiyordum. O esnada Hz. Ebû Bekir geldi ve zorla bir veya iki kova su çekti. Allah O'nu bağışlasın. Sonra Hz. Ömer geldi, su çekmeye başladı. Kova büyük bir kovaya dönüşüverdi. Ben Hz. Ömer gibi çalışan bir babayiğit görmedim,* (öyle bir su çekti ki) *halk tamamen suya kandı ve herkes istirahat yerine çekildi".*

(Buhârî -Müslim)

İbnü Hümâm'ın "El-Müsâyere" adlı eserinde söylediği şu sözleri de bu söylediklerimizi desteklemektedir: "Çoğunluğun "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hiç kimsenin hilafetine dair açık bir beyanda bulunmamıştır"sözlerinin manası Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kimsenin halife olmasını emretmemiştir. Fakat Allah'ın kendisine bildirmesi ile kimin halife olacağını biliyordu" demektir."[46]

Yine Takiyyuddin İbn-i Teymiyye'nin su sözleri de bunu destekler mahiyettedir: "İşin gerçeği şudur ki, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) müslümanlara, Hz.Ebû Bekir'in halifeliğinden râzı olduğu imajını vererek, çeşitli söz ve davranışlarıyla da överek bu işe sevketmiş, O'nun hilafetini haber vermiştir. Ayrıca bu konuda bir belge yazdırmaya teşebbüs etmiş, fakat sonra Müslümanların Hz. Ebû Bekir'in hilafeti konusunda hem fikir olacaklarına kanaat getirmiş ve bununla yetinerek belgeyi yazdırmaktan vazgeçmiştir. Daha sonra perşembe günü hastalandığında bunu yazmak istemiş fakat bazılarında "acaba bu söz hastalıktan mı kaynaklanıyor yoksa uyulması gereken bir söz müdür?" şeklinde bir şüphe çıkınca Allah Teâlâ'nın Hz. Ebû Bekir'i seçeceğini ve müminlerin de onun hilafetinden razı olacaklarını bilmesiyle yetinerek belgeyi yazdırmaktan vazgeçmiştir. Şayet halifenin tayin edilmesi ümmetin içinden çıkamayacak kadar karışık bir mesele olsaydı, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) mazeretleri kesip ortadan kaldıracak bir şekilde bunu beyan ederdi.[47]

---

[46] El-Müsâmere, 255.

[47] Minhâcüs-sünne 1/139

Ayrıca Bezzâr'ın Müsned'inde Huzeyfe'den rivâyet ettiği şu hadisde Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendisinden sonra bir halife tayin etmediği görüşünden bahsetmektedir.

"Ashâbı Kirâm:

- "Ya Resûlullah! Bize bir halife tayin etmeyecek misin?" diye sordular. Resûlullah:

- "Şayet ben size bir halife tayin edersem ve siz de benim bu halifeme isyan edecek olursanız üzerinize azap iner." buyurdu.

(Hadisi Hâkim de "Müstedrek"inde rivâyet etmiştir. Fakat senedinde zayıflık vardır.)

Ayrıca Buhârî ve Müslim Hz.Ömer'den şöyle rivâyet etmiştir.

Hz.Ömer hançerlendiği zaman şöyle dedi:

- "Eğer ben size bir halife seçersem benden daha hayırlı olan bir kimse de halife seçmişti. (Hz. Ebû Bekir'i kastediyordu)Eğer bir halife tayin etmezsem benden daha hayırlı olan kimse de halife tayin etmemişti." (Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'ı kastediyordu.) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hiç kimseyi halife tayin etmediğine dair daha başka hadisler de vardır.

Yukarıda ki bu iki görüşü şu şekilde birleştirebiliriz. "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) halife seçmemiştir"diyenlerin amacı, belli bir kişinin halife olmasını vasiyet ve emir buyurmamış, hilâfete dair açık bir beyanda bulunmuş veya işaret etmiş ve bunu haber vermiş olmasıdır.

Bir kimseyi halife olarak seçmeyi vasiyet etme ile o kimsenin halife olacağını haber verme arasında apaçık bir fark vardır.

Sonra Cenâb-ı Hak, Hz. Ebû Bekir'e yapılan biat sayesinde İslâm'ın yardımına yetişti. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefâtı, müsümanların belini bükmüş ve hayatın en büyük musibeti olmuştu. Hz. Ali, Fâtıma (Radıyallahu Anha) ile birlikte evinde gizlenmişti.[49]

Hz.Osman'a gelince dili tutulmuştu. Hz.Ömer ise dengesini kaybetti ve bir takım hezayânlarda bulunarak "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ölmemiştir. Allah Mûsa ile nasıl sözleştiyse onunla da buluşmak için sözleşmiştir. Andolsun ki Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) dönecek ve insanların el ve ayaklarını kesecektir" diyordu.

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hastalandığında Hz. Abbas ile Hz. Ali'nin gönülleri kendileriyle ilgili bir işe bağlanmıştı. Abbas, Hz. Ali'ye:

-"Doğrusu Abdulmuttalip oğullarının yüzlerinde ölüm (alâmetini) görüyorum..." demişti.

Hz.Abbas ile Hz.Ali'nin gönülleri, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in geriye bıraktıklarından Fedek, Nâdiroğulları ve Hayber'den payına düşen mirasa bağlanmıştı. Ensârın durumu ise karışıktı. Onlar, halifenin kendilerinden olmasını veya bu hususta muhacirlerle ortak olmayı istiyorlardı. Üsâme b. Zeyd komutanlı-

[49] Çünkü Fâtıma, Resulullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in mirasını kendisine vermediği için Hz. Ebû Bekir'e içerlemişti.Bu gizlenmekten maksat Hz. Ali ile Zübeyr'in umumi beyat için mescide gelmeyişinden olabilir. Fakat daha sonra Ebû Bekir onlara haber gönderdi ve ikisi de gelip bey-at ettiler. Bu konu ileride ele alınacaktır.

Hz. EBÛ BEKİR (RADIYALLAHU ANH)'IN HALİFELİĞİNİN KEYFİYETİ VE YAPTIĞI BÜYÜK İŞLER

Kadı Ebû Bekr b. El-Arabî bu konuyu gayet güzel bir şekilde özetlemiştir. Burada Onun sözlerini nakletmeyi uygun gördük. O diyor ki:

"Allah, Peygamberini kendi katına almayı irade ettiğinde. ***"Bugün size dininizi kemale erdirdim. Üzerinizde ki nimetimi de tamamladım ve size din olarak İslâm'ı seçip beğendim"***(Maide: 3) ayetinde buyurduğu gibi hem peygamberi, hem de bizim için dinini kemâle erdirmişti. Dünyada kemale erişen her şeyde mutlaka eksiklik baş gösterir. Zira, kemal sadece Allah'ın rızası aranılan sâlih amellerde ve âhiret yurdunda bulunmaktadır.İşte bu yurt da Allah'ın mükemmel olan yurdudur".

Enes (Radiyallahu Anh) der ki: "Biz Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kabrinin toprağından daha elimizi silkeler silkelemez kaplerimizin değiştiğini hissettik ve çalkantılı bir durum yaşandı."[48]

---

[48] Bakınız.El-Bidâye Ve-n Nihâye 5/373/37

Bilahare halk sanki bugün nazil olmuşcasına bu ayeti okuyarak Medine sokaklarına çıktılar. Ensâr Beni Saîde[50] sofasında toplandılar. Aralarında istişare yapıyorlar, ancak ne yapacaklarını da bilmiyorlardı. Onların bu hali muhacirlere ulaştı. Bunun üzerine muhacirler:

- "Onlara haber gönderelim de gelsinler" dediler. Hz. Ebû Bekir ise:

- "Hayır, biz onlara gidelim", dedi.Böylece muhâcirler aralarında Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde bulunduğu halde Ensârın yanına gittiler, müzakerelerde bulundular.Ensardan bir kısmı: "Bizden bir emir, sizden de bir emir olsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir baştan sona kadar isabetli bir konuşma yaptı. Konuştukça da hep isabet ediyordu. İşte konuşmanın bir kısmı: "Biz (muhâcirler) emir, siz (Ensârlar)ise vezirsiniz. Nitekim, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ***"imâmlar Kureyş'tendir"***[51] buyurmuştur. Ayrıca ***"Ensâr'a karşı hayırla muâmele etmenizi size tavsiye ediyorum. Onların iyilik yapanlarından yaptıklarını kabul ediniz, kötülük yapanlarından kötülüklerini affediniz."*** buyurmuştur. (Bu hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.)

---

[50] Beni Saîde, Hazreç kabilesinden bir kol olup onların Medine'deki evleri Ensârın kendisinde toplanıp işlerini istişare ettikleri, Mekke'deki Kureyşlilerin toplandığı Dâru'n-Nedve gibidir.

[51] Bu hadisi Tayâlisî ve Ahmet rivâyet etmiştir.Ayrıca Buhari ***"Bu iş*** (İmamlık) ***Kureyş'e aittir.Her kim ki onlara düşmanlık beslerse Allah onun yüzünü yere sürter"*** hadisini de rivâyet etmiştir.

ğında el-Ceref mevkine çıkmış olan ordunun da gönülleri kırgın bir haldeydi. Böylece Allah'ın Peygamberini kendi katına alma ve dinini tamamlama vaadi gerçekleşmiş oldu. Gerçi İslâm'ın başına gelen musibet de gelmişti. Ama Allah (Celle Celâluhu) Hz. Ebû Bekr (Radıyallahu anh) sayesinde İslâm'ın ve müslümanların yardımına yetişti, bütün musibetler bulutların dağılması gibi dağılıp gitti.

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği vakit, Hz. Ebû Bekir orada değildi.Sunh'daki mülkünde bulunuyordu. Haberi alır almaz hemen kızı Âişe'nin evine geldi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) orada vefat etmişti. Hz. Ebû Bekir Resûlullah'ın yüzünden perdeyi kaldırdı, öperek üzerine kapandı, O'nu öperek şöyle dedi: "Anam babam size feda olsun ya Resûlullah! Diriyken de hoş idiniz ölüyken de öylesiniz. Allah sizi elbette iki kez öldürmeyecektir. Allah'ın, hakkınızda takdir buyurduğu bir ölüm vardı, işte o da gerçekleşmiş oldu". Sonra halkın bulunduğu mescide geldi. Daha önce de belirttiğimiz gibi Hz. Ömer bir takım hezeyanlarda bulunuyor, olmadık sözler sarf ediyordu. Hz. Ebû Bekir minbere çıkarak, Allah'a hamdü senâ ettikten sonra:

-"Ey insanlar! Kim ki Muhammed'e tapıyor idiyse (bilsinki) Muhammed ölmüştür.Her kimde Allah'a tapıyorsa, bilsin ki Allah diridir, ölmez". dedi ve sonra da şu ayeti kerimeyi okudu: ***"Muhammed, ancak bir elçidir.Ondan önce de birçok elçiler gelip geçmiştir. Peki O ölür veya öldürürse, gerisin geriye dönecekmisiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a asla zarar veremez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir".*** (Âli İmrân/144)

Hz. Ömer ve diğer sahabiler:

-Araplar size zekat vermeyecek olurlarsa siz onlara karşı sabırlı davranın (hemen savaş açmayın) deyince Hz. Ebû Bekir:

- "Vallahi onlar Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e vermekte oldukları deve yularını dahi bana vermezlerse o yular için onlara savaş açarım! Vallahi Namaz ile Zekatı birbirinden ayıranlarla savaşırım" dedi. Hz. Ebû Bekir'e:

- "Hangi askerle savaşacaksın?" diye sordular.Bunun üzerine O:

-"Tek başıma, ta ki can damarlarım kesilinceye kadar..." cevabını verdi.

Hz. Ebû Bekir orduların başına kumandanlar, memleketlere idareciler tayin etti. Bunların seçiminde çok titiz davrandı. İşte bunlar, yaptığı işlerin en isabetli ve İslâm için takdim ettiği şeylerin en efdallerindendi. Ayrıca Fâtıma, Ali ve Abbas'a (Resûlullah'ın mirasını talep ettiklerinde) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu söyledi: *"Biz* (peygamber) ***ler miras bırakmayız. Bizim bıraktığımız şeyler sadakadır."*** (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir) Sahâbeler de bu hadisi hatırladılar.

Ayrıca yine Hz. Ebû Bekir şöyle demiştir: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu işittim. ***"Bir peygamber ancak vefat ettiği yerde defnedilir".***[53]

---

[53] Hadisi Mâlik,Tirmizî ve İbni Mâce rivâyet etmiştir. İbnu Abdilberr "birçok vecihle sahihtir" demiştir.

Şüphesiz ki Allah Teâlâ, bizlere Sâdikîn (doğrular), sizlere de müflihîn (umduklarına erenler) ismini vermiştir.[52] Sizlere de, nerede olursak olalım bizimle beraber olmanızı emrederek şöyle buyurdu: *"Ey iman edenler Allah'a* (karşı gelmekten) ***sakının ve sadıklarla beraber olun."*** (Tevbe/119).

Hz. Ebû Bekir bunun dışında da birçok isâbetli sözler söyleyerek kuvvetli deliller getirdi. Bunun üzerine Ensâr bunları hatırlayarak boyun eğdiler. Hz. Ebû Bekir'e beyat ettiler. Bundan sonra Hz. Ebû Bekir, Usâme'ye:

- "Resûlullah'ın emrini yerine getir" dedi.Bunun üzerine Hz.Ömer:

- "Araplar size karşı çalkalanırken nasıl olurda bu orduyu gönderirsiniz?" dedi.

Hz. Ebû Bekir cevaben:

-"Şayet köpekler Medine kadınlarının halhallarıyla oynayacak kadar vahim bir duruma düşecek olsalar bile, Resûlullah'ın hazırlayıp göndermeye karar verdiği bir orduyu geri çevirecek değilim" dedi.

---

[52] Bu söz Haşr sûresindeki şu ayete işarettir."Bir de o malları, göç eden fakirlere aittir ki;onlar yurtlarından ve mallarından sürülüp çıkarılmışlardır; Allah'tan bir lütuf ve rıza ararlar, Allah'a ve Resûlune yardım ederler.İşte onlar doğruların ta kendisidir. Onlardan önce yurda (Medine'ye) yerleşenler, imana sarılanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden (ganimet) ötürü içlerinden bir ihtiyaç (eğilimi) duymazlar. Kendilerinin ihtiyaçların olsa dahi,(göçden yoksul kardeşlerini) özcanlarına tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa,işte onlar umduklarına erenlerdir".

Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLÂFETİ ÜZERİNDE İCMÂ'IN OLUŞMASI

Beyhakî, Za'ferâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: İmâmı Şâfiî'den işittim şöyle diyordu."İnsanlar Hz. Ebû Bekir'in hilafeti üzerinde icmâ ettiler. Şöyleki, Halk Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra çaba sarf ettiler ve gök kubbesi altında Hz. Ebû Bekir'den daha hayırlısını bulamadılar.Böylece onu başlarına halife seçtiler".[56]

İmâmı Nevevî der ki: "Ümmet Hz. Ebû Bekir'in hilafetinin sahih olduğuna dair icmâ etmiştir. Sahâbe-i Kirâm Onu içlerindeki en faziletli kişi ve bu işe başkalarından daha layık olduğu için onu öne geçirmişlerdir.O yapılan biat hakkındaki hadis, Buhârî ve Müslim'de rivâyet edilen meşhûr ve bilinen bir hadistir.

Hz. Ali şöyle demiştir: ***"Resûlullah*** (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ***Hz. Ebû Bekir'e halka namaz kıldırmasını emrettiği esnâda başka yerde değil, oradaydım, hasta değil de sıhhatliydim. Şayet beni*** (namaz kıldırmak üzere) ***öne çıkarmak isteseydi elbet çıkarırdı. Böylece biz, Allah ve Resûlünün dini meselelerimizde*** (önümüze geçmesine) ***razı olduğu kimsenin, dünyevi meselelerimizde*** (bize önderlik yapmasına) ***razı olduk"***.[57]

---

[56] Es-Savâik, s.11.

[57] Tehzibül-Esmâ 2/191

Hz. Ebû Bekir bütün icraatlarında ve sözlerinde cesur ve kararlı idi. Dînî meselelerde kesin ve sarsılmaz bir bilgiye sahipti."[54]

İbn-i İshâk, Zührî'den, O da Ensârdan şöyle rivâyet etmiştir: Hz. Ebû Bekir kendisine Beni Saîde'nin sofasında beyat edildiğini ertesi günü minbere çıktı. Derken Hz. Ömer kalktı ve Ondan önce konuşmaya başladı. Allah'a hamd-u senâ ettikten sonra şöyle dedi: ***"Şüphesiz ki Allah Teâlâ Resûlullah*** (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)***'in arkadaşı ve mağarada bulundukları sırada ikinin ikincisi olan en hayırlılarımızın üzerinde sizi birleştirmiştir.O halde kalkın ve biat edin"***. Böylece halk, sofadaki kısmın beyatından sonra umumi bir şekilde beyat ettiler.

Daha sonra Hz. Ebû Bekir Allah'a hamd-u senâ buyurduktan sonra şöyle konuştu:"Ey insanlar! Sizin en hayırlınız olmadığım halde size idâreci olarak tayin edildim. Eğer iyilik yaparsam bana yardımcı olunuz, kötülük yaparsam beni düzeltiniz! Doğruluk emânet, yalan ise hiyanettir. Sizin içinizdeki zaif kimseler Allah'ın izniyle kendisine hakkını verinceye dek benim katımda kuvvetlidir. Sizin içinizdeki kuvvetli kimselerde Allah'ın izniyle kendisinden zayıfın hakkını alıncaya dek benim katımda zaiftir. Bir millet, Allah yolunda cihad etmeyi terkettikçe, Allah onlara zillet damgasını vurur. Bir milletin içerisinde fuhşiyyât yayıldıkça, Allah onlara umumi felaketler gönderir. Ben Allah'a ve Resûlune itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat edin. Eğer Allah ve Resûlune isyân edersem bana itaat etmek zorunda değilsiniz. Haydi namazınıza kalkınız. Allah'ın rahmeti üzerinize olsun". İbni Kesir der ki: Bu rivâyetin senedi sahihtir.[55]

---

[54] El-Avâsım, s.37-51.

[55] El Bidâye ven-Nihâye 5/248.

Namazını kılar. Hz. Ali, Hz. Fâtıma hayatta iken insanlardan hürmet görüyordu. Ancak o öldükten sonra bu azaldı.[59] O'da Hz. Ebû Bekir'le anlaşmak ve Ona biat etmek istedi. Çünkü daha önceki aylarda biat etmemişti. Hemen Hz. Ebû Bekir'e "Bize gelin, ancak yanınızda kimseyi getirmeyin" diye haber gönderdi.

Bu şartı Hz. Ömer'in[60] gelmesini istemediği için koşmuştu. Haberi Hz. Ömer duyunca: "Hayır onlara yalnız gidemezsin" dedi. Hz. Ebû Bekir de: "Onların bana ne yapabileceğini umuyorsunuz, vallahi gideceğim"dedi ve gitti. Hz.Ali şahadet getirdi ve şöyle dedi: "Biz senin faziletini, Allah'ın sana verdiklerini biliyoruz. Allah'ın sana verdiği iyiliği de kıskanmayız. Ancak sen bu (Halifelik) işinde bizi dikkate almadın[61] Halbuki biz Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e 'olan yakınlığımız dolayısıyla bu işte bizim de bir payımız olduğunu düşünüyorduk. Böylece Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'in gözleri

---

59 Yani insanlar Hz.Fâtıma'nın hatırı için O'na hürmet ediyorlardı. O vefat edince, Hz. Ali de Hz. Ebubekr'e gidip gelmemeye devam edince onun da herkes gibi biat etmesini sağlamak için, ona karşı hürmetlerini azalttılar. Bu yüzden Hz.Âişe hadisin sonunda şöyle demiştir:"Sonunda gelip Hz.Ebû Bekir'e biat edince insanlar da O'na gelmiş işi düzeltmişti. Hz.Fâtıma hayatta iken gelmeyişini ise mazereti varsayarak hoş görüyorlardı. Zira Hz.Fâtıma'nın hastalığı ve babası Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'i kaybetmesinden kaynaklanan hüzününe karşı teselli ile meşguldü. Bir de Hz.Fâtıma, Hz.Ebû Bekir'in istemiş olduğu mirası vermeyişine kızdığı için Hz.Ali de Hz.Ebû Bekir'le ilişkisini keserek Hz.Fâtıma'ya muvafakat etmişti.(Fethul-Bari 7/398)

60 Hz.Ömer'in gelmesini istemeyişlerinin sebebi O'nun sözündeki ve işindeki sertliğini bilmeleridir. Hz. Ebû Bekir ise yumuşak ve nazik bir insandı. Sanki onlar Hz.Ömer'in gelmesiyle amaçladıkları dostluğun tersine gerçekleşecek sitem ve kızgınlığının çokluğundan korkuyorlardı.(Fethül-Bari 7/398).

61 Yani halifelikte bize danışmadın. Hz.Ebû Bekir'in mazereti ise Beni Saide'nin sofasında Ensarın yaşamış olduğu ihtilaftır. Dolayısıyle biatın gecikmesinden korkmasıdır. Bu yüzden Hz.Ali'yi beklememişlerdir. (Fethul Bari 7/398)

Hz. ALİ'NİN HAZRETİ EBÛ BEKİR'E BİATI (RADIYALLAHU ANHÜMÂ)

Hz. Ali'nin biatının, Hz. Fâtıma'nın vefatından sonra mı, yoksa işin başında mı olduğuna dair rivâyetler çelişmektedir.

Biatının geç olduğunu Buhârî'nin Hz. Âişe'den rivâyet etmiş olduğu şu hadise açıklamaktadır: "Hz. Fâtıma, Hz. Ebû Bekir'e, Allah tarafından Rasûlüne bırakılan Medine, Fedek ve Hayber'in beşte birinden kalanlardan, kendine düşen mirası almak üzere bir haber gönderir. Hz. Ebû Bekir Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle dediğini aktarır: ***"Biz peygamberler miras bırakmayız, terk ettiklerimiz sadakadır. Ancak Muhammed'in akrabaları da bundan yiyebilirler"***. Vallahi ben Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sadakasını Onun döneminde bulunduğu durumdan hiç birşey değiştirmem" dedi ve Hz. Fâtıma'ya herhangi birşey ödemedi.

Bundan dolayı Hz. Fâtıma Hz. Ebû Bekir'e öfkelenir ve vefatına kadar da onunla konuşmaz. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) dan sonra altı ay yaşayan Hz. Fâtıma vefat edince kocası Hz. Ali onu geceleyin defneder. Hz. Ebû Bekir'e de duyurmaz.[58]

---

[58] Hâfız der ki: İbnu Sad, Umre binti Abdurrahman'dan rivâyet etmiştir. Hz. Abbas Hz.Fâtıma'nın namazını kılmıştır. Değişik yollarla gelen haberlere göre Hz.Fâtıma gece defn edilmiştir. Bu da daha fazla tesettüre uygun olması için kendi vasiyetiyle olmuştur. Galiba Hz. Ebû Bekir ölümü kendisinden gizleyeceğini zannetmediği için Hz. Fâtıma'nın ölümünü bilmemiştir. Halbuki gelen haberlerde Hz.Ebû Bekir'in ölümünü bilmediğine ya da namazını kılmadığına dair bir işaret yoktur.(Fethul-Bârî 7/397)

Bey'atın, işin başında gerçekleştiğini ifade eden hadislere gelince: Bunlardan biri, İbni Sad, Hâkim ve Beyhakî'nin, Ebû Said El Hudri'den rivâyet ettiği şu hadisi şeriftir:

"Hz. Ebû Bekir kendisine Sakife'de beyat edildikten sonra minbere çıkıp topluluğun yüzlerine baktı. Aralarında Zübeyr'i görmeyince O'nu çağırttı ve gelince O'na:

- "Sen, "ben Resûlullah'ın halasının oğluyum ve onun havarisiyim" diyerek müslümanların birlik ve beraberliğini bozmak mı istiyorsun?" dedi. Zübeyr:

-"Ey Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in halifesi! azarlamaya gerek yok" dedi ve kalkıp beyat etti.

Daha sonra Hz. Ebû Bekir tekrar topluluğun yüzlerine baktı. Bu defa Hz.Ali'yi göremeyince Onu çağırttı ve Ona:

-"Sen, ben Resûlullah'ın amcasının oğluyum ve damadıyım" diyerek müslümanların birlik ve beraberliklerini bozmak mı istiyorsun?" dedi. Ali de:

-"Ey Resûlullah'ın halifesi[63] azarlamaya gerek yok" dedi ve kalkıp beyat etti.

Hâfız İbni Kesîr, Hâfız Ebû Ali'nin şöyle dediğini nakleder: "Ben Muhammed b. İshak b. Huzeymenin şöyle dediği işittim: "Müslim b. Haccac bana geldi ve bu hadisi bana sordu. Ben de Onu bir sahifeye yazdım ve Ona okudum". Bunun üzerine Müslim:

---

[63] Hz.Ali bu ifadeyle daha açıkça beyat etmeden Sakife'deki beyatla onun halifeliğini kabul ettiğini gösteriyor.

yaşla doluncaya kadar konuştu. Hz.Ebû Bekir konuşmaya başlayarak şöyle dedi: "Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in akrabalarını gözetmek benim katımda öz akrabalarımı gözetmekten daha sevimlidir. Aranızda mallardan dolayı ortaya çıkan işe gelince; ben kesinlikle hayırdan hiç ayrılmadım ve Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yaptığını gördüğüm hiçbir işi yapmamazlık etmedim. Bunun üzerine Hz. Ali biat için öğleden sonra buluşalım, dedi. Böylece Hz. Ebû Bekir öğle namazını kıldıktan sonra minbere çıktı.Kelime-i Şehadet getirerek Hz. Ali'nin durumunu ve biattan geri kalmasını dile getirdi. Hz. Ali'nin bu konuda kendilerine sunduğu mazeretlerini haklı bulduğunu ifade etti. Daha sonra istiğfar ederek konuşmasını bitirdi. Sonra da Hz. Ali kalkıp Kelime-i Şahâdet getirdi ve Hz. Ebû Bekir'in hakkının büyük olduğunu dile getirdi. Geri kalmasına sevkeden şeyin, Ebû Bekir'i kıskanma ve Allah'ın Ona verdiği fazileti inkar etme düşüncesi olmadığını ifade etti ve: "Fakat biz bu işte (yani -diğer rivâyetlerin de ifade ettiği gibi- meşverette) bizim bir payımız olduğunu görüşündeydik, fakat o bizi dikkate almadı, bizde buna içerledik". Bunun üzerine müslümanlar sevindiler ve:"Ya Ali!İsabet ettin" dediler.[62]

İşte bu hadis, Hz.Ali'nin beyat etmesinin Fâtıma'nın vefatından sonraya kaldığını gösteriyor.

---

[62] Hâfız Kurtubî şöyle naklediyor:"Hz. Ebû Bekir ile Hz.Ali arasında karşılıklı sitem etme ve özür dileme şeklinde geçen ve bu denli insaflı davranışları içeren görüşmeyi düşünen bir kimse bunlardan her birinin diğerinin faziletli olduğuna itiraf ettiğini gönüllerinin sevgi saygı da bir olduğunu görecektir. Her ne kadar beşeri tabiat zaman zaman ağır basıyorsa da fakat dindarlık bunu def ediyordu.

çıkınca Hz. Ali Hz. Ebû Bekir'den uzak durmuş[67] daha sonra Fâtıma vefat edince tekrar gelip beyat etmiştir. Böyle meselenin içyüzünü bilmeyenler Hz. Ali'nin uzak durmasının beyat etmeye rıza göstermemesinden kaynaklandığını sanmışlar".

İşte Hz. Ali, Fâtıma'nın vefatından sonra, bu şüpheyi kaldırmak için minbere çıkıp Hz. Ebû Bekir'e beyatını ikinci bir defa ilan etmiştir. Nitekim İbni Ebî Davud, İbni Sîrin'den rivâyetine göre, Hz. Ebû Bekir onunla karşılaştı ve şöyle dedi: "Yoksa sen benim halife olmamdan hoşlanmadın mı? Hz. Ali: "Hayır hoşlandım fakat Kur'an'ı cemetmeden (toplamadan) önce namaz dışında hiç dışarı çıkmamaya yemin ettim".

Şimdi Hz. Ali'nin belirttiği açık mazeretine dikkat edin, anlarsınız ki O Hz. Ebû Bekir'e karşı değildi.

İbni Hacer devamla şöyle diyor: "Bu zikrettiklerimizden anlaşılıyor ki, sahabe Hz. Ebû Bekir'in halifeliğinin hak olduğuna ve O'nun bu işe ehil olduğu hususunda icmâ etmişler.Şayet Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den bu konuda gelen hiçbir nass (açık ifade) bulunmasaydı bile bu (icma) yeterli olurdu. Nitekim icmâ, tevâtür seviyesine ulaşmayan nasslardan daha güçlüdür. Zira icmânın ifade ettiği hükümler kati (kesin)dir.Bu türlü nassların ki ise zannidir..."

Hz. Ali, Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Hz. Abbas'ın beyatta gecikmeleri (geciktiklerini kabul ettiğimiz takdirde) Hz. Ebû Bekir'in halifeliğinin icma ile sabit olduğuna halel getirmez.

---

[67] İbni Kesir, Hz.Ali'nin Fâtıma'yla geçinmek ve O'nun kalbini kırmamak için böyle davrandığını söylüyor (a.g.e).

-"Bu hadis bir deveye denktir"dedi. Ben de:

-"Bir deveye mi? Bir kese altına bile (7000 dinar) denktir" dedim.[64]

İbn-i Kesir (devamla) "bu hadis mahfuz olup senedi sahihtir".[65]

Burada önemli bir bilgi vardır: O da Hz. Ali'nin birinci veya ikinci günde Ebû Bekir'e beyat etmesidir. Bu ise gerçektir. Nitekim Hz. Ali, hiçbir zaman ondan ayrılmamış, arkasında namaz kılmayı hiç kaçırmamış ve Hz. Ebû Bekir riddet ehliyle savaşmak üzere kılıcını kınından çıkarıp Zü'l-Kıssaya gittiğinde beraberinde gitmiştir.[66] İbnu Hacer El-Heytemî şöyle diyor: "Ebû Said'den nakledilen ve Hz.Ali'nin beyatının gecikmediğini belirten bu rivâyet hakkında İbn-i Hibban ve başkaları "sahihtir" demişlerdir. "El-Beyhakî şöyle diyor: "Sahihi Müslimde geçen ve Hz.Ali ile diğer Haşimoğullarından beyat etmelerinin Fâtıma'nın vefatına dek geciktiğini belirten rivâyet, zaiftir". Nitekim Zührî bunun senedini zikretmemiştir. Oysaki Ebû Said'den gelen (ve beyatın gecikmediğini belirten) birinci rivâyetin senedi bitişik (kopuk değil) tir, böyle daha sahihtir.

İbnu Hacer şöyle devam ediyor: "Buna göre bu rivâyet ile daha önce zikredilen Buhârî'nin Âişe'den naklettiği rivâyet arasında bir çelişki görünüyor. Ancak bazı alimler çelişkileri defetmek için hadisleri şöyle cem etmişlerdir: Hz. Ali ilk başta beyat etmiş ancak Hz. Ebû Bekir ile Hz. Fâtıma arasında miras konusunda ihtilaf

---

64 Es-Sünenu-l Kübrâ, 8/143.

65 İbnul Hibbân ve başkaları onun sahih olduğunu söylemiştir.(Fethul Bâri, 7/399).

66 El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/249,6/302,7/226.

Hz. FÂTIMA'NIN HZ. EBÛ BEKİR'E DARILMASI

Hz. Ebû Bekir, gerek Hz. Fâtıma'yı gerek Resûlullah'ın diğer zevcelerini (ki bunların arasında kızı Hz.Âişe de vardı) gerekse amcası (Abbas)'ı mirastan mahrum bırakmasını, Resûlullah'tan gelen açık bir nassa dayanarak yapmıştır.O da Buhârî'nin rivâyet ettiği, Resûlullah'ın şu hadisidir: *"Biz peygamberler miras bırakmayız, terkettiklerimiz sadakadır".* Hz. Fâtıma'nın darılmasını şu şekilde izah edebiliriz.[69]:

a) Hz. Fâtıma'nın, tevâtür derecesine ulaşmıyan hadisin Ku'ran'ın hükümlerini (Nitekim bu görüşü savunan alimler var) tahsis (kayıt) etmeyeceğini düşünerek karşı çıkmıştır.[70]

b) Veya Hz. Fâtıma, Resûlullah'ın *"Biz miras bırakmayız"* sözünün tamamıyla genel olmadığına inanarak O'nun geride bıraktığı gayri menkullerin gelirlerinin bu hükmün dışında olduğunu düşünmüştür.[71]

Görüldüğü gibi Hz. Ebû Bekir Resûlullah'tan işittiği hadisin ifade ettiği şümulüne dayanarak mirası vermemesi konusunda mazur olduğu gibi Hz. Fâtıma da yukarıda zikrettiğimiz sebeplerden dolayı mazurdur. Bunların arasındaki ihtilaf da te'vili kabil meselelerden-

---

[69] Akkâd diyor ki:"Hz.Ebû Bekir'in Hz.Fâtıma'yı mirasta engellediğinden dolayı hilafetinin yara almasını düşünme akıllıca bir iş değildir. Hz.Ebû Bekir O'nu engellediği gibi Hz.Âişe'yi de engellemiştir. Çünkü Hz.Muhammed'ın şeriatında peygamberler miras bırakmazlar. Hz. Ebû Bekir bu hareketiyle aralarında kendisi için insanların en sevimlisi olan kızı da bulunduğu halde Peygamber'in (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) varislerini korumaktansa Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vasiyetlerini ve dinin gereklerini korumak istemiştir ki bu mal ve oğulları korumaktan daha evlâdır".El Abkariyât-ül-İslâmiyye/446.

[70] Es-Savâik, 35.

[71] Fethu'l-Bâri, 6/151.

Bunu şu şekilde izah edebiliriz: a) Onlar, ehli hall ve'l-Akd tarafından o anda yeterli sayı bulunduğu için, işin tamamlandığını düşünmüşlerdir. b) Onlar gelmişler ve özür beyan ederek (Hz. Ali ve Hz. Zübeyr'den çeşitli yollarla sabit olduğu gibi biat etmişlerdir. Özürlerinde ise, kendilerinin de danışılmaya hakları olduğu halde bundan geri bırakılmalarını dile getirmişlerdir. Yoksa Hz. Ebû Bekir'in halifeliğini meşru görmemek için değil, olayın ciddiyetinin tam bir danışmaya ihtiyacı olduğunu arzetmek için. Bu yüzden Hz. Ömer'den sahih bir sened ile bize ulaşan haber de şöyle denmektedir: "Bu biat hiçbir tedbir ve hazırlık yapılmadan ansızın gerçekleşmiş, ancak Allah (Celle Celaluhu) olabilecek kötülüklerden müslümanları korumuştur". Sonra İbni Hacer şöyle devam eder:

Nevevî, sahih isnadlarla Süfyân es-Sevrî'den şöyle naklediyor: "Kim ki Hz. Ali hilafeti daha çok haketmişti derse, Hz. Ebû Bekir'i, Hz. Ömer'i, Muhâcirleri ve Ensârı hataya düşürmüş olur. Benim görüşüme göre, o kişinin bu inançta olduğu müddetçe, göğe kaldırılan sahih bir ameli olmaz." Dârekutnî, Ammâr b. Yâsir'den bunun benzeri bir haberi aktarmıştır.[68]

[68] Es-Savâik, s.12-13-14.

SA'D BİN UBÂDE'NİN Hz. EBÛ BEKİR'İN HALİFELİĞİNE KARŞI TAVRI

Birçok tarihçinin naklettiği yaygın görüş, Sa'd Hz. Ebû Bekir'e beyat etmekten geri kalıp (Medine'den) çıkıp gittiği ve Şam'a doğru Havrân bölgesinde bulunan bir köyde vefat ettiğidir. Ancak bu sahih bir yolla nakledilmemiştir.İbni Hacer bu rivâyetin sahih olması ihtimaline binaen şöyle bir açıklama getirmektedir. "Son rivâyete göre O, Hz. Ebû Bekir'e beyat etmekten kaçınıp Şam'a doğru yola çıktı ve orada vefat etti. O kendi içtihadına göre ensârın halifelikte haklarının olduğunu düşünüyordu. O'nun bu düşüncesi her ne kadar yanlış ise de yine de mazur sayılırdı.[73]

Takyuddin İbni Teymiyye şöyle diyor: "Ensâr Onu (Sa'd'ı) emirliğe aday göstermişti. Onun kalbinde de bir beşerin kalbin de kalabilecek bir kuruntu kalmıştı. Bundan dolayı beyat etmedi.Ancak bununla beraber Hz. Ebû Bekir'e karşı çıkmadı ve hakkı itip batıla yardımcı olmadı". Üstelik İmam Ahmed, Humeyd b. Abdurrahman'dan Sakit ile ilgili hadisin devamında şöyle naklediyor: "Hz. Ebû Bekir (Sa'd'e) yönelerek şöyle dedi: "Ey Sa'd! Gerçekten biliyorsun ki Resûlullah senin de bulunduğun bir yerde şöyle dedi: "Kureyş bu işin (Halifeliğin) sahipleridir. İnsanların iyileri onların iyisine, kötüleri de onların kötüsüne tabi olurlar".[74] Bunun üzerine Sa'd: "Sen doğru söyledin, bizler veziriz sizler de emirsiniz." dedi.

---

[73] Fethu'l-Bârî,7/100.

[74] Yani Kureyşliler hem cahiliyye döneminde hem de İslâmiyetten sonra devamlı önderlik yapmışlar ve hem bu göreve layık olmuşlar hem de halk tarafından kabul görmüşlerdir.

dir. Böylece Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anh) vermemeye karar verince Hz.Fâtıma O'nunla ilişkisini kesti.

Hâfız İbni Kesîr şöyle diyor: "Hz. Ebû Bekir, Hz. Fâtıma'ya Onun babasından işittiği hadise dayanarak mirası vermeyince Hz. Fâtıma buna boyun eğdi. Ancak Hz. Fâtıma Ondan Hz. Ali'nin Hayber ve Fedek'teki arazinin zekatına bakmasına müsade etmesini istedi. Fakat Hz. Ebû Bekir Onun bu isteğine de olumlu cevap vermedi. Zira Hz. Ebû Bekir daha önce Resûlullah'ın hayatında yaptığı bütün işleri üstlenmeyi kendine bir görev olarak görüyordu. Zaten Hz. Ebû Bekir her zaman doğru, iyi, basiretli ve hakka tabi bir kişiydi. İşte Hz. Fâtıma'nın bu isteği de kabul görmeyince (ki O da beşerdir ve masum olması gerekmez), Hz. Ebû Bekir'e sitem etti, kızdı ve vefat edinceye kadar O'nunla konuşmadı. Hz. Ali de O nun gönlünü kırmamak için Hz. Ebubekir'e pek yakın davranmadı.[72]

Hâfız el-Askalânî şöyle diyor: "Beyhakî, Şa'bî'nin yoluyla şöyle rivâyet ediyor: "Hz. Ebû Bekir Hz. Fâtıma'yı ziyaret etmeye geldi. Hz. Ali Fâtıma'ya:

-"İşte Hz. Ebû Bekir seni ziyaret etmeye gelmiş girmek için izin istiyor" dedi. Hz. Fâtıma Hz. Ali'ye:

-"Siz izin vermeyi istiyor musunuz?" dedi. Hz.Ali:

-"Evet" deyince, bunun üzerine Hz. Ebû Bekir içeri girdi ve Fâtıma'nın gönlünü alamaya çalıştı. Sonunda Fâtıma razı oldu".

Bu hadis her ne kadar mürsel olsa da Şa'bî'ye kadar olan senedi sahihtir. Şayet bu hadis sabit olursa küsme etrafındaki sorunun çözüldüğü ortaya çıkar. Böyle olması da Hz.Fâtıma'nın dini ve akli kemalinden beklenen ve O'na yakışandır.

---

[72] El Bidâye ve'n-Nihaye, 5/239,6/303,7/226.

Hz. EBÛ BEKİR (RADIYALLAHU ANH)'IN İSLÂM'A YAPTIĞI BÜYÜK HİZMETLER

İmâm Muhyiddin En-Nevevî, "Tehzîb"de Hz. Ebû Bekir'in (Radıyallahu Anh) hal tercümesini anlatırken şöyle der: "Onun çok önemli meziyetleri vardır: İsra gecesinde ki söyledikleri, çoluğunu çocuğunu bırakıp mağara ve diğer yollarla Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e yol arkadaşlığı yapması, Bedir günü ve Hudeybiye gününde, Mekke'ye girişin gecikmesiyle başkalarının şaşırıp kaldığı bir anda söylediği sözleri, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) "Bir kulu Allah, dünya ile kendi katı arasında muhayyer bıraktı" dediği zaman ağlaması, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği zaman gösterdiği sebatı, insanlara hitap etmesi ve onları teskin edişi, biat hadisesinde müslümanların maslahatı için hareket etmesi, Üsâme bin Zeyd'in (Radiyallahu Anh) ordusunu Şam'a göndermekte gösterdiği sebatı, ihtimamı ve kesin kararlılığı, dinden dönen kişilerle savaşması, bu konuda Ashâb-ı Kirâm'a deliller getirerek tartışması ve Allah onun kalbini hakikate açtığı gibi Ashâb'ın kalbinide açtı ve ehli riddet ile savaşıldı. Sonra Şam'a fetihleri için ordu hazırlaması ve imdad istedikleri zaman yetişmesi.

Sonra İmâm-ı Nevevî bu bölümü menakıplarının en güzeli, faziletlerinin en yücesiyle sonuçlandırdı. O da müslümanlara Ömer bin Hattâb (Radıyallahu Anh)'ı halife seçmesi ve Hz.Ömer hakkında ki ferâsetli davranışı, Hz.Ömer'e vasiyeti ve ümmet-i Allah'ın bir emaneti olarak ona bırakmasıdır. Böylece Cenâb-ı Hak onun zamanında en güzel halifeliği nasib etti. Onun hasenatlarından ve iyiliklerinden olan Hz. Ömer ortaya çıkıp İslâm dinini yaydı. Dini aziz

Bu hadis "mürsel" ve "hasen"dir.Herhalde Hümeyd bunu olaya şahid olan bazı sahabelerden öğrenmiştir. Bu hadiste çok değerli ve faydalı bir bilgi vardır. Nitekim buna göre Sa'd b. Ubâde önceki iddiasından vazgeçip Hz. Ebû Bekir'in emirliğini kabul etmiştir. Allah hepsinden razı olsun.[75] Hâfız İbni Kesir şöyle diyor: "Biz İmâm Ahmed'in "Müsned"inde rivâyet ediyoruz ki; o (Sa'd b. Ubade) Hz. Ebû Bekir'in "halifeler kureyştendir" sözünü kabul etmiştir.[76] El-Heysemî, İmâm Ahmed'in ravilerinin sika olduğuna, ancak seneddeki Humeyd bin Abdurrahman'ın Hz. Ebû Bekir'in dönemine ulaşmadığını belirtmiştir.[77]

İbn Haldûn der ki: Taberî Sa'd'ın o gün biat ettiğini naklet-miştir. Sonra şöyle der: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ruhu kabzedildiği zaman Beni Saîde'nin sofasında biat etmek üzere Muhâcirler ve Ensâr toplandı. (Eğer muhalefet ettiği doğruysa) Sa'd den başka kimse muhalefet etmedi.Onun muhalefeti de şaz olduğu için iltifat edilmedi.[78]

İbn Hacer El-Heytemî'de Sa'd'ın Hz. Ebû Bekr'e biat ettiğini kesin bir dille ifade ederek şöyle diyor: "Sahabe bu konuda icmâ etmişler. Sa'd b. Ubâde'nin beyata katılmadığı şeklindeki nakiller ise kabul olunmaz.[79] İbn Hacer bunu ya, (daha önce zikrettiğimiz) İmâm Ahmed'in rivâyet ettiği hadisten almış veya Taberî'nin yukarıdaki nakline dayanarak söylemiştir.

---

[75] Minhâcü's-Sünne, 1/143.
[76] El Bidâye ve'n-Nihâye, 7/33,5/237.
[77] Mecmeu'z-Zevâid, 5/191.
[78] İbn Haldûn'un Tarihi 2.Cildin S. 64-65.
[79] Es-Sevâik, 6. Sh (11).

İKİNCİ FASIL

MÜMİNLERİN EMÎRİ Hz. ÖMER b. HATTÂB HAKKINDADIR

A) Hz. ÖMER (RADIYALLAHU ANH)'IN FAZİLETLERİ

1- Hz. Ebû Hureyre (Radiyallahu Anh) şöyle der; "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: *"Sizden önceki ümmetlerde ilham olunanlar vardı. Eğer benim ümmetimde de birisi olacaksa bu Ömer'dir".* (Buhârî-Müslim)

2- Hz. Sa'd bin Ebi Vakkâs şöyle der: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: *"Ey Hattapoğlu! Nefsim elinde olana yemin ederim ki, şeytan seninle karşılaştığı her yolda yolunu değiştirmiş ve başka bir yola girmiştir.* (Buhârî-Müslim)

3- Hz. Ebû Said'den rivâyet olunan bir hadiste; Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Uyuyordum; rüyamda bana üzerlerinde gömlekler olan insanlar gösterildi. Bazısının gömleği göğsüne kadar geliyordu. Bazısının ki ise daha kısaydı. O esnada bana Hattab oğlu Ömer gösterildi. Üzerinde upuzun bir gömlek vardı. "yanındakiler" Bunu nasıl yorumluyorsunuz ya Resûlullah" dediler. O da "Din" diye cevap verdi.* (Buhârî-Müslim)

4- Hz. İbn-i Ömer (Radiyallahu Anh) rivâyetinde şöyle der:" Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Allah (Celle Celâluhû) hakkı, Ömer'in lisanına ve kalbine koydu." (Hadisi

kıldı. Cenâb-ı Hak'ın *"O bütün dinlere galip gelecektir"* şeklindeki vaadini gerçekleştirdi. Hz. Ebû Bekir'in daha nice iyilikleri, eserleri menkıbeleri ve faziletleri vardır ki, onu Allah'tan başka (Celle Celaluhu) kim bilebilir ki![80]

[80] Tehzîb'ü'l-Esmâ ve'l-Lügât, 2 /181-182.

daha hayırlı, aramızda onun gibisi yok" demiştir. Hz. Ebû Bekir bu ikisinden başka Said bin Zeyd'e ve Useyd b. Hudayr'a, muhacirler ve Ensâr'dan diğer sahabelere de danıştı. Bunun üzerine Hz.Useyd, Hz.Ömer hakkında şöyle dedi: "O senden sonra hayrı en iyi bilen, razı olunacak şeye razı olur, kızılacak şeye de kızar. Gizli hali, açık halinden daha hayırlı ve bu işi üstlenecek ondan daha güçlü biri yoktur."

Sonra Hz. Ebû Bekir, Osman bin Affan'ı çağırıp "yaz" dedi. "Bismillahirrahmanirrahim. Bu, kafirin iman ettiği, facir'in tevbe ettiği ve yalancının doğru söylediği an olan, dünya hayatının son bulup ondan çıkmak üzere olduğu, Ahiret hayatının başlayıp ona girmek üzere olduğu şu anında (ölüm öncesi), yerine getirilmesine dair vasiyetidir. Benden sonra size Ömer b. Hattâb'ı halife olarak tayin ediyorum. Onu dinleyiniz ve itaat ediniz. Zira Ben bu konuda Allah (Celle Celâluhu) için Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) için Allah'ın dini için kendim ve sizin için iyilikten başkasını düşünmedim. Eğer Ömer adaletle davranırsa zaten bu benim onun hakkındaki zannım ve bilgimdir. Eğer tersi olursa herkes için kazandığı vardır. Yalnızca hayır istedim. Ğaybı ise ben bilemem. (Haksızlık edenler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır.) Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun".[82]

Daha sonra Hz.Ömer, Hz.Osman'a yazıyı mühürleyip halkın arasına çıkmasını emretti. Halk da topyekün Hz.Ömer'e beyat edip

---

[82] İfade edilmesi gerekli olan bir şey vardır. Büyük çağdaş ve Rabbânî eğitimcilerden bazıları irşad için icazet verdikleri kişilere bu vasiyyeti aynen yazarlardı. Böylelikle kendilerinden sonra meydana gelecek değiştirme ya da bozmalara karşı (eğer olursa) kendi zimmetlerini kurtarmış olmaktadırlar.

Tirmizî rivâyet etmiş ve sahih görmüştür. Ahmed'de rivâyet etmiştir.)

5- Hz. İbn-i Ömer (Radiyallahu Anh) şöyle buyurdu: ***"İnsanlara hiç bir iş gelmemiştir ki, Ömer bir şey ve insanlar bir şey söylesin. Kur'an ancak Hz.Ömer'in söylediği şey doğrultusunda indirildi".*** (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir).[81]

6- Akabe bin Amr'ın rivâyet ettiği bir hadiste, Peygamberimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur. ***"Eğer benden sonra peygamber olsaydı, Ömer b.Hattab olurdu."*** (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir).

7- Hz. İbni Ömer (Radıyallahu Anh)'dan: Ömer'in herhangi bir iş için "şöyle olduğunu zannediyorum"dediğini duyduğum her iş onun zannettiği gibi oldu." (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.)

B) Hz. ÖMER'İN HALİFE OLUŞU

Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekir'den sonra halife olacağına dair bazı nasslar daha önce geçmişti.

İmâm Muhyiddin en-Nevevî "Tehzîb"inde şöyle der: "Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in tayin etmesiyle işbaşına getirildi. Hz. Ebû Bekir Hz. Ömer'i hilafete tayin ederken Ashab-ı Kiram'a danışmış ve Abdurrahman bin Avf onun halifeliğe uygun olduğunu belirterek şöyle dedi: "O senin bildiğinden de daha iyidir".demiştir.Sonra Osman bin Affan'a danışmış, o da: "Sen onu bizden daha iyi bilirsin" deyince Hz. Ebû Bekir " Yine de (görüşünü belirt) deyince, Hz. Osman şöyle dedi: "Benim onun hakkında bildiğim gizli hali açık halinden

---

[81] Kur'an-ı Kerim 15 yerde Hz.Ömer'in görüşüne uygun olarak inmiştir.

Âlimler bu konu üzerine gönlü rahatlatacak yeterli açıklamalar yapmışlar. Nitekim Muhyiddin en-Nevevî, Müslim'in şerhinde bu konu üzerinde oldukça uzun durmuş ve çok güzel noktalara değinmiştir. Bizde buraya onun sözlerini özet olarak almayı uygun gördük.

Nevevî şöyle der: Şunu bil ki, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) yalandan ve sağlık yada hastalık durumlarında herhangi bir şer'i hükmü değiştirmekten İsmet sıfatıyla korunmuştur. Yine Allah'ın açıklamasını emrettiği bir şeyi açıklamaktan ya da tebliğ etmeyi üzerine vacip kıldığı bir şeyi açıklamamaktan masumdur. Bedeni hastalık gibi, onun konumuna eksiklik getirmeyen yada üzerine yüklendiği daha önce yerleşmiş olan şeriata fesad vermeyen şeylerden masum değildir.

Bu söylediklerimizi bildikten sonra Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yazmaya niyet etmiş olduğu bu yazı hakkında alimler ihtilaf etmişlerdir. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) herhangi bir tartışma meydana gelmesin diye, hilafeti belli bir kişi üzerine tayin etmeyi istemişti. diyenlerin yanısıra bir de yine tartışmaları kaldırmak için ve kesin naslar üzerine ittifak oluşsun diye önemli hükümleri kısaca açıklayan bir yazı yazmak istemişti diyenler de vardır.

Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu yazıyı yazmasının maslahat olduğu düşünmüş yada yazması kendisine vahyolununca yazmaya niyetlenmişti. Sonra yazmamanın maslahat olduğu ortaya çıktığından yada yazmaması vahyolunduğundan terketmiştir. Ve bu vahiy birincisini neshetmiş, hükümsüz kılmıştır.

onun halifeliğine razı oldular. Daha sonra Hz.Ebû Bekir Hz.Ömer'i yanına çağırıp gereken vasiyetlerde bulundu.

Hz.Ömer ilk Emîru'l-mü'minin lakabını alan halifedir.Bu lakabı ona Adiyy b. Hâtim ile Lebid b. Rabia Irak'dan onun yanına geldiklerinde taktılar. Bundan önce Ona Resûlullahın halifesinin halifesi denirdi. Ancak bu ifade uzun geldiğinden bundan vazgeçtiler.[83]

C) RESÛLULLAH (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN HASTALIĞININ ARTTIĞI ANDA YAZMAYA NİYETLENDİĞİ YAZI

Açıklığa kavuşturulması gereken meselelerden biri de Buhârî, Müslim ve diğerlerinin rivâyet etmiş olduğu şu hadistir: "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hastalığı iyice arttığında şöyle dedi: *"Bana bir kürek kemiği ve divit yahut levha ve divit getirin, size bir yazı yazayım ki bir daha asla dalalete düşmeyesiniz"*. Oradakiler: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) sayıklıyor" dediler."

Bazı rivâyetlerde şöyle denmektedir."(Nihayet tartışmalar başladı, halbuki bir peygamberin yanında tartışmak uygun değildi. Sonra dediler ki: "Ona ne oldu? sayıkladı mı?

Diğer bazı rivâyetlerde de şöyle denmektedir."Hz.Ömer şöyle dedi." Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ağrıları iyice arttı. Halbuki sizin elinizde Kur'an var, Allah'ın kitabı bize yeterlidir.O esnada evde bulunanlar ihtilaf etti ve tartıştılar, bazıları yazıyı istedi, bazıları ise Hz.Ömer'in sözlerini uygun buldular. Tartışmaları ve boş sözleri çoğaldığı zaman Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) "kalkınız" dedi. İbni Abbas Radiyallahu Anh şöyle derdi: "Resûlullah'ın onlara söz konusu kitabı yazmasına engel olan tartışma ve gürültüleri musibetin en büyüğüdür".

---

[83] Et-Tehzîb, 2,11,12.

emrini vermişti. Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Hz. Ömer'in sözlerini reddetmemesinden onun bu sözlerini kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Yine Beyhakî diyorki: Süfyan b. Uyeyne kendinden önceki ilim ehlinden şunları nakleder."Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz.Ebû Bekir'i halife tayin ettiğini yazmak istemiş, sonra bunu Allah Teâlâ'nın takdir ettiğini bildiği için yazmayı terketmiştir. Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hastalığının başında "وارأساه" dediğinde yazmayı niyetlenmişti, sonra yazmayı bıraktı ve şöyle dedi: "Allah ve müminler, Ebû Bekir'in dışında herkesi reddederler".Ve Hz.Ebû Bekir'i namazda öne geçirerek onu halife tayin ettiğini ümmetine tenbih etti.[87]

Hattâbî diyorki: "Hz.Ömer'in sözünü, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) üzerine herhangi bir yanlışı tevehhüm ettiğine, ya da Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) için yakışık almayan bunun dışında herhangi birşeyi zannettiğine yormak kesinlikle doğru değildir. Aksine o, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in acılarının kendisine galip gelmesi vefatının yaklaşmasıyla üzüntüsünün

---

yapan yahudilere ve Hiristiyanlara Allah lânet etsin" diyerek onların yaptıklarından sakındırmasıdır. (Hadis Buhârî'nin rivâyetidir)

87 İbni Hazın'da bu görüşü savunmuş ve "Allah ve Müminler Ebû Bekir'in dışında herkesi reddederler" hadisi üzerine şöyle demiştir. Şu bilinmelidirki; Resulullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) perşembe günü (vefatından dört gün önce) yazmak istediği şey, perşembe gününden yedi gece öncesine rastlayan hastalığının başında yazmak istediği şeyle aynı anlamdadır. Ve burada bu yazının vefatından sonra ümmet arasında bir ihtilaf vuku bulmasın diye Hz. Ebû Bekir'in halife tayin edilmesi ile ilgili olduğunun doğruluğu ortaya çıkmaktadır. El-İhkâm Fî Usûli'l-Ahkâm.

Hz.Ömer'in sözlerine gelince, bütün kelamcı âlimler bu hadisi açıklarken, Hz.Ömer'in sözlerinin onun anlayışı, faziletleri ve ince görüşlülüğünün işaretleri olduğuna ittifak etmişlerdir. Çünkü Hz. Ömer Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yazacağı şeylerin içtihada kabil olmayan kesin naslar olacağından, olaki müslümanlar bunları yerine getirmekten aciz kalırda cezaya müstehak olurlar" diye endişe etmiştir. ve bize Allah'ın kitabı yeter" demiştir. Çünkü Allah (CC) şöyle buyurmaktadır. *"Kitap'da biz hiç birşeyi eksik bırakmadık".*[84] *"Bugün size dininizi bütünledim".*[85] İşte Hz.Ömer Allah'ın dinini tamamladığını bildiğinden, ümmetin dalalete düşmesinden endişe etmiyordu. Bunun yanında Ömer (Radiyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in rahat bırakılmasını istiyordu. Dolayısıyla Hz.Ömer, İbni Abbas'tan da onun görüşünü taşıyanlardanda daha anlayışlı ve ileri görüşlüydü.

Beyhakî der ki: Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in arzusu, onların kesin muhtaç oldukları birşeyi yazmak olsaydı, onların tartışması yada başka bir sebepten dolayı asla yazmayı terketmezdi. Çünkü Allah (Celle Celâluhu) onu *"Sana indirileni tebliğ et"*[86]

---

[84] En'am 38

[85] Maide 3

[86] Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kağıt istedikten sonra üç gün daha yaşamış ve bu isteğini tekrar etmemiştir. Hilâfet konusunda da herhangi bir şey açıklanmamıştır. Aynı gün ve daha sonra ki günlerde de bazı vasiyetlerde bulunmuş, bu konuda yine bir şey açıklanmamıştır. Peygamberimiz vasiyetleri arasından İmâm Ali'nin de rivâyet ettiği "Namaz'a ve zekat'a sarılın, sahip olduğunuz kişilere iyi davranın. (Hadisi Beyhakî ve Ahmed rivâyet etmişlerdir.) Vasiyetlerinden biri de "Peygamberlerinin kabirlerini mescid

dan korkmuş olabilirki, bunun için "sizin yanınızda Kur'an vardır, bize Allah'ın kitabı yeter"demiştir.

Kâdı İyâd şöyle der: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) sayıkladı mı?" sözü Sahîh-i Müslim'de ve bazı kitaplarda bu şekildedir. Yani "sayıkladı mı" sözü bir soru dur. Ve bu rivâyet "sayıkladı" yada "sayıklıyor" şeklinde ki rivâyetlerden daha doğrudur. Çünkü bunlar Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) için kullanılması doğru olmayan ifadedir. Zira "sayıklamak" saçma sapan hezayanda bulunmak demektir. (Sayıkladı mı?) sözü Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yazmak istediğine karşı" yazmayın" diyenlere inkar için soru şeklinde gelmiştir. Demek istediği Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in emrini, sözünde sayıklayan birinin emriymiş gibi terketmeyin, çünkü Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) asla sayıklamaz" demektir.

Eğer diğer rivâyetler sahih olursa, oda o sözü söyleyen kişinin hatasıdır. Hatta Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefatına delalet eden o ortamı görmenin vermiş olduğu dehşet ve şaşkınlıktan, musibetin azametinden ve Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra meydana gelecek fitne ve dalaletlerin korkusundan dolayı bu kişi sayıklamayı acının şiddeti yerine kullanmıştır. Hz. Ömer'in "Bize Allah'ın Kitabı yeter" sözü ise Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in emrine karşı değil, aksine Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in emrini tartışanlara karşı bir reddiyedir. Doğrusunu Allah bilir.[88]

İbni Hacer bu sözü söyleyen kişinin İslâm'a yeni girmiş birisi olduğu görüşünü tercih etmiştir. Olaki o,ağrısının şiddeti artan bir kişinin söylemek istediği bir şeyi yerli yerinde söyleyemeyeceğini düşünmüş. Zira bu durumlar olabilirdi.[89]

---

[88] Kastâlânî, Hâmişin'de Sahîh-i Müslim 7,96,101.

[89] Fethu'l-Bârî, 8/133.

artmasından dolayı, söylediği sözlerin bir hastanın söyleyebileceği kasıt taşımayan sözlerden olması ve bu sözlerle münafıkların dine karşı uyduracakları sözlerine bir yol bulacaklarından korkmuştur.

Hattâbî şöyle devam eder: "Âlimlerin çoğu Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hakkında vahiy inmeyen noktalarda hata etmesinin caiz olduğunu söylerken, yine böyle konularda söz konusu hata, olduğu gibi bırakılmayıp Allah tarafından vahiyle düzeleceğine dair hepsi birlikte icma etmişlerdir. Hattâbî devamla şunu söylüyor: "Malumdur ki Allah Teâlâ her ne kadar Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in derecesini halkın üzerine yükseltmiş ise de onu yaratılmış olmaktan ve beşeri noksanlıklardan münezzeh kılmamıştır. Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in namazda sehiv ettiği vakidir. Dolayısıyla Resûlullah üzerine hastalığı sırasında bu tür işlerden birinin gelmiş olacağını zannetmek inkar edilemez. Bu gibi durumlarda hakikat ortaya çıkıncaya kadar beklenir. İşte bunun gibi anlamlar dolayısıyla Hz.Ömer, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e müracaat etmiştir.

Mâzerî şöyle der: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) getirin, yazayım" dediği halde Ashâb-ı Kirâm nasıl bu yazı da ihtilaf edip, ona karşı çıktılar? sorusunun cevabı şudur: "O anda Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) durumun onlara bu işi vacip kılmayıp, onların seçeceğine bıraktığına dair bir delil çıkmıştır. Onlar da seçeceklerine içtihatları doğrultusunda ihtilaf etmiş olabilirler. Hz. Ömer'de münafıkların, İslâm'ın meşhur olmuş kurallarını zedelemeye çalışabileceklerinden ve yalnız olarak ya da "Ahad" (tek tek) hallerinde yazacakları bir yazıya, kalplerinde hastalık bulunan kişileri şüpheye düşürecek birşeyler ekleyerek halka ulaştırmaların-

HÂLİD B. VELİD (RADIYALLAHU ANH) İLE MÂLİK B. NUVEYRE ARASINDA GEÇEN VÂKIA

Bu fasıl ile ilgili konulardan biri de, Allah'ın kafirlerin boynuna çekilmiş kılıcı olan Hâlid b. Velid (Radıyallahu Anh) ile Malik b. Nuveyre Et-Temîmî arasında geçen vâkıadır.

Bu vakıâ, İslâm düşmanlarının Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sahabelerinin davranışlarını (insanlar nazarında) çirkin göstermek, ümmetin kahraman ve önderlerini kötülemek için bir silah olarak kullandığı konulardan biridir.

Nitekim bazı İslâm düşmanları, bazı tarih kitaplarında bu konuyla ilgili bir takım sağlam olmayan rivâyetlere dayanarak, Hz. Hâlid'i (Radıyallahu Anh) şehvetine düşkün ve kan döken (kasap) bir adam şeklinde göstermeye çalışmışlardır.

Şimdi bu Vâkıa ile ilgili rivâyetlerin bir özetini nakledelim;

İbn-i Sa'd Vâkidî'den senedi kesik bir rivâyetle şöyle naklediyor: "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Mâlik'i kavminin zekatlarını toplamakla görevlendirmişti. Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefat haberini duyunca zekatları elinde tuttu. (Ebû Bekr'e göndermedi). Ve kavmine dağıttı.

Taberî, Surrî b. Yahyâ'dan, O da Şuayb b. İbrahim'den, O da Seyf b. Ömer'den, O da Hüzeyme'den bu vâkıayı uzun uzadıya zik-

Üstad Akkâd diyor ki: Hz.Ömer'in, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ile onun Hz.Ali'yi kendisinden sonra halife seçmesi arasına girdiğini söylemek, mesele hakkında bilgisi olan herkesi kötüleyen bir geri zekâlılıkdır. Bu kötüleme, yalnızca Hz. Ömer ve mesele hakkında onun gibi düşünenlerle sınırlı kalmıyor. Hem sonra Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) istemiş olduğu o yazıyı, Hz. Ali'nin yada bir başkasının halifeliğini vasiyet etmek için çağırmadı. Çünkü halifeliği vasiyet etmek söylenecek bir kelimeden ya da bir işaretten daha fazlasını gerektirmez.Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz.Ebû Bekir'e halka namaz kıldırması için işaret etmiş ve müslümanlarda bu işâretten onun Hz.Ebû Bekir'i öne geçirmekle seçtiğini anlamışlardı. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu yazıyı yazmak istediğinden sonra, biraz daha yaşamış ve bu isteğini tekrarlamamıştı. Hz.Ali ile karşılaşması içinde herhangi bir engel yoktu. Hz.Peygamber vefat edinceye kadar Hz.Ali'nin eşi Hz.Fâtıma onun yanındaydı. İsteseydi onu çağırtır ve vasiyette bulunabilirdi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in bu zorunlu olmayan sukutu şurda dursun, geçmişe dönüp Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vâlileri tayin etmekteki sünnetlerine baktığımız zaman görüyoruz ki o kendi akrabalarını valilikten hep uzak tutmuş ve peygamberlerin miras bırakmasını yasaklamıştır.

İşte Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in bu sünneti ile birlikte onun bu konuda ki sükûtu, Hz.Ali'nin halifeliğini istediğine dalalet etmiyor ki onun bu isteği ile isteğini seslendirmesinin arasına girilmiş olsun.[90]

---

[90] El-Abkariyyâtü'l-İslâmiyye, 619.

dokunmadı. Araplar savaşta evlenmeyi çirkin görüyor ve ayıp karşılıyorlardı.

Hz. Ömer, Ebû Bekr'e "Hâlid'in kılıcı zaman zaman sınırı aşıyor" şeklinde birçok şeyler söyledi ve Ebû Bekr'den onu (komutanlıktan) azletmesini istedi. Bunun üzerine Ebû Bekr: "Ey Ömer yeter, O te'vil etti ve yanıldı. Hâlid hakkındaki konuşmanı kes ve Allah'ın, müşriklere çektiği kılıcı (Halidi kastediyor) engelleme" dedi. Ve Mâlik'in diyetini ödedi. Daha sonra Hâlid'e, gelmesi için bir mektup yazdı. O da geldi ve ona durumunu açıkladı. Ebû Bekr de onun mazeretini kabul etti. Fakat Arapların çirkin gördüğü (savaştaki) evliliğinden dolayı onu azarladı.

Ayrıca Taberî İbn Humeyd'den, O da Seleme'den, O da Muhammed b. İshâk'tan, O da Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebî Bekr Es-Sıddik'ten, Mâlik'in öldürülmesiyle ilgili şu rivâyeti naklediyor: "Hâlid, Mâlik'i öldürmesiyle ilgili mazeretini şöyle beyan ediyordu."Ben onunla konuşurken o bana şöyle dedi:

-"Ben sizin adamınızın (peygamberi kastederek) ancak şöyle dediğini zannediyorum "Ben de ona: "Yoksa sen onu kendi adamınız olarak görmüyormusun?" dedim ve Onu öne çekip kendisinin ve arkadaşlarının kellesini uçurdum.

Hz.Ömer; Hâlid'in bunları öldürdüğünü duyunca, O'nu Ebû Bekr'e şikayet etti ve bu konuda bir çok şeyler söyledikten sonra şöyle dedi:

-"Allah'ın düşmanı... Bir müslümana saldırdı ve onu öldürdükten sonra karısına atladı".

retmiştir. Bir bölümünde şöyle naklediyor; "Hâlid b. Velid" Bitah'a gelince, Malik, İslâm'a döndü. Kavmine İslâm'a dönmeleri hususunda tavsiyede bulundu ve onlara müslümanları şöyle nitelendirdi: "Onların işleri kendiliğinden yürüyor ve onlara Allah tarafından ihsanlar yapılıyor." Daha sonra herkesi yerine gönderdi.

Hâlid ise küçük birlikleri sağa sola gönderdi.Daha sonra Mâlik ve beraberinde kavminden birkaç kişi (yakalanıp) getirildiler. Onları getiren askeri birlik kendi aralarında ihtilafa düştüler; İçlerinde Ebû Katâde'nin de bulunduğu bir grup, bunların (Mâlik ve arkadaşları) Ezan okuyup namaz kıldıklarını söylerken, başka bir grup bunların yani Mâlik ve arkadaşlarının ne ezan okuduğunu ne de namaz kıldığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Hâlid onları soğuk bir gecede hapsetti. Daha sonra (Kinâne lehcesine göre öldürmeden kinâye olan) esirlerinizi ısıtın manasına gelen " أدفؤا " Edfiû (ısıtın veya öldürün) emri gelmiştir.

Daha sonra tellâl kendisine verilen emir üzerine şöyle bağırdı: "Esirlerinizi ısıtın" (Bu, Kinâne lehçesinde öldürmekten kinayedir) Bunun üzerine esirleri öldürdüler. Bu arada Darrâr b. El-Ezver, Mâlik b. Nuveyre'yi öldürdü. Tekrar ordunun içindekiler ihtilafa düştü. Ebû Katâde Hz. Hâlid'e: "Bu senin işindir" dedi. Hâlid ise O'nu azarladı. Bunun üzerine Ebû Katâde kızdı ve Ebû Bekr'e geldi (ve durumu ona anlattı) Ebû Bekr ise ona kızdı. Ömer (affetmesi için) devreye girdiyse de Ebû Bekr, Katâde'nin mutlaka Hâlid'in yanına dönmesini istedi. Katâde de Hâlid'in yanına döndü, daha sonra Medine'ye beraber geldiler.

Hâlid ise Mâlik'in hanımı Ümmü Temim ile evlendi. O da güzel bir kadındı. Hz. Hâlid adetten temizlenınceye kadar ona

Şimdi bunların ravilerine bir göz atalım:

a) El-Vâkidî Muhammed b. Amr: Bir kısım hadisçiler onun yalancı olduğunu söylerler. Güvenilir olduğunu söyleyenler dahi onun rivâyetlerinde birçok yalan haberlerin olduğunu inkar etmemişler. Zira O önüne gelen herkesten rivâyetler yapardı.Nitekim bu konudaki rivâyeti de kesiktir.

b) Es-Sûrî: Güvenilir biri değildir.

c) Şuayb bin İbrahim: Zehebî onun hakkında "Meçhuldür" diyor. İbni Adiyy ise onun hakkında şöyle diyor: "O tanınmayan biridir. Selefi Sâlihine yükleniyordu, kendisinde bulunan bu vasıf naklettiği bir takım haber ve hadislerde de görünüyordu".

d) Seyf bin Umer Et-Temîmi: Ebû Hâtim onun hakkında şöyle diyor: "Onun naklettiği hadisler hadisçiler tarafından terk edilmiştir. Hadisleri Vakidi'nin hadislerine benziyor".

Hâkim de Onun hakkında şöyle diyor: "O zındıklıkla itham edilmiştir, Onun rivâyeti itibarsızdır".

İbn Hibbân ise şöylediyor: "O hadisleri uyduruyordu. Uydurma hadisleri sağlam kişilere atfederek naklediyordu. Zındıklıkla itham edilmiştir. Bir çok hadisçi Onun (rivâyetlerinin) zayıf olduğunu söylemiştir".

Taberî'nin bu konuda Seyf yoluyla naklettiği hadislerin senedlerinde geçen Seyf'den önceki ravilerin geneli hadisçiler tarafından tanınmayan kimselerdir.

e) Muhammed b.Humeyd er-Razi: Hakkında ihtilaf vardır. Ama bir çok hadisçi çok şiddetli bir şekilde onun yalancı olduğunu

Zubeyr b. Bekkâr "el-Muvaffakiyât" adlı eserinde Muhammed b. Fuleyh'den, O da Mûsa b.Ukbe'den, O da İbn Şihâb'tan şöyle naklediyor: "Malik b. Nuveyre saçı öyle çoktu ki, Hâlid'in emriyle bir ocak kuruldu. Onun kafasıda ocak taşı yerine kullanıldı. Daha ateş kafasının derisine ulaşmadan kazanın içindeki yemek pişti".

Taberî Surri'den, O da Şuayb'den, O da Seyf'den buna benzer bir rivâyet etmiştir.[91]

Buraya kadar zikrettiklerimiz, bu vâkıa hakkında nakledilenlerin bir özetidir.

İslâm düşmanları bu gibi rivâyetlerden, vahyin dili olan Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in "Allah'ın kılıcı"[92] diye adlandırdığı ve (Aşiretinin iyi adamı olarak) nitelediği bir zatı, bir müslümanı haksız yere öldürüp hanımıyla zina etmek veya güzel olan hanımını almak için bir müslümanı öldürmekle vasıflandırıp, onu şehvetine düşkün ve kan döken bir şahıs olarak göstermek istemişlerdir.

İşte bizde bu nakilleri evvela rivâyet yönünden, sonrada dirayet yönünden değerlendirip kritiğe tabi tutacağız.

Bu nakillerin hiçbiri rivâyet yönünden sahih değildir. Zira bunların senetleri ya kesiktir veya içinde zayıf veya yalancı bir ravi vardır. Kimi senedlerde de bu üç vasıf bir arada bulunmaktadır.

---

[91] Bak Târihu't Taberî, 2/273 Dâru'l Kütübü'l-İlmiyye, El-Kâmil 2/234 Dâru'l-Fıkr,el-Bidâye ve'n-Nihâye, s.322.

[92] Bunu, Buhârî ve İmam Ahmed rivâyet etmişlerdir.İmam Ahmed'in naklettiği metin şöyledir: "Hâlid b.Velid, Allah'ın (CC) iyi bir kulu ve (Aşiretinin iyi adamı olarak) O, Allah'ın Kafir ve münafıklara çektiği kılıçlardan biridir".

El Heysemî şöyle diyor: Bu hadisi Ahmed ve Taberani rivâyet etmişlerdir. İkisinin de ravileri güvenilir kimselerdir.

Oysa ki İbn Kesîr, Ebû'l-Fida, İbnü'l-Verdî ve İbn Haldun gibi tarihçiler, Hâlid ile Malik arasındaki vâkıayı ve başka şeyleri ona dayanarak nakletmişlerdir.[93]

Bu vâkıanın senedi açısından durumu bundan ibarettir. Görülüyorki, bu rivâyetlerin hiçbiri ne kök, ne de teferruat bakımından sahih değildir.

Öte yandan bu konuyla ilgili, bazı edebiyat ve hikâye kitaplarında geçen başka rivâyetler vardır ki bunları, hem rivâyet, hem de dirayet açısından daha beter bulduklarından üzerinde durmadık.

Bu rivâyetlerin dirayet açısından değerlerilmesine gelince Allah'ın tevfikiyle deriz ki:

1-Bu rivâyetler dengesiz ve kendi aralarında çelişiyorlar. Oysa sened, sahih olsa dahi, metin de dengesizlik varsa hadis zayıf sayılır. Burada ise metindeki dengesizliklerle birlikte senedler zayıf veya kopuktur. (Yani bunlar haydi haydi zayıf sayılır)

2-Taberî'nin bu konuyla ilgili birinci rivâyeti, içinde birçok yalan ve uydurma işaretlerini taşıyor; Nitekim ilkbaşta Mâlik'i şöyle tasvir ediyor; İslâm'a dönmüş (tekrar müslüman olmuş), Halkına da İslâm'a dönme talimatını vermiş, müslümanları en iyi vasıflarla nitelendirmiş ve müslümanların işini, Allah yürüttüğü için kimsenin onlara dayanamadığını söylemiş. Peki Malik ve O'na bağlı olan halk böyle idiyseler, nasıl olurda sahabeler bunları esir almayı caiz gördüler ve nasıl oluyorda Hâlid, Onları o soğuk gecede hapsetti.

---

[93] Bak Lisânü'l-Mizân, Takrîbu't-Tehzîb ve Makâlâtü'l-Kevserî, s.256,261,262.

söylemişlerdir. Taberî ise İbn İshâk'tan naklettiği hadisleri onun kanalıyla nakleder.

f) Seleme b. Fadl er-Râzî: Hakkında çeşitli görüşler vardır. Ebû Hâtim hakkında: "Onun rivâyetleri delil olmaz" diyor.

g) Muhammed b-İshak: Doğru söyleyen birisidir.Ancak hadisçiler onun rivâyetlerinin makbul olması için bir takım şartlar öne sürmüşler ki, bu şartlar, töhmetin söz konusu olduğu yerlerde bulunmamaktadır. Üstelik Onun bu konudaki rivâyetinin senedi kopuktur.

h) Musa b. Ukbe: Hakkında hadisçiler övücü şeyler söylemişler. Ancak onun rivâyetleri İbn Şihab'tan geliyor. Oysaki Hâfız el-İsmaili Onun İbn Şihab'tan hiçbir hadis işitmediğini söylemiştir.

ı) İbn Şihâb: Meğâzî ve siyerle ilgili naklettiği hadislerin geneli mürseldir. Onun bu Mürselleri Hadis tenkitçileri nezdinde değersizdir. Örneğin bu konuda: "Mâlik'in başının ocak taşı yerine kullanıldığını" naklettiği rivâyet gibi.

i) Muhammed b.Fuleyh: İbn Maîn onun hakkında: "güvenilir değil" diyor. Zübeyr b. Bekkâr ise: "Münker hadisleri çok nakliyor" diyor.

j) İbn Cerir et-Taberî: Hadis, Tefsir, Fıkıh ve Tarih alanlarında her ne kadar yüksek bir payeye sahip olsa da,Tarihinde bu kitabın ön sözünde açıkladığımız gibi naklettiği bütün şeylerin sahih olduğuna kesinlikle garanti vermemektedir.

var ki, Askerleri O'nun "Esirlerinizi ısıtın" sözünü farklı bir şekilde anlayıp, bu yanlış anlama sonucu yapacaklarını yaptılar.

Taberî'nin ikinci rivâyetinin baş kısımına baktığımızda görüyoruz ki (birinci rivâyette yer alan) uydurma belirtileri ve çelişkili ifadeleri görmüyoruz. Aksine Hz.Hâlid'in bilinen kararlılığı, basireti ve Allah'ın emirlerine son derece bağlılığına uygun düşen ifadeleri görüyoruz ki Ulemanın itimad ettiği rivâyette budur.

Nitekim Hâlid'i; Malik ile üzerinde tartıştığı konunun, bu savaşlara ve sonucunda esir tutmaya sebep olan riddet ve zekatı vermeme olsa gerek ki vakıayla ilgili bazı rivâyetlerde sebebin bu olduğu nakledilmiştir.

Aynı zamanda Malik'in tartışma esnasında Resûlullah'ı (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kastederek "Sizin adamınız" sözü, riddetin ve zekatı vermemenin sözkonusu olduğu bir ortamda, Hâlid ile tartışırken, (Resûlullah'ı kastederek) "Sizin adamınız" demesi Onun Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den teberri etme (uzak durma) sından başka birşey ifade etmez. Bu ise öldürülmesini câiz kılan riddetin tâ kendisidir.

Biz bu rivâyetin sahih olduğunu söylemiyoruz. Zira bununda senedi zayıftır. Demek istediğimiz şudur ki "Bu vakıa ile ilgili sahih birşey varsa o da bu rivâyetin başlarında geçen bölümdür.

Bu rivâyetin son bölümünde Hz.Ömer'in; "Hâlid'in, Mâlik'i kasıtlı ve haksız yere öldürdüğünü" söylediğini belirten bölüm ise Hadis uyduranların yaptığı ilavelerden biridir. Bunu birkaç delil ile izah edelim:

Daha sonra bu rivâyetin devamında, sahabelerin ve -kılınması imanın alameti,terki ise küfrün alameti olan ve onu terkedenin öldürülmesini caiz kılan- namaz hakkında kendi aralarında ihtilafa düştüklerini naklediyor.Niçin ihtilafa düşsünler ki? Nasıl oluyorda aynen görmeye bağlı böylesi apaçık bir işte ihtilafa düşerler. Bu durumda her iki taraftan birisinin mutlaka yalancı olması gerekir. Hele hele rivâyetin başında belirtildiğine göre yalancı taraf, onların namaz kılmadığını savunanlardır. Dolayısıyla onların kafir ve öldürülmelerinin helal olduğunu savunan taraftır.

İslâm tarihi, Resûlullah'ın Ashabının bu şekilde ihtilafa düştüklerine ve (mazlum birilerini küfür ile itham edecek ve öldürülmelerine sebep olacak) yalancı şahitlik yaptıklarına tanık olmamıştır.

Yine niçin Hz. Hâlid bu karışık ve vahim ortamda "öldürün manasına ihtimali olan bir kelimeyi söylesin" (ki bu cümle "onları bu soğukta ısıtın, manasına geldiği gibi kinâne lehçesine göre "esirlerinizi öldürün" manasına da gelir.)

Keza nasıl oldu da orada bulunan bütün sahabe bu yanlış görüş üzerine ittifak edip, iyice araştırmadan alelacele kan akıtmaya başlasın? Oysaki bütün işaretler bunun tersini gösteriyordu.

İşte bu soruların tümü, bu gibi konuların etrafında kendiliğinden ortaya çıkıyor ve bu rivâyetin doğru olmadığını gösteriyor.

Tekrar rivâyete dönelim. Rivâyette şöyle deniyor; Hz. Ömer'e Ebû Bekr "Ya Ömer yeter, (Hâlid) te'vilde bulundu ve hata etti" dedi. Şimdi soruyoruz, Neyi te'vil etti? Ve hata yapılan konu nedir? Hâlid (Radiyallahu Anh) ne bil fiil öldürdü, ne de bunu emretti. Ne

günlerde bir caniyi cezasız bırakmak İslam aleyhine propaganda aracı olurdu.

4- Vahiy dili (Resûlullah s.a.v.) Hâlid'in şerefini vurgulamak için "Allah'ın kılıcı" lakabını takmış ve onun hakkında ..... demiştir. Şimdi Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kan döken ve cani birini bu vasıflarda nitelendirmesi mümkün müdür?

5- Bu kitabın önsözünde belirtildiği gibi sahabenin adaletine ters düşen ve sağlam bir delille sabit olmayan bir şey reddedilir.

6- Yine kitabın önsözünde belirttiğimiz gibi bir hadisin uydurma olmasının alametlerinden biri de açık naslara ve dindeki sabit kurallara ters düşmesidir.

Bu iddialar ise, gerek Resûlullah'ın onu "Allah'ın kılıcı" diye isimlendirilmesine, gerekse Ehl-i Sünnet nezdinde sabit olan, istisnasız bütün sahabilerin adil olduğu hükmüne ters düşmektedirler.

Ebû Bekir (Radiyallahu Anh)'in Mâlik'in diyetini Beytü'l mal'dan ödemesine gelince (şayet bu doğruysa ki kesin değildir) bunu Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Benu Cüzeyme vakıasında yaptığı gibi idâri bir kural gereği olarak en uzak ihtimalleri değerlendirmek ve galeyana gelen insanları teskin etmek için böyle davranmıştır.

Yine Hz.Ömer'den (Radiyallahu Anh); Hâlid'in, Mâlik'in hanımını zinâ olarak aldığını söylediği şeklindeki rivâyet ise, Hâlid'in Mâlik'i haksız yere öldürmesiyle ilgili rivâyetler için zikrettiğimiz delillerle reddelilir.

Nitekim Zübeyr b.Bekkar'ın rivâyet ettiği gibi Hz. Ebû Bekir, Hâlid'e onu talak etmesini emretmiş.[95] Ebû Bekir'in bu emri, onun bu nikahı geçerli saydığını gösteriyordu. Çünkü geçerli olmayan bir nikahta talaka gerek olmaz.

---

[95] El-İsâbe, 1/415.

1- Bu her iki rivâyete de ters düşmektedir. Zira, birinci bölümde rivâyete göre Hâlid ne öldürmüş nede öldürülmesini emretmiş, ikincisine göre ise Hâlid, onu (Haksız yere değilde) açıkça murted olduğu için öldürmüştür.

2- Hz.Ömer halife olduktan sonra, onu komutanlıktan azletmesinin sebebini; Zübeyr b. Bekkâr'ın naklettiğine göre şöyle anlatıyor: "Ben Hâlid'i danışmadan iş yapması ve ganimet hususunda yaptıkları hariç bir konuda tenkit etmedim.[94]

Demek istiyor ki: Ganimet mallarını Ebû Bekr (Radiyallahu Anh)'e danışmadan (hakeden) savaşçılara dağıtıyor. Aynı zamanda Ebû Bekr (Radiyallahu Anh)'in uygun görmediği başka işlerde yapıyordu. Ömer (Radiyallahu Anh) ise bu tavırlarını caiz görmüyordu. Bundan dolayı (Halife olduğunda) onu görevden azletti.

Öte yandan Hz.Ömer Ona:"Ben seni herhangi bir töhmetten dolayı azletmedim" demişti. Şimdi yalancıların Hz.Ömer (Radiyallahu Anh)'in dilinden uydurdukları şeylerden daha çirkin bir töhmet olur mu? Bu şeyler gerçekten olmuşsa, bunlar Ömer'in "töhmet etmedim, tenkit etmedim" sözleriyle nasıl te'vil edilir.

3- Şayet Hâlid bu nakledilen şeyleri yapsaydı Ebû Bekr (Radiyallahu Anh)'in onu ordu komutanlığında bırakması imkansız olurdu. Aksine onu öldürecekti ve öne sürdüğü mazeretleri kabul etmezdi. Zira Ebû Bekr, Allah'ın koyduğu hadları (cezaları) sınırları çiğneme hususunda tavizkar davranmaktan uzak olduğu gibi asi ve kan döken birinin gücünden istifadeye asla yanaşmazdı. Zira onun hal dili her halukarda edata şöyle diyordu: "Ben saptırıcaları destekçi edinmedim." (Kehf: 51) diyordu. Aynı zamanda o en kritik

[94] El-İsâbe 1/415.

Hz. HÂLİD'LE İLGİLİ İKİNCİ FASIL:

Hz. ÖMER'İN Hz. HÂLİD'İ ORDU KOMUTANLIĞINDAN AZLETMESİNİN SEBEBİ

Hâfız El-Askalani şöyle diyor; "Hz. Ömer'in Hz. Hâlid'i azletmesinin sebebi, Zubeyr bin Bekkâr'ın anlattıklarıdır. Zübeyr bin Bekkâr şöyle anlatıyor; "Hz. Hâlid'in eline ganimet malları geçince onu hakeden askerlerin arasında taksim eder ve Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anh)'i dikkate almıyordu. Onun fikrine baş vurmadan işler yapıyor bazende onun benimsemediği işler yapıyordu. Örneğin; Hz. Hâlid, Mâlik bin Nüveyre'yi öldürdü, hanımıyla evlendi. Bu ise Hz. Ebû Bekir'in hoşuna gitmedi ve (Malik'in kardeşi) Mütemmim bin Nüveyre'ye diyet verdi ve Hz. Hâlid 'e Malik 'in hanımını boşamasını emretti. Fakat Hz.Hâlid'i azletmedi. Hz. Ömer (Radiyallahu Anh) ise Hz.Hâlid 'in bu ve bu gibi hareketlerinden hoşlanmıyordu. Hz.Hâlid, Hz.Ebû Bekir'in emrinde komutanlık yapıyordu. Hz.Ebû Bekir onu kavmi ile birlikte mürted olan Tüleyhe ile savaşmaya gönderdi. O da Tuleyhâ ile beraberindekilerini bozguna uğrattı. Daha sonra Hz. Hâlid Müseyleme ile savaşma ya gitti. Allah Müseyleme'yi de öldürdü.

Yine Zübeyr (bin Bekkar), Muhammed, bin Müslim'den oda Mâlik bin Enes'ten şöyle naklediyor; "Hz.Ömer, Hz.Ebû Bekir (Radiyallahu Anh)'e; -"Hz.Hâlid'e senin emrin olmadan kimseye bir şey vermemesi için bir yazı yaz" dedi. Bunun üzerine Hz.Ebû Bekir Hz.Hâlid'e bu konuda bir mektup yazdı. Hz.Hâlid ise ona cevaben şöyle yazdı; "Ya beni yapacağım işte serbest bırak ya da bu işe

Boşamanın emredilmesi ise O'na (Araplarda çirkin sayılan) harp esnasında evlenmesine idari cezadır.

Kadının da mürted olduğuna ihtimal vardır. Bu taktirde Hâlid O'nu artık nikaha gerek kalmadan cariye olarak kendisine almış ve temizlenince de ilişki kurmuş.

Dolayısıyla Ebû Bekir'in onu kınaması sadece Arapların harp esnasında evlenmeyi çirkin görmelerini dikkate alarak bu geleneğe ters düşmesinden kaynaklanıyor.

Hâlid'in bu kadınla evlenmesi büyük ölçüde Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, Hüyey'in kızı Safiyye ile evlenmesine benziyor. Zira Hâlid'in bununla evlenmesi, kavminin kahramanı ve büyüğü olan kocasının ölümünden kaynaklanan üzüntüsünü gidermek ve gönlünü almak içindi.

Mâlik'in kafasının ocak taşı yerine kullanılmasına gelince daha önce belirttiğimiz gibi o, senedi kopuk ve çok zayıf rivâyetlerdendir. Aynı zamanda bu hareket, İslâm'da suç sayılan ve hareketlerinde Allah'ı gözeten, Allah'tan ve kıyamet gününden korkan bir müslümanın yapamayacağı haram işlerdendir. Nasıl olurda Allah'ın kılıcı olan Hâlid bunu yapar? Yine nasıl olur da beraberindeki askerleri bu işe muvafakat ederler? Oysa ki onlar en takvalı ve Allah'dan en fazla korkan kimselerdi?

Üstelik rivâyetin sonunda geçen ve "Ateş Malik'in başının derisine ulaşmadan kazandaki yemek pişti" şeklindeki ifadeler bu rivâyetin, Malik'i gözlerde büyük ve korkunç biri olarak göstermek için uydurulduğunu gösteriyor.

Bunun ne kadar saçı vardı da kazandaki yemek pişinceye kadar kafasının derisini yanmaktan korudu. Doğrusunu Allah (Celle Celaluhu) daha iyi bilir.

vasiyetlerde bulundu. Hz.Ömer'den bu vasiyetlerini yerine getirmesini istedi. Hz.Ömer'de vasiyetlerini yerine getirdi.

Bir gün Hz. Ömer, bir şairin Hz. Hâlid'i andığını görünce "Allah Hz. Hâlid'e rahmet etsin." dedi. Bunun üzerine, Talha bin Ubeydullah Hz.Ömer'e (Hz.Hâlid'e hayatında değer vermediği halde ölümünden sonra rahmet okuması arasında bir uyumsuzluk bulunduğunu ima eden) şu şiiri okudu:

"Sakın ha! Bana hayatımda azığımı vermediğin halde, ölümümden sonra bana yas tuttuğunu görmiyeyim!"... Bunun üzerine Hz.Ömer şöyle dedi; "Ben Hz.Hâlid'i, halife'ye danışmadan iş yapması ve ganimet malları konusunda yaptıkları hariç hiç bir konuda kusurlu görmedim.(kınamadım)

Hz. Hâlid bin Velid Hicri 21 senesinde Hıms şehrinde vefat etmiştir. Medine'de vefat ettiğini söyleyenler de vardır.[96]

---

[96] El-İsâbe 1/415 El-Bidâye ve'n-Nihâye 7/115, El-Bidâye'de şöyle deniyor: "Seyf de başkaları şöyle rivâyet etmişler: "Hz.Ömer, Hz.Hâlid'i Şam komutanlığından El-Musni bin Harise'yi de Irak komutanlığından azlettim ki halk bilsin bu İslâmi zaferler onların yardımıyla değil ancak Allah'ın yardımıyla gerçekleşmiştir. Ve şüphesiz bütün kuvvet Allah'ındır. Ayrıca Sadık İbrahim Urcûnun Hâlid bin Velid adlı eserine müracaat et.

(işine) sen bak.(Yani beni azlet) Bunun üzerine Hz.Ömer Hz.Ebû Bekir'e Hz.Hâlid'i azletmesini söyledi.

Hz.Ebû Bekir ise;"Kim Hz.Hâlid'in yürüttüğü işi (komutanlığı) yürütecek" dedi. Hz.Ömer "Ben yürütürüm (varım)" dedi. Hz. Ebû Bekir'de "Pekiyi sen ol"dedi.Bunun üzerine Hz.Ömer hazırlandı ve binekleri (develeri) kapıların önüne çöktürüldü. Ancak Hz.Ebû Bekir'e gelerek şöyle dediler; "Sen Hz.Ömer'e muhtaç olduğun halde niçin çıkıyor, Hz.Hâlid'de ordu komutanlığını yapabildiği halde niçin onu görevden alıyorsun? dediler. Hz.Ebû Bekir onlara; Öyleyse ne yapayım? dedi.

Onlarda şöyle cevap verdiler; "Hz.Ömer'e emret yerinde dursun, Hz.Hâlid'e bir emir yaz o da görevine devam etsin" Hz.Ebû Bekir'de böyle yaptı.

Daha sonra Hz.Ömer halife olunca, Hz.Hâlid'e şöyle bir emir yazdı."Benim emrim haricinde kimseye ne bir deveyi ne de bir davarı verme." Bunun üzerine Hz.Hâlid daha önce Hz.Ebû Bekir'e yazdığı cevabın aynısını bu defa da Hz.Ömer'e yazdı. Bunun üzerine Hz.Ömer "Vallahi Ben daha önce Hz.Ebû Bekir'e teklif ettiğim işi şimdi kendim yapmazsam, Allah nezdinde doğru davranmış olmam" diyerek onu görevden aldı.

Daha sonra Hz.Ömer ona komutanlık teklifinde bulunuyordu. Her defasında o, bu teklifi ancak serbest olmak şartıyla kabul edebileceğini söylüyordu. Hz.Ömer ise bu şartını kabul etmiyordu.

İmâm Mâlik, Hz.Ömer'in (şeklen) Malike benzediğini söylüyor. Zübeyr (bin Bekkar) şöyle diyor; "Hz.Hâlid'in vefatı yaklaşınca

ÜÇÜNCÜ FASIL

EMİR'ÜL-MÜMİNİN Hz. OSMAN B. AFFAN

Hz. OSMAN'IN FAZİLETLERİ

1- Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu; *"Kim Rûme kuyusunu kazarsa onun için cennet vardır"*. O kuyuyu Hz. Osman kazdırdı. Yine Rasûlulalh (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) *"Kim Usre*[97] (Tebük) *ordusunu techiz ederse ona cennet vardır"* buyurdular. Bu orduya da Hz. Osman techizetti. (Buhârî, Ahmed bin Hanbel Tirmizî)

2- Hz. Enes rivâyet ediyor: "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ebû bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman ile Uhud Dağına çıktılar[98]. Uhud dağı sallandı. Bunun üzerine (Rasûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu; *"Ey Uhud, yerinde dur. Zira senin üzerinde bir peygamber, bir sıddîk ve iki şehit bulunuyor."* (Buhârî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî)

3- Hz. Âişe'den rivâyet ediliyor: "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) evimde uylukları (veya baldırları) açık olarak uzanmıştı[99].

---

97 Usre Kelimesi sıkıntı ve darlık manalarına gelir. Tebük savaşında sıkıntı çok olduğundan, bunun için hazırlanan orduya "Usre Ordusu" adı verilmiştir.

98 Müslim, Ahmed ve Ebû'ya'lanın sahih senedlerle naklettikleri başka rivâyetlerinde "Uhud" kelimesi yerine "Hira" geçmektedir. Bu da bu olayın birden fazla yerde cerayan ettiğini göstermektedir. Ayrıca Müslim'in başka bir rivâyeti de bunu te'yid eder mahiyettedir. Nitekim rivâyette Ebû Hureyre'den (Radıyallahu Anh) naklen bu olayın Hira'da gerçekleştiği, Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ile beraber Ebû Bekr, Ömer, Osman (Radıyallahu Anhuma) ve başkalarının da bulunduğu geçmektedir. (Bk. Fethu'l-Bari 7/30,46).

99 İmâm-ı Nevevî şöyle diyor; "Bu hadisi Malikiler ve başkaları uylukların avret sayılmadığına delil olarak getirmişlerdir.Fakat bu onlar için delil ol-

kalktı ve şöyle dedi; "Ya Rasulallah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), ben yûz deveyi bütün techizatıyla Allah yolunda vermeyi üstleniyorum". Tekrar Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) orduyu techiz etme konusunda teşvik edince Hz. Osman kalkıp şöyle dedi; "İki yüz deveyi techizatıyla Allah yolunda vermeyi üstleniyorum". Yine Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu konuda teşvik etti, tekrar Hz. Osman kalktı ve "Üçyüz deveyi techizatıyla Allah yolunda vermeyi üstleniyorum" dedi. Gördüm ki Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) minberden iniyor ve şöyle diyordu; *"Bundan sonra Hz. Osman'ın üzerine işlediklerinin cezası yoktur. Bundan sonra Hz. Osman'ın boynunda işlediklerinin cezası yoktur."* (Tirmizî, Ahmed)

6- İbnü Şihâb Ez-Zührî şöyle rivâyet ediyor: "Hz. Osman (Radıyallahu Anh) Tebük savaşında 940 deve ve onlarla sayıyı bine tamamladığı 60 atın techizatını üstlendi. (Kazvînî, Hâkimî)

7- İbn-i Ömer naklediyor; "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) olacak bir fitneden bahsetti. Bu esnada Hz. Osman'a işaret ederek; *"Bu o fitnede mazlum olarak öldürülecektir"* dedi. (Tirmizî)

8- Murre bin ka'b şöyle diyor; "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den duydum. Olacak bir fitneden bahsediyor ve yakın olduğunu hissettiriyordu. Derken oradan yüzünü bir elbise ile örtmüş bir adam geçti. Rasûlullah o adama işâret ederek *"İşte bu, o gün hidayet üzeredir"*, dedi. Ben de o zata doğru gittim ve gördüm ki o Hz. Osman bin Affan'dır. Ben de onun yüzünü Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e doğru çevirdim, ve ; Bu mudur! Ya Rasulallah? dedim. O da, Evet (O'dur) dedi: (Tirmizî ve Hakîm rivâyet etmişlerdir. Ve bu hadis sahihtir demişlerdir)

9- Hz. Âişe (Radıyallahu Anha) naklediyor; "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz. Osman'a şöyle dedi: *"Umarım ki*

Derken Hz. Ebû bekir içeri girmek için izin istedi. Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kendisine izin verdi, ve vaziyetini değiştirmedi ve böylece onunla konuştu. Sonra Hz. Ömer izin istedi. O na da izin verdi ve vaziyetini değiştirmedi ve onunla böylece konuştu. Daha sonra Hz. Osman izin istedi. Rasûlullah kalkıp oturdu ve elbisesini düzeltti. Hz. Osman çıktıktan sonra Hz. Âişe Rasûlullah'a şöyle dedi: "Ya Rasûlullah; Ebû Bekir (Radıyallahu Anh) girdi ama Sen ona iltifat edip aldırmadın. Sonra Ömer (Radıyallahu Anh) girdi. Sen yine iltifat edip aldırmadın, sonra Osman (Radıyallahu Anh) girdi, sen toparlandın ve elbiseni düzelttin."

Bunun üzerine Rasulallah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi; *"Meleklerin kendisinden haya ettiği bir kişiden ben haya etmeyeyim mi?"* Başka bir rivâyette de şöyle buyurdular. *"Hz. Osman hayâ sahibi* (çok çekingen) *bir kişidir. Ben de bulunduğum vaziyette kendisine izin verdiğim takdirde, ihtiyacını bana ulaştırmadan geri döneceğinden endişe ederek toparlandım."* (Müslim)

4- Abdurrahman bin Semure naklediyor; "Hz. Osman, Usre ordusunu techiz ettiği sırada yeninin içine bin dinar koyarak geldi ve bunları Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kucağına boşaltı. Gördüm ki Rasûlullah bu dinarları kucağında evirip çeviriyor ve şöyle diyordu; *"Bundan sonra Hz. Osmanın işlediği hiç bir şey ona zarar vermez"* (Bu sözünü iki defa tekrarladı) (Tirmizî, Ahmed)

5- Abdurrahman bin Cenâb şöyle diyor; "Ben Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) halkı" Usre ordusunu" techiz etmeye teşvik ettiği sırada hazır bulundum. Bu arada Hz. Osman ayağa

---

maz. zira rivâyette açık olan kısmın uyluklarını yoksa baldırlarının tereddüt vardır. Bu ise uylukları açık bırakmanın kesin olarak caiz olmasını gerektirmez" (Müslim Şerhi 13/168).

- "Evet", dedi. Mısırlı (sevinerek)

- "Allahu Ekber" dedi. Bunun üzerine İbn-i Ömer (Radıyallahu Anh) Mısırlı'ya;

- "Dinle de sana bunları tek tek izah edeyim; Uhud savaşında geri kaçmasına gelince. "Ben şehadet ederim ki Allah onu affetti. Bedir savaşında bulunmaması ise şu şekilde oldu. O zaman nikahı altında Rasûlullah'ın kızı vardı ve hastaydı. Rasûlullah ona "Sana bedir'e katılan bir adamın payı ve ecri vardır" dedi. Biatu'r Rıdvan'da bulunmaması ise şöyle oldu. Şayet Mekke içinde (Halkın nezdinde) Hz. Osman'dan daha aziz biri olsaydı, Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onu gönderirdi. Bunun üzerine Hz. Osman'ı (elçi olarak) gönderdi. Hz. Osman Mekke'ye gittikten sonra Bey'atu'r Rıdvân oldu. Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) sağ elini gösterdi ve "Bu Hz. Osman içindir" dedi. Daha sonra İbni Ömer (Radıyallahu Anh) Mısırlı'ya; "İşte şimdi bu bilgileri al, beraberinde götür" dedi. (Buhârî Tirmizî)

13- Sümâme bin Hazn El-Kuşeyrî naklediyor;

"Hz. Osman evinde muhâsara altında tutulduğu sırada hazır bulunuyordum. Hz. Osman yukarıdan şöyle seslendi; "Benim aleyhime kışkırtmada bulunan o iki adamınızı bana getirin". Bunun üzerine o iki adam getirildi. -Sanki iki deve- (veya iki eşek gibiydiler). Sonra Hz. Osman (oradakilere) yukardan seslenerek şöyle dedi;

- "Allah ve İslâm dini aşkına bilmez misiniz. Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Medine'ye gelince Rûme kuyusundan başka bir tatlı su (kaynağı) yoktu. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ***cennette kendisine verilecek daha hayırlı bir mükafaat karşılığında Rûme kuyusunu satın alıp kovasını müslü-***

Allah sana bir gömlek giydirecek, birileri senden, onu üzerinden çıkarmanı isterse çıkarma." (Ahmed, Tirmizî, İbn-i Mâce, Hâkim)

10- İsmet bin Malik naklediyor; "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz. Osman'la evli olan kızı vefat edince şöyle buyurdu; *"Hz. Osman'ı evlendirin (ona kızınızı verin) zira benim üç tane kızım olsaydı onu (üçüncüsüyle) evlendirirdim*[100]*. (kızlarımı onunla evlendirirken) gökten gelen vahiyle evlendirirdim"* (Hadisi Taberânî zayıf bir senedle rivâyet etmiştir.)

11- Ümmü Ayyâş naklediyor; "Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle dediğini işittim. *"Ben kızım Ümmü Gülsümü, Hz. Osman'a sadece semadan gelen bir vahiy ile evlendirdim."* (Taberânî Hasen bir senedle rivâyet etmiştir)

12- Osman bin Mevhib naklediyor: "Mısırlı bir adam geldi ve kabeyi tavaf etti. Bu esnada orada oturan bir topluluk gördü. Bunların kim olduğunu sorunca; "Bunlar Kureyşlilerdir", dediler. Bunların arasındaki şeyh (öncü başkan) kimdir, yaşlı ve sözü muteber zatın kim olduğunu sordu. Oradakiler: "Abdullah bin Ömer (Radıyallahu Anh)'dir" dediler.

Bu defa İbn-i Ömer (Radıyallahu Anh)'e dönerek şöyle dedi;

- Ben sorayım, Sen de cevap ver; "Hz. Osman'ın Uhud savaşında kaçtığını biliyormusun?" İbn-i Ömer;

- "Evet", dedi.(Mısırlı; Hz. Osman'ın Bedir Savaşında bulunmadığını biliyor musun" dedi. İbn-i Ömer "Evet" dedi). Mısırlı;

- "Sen Hz. Osman'ın Bey'at'ur-Rıdvanda bulunmayıp katılmadığını biliyormusun" İbni Ömer:

---

[100] Zira Efendimiz Sallallâhu Aleyhi ve Sellem daha önce kızları Rukiyye ve Ümmü Gülsüm'ü onunla evlendirmişlerdi.

Oradakiler;

- "Allah da bilir doğrudur" dediler. Bunun üzerine Hz. Osman (sevincini belirterek); "Allahu Ekber; Kabe'nin rabbine yemin ederim bunlar benim şehid olacağıma şahitlik yaptılar. (Tirmizî, Nesâî, Dârekutnî)

Bazı rivâyetlerde şu da eklenmiştir;

Hz. Osman: Allah aşkına Biat'urridvân'da Rasûlullah "Bu benim elim bu ise Hz. Osman'ın eli, deyip benim için beyat edince orada sizden kim hazır bulunuyordu dedi. Bunun üzerine bazıları onu bu konuda doğruladılar.

Dârekutnî bazı rivâyetlerinde buna ek olarak şöyle söylediğini rivâyet etmiştir:

- "Allah aşkına bilmez misiniz; Rasûlullah, bana layık gördüğü ve benden razı olduğundan dolayı, peş peşe iki kızıyla beni evlendiğini bilmiyor musunuz". Ben ondan, o da benden razı oldu.

- Allah da bilir doğrudur, dediler.

Hâfız İbni Hacer El-Askalânî, "El-İsâbe" adlı eserinde şöyle diyor; "Bir çok mütevâtir kanaldan Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Hz. Osman'ı cennetle müjdelediği, onu cennet ehli arasında saydığı ve şehid olacağına şahitlik ettiği nakledilmiştir.[101]

[101] El-İsâbe, 2/62.

manların kovalarıyla o kuyuya daldıracak (yani kuyudan herkes eşit şekilde onun gibi istifade edecek) deyince, Ben o kuyuyu kendi öz malımdan satın aldım. (ve halkın istifadesine sundum). Oysa siz şimdi benim ondan (su) içmeme mânî oluyorsunuz. Öyle ki ben deniz suyundan içiyorum."

Orada bulunanlar: "Allah'ta bilir. Evet doğru söylüyorsun" dediler.

Hz. Osman; "Allah ve İslâm dini aşkına bilmez misiniz; Mescid cemaate dar geldi. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem): *"Kim cennete kendisine verilecek daha hayırlı bir mükafaat karşılığında falan ailenin arsasını alacak?* deyince, Ben o arsayı kendi öz malımdan vererek satın aldım. Oysa siz şimdi benim orada iki rekat namaz kılmama engel oluyorsunuz. Yine orada bulunanlar.

- "Allah da bilir, Evet doğru söylüyorsun" dediler.

Hz. Osman;

- Allah (Celle Celâluhu) ve İslâm dini aşkına bilmez misiniz; Ben Usre ordusunu malımdan techiz ettim. Orada bulunanlar;

- "Allah da bilir, doğrudur" dediler.

Hz. Osman;

- Allah (Celle Celaluhu) ve İslâm dini aşkına bilmez misiniz. Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Mekke'de ki sebir dağının üzerindeydi. Beraberinde Hz. Ebû Bekir, Ömer ve ben vardım. Dağ, taşlar yuvarlanacak derecede sarsıldı. Rasûlullah ayağıyla dağa vurarak: *"Ey Sebîr yerinde dur! Senin üzerinde bir peygamber, bir sıddık ve iki şehid vardır"* dedi.

Abdurrahman (r.a.), Osman ve Ali (Radıyallahu Anhümâ)'ye dönerek şöyle dedi: "Sizden hanginiz bu işten (halifelikten) ferağat ederse, halife tayin etme işini onu bırakacağız. O da Allah'ın ve İslâm'ın hakkını dikkate alarak burada bulunanlar arasında kalbinde, en iyi gördüğünü seçsin"

Hz. Osman da Hz. Ali de cevap vermediler. Tekrar Abdurrahman: "Öyleyse bu işi en iyinizden sapmamak kaydıyla bana havale ediniz" dedi. Onlarda; "Peki"dediler. Bunun üzerine Abdurrahman, Hz. Ali'nin (Radıyallahu Anh) elinden tutarak şöyle dedi:

- "Senin de malumun, Rasûlullah'la akrabalığın ve İslâm'a daha önce girme şerefin var."

Şimdi Allah aşkına seni halife olarak tayin ettiğim takdirde adaletli davran, Osman'ı tayin ettiğim takdirde itaat et. Daha sonra Osman (Radıyallahu Anh), yanlız bir tarafa çekerek Hz. Ali'ye dediklerini ona'da söyledi.

İkisinden de söz aldaktan sonra Hz. Osman'a dönerek "Ver elini" dedi ve beyat etti; arkasından Ali (Radıyallahu Anh) beyat etti sonradan Medine halkı içeri girerek beyat etti. (Buhârî)

Nakledilmiştir ki halk üç gün boyunca Abdurrahman ile bir araya geliyor, onunla istişâre ediyor ve gizli görüşmeler yapıyorlardı. (Onunla yanlız olarak görüşen fikir sahibi kimselerden hiç birisi başka birisini Hz. Osman'a denk tutmamıştı)

Abdurrahman beyat için oturunca Allah'a hamd-u senâ etti ve konuşmasında şöyle dedi: "Ben gördüm ki hak Hz. Osman'dan başkasını kabul etmiyor" (İbni Asâkir)

Hz. OSMAN'A YAPILAN BEY'AT VE BU BEYAT KONUSUNDA İTTİFAKIN OLUŞMASI

Ömer bin Meymun naklediyor; "Hz. Ömer hançerlenince müslümanlar ona; "Ya Emîre'l-Müminin vasiyet et ve senden sonra halife olacak birini tayin et" dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle dedi:

"Ben bu işe (halîfeliğe) Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefat ederken kendilerinin razı olduğu şu gruptan daha layık birilerini görmüyorum" dedi. ve şu isimleri sıraladı: "Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Abdurrahman (Radıyallahu Anhüm). Daha sonra Hz. Ömer şöyle dedi; Oğlum Abdullah da kendisine bir teselli olarak sizinle beraber bulunsun. Onun halifelikte her hangi bir hakkı yoktur. Eğer halife olarak Sa'd seçilirse iyi. Aksi takdirde hanginiz seçilirse Sa'd'dan yararlansın. Zira ben Sa'd'ı azlederken beceriksiz olduğundan veya hain olduğundan dolayı görevden almadım.

Hz. Ömer vefat edince biz Onu (Hz. Âişe'nin odasına doğru) götürdük. (Odaya varınca) Hz. Ömer'in oğlu Abdullah (Hz. Âişe'ye) selam verdi ve "Hz. Ömer (girmek için) izin istiyor" dedi. Hz. Âişe: "Onu içeri alın" dedi. Bunun üzerine içeri alındı ve iki arkadaşının (Hz. Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ve Hz. Ebû Bekir) yanına defnedildi.

Defin işi bitince bu grup kendi aralarında toplandı. Abdurrahman (Radıyallahu Anh) "Bu işte selahiyeti (insiyatifi) kendi aranızdan üç kişiye bırakınız" dedi. Bunun üzerine Zübeyr "Ben selahiyetimi Hz. Ali'ye bırakıyorum" dedi. Talha'da: "Ben selâhiyetimi Hz. Osman'a bırakıyorum" dedi. Sa'd (Radıyallahu Anh) - "Ben selâhiyetimi Abdurrahman bin Avfa bırakıyorum" dedi.

OSMAN (RADIYALLÂHU ANH)'IN ADÂLETİ VE İYİLİKLERİ

Zühri diyor ki; "Hz. Osman 12 sene halifelik yaptı. Bunun ilk altı senesinde halk onun yaptığı hiç bir işini kınamadı. Ve Kureyş liler Onu Hz. Ömer'den daha fazla seviyorlardı. Çünkü Hz. Ömer sertti. Hz. Osman iş başına geçince onlara yumuşak davrandı. Ve onlara iyiliklerde bulundu[104].

Hasan-ı Basrî şöyle diyor; "Hz. Osman hutbe okurken şöyle dediğini duydum;

- "Siz bana neyi kusur olarak gösteriyorsunuz. Oysaki aranızda hayır (mal) taksimi yapmadığınız gün yok.

Hasan şöyle devam ediyor;

- "Ben Hz. Osman'ın tellâlının şöyle bağırdığını duydum; "Ey insanlar yarın sabah gelin ve size verilecek şeyleri alın. Halkda ertesi gün gidip bunları tam olarak alıyorlardı.

Yine tellâl;

- "Gelin yiyeceğinizi alın" diyordu. Halk da gidip bunları tam olarak alıyordu. Hatta kulaklarımla duydum ki tellâl;

- "Gelin giyeceğinizi alın" diyor, halk da gidip takım elbiseler alıyordu. yine Tellâl: "Gelin yağ ve bal alın" diyordu.

Hasan-ı Basrî şöyle devam ediyordu.

---

[104] Târihu'l-Hulefâ, s-156

Ayrıca Hz. Osman halife seçilince İbni Me'sûd (Radıyallahu Anh) şöyle dedi:

- "Biz tüm gayretimizi sarfedip yaşayan (sahâbe)lerin en hayırlısını emir (halife) seçtik." (Hâkim, İbni Sa'd)

İmâm Ahmed şöyle diyor; "Halk hiç bir halifeye beyat etme hususunda Osman'a yaptıkları beyat gibi ittifak halinde hareket etmemişler. Zira halk, gönül birliği içinde ittifak halinde birbirini severek ve Allah'ın dinine sıkı sıkı bağlı kalarak üç gün istişâre ettikten sonra Hz. Osman'ı seçtiler ve Abdurrahman bin Avf'ın dediği gibi, O'ndan başkasına rızâ göstermediler[102].

İbni Kesîr şöyle diyor:

"İbni Cerîr gibi bir çok tarihcinin, tarafından tanınmayan birilerinden naklettikleri "Ali (Radıyallahu Anh) Abdurrahman (Radıyallahu Anh)'a "Sen beni kandırdın ve Hz. Osman'ı dünürün olduğu için ve her zaman sana danışsın diye halife tayin ettin" dedi. Ve beyat etme konusunda ağır davrandı. Bunun üzerine Abdurrahman Ali'ye;

"Kim beyat etme hususunda verdiği sözü bozarsa kendi aleyhine olur. Kimde Allah'a verdiği sözü yerine getirirse, Allah ona büyük bir mükâfât verecektir" dedi.

İbni Kesîr şöyle devam ediyor; "Bu ve bu gibi rivâyetler sahih hadislerde zikredilenlere ters düştüklerinden reddedilir. Doğrusunu Allah daha iyi bilir[103].

---

[102] Minhâcu's-Sunne 3/233.
[103] El-Bidaye ve'n-Nihaye 7/147

Hz. OSMAN (RADIYALLAHU ANH)'IN ALEYHİNDE PROPAGANDA VE KIŞKIRTMALARIN BAŞLAMASI

Hz. Osman'ın hilafetinin üzerinden altı sene geçtikten sonra, hakkında dedikodular çıkmaya başladı, aleyhinde propaganda yaygınlaştı. Sonra da aleyhinde halkı kışkırtma hareketi başladı. Bunun tek sebebi, Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın hayâ sahibi yumuşak huylu ve insanlara iyilikte bulunmasıydı. Nitekim kötü ve ahlaksız insanlar zulüm ve kötülükten hoşlanmadıkları gibi, adâlet ve iyilikten de bıkarlar.

İbnü Abdil'Berr; Sâlim'den, İbnü-Ömer'in şöyle söylediğini naklediyor; "Hz. Osman'ın yaptığı bazı şeyleri eleştirdiler. Şayet Hz. Ömer bunları yapsaydı eleştiremezlerdi"

Abdullah İbni Ömer ise Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın halifeliğini baştan sona yaşamış ve bizzat müşâhede etmiştir. O Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sünnetine sıkı sıkıya bağlı biriydi. Bununla beraber Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın yaptığı bütün hareketleri, babası Hz. Ömer (Radıyallahu Anh)'ın de yapabileceğine ihtimal veriyor ve yaptığı takdirde de hiç kimse tarafından kınanmayacağını söylüyordu.

Kâdı Ebû Bekr bin El-Arabî şöyle diyor; "Bir takım insanlar, içlerinde ki kinlerinden dolayı Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın aleyhine kışkırtmada bulundular. Bunlar bir takım isteklerde bulunup da isteklerini elde edemeyen veya kalbinde bulunan hased hastalıklarını dışa vurmuş insanlardır. Bunları bu duruma sokan inançla-

- "Rızıklar bol hayır çok ve münasebetler iyiydi. Yeryüzünde hiç bir mü'min diğer bir mümin'den korkmuyor, aksine seviyor, yardım ediyor ve ısınıyordu.

(Hâfız İbn'i Abdilberr ve Taberânî, Hasen bir senedle rivâyet etmişler.)[104]

İbni Sîrîn şöyle diyor; "Hz. Osman döneminde servet o kadar çoğaldı. Tâ ki bir câriye, ağırlığı karşısında (parayla), bir at, 100.000 dirhem karşılığında ve bir hurma ağacı 1000 dirhem karşılığında satıldı (İbni Abdil Berr)[105].

Suyûtî şöyle diyor; "(Osman döneminde) Büyük ülkeler fethedilince Hz. Osman'a çok haraç geldi ve her taraftan Ona mal aktı. Öyle ki ambarlar kuruldu ve Hz. Osman halka bolca erzak dağıttı.

Bazen bir kişiye yüzbin kese dolusu para verilmesini emrediyordu ki her kesede dört bin Ûkiye (Ûkiye: 37 gr) bulunuyordu[106]

---

[104] El-İstiâb 3/73 Mecmeüz-Zevâid 9/93, 94.
[105] El-İstiâb 3/93.
[106] Târihu'l Hulefâ 156.

3. Bir kısmı da, bazı akrabalarına, bir takım şer'i cezaların tatbik edilmesinden dolayı gocunmuş ve bundan dolayı kalplerinde kin ve nefret beslemiş kimselerdir.

4. Bir kısmı da; bir takım ahmak insanlardır ki, bu kimseleri Sebeciler, (Abdullah bin Sebe'nin gurubu) cahilliklerini ve saflıklarını kullanarak bunları, fitne, fesâd ve sapık düşünce (inançlara)'lere ittiler.

5. Bir kısmı da Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'dan büyük ölçüde iyilik görmüş kimselerdir ki, bunlar Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın gözetiminde yetiştiklerinden hiç hakketmedikleri öncülük ve reislik beklentisindelerdi. Ancak Hz. Osman (Radıyallahu Anh) bu beklentilerine cevap vermeyince (umduklarını bulamayınca) onun kendilerine yaptığı iyiliklere karşı nankörlükle karşılık verdiler.

6. Bir kısmı da İslâm'ın kuralların aykırı bir takım hareketlerinden dolayı Hz. Osman (Radıyallahu Anh) tarafından şer'i ölçülere uygun bir şekilde cezalandırılan kimselerdir.

İşte Hz. Osman (Radıyallahu Anh) tarafından verilen bu cezalar onların Hz. Osman'a kızmalarına sebep oldu. Şayet bu cezalar Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından hatta daha şiddetli bir şekilde verilseydi bu cezalara rıza gösterip itaat edeceklerdi.

7. Bir kısmı da aldatıcı bir zeka ve hikmetle beslenmemiş bir fesahate (güzel konuşma) sahip olduklarından, layık olmadıkları halde önder olma konusunda aceleye kapılan ve zamanı gelmeden tez elden işi elde etmeye kalkışan kimselerdi.

Hülâsâ; Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın fıtratında bulunan ve gönlünü kaplayan şefkati ve merhameti bir çok kimsenin ona karşı

rın zayıf olması ve fânî olan dünya'yı baki olan Âhiret'e tercih etmeleridir. Bunların durumuna az çok vakıf olduğun takdirde, kalplerinin bozukluğunu ve yaptıkları işin batıl olduğunu göreceksin.

Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'a karşı çıkanların- tarihçilerin verdiği isimlere baktığımızda görüyoruz ki- bunlar (Hz. Osman (Radıyallahu Anh) tarafından) kötü amaçlarına ulaşmaları engellenmiş, art niyetli kimselerdir[107].

Muhakkik Araştırmacı Eş-Şeyh Muhibbüddîn El-Hatîp kışkırtmacıların yaptıkları bu çirkin hareket ve büyük suçların sebeplerini şöyle özetlemiştir; "Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ı muhâsara altına alan, İslâm'a karşı işlenen bu cinayete katılanlar değişik seviyede guruplardan oluşmuştur.

Bunlar;

1. Bir kısım dini meselelerde aşırıya kaçan, küçük meseleleri büyüten ve küçük hataları ber taraf etme uğruna büyük hatalar işleyen (kendilerini helak edecek) kimseler.

2. Bir kısmı da daha önce İslâm'a hizmet yapmış olmayan kimselerdir; Bunlar daha önce İslâm'a hizmetleri olan ve yaptıkları cihâd ve fetihler karşılığında meşru bir şekilde ganimetler elde eden Kureyşli'leri kıskanıyorlar ve daha önce İslâm'a yaptıkları hizmetleri ve cihadları olmadığı halde kendilerine de aynı hakların verilmesini istiyorlardı.

---

[107] El-Avâsım Mine'l Kavâsım 58,111

Bu dedikodular yayıldı ve Medine'ye kadar vardı.-Tabii ki Medine'de dinden ve adaletten taviz vermeyen ve bu konu da hassas olan sahabiler vardı- Bunun üzerine bu sahabeler meselenin çok vahim ve ciddi olduğunu gördüler ve durumu Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'a bildirdiler. Hz. Osman'da şehirlere meseleyi (olayı) araştırmak üzere elçiler gönderdi.

Örneğin; İbni Ömer (Radıyallahu Anh), Muhammed bin Mesleme (Radıyallahu Anh) ve Usâme bin Zeyd (Radıyallahu Anh)'ı gönderdi. (Bunlar araştırmalar yaptılar) Ancak valilerin tenkidine sebep olacak her hangi bir kusurlarını bulamadılar. Durumu gördükleri şekilde rapor edip Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'a sundular. Fakat bu şehirlerde ki eleştiriler kesilmedi ve yaygaralar devam etti[110].

Üstad Sâdık İbrahim Urcûn; İslâm toplumunun başına gelen bu belâyı güzel bir şeklide izah etmiştir. Üstâd şöyle diyor; "Bu büyük zafer ve fetihlerin beraberinde getirdiği bolluk, servet, refâhın ve hayata ve medeniyette ilerlemeye vesile olacak yeni tecrübelerin, ruhi ve ahlâkî olumsuz sonuçlarının olması kaçınılmazdı. (Dolayısıyla hayat şartlarının değişmesiyle karakterlerde de değişiklikler başlar). Bu ise milletlerin ve ulusların yaşamında, toplum ve devletlerin tarihlerinde karşı karşıya geldikleri, ödemeleri gereken tabii bir bedeldir.

İslâm toplumunda, söz konusu bu değişim ilk olarak Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'nın döneminde başladı. Daha önceleri Rasulullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashabına verdiği terbiye ile yetişen İslâmî bir toplum vardı. Öyle ki bunların en büyük

[110] İbni Haldûn, El Mukaddime İkinci cilt eki S. 138

çıkma cesaretinde bulunmasına sebep olmuş ve bu kimseler de nefsi arzularına ulaşmak için onun bu şefkatını istismar etmek istemiştir[109].

O dönemi iyice araştırıp incelediğimizde görürüz ki, Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın aleyhine kışkırtmaya neden olan sebepler iki tanedir;

1) Daha önce İslâma hizmetleri olmamış ancak fetihlerde payı olan zekâ ve fesâhat bakımından başkalarından biraz önde (üstün) olan Araplar bu özelliklerini kendilerinde farkediyorlardı. Tabii ki bunun yanında onların arasında fazilet görüyor, onların hukukunu gözetiyorlardı. aynı zamanda peygamberlik döneminde cerayan eden, vahyin gelmesi ve meleklerin (gökten) inmesi gibi hârika olayların dehşetini hala üzerlerinde taşıyor ve başka şeyleri düşünmüyorlardı.

Ne var ki bu kapı (peygamberlik, vahiy ve meleklerin inmesi gibi hadiseler) kapanıp eski günler biraz olsun unutulmaya yüz tutunca ve düşmanları zayıflayıp hâkimiyetleri kuvvetlenince, câhiliyye damarları kabarmaya başladı. Baktılar ki reisler, Kureyşli veya diğer Muhâcir ve Ensâr'dan bu durum nefislerine ağır geldi.

Arapların karakterlerinin böylesi değişmesi, müsamahalı, yumuşak huylu, şefkatli, iyilik sever biri olan Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın dönemine rastladı. Böylece bu Araplar Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın tayin ettiği valilere itaat etme konusunda gevşek davranıyor çeşitli memleketlerde açıkça onları tenkit ediyor en ufak hareketlerini bile eleştiriyor ve Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın aleyhine var güçleriyle çalışıyorlardı.

---

[109] Et-Ta'likât Alel Avâsım, Mine'l Kavâsım.

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) kadar kuvvetli bir şahsiyete sahip olmadığı muhakkaktır.

Ne varki Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) bile kuvvetli ve heybetli olmasına rağmen son günlerinde halkın davranışında eskiye nazaran bazı farklılıkların olduğunu hissetmişti. Nitekim dualarında şöyle diyordu; "Allah'ım yaşlandım, gücüm zayıfladı, tebeam yayıldı, ben hakları zayı etmeden ve vazifemde kusur etmeden ruhumu al[113].

Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'da iki dönem arasındaki bu büyük değişikliğin farkına varıyor, bu hastalığın hortlamasından endişe ediyor ve başkasını da bu konuda ikaz ediyordu.

Nitekim hutbelerinde şöyle diyordu; "Şüphesiz bu ümmetin başına gelenler mutlaka olması gereken ilâhî bir kaderdir. Zira dünya fitnesi nefislerini öylesine kaplamıştır ki artık bunu düzeltmeye ne çare (bulma) ne de uğraşma fayda verir[114].

2) Nifak, ayrılık ve sapmaların başı, fitne ve fesâdın mikrobu, İbnu-s Sevdâ lakabını taşıyan San'alı Yahûdî Abdullah bin Sebe'dir. Zira bu adam üç yönden İslâma planlar ve tuzaklar kurmaya çalışmıştır:

a) Müslümanların arasına ayrılık ve çalkantıları körüklemek, terör ve kargaşa çıkarmak, emniyet ve istikrârı sarsmak ve müslümanların arasında kan dökülmesini sağlamak istiyordu, ki bunun ilk kurbanı raşid Halîfe Hz. Osman (Radıyallahu Anh) oldu. Bundan

---

[113] El-Abkeriyyât (717).
[114] El-Abkeriyyât (799).

özelliği dünyaya ve dünyanın süsüne, ahirete yarar sağladığı nisbette değer vermeleri ve bu ölçü ise değerlendirmeleri ve yarışa varacak kadar dünya malına gönül bağlamamalarıydı. Ne var ki, Hz. Osman (Radıyallahu Anh) döneminde fetihlerin genişlemesi gelirin bol olması, ganimetlerin ve malların çoğalmasıyla bu anlayış değişti. Zaten bu eşyanın ve realitenin tabiatının gereğiydi. Aynı zamanda Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) gibi bu serkeşliği durduracak ve topluma çeki düzen verecek biri yoktu.

Hz. Osman (Radıyallahu Anh) döneminde İslâm toplumunda ki unsurlar (kavimler), bu fırtınalı olaylara girilmesine vesile olan en büyük pencere ve menfezi teşkil ediyorlardı. Yoksa Hz. Osman (Radıyallahu Anh) davranışlarında haktan ayrılmadı, halifeliği konusunda doğru yoldan sapmadı ve idaresinde adâlet esaslarından ayrılmadı. Ne varki beşeri nefisleri hayatın nimetleriyle azınca ve bu azgın nefisler terbiye edilmeyip isyan ve ayaklanma tehlikesine düşünce kör olup, görmezler ve sapıp akletmezler[110].

Akkâd'ın da dediği gibi Hz. Osman (Radıyallahu Anh) halifeliği döneminde kendinden öncekilerin yaptıklarına ters düşen ve onlarınkine benzemeyen hiç bir şey yapmadı. Ne varki içinde bulunduğu ortam ve şartlar değişmişti. Bu şartlar gereği bir takım değişik şeyler yaptı. İşte bütün olaylara sebep olan en büyük müşkîlât buradan çıktı[111].

Yine Akkâd şöyle diyor; "Halk Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın kendisinden önceki iki halifenin izinden kıl payı sapmamasını istiyorlardı. Oysa ki kendileri o halifelerin tebalarının yolundan son derece sapmışlardı. Evet gerçekten de Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın,

---

[110] El-Murtedâ Ebül-Hasen En-Nedvî (125)
[111] El-Abkeriyyâtul-İslâmiyye (761)

Abdullah bin Sebe'nin çabaları, kendisine uygun bu uğursuz durumâ ve çalışmasına müsait ortama denk geldi. Bu ortam onun için, değerlendireceği ve planlarının köklerini sağlamlaştırmada kullanacağı en iyi bir fırsattı. Böylece o, planlarını zekasıyla beslemeye ve entrikalarını hilekarlığının ateşiyle tutuşturmaya başladı. Bu zehirli davasını ustalığı ve Yahûdiliği sayesinde ilk olarak kabul etme durumunda olan ahmak, aşırı ve zayıf düşünceli kimselerin kafasına koydu. Şayet o olmasaydı, bu propagandalar dar çevçevede kalacaktı. Hatta Hz. Osman ve büyük sahabeler hikmet ve dirayetleri ile bu fitnelerin kökünü kalplerden söküp atabileceklerdi. Böylece artık bu felaket bir kışkırtma, bir başkaldırma, bir isyan, halifeye karşı çıkma, Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Medine'sinin saygınlık sınırlarını çiğneme, Râşid Halîfe'nin saygınlığını ve şerefini çiğneme ve onun temiz kanını akıtma safhasına gelmezdi[116].

---

[116] Allâme Şeyh Ebül-Hasen En-Nedvî diyor ki; "Tarihten bildiğimiz ve yaptığımız araştırmalara göre, Abdullah bin Sebe'nin planlı harekatı kadar başarılı ve onun kadar eserler ve tohumlar bırakan bir harekat gerçekleştirilmemiştir. Onun düşüncesinde ve bu harekatında, gerek irsi, gerek psikolojik, gerekse dini bir çok etken tesirli olmuştur. Nitekim irsi olarak mensubu bulunduğu kabilesi (sebe), kolaylık yerine zorluğu, açıklık ve düşgünlük yerine kapalılık ve dolambaçlığı tercih ederlerdi. Nitekim Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de buna işaret ederek onların (dedelerinin) şu sözünü naklediyor. "Ey rabbimiz yolculuk edeceğimiz yerler arasında ki mesafeyi uzaklaştır." bunların bu istekleri babadan oğula gelen irisi bir etkendir. Damar ise dessastır. (Babadan oğula geçer) Onda ki Psikolojik etken ise aşağılık hissidir. Nitekim bu adam zenci bir kadının oğludur. Bundan dolayı ona İbn-ü's Sevdâ (Kara kadının oğlu) adı takılmıştı. Dini etken ise Yahûdi'lik anlayışı idi ki bu anlayış tarihin bütün devirlerinde, beşeri toplumları tahrip etme, adap ve kuralları bozma, insanların arasında nifak, ayrılık sokma şehevi hisleri harekete geçirme, toplumda kargaşa ve idareye karşı baş kaldırmaya yöneltmekle ün kazanmış ve farklılık arzetmiştir.

İşte bu etkenlerin tümü İslâm toplumlarında kargaşa ve sapık görüşleri çıkarmak özellikle basit ve aşırılığı seven bir takım kimselerin rahatça bazı insanları kutsallaştırıp (Hâşâ) Allah derecesine çıkaracak derecede aşıraya gitmelerini sağlama noktasında birleşmiştir. Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'de gerek Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e şahsi yakınlığı, gerek ona akraba olması, gerekse kendisinde bir çok büyüklük ve deha örneklerinin bulunmasından dolayı bu gizli ve planlı hareketin en kolay hedefi olarak seçilmişti... Bundan dolayı bu çağrı, kendisine koşan bir çok sayıda etba buldu. El Mürtezâ, s.157.

sonra da bu kurbanlar ve müslümanlara çektirilen acılar hep devam etti. Cemel, Sıffîn ve Hâricîlerle olan savaşlar bu planların sadece bir kaç kötü örnekleri ve vahim sonuçlarıdır.

b) Müslümanların kafirlere karşı bulunan büyük kuvvetlerini kafirlere karşı kullanılmayıp, müslümanları birbirine düşürmek, böylece cihat hareketini felce uğratmak ve dünya düşünürlerinin çözemediği en kapalı bir bilmece olan İslâm'ın yeryüzünde korkunç bir hızla yayılmasını önlemek.

c) Dosdoğru olan İslâm dinini tahrîf etmek ve o zehirli inançları müslümanlar arasında yaymaktır. Bunun ciddi bir tesiri, büyük kesimlerin üzerinde olmuştur ve bu tesir günümüze kadar devam etmiştir. Nitekim o, Hristiyanlık dinini tahrif eden atası "PAVLOS"un izinde gitmeye ve uzun zamandan beri boş kalmış olan sandalyesine oturup ikinci bir "PAVLOS" olmak istemiştir.

Nasıl bunu yapabilir, oysa Cenâb-ı Hakk; ***"Muhakkak Kur'ân'ı biz indirdik ve kesinlikle onu biz muhafaza edeceğiz"*** buyurmuştur.

Abdü'l-kâhir El-Bağdâdî diyor ki; "İbnü's Sevdâ (Abdullah bin Sebe) Yahûdiliğe tutkundu. Hz. Ali (Radıyallahu Anh) ve evlatları hakında te'viller yapmak suretiyle müslümanların dinini bozmak ve onların Hz. Ali hakkında, Hiristiyanların Hz. İsâ hakkında düşündükleri gibi düşünmelerini sağlamak istiyordu..." Tabii ki sapıklıklarını yaptığı te'viller arasında gizliyordu[115].

---

[115] El-Fark beynel Fırâk 235 Ayrıca bk. Mecmû-u Fetevâ İbni teymiyye 27/161 ilerde de bundan nakiller yapacağız.

"Abdullah bin Sebe Sanâ'lı bir yahûdiydi. Annesi Sevda (Kara) idi. Hz. Osman döneminde müslüman oldu. Daha sonra müslümanları saptırmak üzere İslâm memleketlerini dolaştı. Hicâz'dan başladı, daha sonra Basra'ya oradan Kûfe'ye oradan da Şam'a geçti. Ancak Şam'da aradığını bulamadı ve kimse onu dinlemedi. Daha sonra da Şamlı'lar onu çıkardı. Buradan Mısır'a geldi ve orada ikamet etti. Oradakilere söyledikleri arasında şu cümleler vardı:

"Hz. İsâ'nın geri döneceğine inanıpta Hz. Muhammed'in (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) geri döneceğini inkar edene hayret ediyorum. Oysa ki Cenâb-ı Allah şöyle buyuruyor, ***"Kur'an'ı (sana indiren ve onu okumayı) sana farz kılan (Allah) elbette seni dönülecek yere döndürecek (seni va'd ettiği en güzel makama ulaştıracaktır***(Kasas: 85). Öyleyse Hz. Muhammed geri dönmeye Hz. İsa'dan daha layıktır."

Râvî şöyle devam ediyor; "İbni Sebe'in bu sözleri kabul gördü. Böylece onlara "Ricâ"[118] mezhebini kurdu. Onlar da bu mezhebde

---

edilir. Şayet biz de hadislerde gösterdiğimiz hassasiyeti, tarihte de gösterip meseleyi onun kadar sıkı tutarsak, elimizde tarihle ilgili çok az miktarda (sağlam) bilgi kalır.

Oysa ki ulema bazen hadis konusunda zayıf gördükleri kimseleri tarih konusunda mesned olarak gösterirler."Seyf" de bunlardandır.

Nitekim Hâfız (İbni Hacer) Takribu't-Tehzib adlı eserinde şöyle diyor: "Seyf bin Amr, hadis konusunda zayıftır, (fakat) tarihte umde (mesned) dir. İbni Hibban onun hakkında aşırıya kaçmıştır.

Üstelik İbni Sebe'nin haberleri güvenilir bir şekilde Seyf bin Amr et-Temimi'nin tarikinden (yolundan) başka bir yolla gelmiştir. İbni Asakir "Tarihi Dimeşk" adlı meşhur ve kıymetli eserinde İbni Sebe'nin haberlerini altı senedle rivayet etmiştir. O rivayetlerden üçü zayıf, ikisi sahih ve biri hasendir. Darekutni sahih bir senedle Muhammed ez-Zühli el-Kadi yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca Ebu Ya'la da iki senedle rivayet etmiştir. Heysemi bu senedlerden birinin ricallerinin sika (güvenilir) olduğunu söylemiştir. İbni Ebi Asım da "essünne" adlı eserinde rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin senedlerinde Alimlerin hadiste zayıf gördükleri ve Taberi'nin onun yoluyla İbni Sebe'nin haberlerini rivayet ettiği Seyf bin Amr yoktur. Bu rivayetler İbni Sebe'nin haberlerinin yaygın ve birçok insanlar tarafından bilinen ve Seyf bin Amr üzerine hasr edilmiş olmadığını gösteriyorlar. Yine de bu rivayetler İbni Sebe'nin hakikat, bazılarının zannettiği gibi, yalnız Seyf bin Amr yoluyla geldiği için zayıftır diyerek hayal ve uydurma olmadığını bize açıkça ifade etmektedir. Bu konu hakkında Doktor Süleyman El-Ude'nin "Seyf bin Amr yoluyla gelmeyen İbni Sebe ve Sebeiyye" unvanı altındaki makalesine bakılabilir. Bu makalenin özeti müsliman adlı gazetenin 653'üncü sayısında Cuma günü Rebiulevvelin 418'inci gününde yayımlanmıştır.

[118] **"Ricâ"** Râfizilerin inandığı şeylerden biridir;

Taberî Sürrî'nin kendisine yazmış olduğu şeyler arasında Şuayb'den, O da Seyf'ten[117] O da Atıyye'den, O da Yezid El-Fak'asî'den şöyle naklediyor;

---

[117] Birileri, Taberî'nin İbni sebe ile ilgili rivâyetin senedinde (Seyf bin Amr Et-Temii'mi bulunduğundan ve rivayeti zayıf olduğundan dolayı ve Abdullah bin Sebe diye birinin olmadığını idida etmiştir.

Allâme Muhammed Zâhid El-Kevserî'de bu idiayı reddederek şöyle demiştir. "Bir takım hadisçiler İbni Cerir'in, İbni Sebe ile ilğili rivâyetleri kanalıyla naklettiği Seyf bin amr Et-Temii'nin zayıf olduğunu söylemişler. Ne var ki o Harun Reşit döneminde vefat edenlerden olduğundan dolayı, İslâm tarihiyle ilgili ilk olarak eser yazanlardan sayılır.

Buna göre her hangi bir tarihi vakayı yalnız başına nakletmiş ve bu naklettiği vakıa diğer tarihçilerin nakillerine ters düşüyorsa bu takdirde duraklar ve bu rivâyette ki olası bir garazı araştırınız. Tıpkı riddet Savaşlarıyla ilgili naklettikleri rivâyetlerde yaptığımız gibi...

Nitekim riddetle ilgili olarak yanlız başına naklettiği ve başka tarihçilerin nakillerine düşen rivâyetlerinin muhtemelen Hz. Hâlid bin Velid'in kılıçtan gecirdiği amca oğullarına açmasından dolayı olabileceğini düşünmüşüz. Ancak İbni Sebe ile ilgili rivâyetlerinde böylesi bir şüphe söz konusu değildir. Aynı zamanda bu rivâyetlerin de diğer tarihcilerin nakillerine de ters düşen ve yanlız başına naklettiği bir rivâyeti yoktur. Bununla beraber o dönemde fitne mevcuttu, bunun da, bir planlayıcısının olması gerekirdi. Bu olayı nakleden olmuş, fakat kendi asrında ki, ne de daha sonra ki asırlar da ki hiç bir tarihci onu naklettiği bu konuda yalancılıkla ithamı etmemiş bilakis sonradan gelenler onun naklettiğini tescil etmiş ve inkar etmemiştir.

İbni Sebe'nin çıkardığı fitnelerin üzerinde ki perde, Hz. Ali bin Ebi Tâlib döneminde kalkmıştır. Onun döneminde ki bu fitneleri nakleden de, sadece Seyf bin Amr değildir. Aynı zamanda iki dönemde ki (Hz. Ali ile Hz. Osman) fitnelerde birbirleriyle bağlantılıydı. Bundan dolayı Hz. Osman döneminde ki fitnelerin de planlayıcısının da yine İbni Sebe'nin olması akıllardan hiç de uzak değildir. Böylece sonra ki dönem de (Hz. Ali dönemi) çıkardığı fitneler önceki (Hz. Osman dönemi) çıkardığı fitnelerin tamamlayıcısıdır.

Çünkü bir şeyin kendi madeninden çıkması garipsenmez. Onun mileti (Yahudiler)'nin tarih boyunca yaptığı fitneler apaçık bir gerçektir. Bu gerçeği son zamanlarda onlarla iş birliği yapan kimselerden başka hiç kimse görmezlikten gelmez. Her devirde insanlar onları hileci ve ihanet eden kişiler olarak tanımışlardı. Artık Gold Ziher gibi bir yahudinin bile İbni Sebe'in Hz. Osman (Radıyallahu Anh) döneminde çıkan fitnelerde parmağının olduğunu itiraf ettikten sonra kalkıp, bunu ihtimalden uzak tutmak yahudiler'den daha fazla yahudicilik olur.

Seyf'bin Amr'da Tirmizi'nin Ricalin'dendir. (sened zincirinde bulunan zat) bundan dolayı şüphe ve töhmetin var olmadığı durumlarda Vakidi'nin nakillerinde yüz çevrilmediği gibi onun da rivâyetlerinden yüz çevrilmez. (Al-Kevserinin "Delâletu'l-Hairîn mine'l-Mukaddimati'l-Hamıs ve'l-ışrîn" adlı esere yazdığı önsöz sayfa 4) Ayrıca İbni Sebe'in şahsiyeti ve davası o tarihi vakalardandır. Kitabın baş kısımlarında da belirttiğimiz gibi tarihi vakalarla ilğili nakiller de ulemalar tarafından nisbeten daha esnek davranılır ve mesele fazla sıkı tutulmaz. Hatta hadislerde kabul edilmeyen bir çok râvî bunlar da kabul

gönderiyordu. Dolayısıyla her memlekettekiler diğer başka memlekettekilere uydurdukları mektuplarını yazıyor, oradakiler buradakilerin yazdıklarını, buradakilerde oradakilerin yazdıklarını okuyorlardı. Böylece tabi Medine'ye de el attılar ve her tarafa bunu yaydılar. (Tabii ki bunlar dışa vurduklarından daha farklı bir şey amaçlıyordu). Derken her memleketin halkı (kendilerine mektub gönderenleri kastederek) "Biz bu memleketin halkının içine düştüğü sıkıntılardan afiyetteyiz" diyorlardı. Ancak Medineli'ler her taraftan kendilerine bu tür mektuplar geldiğinden meseleyi daha büyük boyutlarda olduğunu düşünerek..." Biz insanların içine düştüğü sıkıntılardan afiyetteyiz" diyorlardı. Yani şehirlerdeki insanlar yanlız kendilerine mektup yazan memleketlerin sıkıntıda olduğunu düşünürken, Medineli'ler kendileri dışında her kesin bu sıkıntıda olduğunu düşünüyorlardı.

Bunun üzerine Sahâbeler Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'a gelip; "Ey müminlerin Emiri, halktan bize gelen mektuplar size de geliyor mu? diye sordular. Hz. Osman (Radıyallahu Anh); "Hayır. "Vallahi bize sadece halkın selamette olduğu haberi geliyor" dedi. Onlar;

- "Bize ise bu mektuplar geliyor", dediler ve kendilerine gönderilen mektupları ona gösterdiler. Bunun üzerine Hz. Osman (Radıyallahu Anh) onlara şöyle dedi;

- "Sizler benim ortaklarım ve Müslümanların şahitlerisiniz, (haydi) görüşlerinizi belirtiniz." Onlarda; "Bizim görüşümüze (göre) güvendiğin bir kaç adamı memleketlere gönder dediler. Bunların arasında Ammar'da vardı. Hepsi Ammâr'dan önce döndüler ve halkın karşısına çıkıp şöyle dediler;

"Ey insanlar (biz araştırdığımız yerlerde) dine ters düşen hiç bir durumla karşılaşmadık. Ne müslümanların ileri gelenleri ne de halk kötü bir durumdan şikayetci değillerdi". Halk Hz. Ammâr'ın geciktiğini farketti ve onu beklerken karşılarında, Abdullah bin Sa'da bin Ebî Serh'in gönderdiği bir mektup gördüler. Mektupta Abdullah bin Sebe'in de aralarında bulunduğu bir gurubun Ammar'ı kendi taraflarına çektikleri yazılıydı[119].

---

[119] Et-Taberî c-5 s-98,99 bkn. El-Bidâye Ve'n-Nihâye 7/167,168.

görüş alış-verişi yaptılar. Bir süre sonra onlara şöyle dedi...." Bin tane peygamber vardı ve her peygamberin bir vasisi vardı. Hz. Ali'de Hz. Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vasisi dir. Daha sonra şöyle dedi;

"Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Peygamberlerin sonuncusudur. Hz. Ali ise vasîlerin sonuncusudur." bir süre sonra da; "Rasûlullah'ın vasiyyetini yerine getirmeyen, Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vasî" sine saldıran ve ümmetin idaresine el koyandan daha zâlim kim olabilir? " dedi.

Bir süre sonra da şöyle dedi; " Hz. Osman halifeliği haksız olarak almıştır. Hz. Ali ise Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in "Vasîsi"dir. Öyleyse bu konuda harekete geçin, idarecilerinizi tenkit etmekle işe başlayın ve Emr-i bil Ma'rûf Nehy-i Anil münker yaptığınızı belirtin. O takdirde halkın teveccühünü kazanırsınız. Sonra da onları bu işe davet edin.

Böylece adamlarını sağa sola gönderdi ve çeşitli memleketlerlerdeki fikrini bozduğu kimselerle mektuplaştı. Onlar da gizliden (halkı) onun bu görüşlerini kabul etmeye teşvik ettiler ve görünüşte Emri bil ma'rûf ve Nehy-i anilmünker yapıyor gibi davrandılar. Bunlar uydukları ve idârecilerinin aleyhine yazdıkları mektupları başka memleketlere gönderiyor, oradakiler de bu gibi mektupları bunlara

---

Ricâ, geri dönme manasına gelir. Rafiziler'de mağaradan çıkacağını iddia ettikleri Mehdi'nin çıkacağı sırada on iki imamın (Şia cemaat)leriyle birlikte tekrar dünyaya döneceklerinin, düşmanlarınında döneceğine, bu imamlardan her birinin idareyi ele alacağına ve bunların düşmanlarını feci bir şeklide öldüreceğine inanırlar. Düşmanlardan kasıtları üç halife (Ebû Bekr, Ömer ve Osman (Radıyallahu Anh)'dir. Güyâ bunlar ehli beyte haksızlık etmiş, halifeliği gasbetmiş, Fatıma'ya (Radıyallahu Anh) babasının mirasını vermemişlerdir. Bundan başkada İbni Sebe gibilerinin uydurdukları başka sebepleri de gösterirler. Yine aralarında Hz. Âişe, Talhâ ve Zübeyrin (Radıyallahu Anh) bulunduğu Hz. Ali ile savaşanların tümünü de bu düşmanlardan sayıyorlar. İşte bu düşüncenin temelini atan İbni Sebe'dir Daha sonra Onun davasına bağlı olan talebeleri bunu genişlettiler. Burada İbni Sebe'nin varlığını inkar edenlere şunu söylüyoruz: Râfizilerin akidelerinden olan "ric'at" ve buna benzer akideleri İslâmî esaslara ters düşen akideler olduğu için, İslâmî kaynakların dışında mutlaka bir kaynağının olması gerekir. Bu kaynak ister İbni Sebe olsun, ister İbni Yemen olsun, isterse İbni Aden olsun, hiç farketmez. Biz bunu önemseniyoruz.

BÜYÜK SAHÂBÎLERİN DİLİNDEN MEKTUPLARIN UYDURULMASI

Sebeîler Hz. Osman'ın valilerinin zulmettiklerini ve kendilerinden uydurdukları kusurları içeren mektupları sağa sola göndermekle yetinmediler. Daha ileri giderek bu defa Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın kendisine zulmettiğini ifade eden mektupları büyük sahabelerin dilinden uydurdular.

İbni Kesîr diyor ki; "Medine'de bulunan büyük sahabilerin, Ali, Talha ve Zübeyr (Radıyallahu Anh)'in dilinden bir çok mektuplar uyduruldu. Bu mektuplarda halkı dine yardım etmek için Hz. Osman'la savaşmaya çağırıyorlar ve bunun şu anda en büyük cihad olduğu belirtiliyordu. Bu ise sahabelere iftiradır. Onların dilinden bir kaç mektup yazılmış ise de kendileri bunları kendilerine ait olmadığını belitmişlerdir[123].

Muhibbü'd-dîn El-Hatîp şöyle diyor: "Hz Osman'ın aleyhinde ki bütün trajedik propagandalarda bu mektuplar porpagandacıların silahlarından biriydi. Bunu her yönde ve her halükarda kullandılar. Nitekim tarihçiler Hz. Osman'ın üvey oğlu olan ve daha önce ondan iyilik görüp sonradan kaçan Muhammed bin Ebî Huzeyfe hakkında şöyle naklederler; " O Mısır'da, halkı Emîr'ul Mü'minine (Hz. Osman'a) karşı kışkırtıyor, Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hanımlarının dilinden mektuplar uyduruyor, binek hayvanları alıp bunları bir yerde zayıflatıyor ve gözlerinin uzun bir yoluculuktan gelen birinin yüzü gibi kararması için Mısır`da bir kaç kişiyi evlerin

[123] El-Bidaye Ve'n-Nihaye 7/175,173.

Daha sonra Sebe'îler (Abdullah bin Sebe'in adamları) Osman'la (Radıyallahu Anh) tartışacak ve akraba ve yakınlarını iş başına getirmek büyük sahabileri görevden almak gibi tenkit ettikleri işaretlerini ona anlatacak birilerini gönderdiler. Bunların bu söyledikleri bir çok kişi üzerinde Hz. Osman'ın aleyhine tesir bıraktı.

Bunun üzerine Hz. Osman memleketlerde ki valilerini çağırıp, topladı ve onlara fikir alış verişinde bulundu. Hepsi de ayrı ayrı görüşlerini belirttiler.

Hz. Osman da valilerini vazifelerinde bıraktı. Şikâyete gelenleri de gönüllerini mal vermek suretiyle aldı. Aynı zamanda bunları birliklerinin dağılması ve savaşmak suretiyle yaptıkları kötülüklerden alıkonmalarının sağlanması için savaşlara veya sınır bölgelerine gönderilmelerini emretti. Böylece bir kaç maslahatı birden gerçekleştirmiş oldu[121].

Fakat buna rağmen kötülüklerin arkası kesilmedi ve bu tenkitçiler kötü emelleri gerçekleşmediğinden dolayı idarecilerinin emirlerine kulak asmadı ve sapıklıklarından vazgeçmediler.

Öyle ki Kûfeli'ler Vâlileri olan Said bin El-Âs'ı Kufe'ye girmesine engel oldular, silahlarını kuşandılar ve Hz. Osman onu görevden alıp yerine Ebû Mûsa El-Eş`arî'yi vali olarak tayin etmeden onu şehre sokmayacaklarına dair yemin ettiler. Bunun üzerine Hz. Osman (Radıyallahu Anh), öne sürdükleri mazeretleri gidermek, bahanelerini kesmek ve şüphelerini ortadan kaldırmak için bu isteklerini yerine getirdi[122].

---

[121] El-Bidâye Ven-Nihâye, 7/167, Ayrıca bk. El-Taberî s. 94.....100.
[122] El-Bidâye Ve'n-Nihâye, 5/95,96.

MEMLEKETLERDEN ASKERLERİN Hz. OSMAN'A GELMESİ

Hz. OSMAN'IN VE BÜYÜK SAHÂBÎLERİN BUNLARI İKNÂ ETMESİ VE BUNLARIN MEMLEKETLERİNE DÖNMESİ

Üç şehirli (Mısır, Kûfe ve Basra) kışkırtıcıların tümü, Şevvâl ayında hac bahanesiyle yola çıkma konusunda gizlice anlaştılar. Her şehirden 600 kişilik bir grup halinde Medine yakınlarında konakladılar. Mısırlı grup arasında İbni Sebe'de vardı. Bu gruplar Hz. Osman'dan sonra halife olacak kişi hakkında farklı görüşler öne sürüyorlardı.

Mısırlı'lar Hz. Ali'nin, Kûfeli'ler Zübeyr bin Avvâm'ın, Basralı'lar ise Talhâ bin Ubeydullah'ın halîfe olmasını istiyorlardı[125]. Her şehirden heyet toplandı. Bunlardan her biri halife olmasını istediği kişiye gitti. Mısırlıların heyeti Hz. Ali'ye gittiler. Ona selam verip durumu arzettiler. Hz. Ali ise bunlara bağırdı ve yanından kovdu ve onlara şöyle dedi;

"İyi (sâlih) insanlar biliyorlar ki sizler Hz. Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in diliyle lânetlenmişsiziniz." Onlar da;

[125] Muhibbüddîn El-Hatîbin'de belirttiğine göre bu durum İbni Sebe'in planlarının eseridir. Nitekim o her şehirde bunlardan biri için propaganda yapıyordu.

damlarında yüzleri güneşe karşı bekletiyor, daha sonra da onlara Hicâz yoluna oradan halkın kendilerini karşılamasını sağlamak için, onlara, Hicâz'dan geldiklerini haber verecek elçiler göndermelerini, halka kendilerinin karşı karşıya geldiklerinde de onlara;

"Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hanımlarından gönderilen ve Hz. Osman'ın yönetiminden şikayetçi olduklarını içeren mektuplar getirdiklerini" söylemelerini emrediyordu.

İşte bu mektuplar Mısır'daki Amr câmiinde bir halk topluluğu karşısında okunuyordu. Oysa ki bu mektuplar uydurmaydılar. Bu mektupları getirenler de Mısır'da idiler ve Hicaz'a gitmemişlerdi[124].

İlerde tekrar bu uydurma mektuplara değineceğiz.

[124] Et-Ta'likât, 109.

5. Güvenilir ve güçlü kişilere idarecilik verilecek .... ve bu şartları bir kağıda yazdılar, Hz. Osman da onlardan birliği bozmamaları konusunda söz aldı. Daha sonra razı olarak memleketlerine döndüler[127].

Bezzâr'da bunun bir benzerini (biri hariç ki o da sikadır) diğer bütün ravileri sahîh hadîs rivâyet edenlerden oluşan ravilerden rivâyet etmiştir[128]. Ayrıca İbni Hibbân'da sahihinde bunun bir benzerini rivâyet etmiştir[129].

Muhibbüddîn diyor ki; "Bu şehirlerden gelen kalabalık, iki sınıf insanlardan oluşuyordu.

a) Farklı seviyede halkı aldatan ileri gelenler,

b) Bunların emrinde aldatılmış insanlardı ki, çoğunluğu da bunlardandı. Öyle ki bunlar aralarına yayılan amaçlı propagandalar sonucu bazı kişilerin (Hz. Osman'ın bilgisi dahilinde) sürgün edildiğini ve haklarının ellerinden alındığını zannediyorlardı. Oysa ki daha önce en doğru şahitlerden olan Hasan El-Basrî'den ve İbni Sîr'ından naklettiğimiz gibi verilen mal, azık, faydalı her şey bolca verilirdi.

Bu kandırılmış isyancılar Hz. Osman'ın verdiği cevapları dinleyip hakikatı anlayınca ikna olup memleketlerine döndüler. Ancak

---

[127] El-Avâsım 124, Taberî 5/107.
[128] Mecmeuz-Zevaid 7/227...229.
[129] Mevarid'uz-Zaman 540.

"Evet deyip bu halleriyle huzurundan çıktılar. Talhâ ve Zübeyr (Radıyallahu Anh) de yanlarına gelenlere aynı şekilde davrandılar[126].

Ebû Bekir Bin El-Arabî diyor ki; "Hz. Osman onları karşıladı. Onlar da Hz. Osman'a "mushafı iste" dediler. Hz. Osman da mushafı getirtti." Dokuzuncu süreyi (Yunus) aç" dediler. O da açtı. "Oku" dediler ve şu soruyu sordular.

"Söyle bakalım! Devlet arâzilerini koruluk yaptın. Bunu sana Allah mı izin verdi, yoksa Allah'a iftirâ mı ettin? Hz. Osman; "Onu geçin, bu ayet ancak falanca konu hakkında nazil olmuştur. Aynı zamanda Hz. Ömer'de arâzileri koruluk yaptı. Benim dönemimde develer arttı, ben de bunun için korulakları arttırdım. Ve böylece onlar ona bu gibi sorular soruyor, o da onları susturacak cevap veriyordu. En sonunda Hz. Osman, onlara "Ne istiyorsunuz" dedi.

Onlarda öne sürdükleri beş ya da altı şartın yerin getrilmesi üzerine ondan söz aldılar.

1. Sürgüne gönderilenler geri getirilecekler,
2. Hakkını alamayana hakkı verilecek,
3. Ganimetler bolca dağıtılacak,
4. Taksimâtta eşit davranılacak,

---

[126] Özetle El Bidâye Ve'n-Nihâye 7/173,174, Taberî 5/104,105.

İSYANCILARIN MEKTUBU GÖRÜNCE TEKRAR MEDİNE'YE DÖNÜP BAŞKALDIRMALARI

İsyancılar memleketlerine dönerken -bir kaç günlük mesafe katetikten sonra- bir süvâri gözlerine çarptı. ***Bu süvâri bazen Mısırlı'lara görünüyor, bazen oralardan ayrılıyordu. Tekrar görünüyor, onlara söyüyor*** v.b. derken onu yakaladılar ve "Ne oluyor sana! herhalde senin bir derdin var" dediler. O da, onlara kendisinin halifenin Mısır valisine gönderdiği elcisi olduğunu belirtince üzerini aradılar ve üzerinde Hz. Osman'ın dilinden yazılan, ve onun mührünü taşıyan bir mektup buldular. Mektupta valiye, bu isyancıları asması, kellelerini uçurması, elleri ve ayakların kesmesi hususunda talimat veriliyordu.

Bunun üzerine isyancılar tekrar Medine'ye döndüler ve Hz. Ali'ye varıp kendisine şöyle dediler; "Görmedin mi Allah'ın düşmanını (Hz. Osman'ı), hakkımızda şöyle şöyle yazmış. Kalk birlikte ona gidelim." Hz. Ali ise onlara; "Allah'a yemin ederim sizinle gelmem" dedi. Bunun üzerine onlar; "Öyleyse niçin mektup yazdın" dediler. Hz. Ali; ***-Vallahi ben kesinlikle size bir tek mektup yazmadım***, deyince şaşırdılar ve birbirlerine baktılar. Daha sonra aralarından birileri diğerlerine (Hz. Ali'yi kastederek); "Yoksa siz bunun için mi savaşıyorsunuz ve bunun için mi kızıyorsunuz" dedi[132].

---

[132] Heytemî, Mecmeu'z-Zevâid adlı eserinde Bezzâr'dan sahih râvîlerden oluşan bir rivayetle nakleder. 7/229.
Ayrıca Taberî 5/107,108 El-Avâsım 125,126 Mevâridu'z-Zam'ân 541.
Bu konuda şaşıranlar ise aldatılan guruptu. Onları aldatanlar ise şaşırmadılar Zira bu mektubu uyduranlar kendileriydi.

Taberî'nin de belirtiği gibi[129] bunların ileri gelenlerinden El-Eşter En-Nehaî ve Hâkim bin Cebel'î Medine'de kaldılar[130].

[129] 5/120.
[130] Et-Talikât Ale'l-Avâsım 125.

BU MEKTUBUN GERÇEK YÜZÜ

Bu mektubun hakikatını araştırmak ve gerçek yüzünü ortaya koymak için üzerinde durmayı gerekli gördük.

Şöyle ki; Biz bu mektupla ilgili olarak daha önce naklettiğimiz rivâyetlere dikkat ettiğimizde bu mektubun memleketlerine dönmeyip Medine'de kalan isyancıların ileri gelenleri tarafından uydurulduğu konusunda bir çok ip uçları bulunuz. Bunların amacı Allah'ın defettiği ve müslümanları şerrinden rahatlattığı fitneleri yeniden sahneye koymak, başarısız kalan şerr çabalarını başarıya ulaştırmak ve gerçekleşmeyen kötü amaçlarını gerçekleştirmekti. Bu ip uçlarını şöyle sıralayabiliriz;

1- Mektubu taşıyan suvârinin davranışları; Mısırlılara bazen görünmesi, bazen ortalıktan kaybolması tekrar göründüğünde de onlara sövmesi. Bu hareketler olsa olsa onların dikkatlerini kendisine doğru çekmek, onların kalbinde kendisine yönelik şüpheler uyandırmak için olur. Zaten Medine'de kalan ve bu planı çevirenlerin isteği de bu işti. Zira gerçekten bu süvari Hz. Osman'ın ve Mervân'ın elçisi olsaydı bu isyancıların gittiği yoldan ayrı bir yoldan gidecekti veya onlardan gizlenecekti. En azından kalplerinde şüphe uyandırmayıp durumu idare edecekti.

2- Iraklılar döner dönmez Mısırlı'ların aynı zaman içinde dönmesi; oysa ki bunlar yaklaşık altı günlük bir mesafeyle birbirlerine uzaktalardı. Nitekim Mısırlı'lar batıya doğru yolalırken, Iraklı'lar doğu tarafına doğru yolalmışlardı. Mısırlı'lar mektubu bulur bulmaz aynı saatte Iraklı'lara kim haber verdi? Yoksa beraberlerinde telefon veya telsiz mi vardı?

Kûfe ve Basralı'lar da Mısırlı'larla ilgili bu olayı duyunca döndüler ve "kardeşlerimize yardım etmek için ve onları zulumden kurtarmak için geri döndük" dediler.

Taberî vâkıayı naklederken şöyle diyor:

"Adeta bunlar (Mısırlılar, Basralılar ve Kûfeliler) kendi aralarında anlaşmışlardı. Nitekim Hz. Ali (Onların durumundan şüphelendi) onlara şöyle bir soru yöneltti: "Ey Basralılar ve ey Kûfeliler sizler bir kaç günlük mesafe katettikten sonra, Mısırlı'ların durumunu nereden öğrendiniz ve tekrar bize doğru geldiniz. *Vallahi bu, Medine'de (siz ayrılmadan önce) planlanmış bir iştir."*

Onlar da Hz. Ali'ye şöyle (kaçamak bir) cevap verdiler. *"Sizler bunu nasıl yorumlarsanız yorumlayın bizim bu adamı istemiyoruz. O bizi terketsin (halifeliği bıraksın).*

Hz. Ali çıktı ve Medine dışındaki bir köyde kaldı.

Osman da ona izin vermişti. O da Mısırlı'ların akabinde Arîş, Filistin ve Îyle yoluyla Mısır'dan ayrıldı. Muhammed bin Huzeyfe de Mısır'da halifeye başkaldırarak idareyi eline aldı[135].

Şimdi nasıl oluyorda Abdullah bin Said, Hz. Osman'dan Medine'ye gelmek için izin istiyor, Hz. Osman da Ona gelmesi için izin veriyor ve sonra oda Mısır'dan çıkıyor, sonra da Hz. Osman veya Mervân ona mektup yazıyorlar.

Yani; nasıl oluyor da Hz. Osman veya Hz. Mervan, Hz. Abdullah bin Sad'ın Mısır'da olmadığını bildikleri halde Ona mektup yazıyorlar.

Buraya kadar yukarıda bahsettiğimiz ipuçlarından şu sonuç çıkıyor; Iraklı isyancı kâfileler, uydurma bir mektup bahanesiyle dönme konusunda anlaşmışlar. Nitekim Taberî bu hususa işaret ederek şöyle diyor:

"Bunlar kendi aralarında anlaşmış ve randevulaşmış gibiydiler" Ve yahut Medine'de kalanlar iki suvâri kiralamışlar; birisini Mısırlı'lara doğru ki mektup taşıyan birinin rolüne girsin, diğerini de Iraklılar'a göndermişler ki onlara Mısırlı'ların böylesine bir mektubu ele geçirdiklerini haber versin.

Yine anlaşılıyor ki, daha önce büyük sahâbîlerin dilinden mektuplar uyduranlar, Hz. Osman'ın dilinden bu mektubu uyduranların aynılarıdır.

Bunlar Hz. Osman'ın dilinden uydurdukları bu mektubu daha sonra Mervân'a (Radıyallahu Anh) atfettiler. Bunların bu hareketleriyle bir kaç amacı vardı:

1- Tekrar Medine'ye dönmek için bir bahane bulmak. Zira bunlar Hz. Osman'ın getirdiği deliller karşısında öne sürecekleri bir bahane kalmayınca memleketlerine gitmek zorunda kalmışlardı.

---

[135] Taberî 5/122 Ayrıca bk. İbn-i Haldûn El-mukaddime'nin Eki 166,167.

3- Yukarıda bahsettiğimiz ipucu ne son derece zekî olan Hz. Ali, ne de son derece dirayetli olan sahâbîlerin gözünden kaçmadı. Zira görüyoruz ki gerek Hz. Ali, gerekse sahâbîler, bununla isyancıları susturmuşlardır. Aynı zamanda görüyoruz ki, Hz. Ali bunlara konuşacakları laf bırakmayınca, bu işin Medine'de kalıp isyancılar tarafından planlandığını söylüyor. Sahâbîler de isyancılara; "Bu kendi aranızda kararlaştırdığınız bir iştir." diyorlar. Bu iş Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın gözünden kaçmamıştı Nitekim (Taberî'nin de naklettiği gibi)[133] Onlara bu mektubun uydurma olduğunu söylemiştir. İşte bundan dolayı-yazıcısı olan- Mervan'ı onlara teslim etmekten kaçındı.

4- İsyancıların bu kuvvetli ve bütün ileri sürdükleri şeyleri ber taraf edecek bu deliller karşısında ortaya atacakları şüpheleri kalmayınca kabul ettiler. Fakat bu defa kaba kuvvete yöneldiler. -Nitekim zalim ve saldırganların adeti böyledir- ve; "Bizim bu adama (Hz. Osman'a) ihtiyacımız yoktur "bizi bıraksın" dediler. Dolayısıyla bu mektubun uydurma olduğunu asıl hedeflerinin Hz. Osman'ı halifelikten azletmek veya temiz kanını akıtmak olduğunu hakkı yerine getirip batılı bertaraf etmek olmadığını itiraf etmiş oldular.

5- Biz daha önce naklettiğimiz rivâyetleri şimdi nakledeceğimiz bir rivâyetle birleştirdiğimizde yukarıda sıraladığımız ve bu mektubun Medine'de kalan isyancılar tarafından uydurulduğunu gösteren deliller kadar kuvvetli bir delil çıkarabiliriz. Rivâyet şudur;

"İsyancılar (ele geçirdikleri) mektûbun (Mısır vâlisi) Abdullah bin Said bin Ebi Serh'e gönderildiğini belirttiler[134]. Oysa ki bu Abdullah (bin Serh) ısyancıların Mısır'dan Medine'ye doğru yola çıkmalarından hemen sonra Hz. Osman'a mektup yazmış ve Hz.

---

[133] Taberî 5/105, El-Bidâye Ven-Nihâye, 7/107,108. El-Bidâye'de ki ifadeler şöyledir; "Sahâbîler bunlara şöyle dediler; "Basralı'ların bu durumunu nasıl öğrendiniz? Oysa ki birbirinizden ayrıldınız ve aranıza bir kaç günlük mesafe düştü. Bu sadece üzerine anlaştığınız bir iştir."

[134] Taberî 5/120.

Hz. OSMAN'IN KUŞATMA ALTINA ALINMASI VE ÖLDÜRÜLMESİ

Kâdı Ebû Bekr İbnu'l Arabî diyor ki; "Hz. Ali isyancılara vereceği cevabı verdikten sonra Hz. Osman'a gidip "Sen bizim hakkımızda şöyle şöyle yazmışsın" dediler. Hz. Osman'da onlara " iki şeyden biri olur; Ya siz benim böyle bir şey yazdığıma dair müslümanlardan iki şahit getiriniz, veya Ben yazmadığıma dair yemin ederim. Siz de takdir edersiniz bir kişinin dilinden mektüp uydurulabilir ve mühürü taklid edilebilir[137]. Onlar Hz. Osman'a "Mervan'ı bize teslim et" dediler. Hz. Osman'da "teslim etmem" dedi. Şayet Hz. Osman mervan'ı onlara teslim etseydi zulmetmiş olurdu.

Onların elinde sadece mervan veya başka birinde bulunan haklarını istemekten başka bir salahiyetleri yoktur. Bundan sonra şayet bir hak isbat olursa, bunu yerine getirecek, alacak ve hak sahibine hakkını alma imkanını verecek olan ise Hz. Osman'ın kendisidir.

Bunlar ise Hz. Osman'ın söylediklerini kabul etmeyip daha önce yaptıkları anlaşmayı bozdular. Evini kuşattılar ve halifelikten istifa etmesini istediler. Aksi takdirde kendisini öldüreceklerini söylediler. Hz. Osman ise Allah'ın kendisine giydirdiği bir gömleği çıkarmayı reddetti- Nitekim Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ona böyle davranmasını emretmişti.

---

[137] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid (7/228,229)'de şöyle diyor; "Bu hadisi Bezzâr rivâyet etmiştir. Hadisin Ebû Said dışında kalan ravileri sahihte ismi bulunan râvilerdir. Söz konusu kişi ise "Sika" dir.
Taberî 5/108 Mevâridu'z-Zamân, 541.

2- Hz. Osman'ı hain veya bilgisi dışında işler yürütülecek kadar güçsüz veya hain kimselere yazıcılık yaptıran biri olarak göstermek suretiyle halkın gözünden düşürmek dolayısıyla onun halifeliğe layık olmadığını belirtmek. Nitekim nakledilen bazı konuşmalarında bunu vurgulamışlardır[136].

3- Sonra da Hz. Mervan'ın adını asırlar boyu lekelendirmek. İbn-i Haldun yukarıda bahsettiğimiz şeylere işareten şöyle diyor; "Bir takım çapulcu kimseler toplanıp Medine'ye geldiler. Görünüşte Hz. Osman'dan mazlumların hakkını almasını istemek için geldiklerini yansıtıyorlardı. Oysa ki asıl amaçlarını gizliyorlardı. Zira amaçları Hz. Osman'ı öldürmekdi. Hz. Osman da onlar için Mısır valisini görevden aldı.. Onlar da memleketlerine doğru yola çıktılar. Çok geçmeden ellerinde uydurdukları bir yalancı mektupla döndüler. Bu mektubu Hz. Osman'ın postacısının elinde yakaladıklarını ve mektupta Mısır valisine bunları öldürmesi yönünde talimat verdiğini iddia ettiler. Hz. Osman ise bu mektubun kendisine ait olmadığına dair yemin etti. Bu defa onlar Hz. Osman'dan Mervan'ı kendilerine teslim etmesini istediler. Mervan da mektubu yazmadığına yemin edince Hz. Osman, "Mervan yemin ettikten sonra vereceğimiz bir hüküm yoktur" dedi. Bunlar da Hz. Osman'ın evini kuşatma altına aldılar. Daha sonra da gece kimsenin haberi olmadan üzerine saldırıp öldürdüler[137].

---

[136] Taberî 5/120.
[137] El Mukaddime 216.

diler. O ise onlara kesinlikle silahlarını bırakmalarını ve yanından çıkıp gidip evlerine kapanmalarını istedi.

Bunun üzerine (Abdullah) bin Ez-Zübeyr ile Mervan kesinlikle yanından ayrılmamaya kararlı olduklarını söylediler. -En sahih görüşe göre - Hz. Osman kapıyı açtı ve isyancılar içeri girdiler. O, kesin öldürüleceğine kanaat getiriyordu. Nitekim Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ona öldürüleceğini, başına gelen bir musibetle, şehid olacağını ve bundan dolayı cennete gideceğini bildirmişti.

Rivâyet ediliyor ki Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ona rüyada istersen sana yardım edelim veya bu gece iftarı bizim yanımızda açarsın demiş[140].

Yine rivâyet ediliyor ki; "Hz. Osman'ı Mısırlı bir kaç serseri öldürdü. Onun kanından bir damla ***"Allah sana kafidir"*** mealinde ki ayetin üzerine damladı. O kan lekesi, şu ana kadar üzerinde duruyor ve silinmemiştir.

Naklediliyor ki, Hz. Âişe demiş ki; "Ben size (haksız yere) bir kamçının vurulmasına öfkelenirken Hz. Osman'a (haksız yere) kılıncın çekilmesine nasıl öfkelenmeyeyim. Siz onu sorguya çeke çeke süzme bal halinde bıraktınız. Onu bir kabı yıkar gibi yıkadınız

---

[140] Mecmeuz-Zevâid'de nakledildiyor: Hz. Osman bin Affân'ın azatlısı Müslim Ebû Said rivâyet etmiştir ki: "Hz. Osman 24 kadar köle azat etti. Sonra cahiliyye döneminde de, müslümanlığında da giymediği bir şalvari isteyip üzerine bağladı ve şöyle dedi. "Ben dün gece uykuda Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'i (rüyada) gördüm. Bana "Sabret, yarın gece iftarını bizim yanımızda açarsın" diyorlardı. (Hz. Osman daha sonra bir mushaf istedi, Onu önüne açtı. Mushaf önünde iken öldürüldü." Hadîsi Abdullah ve Ebû Ya'la El Kebir'de rivâyet etmişlerdir. Râviler de sikadır. 7/232.

Hz. Osman onların karşısına çıkıp- sahih bir senedle sabit olan bir hadiste nakledildiği gibi- Onlara mescidi inşa ettiğini, Rûme kuyusunu kazdırmasını ve Uhud dağı sallandığı esnada Rasûlullah'ın söylediği sözleri hatırlattı. Onlara söylediği daha diğer başka şeyleri de kabul ettiler[139].

Abdullah bin Âmir b. Rabîa şöyle naklediyor; "Hz. Osman'ın evi kuşatma altına alındığında ben yanındaydım. Hz. Osman (kendisini korumak isteyenlere) şöyle dedi: "Bana itaat etmesinin gerekli olduğunu gören herkesten mutlaka elini çekip silahını bırakmasını istiyorum. Daha sonra "Ey İbn-i Ömer kalk" dedi. İbn-i Ömer yanına kılıcını alarak halka Hz. Osman'ın bu isteğini duyurdu. Sonra da İbni Ömer ile Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan yanından çıktılar. İsyancılar da içeri girip Hz. Osmanı öldürdüler."

Zeyd bin Sâbit geldi ve (Hz. Osman'a) şöyle dedi; "İşte Ensârlar kapıda duruyorlar ve diyorlar ki "Hz. Osman isterse biz ikinci bir defa Allah'ın (dininin) ensarı (yardımcıları) oluruz." Hz. Osman ise, "Vazgeçin, Benim buna ihtiyacım yoktur" dedi. Ebû Hureyre de Ona "İşte bu gün seninle beraber (asileri) vurmak güzel olur" dedi. Hz. Osman da Ona "Senden mutlaka yanımdan çıkmanı istiyorum" dedi.

(Hz. Ali'nin oğlu) Hz. Hasan, Hz. Osman'ın yanından en son çıkan kişiydi. Nitekim Hz. Hasan, Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh), Hz. (Abdullah) bin Ez-Zübeyr ve Mervan, Hz. Osman'ın yanına gel-

---

[139] Çok sıkıntıya girdi, mecâlî kalmadı ve suyu bitti. Bu konuda müslümanlardan yardım istedi. Bunun üzerine Ali (Radıyallahu Anh) yanına bir kaç su kabı doldurarak bineğine binip yanına gitti. Evin etrafında ki isyancıların cahilane ve kaba sözlerine ve bineğini ürkütmelerine rağmen beraberindeki suyu güçlükle yanına ulaştırabilirdi. El-Bidâye Ven-Nihâye 7/187

müşler. Aynı zamanda bu şahıs kendisini savunmadığı gibi başkalarının da bazılarını öldürmek suretiyle kendisini savunmalarını yasaklaması hâlinde acaba onun bu yasaklamasına itibar etmeyip onu savunacaklar mı? Bu konuda Alimler farklı görüşler belirtmişlerdir.

Kâdî Ebûbekir sözünü şöyle bitiriyor; "Bu söylediklerimizden anlışılıyorki Hz. Osman mazlum olup mesnetsiz olarak ona itirazlar yapılmıştır. Ve sahabîlerin hepside onun kanından beridirler. Zira onlar Hz. Osman'ın kendisini teslim etmesi konusunda onun iradesine razı olmuşladır. Ve Hz. Osman ne işin başında nede sonunda hiç bir zaman hiç bir münkere bulaşmamıştır. Aynı şekilde hiç bir sahabede münker olan birşeye bulaşmamıştır. Bu konuda asılsız olan haberlere kesinlikle kulak vermemelisin bu söylediklerimizi kanıtlayan diğer birşeyde budur Abdullah bin Zubeyr'den rivâyet edilmiştirki o Hz. Osman'a "Biz seninle burada işini bilen önünü gören bir cemaatız böylelerinin azlarıylada ALLAH (Celle Celaluhu) yardımını nasip eder bize izin ver" demiş, Hz. Osman ise "benim yüzümden kan akıtan adama Allah'ı hatırlatıyorum" diyerek izin vermemiştir.

Süleyt bin Ebî Süleyt, Hz. Osman bizi savaşmaktan nehyetti. Eğer bize izin verseydi biz onları şehirden çıkarana kadar onlarla savaşacaktık[141].

Yine rivâyet ediliyor ki Hz. Osman kölelerine "Kim ki kılıcını takarsa o hürdür" demiştir[142].

İbni Kesîr diyor ki: "Sahabîlerin bir kısmının Osman'ı isyancıların eline verdikleri ve O'nun öldürülmesine rıza gösterdikleri şeklindeki açıklamaları doğru değildir. Zira hiçbir sahabînin böyle yaptığı isbat edilmemiştir. Bilakis bütün sahabeler bunu nefretle karşılamışlar ve bunu yapanları kınamışlardır. Fakat Ammâr bin Yâsir, Muhammed bin Ebîbekr ve Ömer bin el-Hamk gibi bir kısım saha-

[141] El-Avâsım 129-141.
[142] El-Bidâye ve'n-Nihâye 7-/181.

ve kirden yıkanmış bir elbise haline getirdiniz. Yani siz onu sorguya çektiniz. Her defasında hiçbir suçunu bulamadınız ve Ona öyle eziyet ettiniz ki varsa bir hatası onunda affolunmasına sebep oldunuz. Sonra da onu öldürdünüz."

Tabiîn imamlarından biri olan Mesrûk diyor ki; "Ben Hz. Âişe'ye dedim ki; "Zaten bu senin işindir, Sen Hz. Osman'a karşı ayaklanmaları konusunda mektup yazdın. (Şimdi de kalkıp onu müdafaa ediyorsun)" Bunun üzerine Hz. Âişe "Müminlerin inandığı ve kafirlerin inkar ettiği Allah'a yemin ederim ki, Ben bir kelime daha yazmadım" dedi.

Al-A'meş diyor ki; "Sahabîler artık Hz. Âişe'nin dilinden (uydurma) mektuplar yazıldığı kanaatına varmışlardı."

Kâdî Ebû Bekr devamla şöyle diyor; "Yukarıdaki rivâyetler bu mevzuda nakledilenlerin en sağlamlarıdır. Ve bu rivâyetlerden anlaşılıyor ki, hiçbir sahabî Hz. Osman'ın aleyhine çalışmadığı gibi O'na yardım etmekten kaçınmamıştır.

Şayet Hz. Osman onlardan yardım isteseydi bin veya dört bin yabancı, yirmibin veya daha fazla Medine yerlisini yenemezdi. Ne var ki Hz. Osman kendi eliyle kendisini bu musîbetin içine attı.

Ulemâ Hz. Osman'ın durumu gibi bir durumla karşı karşıya gelen bir kimsenin kendisini savunmayacağı veya başkalarından yardım istemeyeceği konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir

Bazı âlimler, bu durumdaki birinin Hz. Osman'a ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in fitne esnasında nasıl davranacağına dair tavsiyesini almak için kendisini savunmamasını caiz gör-

MEDİNE'DE SAHABÎLERİN İLERİ GELENLERİNDEN PEK ÇOK KİMSE BULUNDUĞU HALDE HZ. OSMAN'IN ÖLDÜRÜLMESİ OLAYI NASIL GERÇEKLEŞTİ?

Her ne kadar bu sorunun cevabı daha önceki açıklamalardan anlaşılıyor ise de, İbn-i Kesîr bunu daha açık bir şekilde izah etmiştir. Bu sebeble onun bu konudaki açıklamalarına burada yer vermeyi uygun gördük. İbn-i Kesîr şöyle diyor: "Medine'de sahabelerin ileri gelenlerinden pek çok kimse bulunduğu halde Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesi olayı bu şehirde nasıl gerçekleştirildi" diye sorulacak olursa bu soruya çeşitli yönlerden cevap verebiliriz:

1) Sahâbenin çoğunluğu, belki tamamı, olayın cinayetle sonuçlanacağını düşünemiyorlardı. Çünkü Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın üzerine gelen gruplar, açıkça O'nu öldürme niyetinde değillerdi. Kendisinden üç şeyden birisini yapmasını istiyorlardı; Ya kendisinin istifa etmisini, ya Mervan bin Al-Hakem'i kendilerine teslim etmesini veya onu (Mervanı) öldürmelerini. Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın etrafındaki sahabe de Mervan'ı gelen isyancılara teslim etmesini veya kendisinin istifa ederek bu şiddetli sıkıntıdan kurtulmasını istiyorlardı. Öldürme olayını hiç kimse tahmin edemiyordu. Veyahut bütün bu olaylar olmadan önce, gelenlerin bu derece ileri gitmeye cüret edebileceklerini kimse düşünmüyordu. En doğru olanı ise ancak Allahu Teala bilir.

2) Sahabe, onu ciddi bir şekilde korudular. Ancak ağır kuşatma durumu meydana gelince, Hz. Osman (Radıyallahu Anh) kendi etrafındaki insanlardan, olaydan uzak durmalarını ve silahlarını kınlarına sokmalarını istedi. Onlar da öyle yaptılar. Bunun üzerine diğerleri isteklerini gerçekleştirme imkanını buldular. Bunun birlikte hiçbir kimse Osman'ın tamamıyla ödürüleceğini sanmamıştır.

beler Osman'ın kendiliğinden halifeliği bırakması temennisinde bulunmuşlardır[143].

Takiyyuddin İbni Teymiyye diyor ki:

"Seçkin Müslümanlardan hiç birinin Osman'ın kanının dökülmesinde parmağı yoktur. Bizzat öldürmedikleri gibi başkalarının da onu öldürmelerini istememişlerdir. Onu, öldürenler çeşitli kabilelerin serseri ve fitnecilerinden oluşan ve yeryüzünde fesat çıkaran bir topluluktur. Hz. Ali (Radıyallahu Anh) şöyle dua ederdi: "Allahım! Osman'ı öldürenlere Karada, denize, ovada ve dağda, nerede olursa olsunlar lânet et"[144]

Kâdî Ebû Bekr diyor ki:

"Bu Cahil azgınlar bir araya geldiler ve kendi aralarında halka bütün faziletli sahabelerin Osman'ın aleyhinde olduklarını, halkı ona karşı çıkmaya teşvik ettiklerini söylemeyi kararlaştırdılar. Osman'ın Ali'ye yardım etmesi için çağrıda bulunduğunu ifade eden gayet fasih ve beliğ bir mektub uydurdular.

Bütün bunları müslümanların, Selef-i Salihin ve Hülefa-i Râşidine karşı kalplerinde bir kin beslemelerini sağlamak amacıyla yapmışlardır."[145]

İbni Hacer El-Heytemî şöyle diyor:

"Osman'ın öldürülmesiyle ilgili sahih olmayan bir çok şeyler nakledilmektedir. Sen onlara aldanma"[146]

---

[143] El-Bidâye ve'n-Nihâye 7/198.
[144] Minhâcu's-Sünne, 2/186.
[145] El-Avâsım, 139.
[146] Tathîru'l-Cenân, 44.

İSYANCILARIN Hz. OSMAN'IN ALEYHİNE TENKİT ETTİKLERİ HUSUSLAR

Bunlar zülme uğradıklarını öne sürüyor ve hiç hakları olmadan aşağıda sıralayacağımız gibi Hz. Osman'ın idareciliği süresince çeşitli haksızlıklar ve dine aykırı hareketlerde bulunduğunu iddia ediyorlardı.

1- Ammâr'ı bağırsaklarını patlatacak şekilde dövdü.

2- İbni Mes'ûd'un da kaburgalarını kırıncaya kadar dövdü ve maaşını vermedi.

3- Kur'anı toplamak ve mushafları yakmak suretiyle "Bidat" işledi.

4- Koruluklar kurdu.

5- Ebû Zerrî Rabeze'ye sürgün etti.

6- Ebû'd Derda'yı Şam'dan çıkardı.

7- Resûlullah'ın Tâif'e sürgün ettiği Hakem'i Medine'ye geri getirdi.

8- Seferde "Kasr'ı" (namaz kısaltmayı) kaldırdı.

9- İleri gelen sahâbîleri görevden aldı.

10- Muâviye, Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh, Abdullah bin Amir bin Kureyz, Mervan bin Hakem ve bir fasık olan ve idareciliğe layık olmayan Velid bin Ukbe gibi akrabalarına idarecilik verdi.

11- "Beytül-Mal" hususunda israf yaptı ve çoğunu akrabalarına verdi.

3) Bu ayaklanmalar, Medine halkının, Hac günlerine denk gelmesi sebebiyle çoğunlukla Hac'da bulunmasını ve uzak memleketlerde bununan ordunun Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın yardımına henüz gelmemesini fırsat bilip, bu orduların gelişine yakın bir sırada bu fırsatı kullandılar ve o büyük cinayeti işlediler. (Allah onları kahretsin).

4) Bu ayaklanmacılar güçlü ve kuvvetli, yaklaşık 2000 savaşçıdan oluşuyordu. Öte yandan Medine'de belki bu kadar savaşcı yoktu. Çünkü halk sınır bölgelerinde, uzak memleketlerde ve her tarafa dağılmış bir şekilde idiler. Bunun yanısıra sahabenin önemli bir kısmı fitne'ye bulaşmayıp evlerine çekilmişlerdi. Onlardan mescide gelenler de ancak kılıçlarıyla gelir ve oturunca (korkularından) kılıçlarını dizlerinin üzerine koyarlardı.

İsyancılar ise Hz. Osman'ın evini çember altına almışlardı. Muhtemelen sahabeler bu isyancıları Hz. Osman'ın evinden uzaklaştırmak isteselerdi de buna imkanları olmazdı. Bununla birlikte sahâbîlerin ileri gelenleri Hz. Osman'ı korumaları için çocuklarını onun evine göndermişlerdi. Başka şehirlerdeki ordular kendisinin yardımına yetişinceye kadar bu görevi onlar yürüteceklerdi.

İsyancılar, halkın haberi olmadan ansızın eve arkadan girdiler, kapıyı yaktılar ve Hz. Osmana ulaşıp O'nu öldürdüler[146].

İbni Kesirin açıklamasında geçen "Medine'de bu kadar savaşçı yoktu" ve: "Muhtemelen sahabeler isyancıları Hz. Osman'ın evinden uzaklaştırmak isteselerdi bile bunu yapamazlardı." ve "Kapıyı kırdılar ve Hz. Osmana ulaşıp onu öldürdüler" şeklindeki ifadeleri daha önce İbni Arabî'den naklettiklerimize zıt düşmektedir. Bu çelişki, rivâyetlerin farklılığından kaynaklanmaktadır.

---

[146] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/197, 198.

ÖNE SÜRDÜKLERİ BU HUSUSLARIN GERÇEK YÜZÜ

1- Hz. OSMAN'IN AMMÂR BİN YÂSİR'İ DÖVMESİ

Ammar'ı dövmesi olayı şöyle olmuştur:

Naklediliyor ki: "Ammâr ile Abbas bin Utbe bin Ebû Leheb arasında bir münakaşa olmuştu. Osman'da onları dövmek suretiyle te'dib etmek zorunda kalmıştı"[148] Bu da gerek Hz. Osman'dan önce, gerekse ondan sonraki idarecilerin bu gibi durumlarda yaptıkları şeylerdendir. Nitekim Hz. Ömer, çok kere, Ammar ve Ammar'dan daha faziletli kimselere elindeki idari hakkını kullanarak böylesi cezaları tatbik etmiştir.

Bu olaydan bir süre sonra memleketlerden idareciler konusunda şikayetçiler gelince, Hz. Osman, güvendiği bir kaç kişiyi bu memleketlere müfettiş olarak göndermişti. Bu müfettişler arasında Ammâr da vardı. Hz. Osman onu Mısır'a gönderdi. Mısır'a varınca Abdulah bin Sebe'in adamları onu kendi taraflarına çekmek için çevresine toplandılar. Bunu farkeden Hz. Osman ve Mısır'daki Valisi duruma müdahele ettiler. Ammar Medine'ye izzet ve ikramla gönderildi. Hâfız İbni Asâkir'in de belirttiği gibi;[149] Ammar, Hz. Osman'ın huzuruna gelince Hz. Osman ona sitem etti ve şöyle dedi: "Ya Ebe'l-Yakazân" (Hz. Ammar'ın künyesi) İbnu Ebi Leheb sana sövdü diye sen de ona sövdün. Ben de Sana gereken cezayı, ona da gereken cezayı verince sen, bana kızdın" dedi, ardından: "Allah'ım! Benim

[148] Bak. Taberî, 5/102.
[149] Tarihu Dimeşk, 7/429.

12- Bedir'de bulunmadı, Uhûd savaşından kaçtı ve Bey'atu'r-Rıdvân'da hazır bulunmadı.

13- Ebû Lü'lüe'ye hançer verip onu Hz. Ömer'i öldürmeye teşvik eden, Hürmüzân'ı öldüren Ubeydullah bin Ömer'i kısas olarak öldürmedi.

14- Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh'e Mektupta ismi geçenleri öldürmesi hususunda yazdığı bir mektubu kendi devesine bindirdiği kölesinin eliyle gönderdi.

Bu aşamaya kadar İbni Mes'ûd ile Hz.Osman'ın arası iyiydi ve aralarında her hangi bir pürüz yoktu. Ancak Hz.Osman, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefatından önceki son arzına (Cebrail ile beraber karşılıklı okumasına) uygun olduğuna bütün sahabenin "icmâ" edeceği bir tek (şekil) mushafı İslâm alemine yaymak isteyince, İbni Mes'ud bu Mushafı yazma görevinin kendisine verilmesini ve daha önce kendisi için yazdığı mushafının bırakılmasını istedi. Ne var ki, Hz. Osman da İbni Mes'ud'un her iki isteğini de yerine getirmedi. Söz konusu mushafı yazmak için Zeyd bin Sabit'i tercih etti. Zira Hz. Ebûbekr'in halifeliği döneminde, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer bu görevi Zeyd'e vermişlerdi. Çünkü Resûlullah'ın vefatından önce yapılan en son "arz"ı (Cebrâil'in Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e Kur'an okuyuşu) o ezberlemişti.

Hz.Osman bu konuda haklıydı. Bununla beraber O da diğer sahabîler gibi, İbni Mes'ud'un faziletini büyük bir ilme ve kuvvetli bir imana sahip olduğunu biliyordu. Keza Hz.Osman, İbni Mes'ud'un mushafı dahil, bütün mushafları yıkayarak yazıları silme konusunda da haklıydı. Zira mushafı beşer gücü nisbetinde en iyi bir şekilde bire indirmek, Sahabîlerin icmâiyle Hz.Osman'ın yaptığı en büyük işlerdendir. Sahabîlerin cumhûru da bütün bu konularda Hz.Osman'ın yanında ve İbni Mes'ûd'un karşısında idiler[154].

Her halûkarda Hz.Osman, İbni Mes'ud'u dövmemiş, maaşını kesmemiş ve hep onun değerini bilmiştir. Nitekim İbni Mes'ud da kendisine beyat ettiği halifesi (Hz.Osman'a) itaat etmeye devam etmiş ve müslümanların en hayırlısı olduğuna itikat etmiştir[155].

---

[154] Bak. İbni Teymiyye, Minhâcu's-Sunne, 3/192 ve El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/217.
[155] El-Avâsım Mine'l-Kavâsım'ın dipnotları, 63-64.

halkım tarafından şahsıma yapılan haksızlıkları affediyorum ve hakkımı helal ediyorum. Allahım! Ben senin haddlerini ve takdir ettiğin cezaları hakeden herkese tatbik etmemle sana yakınlaştığıma inanıyorum ve beni bu konuda eleştirenlere perva etmiyorum" diyerek dua etti. Daha sonra Ammar'a döndü ve "çık yanımdan ey Ammar" dedi. Ammar da yanından çıktı ve pişman olduğunu belirtti[150].

Hz.Osman'ın onun bağırsaklarını patlatmasına gelince, bu tamamen iftiradır. Nitekim bağırsakları gerçekten patlasaydı, kesinlikle yaşayamazdı[151].

2- İBNİ MES'ÛD'U DÖVMESİ VE MAAŞINI VERMEMESİ

İbni Mes'ûd'u dövmesi ve maaşını vermemesi konusu ise, İbni'l-Arabî'nin dediği gibi yalan ve iftiradır[152].

Daha önce de geçtiği gibi, İbni Mes'ûd, Hz.Osman'a biat edildiğinde "Biz en hayırlımıza biat ettik ve bu hususlaki araştırmalarımızda hiç kusur etmedik." demiştir. Muhibbuddin el-Hatîp diyor ki: "Hz.Osman halife olduğu sırada, İbni Mes'ud, Hz.Ömer tarafından Kûfe'ye mâlî işlere idareci olarak tayin olunmuştu. Sa'd bin Ebi Vakkâs'a ise namazları kıldırma ve savaşları idare etme görevi verilmişti. Bir defasında Sa'd ile İbni Mes'ud arasında, Sa'd'ın, İbni Mes'ûd'dan aldığı bir borç konusunda tartışma çıktı. Hz.Osman da Sa'd'ı görevden aldı ve İbni Mes'ûd'u görevinde bıraktı[153].

---

[150] El-Avâsım mine'l-Kavâsım'ın dipnotları, 64.
[151] El-Avâsım, 64.
[152] El-Avâsım, 63.
[153] Taberî, 5/48.

4- Hz. OSMAN'IN KORULUKLAR KURMASI

Koruluklar konusuna gelince; Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) İslâm maslahatı dışında koruluklar kurmayı nehyetmiştir. Nitekim Buhârî'nin rivâyet ettiği hadiste şöyle buyuruyor:"Allah ve Resûlünden başkası için koruluklar kurma (hakkı) yoktur" İmâm Ahmed'in rivâyetine göre Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) "en-Nakî",adlı yeri Beytu'l-mâl'a ait atlar için koruluk olarak ayırdı. Daha sonra Hz.Osman bunu genişletti ve "Sürf" ve" Rabeze" adlı yerleri koruluğun kapsamına aldı. Daha sonra Hz.Osman'da İslâm devletinin genişlediğini ve fetihlerin fazlalaştığını dikkate alarak bunu daha da genişletti. İhtiyaç için koruluk kurmak câiz oluyorsa (Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yaptığı gibi) ihtiyacın artması için koruluğu arttırmak da caiz olur. (Osman'ın yaptığı gibi)[157].

5- Hz. OSMAN'IN EBÛ ZERR'İ RABEZE'YE SÜRGÜN ETMESİ

Hz.Osman'ın O'nu Rabeze'ye sürgün etmesi şeklindeki iddiaya gelince: Hz.Osman böyle yapmamıştır. Ne var ki Ebû Zerr Rabeze'ye gidip halktan uzak durmayı istemiş, Hz.Osman da Onun bu isteğini onaylamıştır.

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: Ebû Zerr, zahid (dünyayı terk eden) biriydi. Hz.Osman'ın valilerine çatıyor ve onlara şu mealdeki ayeti okuyordu: ***"Altun ve gümüşü yığıp da Allah yolunda harcama-***

[157] Bak. Et-Taberî, 5/92.

3- Hz. OSMAN (RADIYALLAHU ANH)'IN KUR'AN'I BİRLEŞTİRMESİ

Hz.Osman'ın Kur'an'ı birleştirmesi ise işlediği en büyük iyiliği ve en yüce menkıbesidir. Nitekim Hüzeyfe ve başkaları, Şamlı ile Iraklıların aralarında tartıştıklarını ve her birinin diğerine benim kıraatım senin kıraatından daha hayırlıdır, dediğini, Hz.Osman'a bildirince -ki bu büyük bir hadise idi- Hz.Osman, Ümmeti ihtilafa düşmekten kurtarmak için müslümanları bir tek mushaf etrafında birleştirmeyi uygun gördü.

Bunun üzerine Hz.Ebû Bekr'in Kur'anı topladığı sahifeleri alıp, bunlardan bir mushaf yazdırdı, halka da bu mushafa bağlı kalmalarını emretti ve başka bir kaç mushafı bunun mukabilinde yazdırıp memleketlere gönderilmesini emretti.

Kadı Ebû Bekr diyorki: Hz.Osman'ın ,halkın elinde bulunan bunun dışındaki Kur'an parçalarını yaktığı (veya yırttığı) hususunda yapılan rivâyete gelince -ki bunların elde kalması herhangi bir fesada yol açacaksa veya bunların arasında Kur'andan olmayan veya nesh edilmiş olan veya Kur'anın tertibine uygun düşmeyen bir şey varsa, bunu yakmak veya yırtmak caiz olur-Sahabîler Hz.Osman'ın bu hareketine karşı çıkmamışlar. İbni Mes'ud -Rivâyet edildiği gibikarşı çıktıysa da Hz.Osman, Onu, mushafını piyasadan çekmek zorunda bıraktı ve yazısını (yıkayarak) sildi ve böylece okunmaz hale geldi[156].

[156] El-Avasım, 71.

şeyleri bıraksaydı hayat dururdu). İnsanların seviyelerini farklı kılan Allah'ın şanı yücedir."[159]

Taberî naklediyor ki:"Ebû Zerr, Medine'den çıkma konusunda Hz. Osman'dan izin istedi ve gerekçesini şöyle açıkladı: "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bana, binalar "Sel" tepesine ulaşınca Medine'den çıkmamı emretti. Bunun üzerine Hz.Osman ona izin verdi. O da Rabeze'ye gitti, orada bir mescid inşa etti. Hz. Osman Ona beytü'l-mâl'den bir sürü deve ve iki köle verdi. Ayrıca ona maaş bağladı. Sık sık Medine'ye geliyordu. Medine ile Rebeze arasında üç millik bir mesafe vardır."[160]

Yakût diyorki: "Ebû Zerr'in bu yeri, Mekke yolu üzerindeki en güzel konaklama yerlerindendi"[161]

İbni Kesir diyor ki:"Ebû Zerr vefat ettikten sonra Hz.Osman onun aile efradını kendi ailesi arasına kattı."[162]

6- Hz. OSMAN'IN EBÛ'D-DERDÂ'YI ŞAM'DAN ÇIKARMASI

İbni'l-Arabî'nin de belirttiği gibi,Hz.Osman'ın O'nu Şam'dan çıkardığı iddiası doğru değildir. O diyor ki: Ebû'd-Derda ile Muâviye arasında bir tartışma çıktı. Ebû'd-Derdâ dünyayı terkeden faziletli biriydi. O, Şamlıların kadısı idi. Halk hususunda işi sıkı

---

[159] El-Avâsım, 73-76.
[160] Taberî, 5/66; İbni Haldûn, İkinci Cildin Eki, 139.
[161] El-Avâsım'ın dipnotları, 76.
[162] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/165.

yanlar var ya, işte onlara acı bir azabı müjdele!"[158] Yine Ebû Zerr, bunların, ellerine mal geçince bolca elbise ve binekler edindiklerini görünce, bu hareketlerine karşı çıkıyor ve ellerinde bulunan malları dağıtmalarını istiyordu. Oysa ki böyle yapmak zorunda değillerdi. Nitekim İbni Ömer ve diğer başka sahabilerden rivâyet edildiğine göre "Malının zekatını ödediğin taktirde geri kalanı elinde bulundurman (ayette zemmedilen) kenz (mal yığma) kapsamına girmez.

Derken Muâviye ile Ebû Zerr arasında Şam'da bir münakaşa çıktı. Muâviye de, Halk arasında bir fitnenin yayılmasından endişe etti ve konuyu Hz.Osmana bildirdi. Hz. Osman da Ebû Zerr'e Medine'ye gelmesi için bir mektub yazdı. Ne varki Ebû Zerr Medine'ye geldikten sonra etrafına halk toplanınca, aynı şeyleri tekrarlamaya devam etti. Bunun üzerine Hz.Osman Ebû Zerr'e "Keşke sen halktan uzak dursan (iyi olur) dedi". -Yani senin öyle bir Meşrebin vardır ki bu, insanlarla iç içe olmakla beraber yürümez. Zira halkın içinde olmanın ayrı şartları, Onlardan ayrı olmanın da ayrı şartları vardır. Dolayısıyle Ebû Zerr'in Meşrebinden olan birinin durumu ya halktan ayrı kalmasını ya da Onların içinde olsa da şer'an haram olmayan davranışlarda bulunan hiçbir kimseye karışmamasını gerektirir. -Bunun üzerine Ebû Zerr, Rabezeye gitti ve arkasında bir çok faziletli sahâbîler bıraktı. Tabi ki Ebû Zerr'in düşüncesi daha iyi ve faziletli idi. Ne var ki, herkesin onun gibi olmasına imkan yoktu. Şayet, onun gibi davranmaya çalışsalardı helak olacaklardı.(Yani herkes ticareti, sanatı, dünya için çalışmayı ve mal biriktirme gibi

[158] Tevbe, 34.

Hakem Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in bedduasıyla hep irkiliyordu[164].

Takiyyuddîn İbni Teymiyye diyor ki: Bir çok ehli ilim, Hakem'in sürgün edildiği görüşünün sahih olmadığını söylemişlerdir. Ulema, Hakem'in kendi isteğiyle gittiğini, sürgün edilmesiyle ilgili haberin sahih hadis kitablarında yer almadığını, ne sürgün edilmesi ne de bununla ilgili olarak öne sürülen sebeplerin sıhhat derecesini belirleyecek bir sened zincirinin bulunmadığını söylemişler. Yine ulema bununla ilgili rivâyetlerin "mürsel" (senedinde kopukluk olan, dolayısıyla zayıf olan hadis) olarak nakledildiğini ve bunları bir çok yalan şeyler nakleden tarihçilerin naklettiğini söylemişlerdir.

Hülasa elde, (Hz.Osman şöyle dursun) Hz.Osman'dan aşağı kimselerin tan edilmesini gerektiren herhangi kesin bir nakil yoktur[165].

Farzedelim ki böyle bir şey kesin olarak olmuştu. Yine Hakem, kendisinin sürgün edilmesine sebep olan hareketinden tevbe etmiş olabilir. Nitekim bazı âlimler böyle söylemişlerdir. Aynı zamanda -İbni Hazm'ın da belirttiği gibi- Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Hakem'i sürgün etmesi ne vacip bir "had", ne de müebbet şer'i bir hüküm değildir. Bu sürgün sadece sürülmesini gerektiren suça karşılık verilen bir ceza idi. Tevbe kapısı ise açıktır. Tevbe ettiği takdirde o ceza müslümanların ittifakiyle düşer[166]. Üstelik nakledildiyor ki; Hz.Osman O'nu Medine'ye geri getirmesine gerekçe olarak, şöyle bir mazeret öne sürmüştür: Ben O'nu geri getirme konu-

[164] El-İsâbe, 1/345, 346; El-İstîab, 1/317-318.
[165] İbni Teymiyye, Özetle Minhâcu's-sunne, 3/196, 235, 236.
[166] El-Fisel, 4/154.

tutup, Hz.Ömer'in Metodunu, buna tahammül gösteremeyen Şam halkına uygulamaya kalkışınca, O'nu azlettiler. O da bunun üzerine (Şam'dan çıkıp) Medine'ye geldi[163].

7- Hz. OSMAN'IN EL-HAKEM BİN EBİ'L-ÂS'I (MEDİNE'YE) GERİ GETİRMESİ

Mervan'ın babası ve Hz.Osman'ın amcası olan Hakem'in Medine'ye geri getirilmesi hususu şöyle açıklanır:Onun sürgün edilmesinin sebebi konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür:

a- Rivâyet edeliyor ki; Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) hanımlarından biriyle beraber olduğu bir sırada Hakem duvarın yarık bir yerinden içeri girdi ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e karşı yüzünü ekşitti.

b- Kimilerine göre Hakem bir yolunu bulup gizliden gizliye Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, Kureyşli müşrikler ve diğer kafirler ve münafıklar hakkında, büyük sahabilere gizlice söylediği şeyleri dinliyor ve bunları yayıyordu ve sonunda Hakem'in böyle yaptığı ortaya çıktı.

c- Bazılarına göre: Hakem Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'i yürüyüşü ve diğer davranışlarıyla taklid ediyordu.

d- Bazılarına göre: Hakem, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) konuştuğu esnada (O'nu hafife alarak) irkiliyordu. Bir defasında Resûlullah O'nu gördü ve "hep öyle ol" dedi. Bunun üzerine

[163] El-Avâsım Mine'l-Kavâsım, 77.

9- Hz. OSMAN'IN, İLERİ GELEN SAHABİLERİ GÖREVDEN ALMASI

Hz.Osman'ın büyük sahabeleri görevden alması, örneğin; Ebû Musa El-Eş'arî'yi Basra valiliğinden, Amr bin El-As'ı Mısır'dan, Ammâr bin Yasir'i, El-Muğire bir Şü'be'yi ve İbni Mes'ud'u Kûfe'den azletmesi; Hz.Osman bunu, böyle davranmasını gerektiren sebeplerden dolayı yapmıştır.

Bunlardan Ebû Musa, Amr bin el-As ve El-Muğire, hakkında, idare ettikleri şehirlerin halkı tarafından, haksızlık ettiklerine dair, Hz.Osman (Radıyallahu Anh)'a bir çok şikayetler gelmiştir. Bu şikayetler, İbni Sebe ve O'nun sözlerine inanan ve Arap veya Acemi, müslüman mı yoksa müslümanların arasına sızdırılmış fesadçılar mı oldukları bilinmeyen birçok kişi tarafından tertiplenen propagandaların tesirinde kaldıkları anlaşılan ve kalpleri dalalet, göz boyamalarından etkilenen kişiler tarafından geliyordu. Hz.Osman da bunların bu tutumlarında kararlı olduklarını görünce, yalancı olduklarını bildiği halde, idarecilerini görevden almayı uygun gördü.

Hz. Ammâr'ı görevden alan da Hz.Osman değil Hz. Ömer'dir.

İbni Mes'ud ise Hz.Osman'ı çok eleştiriyordu. Hz.Osman da O'nu görevden almayı maslahata uygun gördü. Üstelik bu ictihâdî bir meseledir. Oysa ki bir Müctehid'e ictihâdî konularda itiraz edilmez[170].

[170] Bu mevzuda istifade ettiğimiz kitaplardan Es-Savâik, s.111; Târihu'l-Hamis, 2/266. Bu konu bu kitabda uzunca ele alınmıştır.

sunda Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e ricada bulundum. O da O'nu geri getirme konusunda bana söz verdi. Ben bunu (Halifelik dönemlerinde) Ebû Bekir ve Ömer'den bildirdim (ve geri dönmesine izin vermeleri istedim) Onlar da Bana "Eğer seninle birlikte bu konuda şahitlik edecek biri varsa onu geri getiririz" dediler. İşte O, en sonunda halife olunca buna karar verdi[167].

İbni Hacer, "El-İsâbe" adlı eserinde diyor ki :İbnu's-Seken, bazılarının Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Hakem'e beddua ettiğini söylediğini nakletmiştir.Ancak bu "sahih" değildir[168].

8- Hz. OSMAN'IN NAMAZI KISALTMAYI TERK ETMESİ

Onun Hicri 29. senesinde hac mevsiminde namazı kısaltmayı terk etmesi, bir ictihad'dır. Bunun sebebi şu idi: Hz.Osman halkın (namazı kısaltmayla) mübtela oldukları, seferi olmadıkları halde dahi namazı kısaltmanın caiz olduğunu zannettiklerini ve evlerinde de böyle kıldıklarını görünce bir sünnet olan namazı kısaltmanın, farzı terketmeye sebebiyet vereceğinden endişe etti ve bu düşünceyle namazı kısaltmadı. Üstelik bir çok ulema, seferinin, namazı kısaltma ile tamamlama konusunda serbest olduğunu söylemişlerdir. Sahabeler de bu mevzuda ihtilaf etmişlerdir[169].

---

[167] El-Avâsım, 77 ve El-İsâbe, 1/346.
[168] El-İsâbe, 1/345.
[169] Bu mevzuda istifade ettiğimiz kitaplardan El-Avâsım, 78, 80 ve Es-Savâik, 113.

Tarihte sabit olmuştur ki, Hz.Osman'ın idarecileri İslâm'a hizmet etmiş ve dini güçlendirmişlerdi. Nitekim bunlar bir çok memleket fethetmişler ve batı yönünden Endülüs'e, doğu yönünden de Belh ve Kâbil'e ulaşmışlardır. Hem kara, hem de deniz savaşları yapmışlar, Acem Irak'ı Horasan'da bulunan fitne ve fesatçıların kökünü kazmışlardır.

Kişinin akrabalarını idareye getirmesi -eğer bunlar buna ehil ve cesur kişiler olsalar- ayıplanacak bir şey değildir. Nitekim Hz. Ali de gerek babası gerekse annesi tarafından akrabalarına idarecilik vermiştir. Üstâd Kürd Ali'nin de belirttiği gibi Hz.Osman'ın akrabalarına ve kavmine itimad etmesi, hikmet ve siyaset kurallarındandır. Nitekim onlar, Hz.Osman'ın güvendiği kişiler olup, onun başarıya ve gayelerine ulaşmasını en fazla isteyen kişilerdi[172].

İbni Teymiyye diyor ki;

"Hz.Ali, Abbas'ın oğlu Ubeydullahı Yemen'e Abbas'ın oğlu Kusem'ı Mekke ve Taife, Abbas'ın oğlu Abdullah'ı Basra'ya ve Hanımının oğlu Muhammed bin Ebi Bekri'de Mısır'a Vali olarak tayin etti. Medine'ye ise bazı görüşlere göre Sehl Hüneyfi, kimi görüşlere göre Abbas'ın oğlu Sumame'yi tayin etti."[173]

Seyyid Ebü'l Hasen en-Nedvî diyor ki:

"Hz.Osman'ın ilk eleştirildiği konu,Onun ,daha önce İslâma büyük hizmetleri dokunmayan,toplumda yüksek bir dini yeri olmayan veyahut valileri Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Ebû

[172] El-İdâretü'l-İslâmiyye, 103.
[173] Minhâcu's-Sunne, 3/173-175.

10- Hz. OSMAN'IN, AKRABALARINA İDARECİLİKLER VERMESİ

O, akrabalarına idarecilikler verme hususunda, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'e uymuştur.

İbni Teymiyye diyor ki: "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) sağ iken Ümeyye oğullarına idarecilik veriyordu. Ondan sonra hiç akarabaları olmadıkları halde bunlara idarecilikler verdiler. Kureyş kabileleri arasında Beni Abdi Şems (Emevîler) ten daha fazla Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) tarafından kendilerine idarecilikler verilmiş bir kabile görmüyoruz. Zira bunlar hem sayıca çoklardı hem de şerefli insanlardı.

Örneğin; Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Attab bin Üseyd bin Ebil-Âs'ı Mekkeye, Ebû Süfyân bin Harb'i Necrân'a, Hâlid bin Said'i Beni Müzhac kabilesinin zekatlarını toplama işine ve Yemen San'âsı'na, Osman bin Saidi Teyma, Hayber ve Ukreyne köylerine ve İbban bin Saidi bazı küçük askeri birliklerin başına, daha sonra da Bahreyn'e idareci olarak ta'yin etmiştir. Dolayısıyla Hz.Osman, sadece Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ta'yin ettiği kişilere veya onların Kabilesinden veya soyundan olan kişilere idarecilik vermiştir. Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ömer de böyle davrandılar. Nitekim Hz.Ebû Bekr, Ebû Sufyan'ın oğlu Yezid'i Şam Fetihlerinde komutan olarak tayin etmiş, daha sonra Hz.Ömer de O'nu bu görevinde bırakmıştır. Ondan sonra da kardeşi Muâviye'yi bu göreve getirmiştir[171].

---

[171] Minhâcu's-Sünne, 3/175-176.

valiliği, o kadar kuvvetli bir şekilde ve zincirleme olarak gerçekleşmişki, öyle bir şey, O'ndan başka hiçbir kimseye nasib olmamıştır[176].

2. Abdullah bin Âmir bin Küreyz: O'nu Hz. Osman'ın kendisinin de dediği gibi; "Halaları ve teyzeleri şerefli kimseler oldukları için tâyin etmiştir[177].

Muhibbüddin El-Hatîb der ki; O babası tarafından, Abşemî (Abduşşems oğullarından), halaları tarafından Hâşimî'dir. Cömert, kerim ve kahraman olarak yetişmiştir. O'nun menkıbeleri çoktur. Horasan'ın tamamını, Faris'in etrafını, Sicistan'ı ve Kirmân'ı fethederek, Gazne civarlarına dayanmıştır. Fars krallarının ve ateşperest imparatorluğun en son emiri olan, Yezdûcerd bin Şehriyâr'ı öldürerek, bu imparatorluğu sona erdirmiştir[178].

İbni Kesîr diyor ki;

Arafat'ta ilk havuzu yapan bu zattır. Allah'ın Beyti'ni ziyaret edenler için su havuzları yaptı ve onlara su getirdi[179].

3. Mervan bin Hakem: İbnül Arabî O'nun hakkında şöyle der:

Sahâbe ve Tâbiinler nezdinde ümmetin büyüklerinden olup adaletli bir kişidir. Zira sahabelerden olan Sehl bin Sad ve es-Saîdi ondan hadis rivâyet etmiştir. Tâbiin'ler ise O'nun yaşıtıdırlar. Fakat iki rivâyetten birisine göre, onları sahabelik mertebesiyle geçmiştir.

---

176 El-Avâsım, 17.
177 El-Avâsım, 37-48.
178 El-Avâsım'ın dipnotları, 48.
179 El-Bidâye ve'n-Nihâye.

Bekir ve Ömer'in tayin ettiği valilere göre değerlendiren kişilerin nazarında tenkid edilecek ve hoş olmayan hareket ve davranışlarda bulunan kimseleri valilik konusunda tercih etmesi oldu. İşte bunların hakkında çeşitli konuşmalar ve laflar ortalıkta çokça dolaştı.

Ne var ki, halife ve emirin, idarecileri seçme konusunda, dikkate aldığı idari ve siyasi bazı hususlar vardır ve herkesi bu konuda ikna etme ve her zaman dini ve ahlaki yönü tercih etmeye gücü yetmez."[174]

İbnu'l-Kayyım diyor ki: "Ümeyye Oğulları'nın zemminde nakledilen Hadis'lerin hepsi yalandır." (Hadis değildir)[175].

Hz. OSMAN'IN İDARECİLERİ HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. Hz. Muâviye: O'nu Hz. Ömer Şam'a vali tayin ederek, Şam'ın tüm vilayetlerini O'nun emrine verdi. Hz. İbn El-Arabi der ki; "O'nu ancak Hz. Ebûbekir tayin etmiştir. Çünkü Hz. Ebûbekir, O'nun kardeşi Yezid'i daha önce tayin etti. Yezid'de vefat edince, O'nu kendisine halef olarak seçti. Bu durum Hz. Ebûbekir'e taalluk ettiği için, Hz. Ömer de bunu olduğu gibi kabul etti. Zira, Hz. Muâviye'yi kendisine halef olarak seçen Yezid, Hz. Ebû Bekir'in Valisi idi. Aynı şekilde Hz. Osman'da, Hz. Ömer'in yaptığı gibi, Hz. Muâviye'nin valiliğini devam ettirdi. Nitekim Hz. Muâviye'nin

[174] El-Murteza, 128.
[175] El-Menârü'l-Münif, Tahkik: Ebû Gudde, 117.

Görülüyor ki İbni Hacer Mervanî büyük Tabiinlerin arasında saymış ve onu Said-bin el-Müseyyib gibilerinin arasında tutmuştur. İbni Hacer El-Heytemî "Tathîrul-Cenân" adlı eserinde, yukarıda naklettiğimiz İbni Hacer El Askalânî'nin Mervân hakkındaki övücü sözlerinin, yine Mervan hakkında nakledilen başka bazı şeylerle ters düştüğünü söylüyor. Örneğin; Ehli beyte şiddetli bir şekilde eziyet etmesi, her cuma hutbesinde Hz. Ali'ye, minberde sövmesi ve Hasan ve Hüseyin'e "Siz lânetli bir ailedensiniz" demesi (vb.) Daha sonra El Heytemî buna şöyle cevap veriyor: Bunların hiç biri sahih bir yolla nakledilmemiştir ve bu gibi şeyleri ihtiva eden rivâyetlerin senedinde hadis usulü açısından mutlak illet (söz konusu Hadis'in sahih olmadığını gösteren bir hal) vardır. Nitekim Buhârî, Mervan'ın naklettiği hadisleri rivâyet etmiştir. Aynı zamanda diğer hadisler de onu (Mervân'ı) Cerh (tenkid) etmemiştir. Oysaki onun hakkında söylenen bu gibi şeylerin bir kısmı bile sahih olsaydı, Hadis hâfızları bunları nakledip hakkında görüş beyen edeceklerdi[184].

Askalânî "El-İsâbe" de şöyle diyor:

"Mervân'dan hadis rivâyet eden Tâbiînler arasında, Oğlu Abdül'-Melik, Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynü'l-Âbidîn Ali,Urve bin Ez-Zübeyr ve Tâbiîn ulemâsının başı Said bin El-Müseyyib vb. vardır. (aynı zamanda) Mervân Fakihlerden sayılıyordu[185]. Urve'nin Ondan (Mervân'dan) yaptığı rivâyet, Sahîhi Buhârî'de "El-Vekâle" kitabında, İmâm Ahmed'in Müsned'inde ve Abdurrezzak'ın "Musannaf"ında geçmektedir.

---

[184] Tathîru'l-Cenân, 26.
[185] El-İsâbe.

O devir çeşitli memleketlerdeki fakihlerde O'nu tazim ederek, fetvâlarına iltifat etmişler, rivâyetlerini kabul etmişler ve halifeliğini de geçerli saymışlar[180], ancak tarihçilerin ve edebiyatçıların sefihleri O'nu ilmi kariyerleri nisbetinde değerlendirebilmişlerdir. Fâsık olduğuna hükmetmeleri de onların kendi fasıklıklarından ileri gelmiştir[181].

Allâme ve Muhakkık İbni Haldûn diyor ki: Mervân bin El-Hakem ve oğlu (Abdul-Melik) in tutumu gayretsiz ve zulüm ehlinin tutumu gibi değildir. Nitekim var güçleriyle, hakkın gerektirdiği gayeye ulaşmaya gayret ediyorlardı.

Ne varki bunlar, kendilerine göre her gaye ve amaçtan daha önemli olan müslümanların birliğinin dağılması endişesi onları,bazı olumsuz şeylere başvurmaya mecbur bırakıyordu.

Onların bu iyiliklerine delil olarak (dine) hep tâbi olmaları ve selefi salihinden nakledilen halleri ve gayelerini gösterebiliriz. Nitekim İmâm Mâlik "Muvatta" adlı eserinde Abdülmelik'in bir hareketini delil olarak göstermiştir. Mervân da Tâbiin'in birinci tabakasındandı. Onların adil olması ise tartışmasızdır[182].

Şeyhu'l-İslâm Hâfiz İbni Hacer El-Askalânî "El-İsâbe" adlı eserinde (Hz.Muaviye bin Ebî Süfyân'ın hal tercümesini anlatırken) şöyle diyor."Ondan Hadis rivâyet edenler arasında Mervan bin El-Hakem ve Saîd bin El-Müseyyib vardır."[183]

---

[180] Bu doğru değildir (daha sonra da ele alınacağı gibi). Cumhûr-ı Ulema İbn-i Zübeyr'in halifeliğinin geçerli olduğu ve Mervan'ın da Harici olduğu görüşündedirler.

[181] El-Avâsım, 89-90.

[182] El-Mukaddime, 206.

[183] El-İsâbe, 3/434.

Mervân'a mal edilmeye çalışılan mektup hakkındaki açıklamalar, daha önce geçti.

4. Abdullah Bin Sa'd bin Ebi Serh:

İmâm Nevevî diyor ki:

"Hz.Osman'ın süt kardeşidir. Annesi, Hz.Osman'ı emzirmişti. Mekke fethinden önce İslâm'a girdi ve hicret etti. Aynı zamanda Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e vahiy yazıyordu. Ancak daha sonra mürted olup Mekke'ye gitti ve müşriklere şöyle dedi: "Ben ona (Resûlullah'a) yazıcılık yaparken bana عزيز حكيم yaz" diyordu. Ben de veya عليم حكيم yazarsam"diyordum O da "ikisi de doğrudur" diyordu."[189]

Mekke fethedildiği gün, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Kâbe'nin örtüleri altında ele geçirilseler dahi öldürülmelerini emrettiği kişiler arasında bunu da saymıştı. O da Hz.Osman'ın yanına kaçtı. Mekke'de durum sakinleştikten sonra Hz.Osman onu yanına alıp Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e getirip, onun öldürülmemesi ricasında bulundu. Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'de epeyce sustuktan sonra ***"peki"*** dedi. Hz.Osman oradan ayrıldıktan sonra Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) çevresindekilere şöyle dedi: ***"Ben, onu (Abdullahı) öldüresiniz diye sustum"***. Oradan bir adam: "Ya Resulallah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) niçin bize bir işaret etmedin? dedi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve

---

[188] el-Menâru'l-Munîf, 117.

[189] Bilindiği gibi o bu gibi şeyleri Müslüman iken değilde, mürted olduğu sırada anlatmıştır. Dolayısıyla anlatılan bu şeyler herhangi ilmi bir değeri yoktur.

İbnü Abdil-Berr "El-İstiâb" adlı eserinde diyor ki "Urve, Mervân'ın hadis rivâyeti konusunda itham edilmediğini söylemiştir."[186]

Şimdi gerçekten Mervan, özellikle iftiracıların uydurduğu gibi bir kişi olsa, nasıl oluyor da cerh ve ta'dil" alimleri (hadis kritikçileri), Onu,"Sika" (hadisine güvenilir) biri olarak gösteriyorlar. Oysa hadis alimlerinin, ravilerin sika (güvenilir) olup olmaması konusundaki titizlikleri herkesçe bilinmekte, hatta İslâm düşmanlarınca dahi itiraf edilmektedir.

İbni Kesir diyor ki: "Ebü'l-Hakem, İmâm Şâfiî'nin söylediğini işittim: Hz.Ali, Cemel vakasında halk hezimete uğradığı sırada çokça Mervân'ı soruyordu. Niçin bu kadar Mervân'ı sorduğunu soranlara şöyle cevap veriyordu."Onun bana yakın akraba olması Ona karşı şefkat hissimi uyandırıyor. O kureyş gençlerinin efendilerindendir."

Yine naklediyor ki:

Muâviye'ye: "Sen kendinden sonra, bu işe (Hilafet) bakacak kimi bıraktın? şeklinde soru sorulduğunda, şöyle cevap verdi: "Allah'ın Kitabını okuyan, Allah'ın dinini anlayan, Allah'ın hududunu korumakta şiddetli (titiz) olan, Mervân bin El-Hakem'i"

İmâm Ahmed'in oğlu, babasının şöyle dediğini naklediyor: "Deniliyor ki Mervân'ın Kâdîlık yeteneği vardı. O Hz. Ömer'in verdiği hükümleri araştırıyordu."[187]

İbni Kayyım diyorki: "Velid ve Mervan bin El-Hakem'in zemmini ihtiva eden hadisler uydurmadır."[188]

---

[186] El-İstiab (El-İsâbe'nin etrafındaki baskı), 3/428.
[187] el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/257-258.

di. İkinci selamı vermek için soluna dönmeye niyetlendiği sırada vefat etti. Sene 36[191].

5. El-Velid bin Ukbe Bin Ebi Muayyıt:

Hz. Osman'ın anne tarafından kardeşidir. Annesi Erva binti Kureyz'dir. Erva'nın annesi ise Abdul-Muttalib Haşim'in kızı "el-Beyza" dır.

Bazı kimseler kötü niyetleri sonucu iyiliklerden daha önce kötülükleri görme konusunda acele davrandılar ve Velide idarecilik verdiği için Hz.Osman'ı tenkit edip onun idareciliğe ehil olmadığı halde Hz.Osman 'ın Onu, kardeşi olduğu için bu göreve getirdiğini iddia ettiler.

Buna gerekçe olarak Cenâbı Allah'ın, *"Ey inananlar, size, fâsık bir adam bir haber getirirse, onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz..."*[192] ayeti celilesin de onu fasık diye nitelendirmesini öne sürdüler. Zira bu ayet bir çok müfessirin de dediği gibi onun hakkında inmiştir. Şöyle ki, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onu Beni Mustalık kabilesine, zekatlarını toplamak için gönderdi. Onlara yaklaştığında onlar, onu karşılamak üzere çıktılar. O da-daha önce kendisiyle aralarında çıkan bir pürüzü düşünerek-bunların kendisiyle savaşmaya çıktıklarını zannederek geri döndü ve durumu Resulullah'a anlattı. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) de Hâlit bin Velid'i onlara gönderdi. Halit de gidip durumu araştırdı ve Velid'in sözünün gerçek olmadığını öğrendi.

---

[191] Tehzîbu'l-Esma ve'l-Lügat-Nevevî, 1/269, 270.
[192] el-Hucurât, 6.

Sellem) de ona şu karşılığı verdi: *"Bir peygamber'e hain hakışlı olması yakışmaz."*

Daha sonra Abdullah müslüman oldu, müslümanlığı güzel bir şekilde devam etti ve bundan sonra da dine aykırı herhangi bir hareketi görülmedi.

O, Kureyşlilerin akıllı ve cömertlerinden biriydi. Daha sonra Hz.Osman onu 25. senede Mısır'a vâli olarak tayin etti. Allah (Celle Celaluhu) onu Afrika'nın fethedilmesine vesile kıldı. Bu, büyük bir fetih idi; öyle ki her suvariye ganimet payı olarak düşen miktar, 3000 miskal altına ulaşmıştı. Bu fethe onun komutasında Abadile[190] de katılmışlardı.

Abdullah, Beni Âmir bin Lüey kabilesinin kahramanıydı.

Afrika'dan sonra 31 senesinde "En-Nevbeh" toprakları içinde bulunan "El-Esâvid" bölgesine savaş açtı. Deniz yoluyla Rumlara karşı "Es-Savârî" savaşını yaptı.

Hz.Osman öldürülünce, fitneye bulaşmayıp bir kenara çekildi ve Askelan'a (bazı görüşlere göre "Remle'ye) yerleşti.

Abdullah, ömrünün namazda son bulması için dua etmişti ve bu duası kabul oldu. Nitekim sabah namazının birinci selamını ver-

---

[190] Abâdile ifadesi ismi Abdullah olan 4 büyük sahabelere denir.
1. Abdullah bin Abbas
2. Abdullah bin Ez-Zübeyr
3. Abdullah bin Amr bin El-Âs
4. Abdullah bin Ömer

VELİD BİN UKBE'NİN HAYATINDAN BİR BÖLÜM

Bu büyük sahâbî'nin hayatına az-çok vâkıf olan biliyor ki o, işlere ehil ve güvenilir insanları tercih eden, Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer (Radıyallahu Anha) dönemlerinde İslâm'ın devlet adamlarındandı. -ki bu iki Halife'nin bu tutumu, kendi dönemlerinde İslâm'ın hızlı bir şekilde çok geniş bir alana yayılmasının başlıca sebeplerindendi. Aynı zamanda Velid, bu iki halifenin, kendilerine güvendiği ve önemli işleri tevdi ettiği kişilerdendi. Zira bunlar onun ehil olduğuna ve sağlam bir imana sahip olduğuna kanaat getiriyorlardı.

Muhibbüd-Dîn El-Hatîp diyor ki:

"Velid'in Hz. Ebû Bekr'in (Radıyallahu Anh) halifeliği dönemindeki ilk görevi Farislerle 12. senede yapılan Mezar savaşında Halife Hz.Ebû Bek'r ile Ordu komutanı Hâlid bin Velid arasında, savaşla ilgili gizli mektupları getirip götürüyordu[193]. Daha sonra Hz.Ebû Bekir onu, takviye birliklerinin başında, komutanı İyâd bin Ğunm El-Fıhri'ye gönderdi[194]. Hicri 13. senesinde Velid, Kuzaa kabilesinin zekatlarını alıp Ebû Bekr'e getiriyordu.

Daha sonra Hz.Ebû Bekr Şam'ı fethetmeye karar verdiği sırada, onun nezdinde Velid'in hürmet, güven ve ikram bakımından yeri, Amr bin El-Âs'ınki gibiydi. Bunun üzerine Hz.Ebû Bekir ikisine de mektup yazarak onları cihad birliklerine, komuta etmek için çağırdı. Bunun üzerine Amr bin El-Âs İslâm sancağını alıp Filistin'e doğru

[193] Taberî, 4/7.
[194] Taberî, 4/12.

İkinci bir gerekçe olarak Velid 'in içki içmekten dolayı had cezası aldığını söylüyorlardı.

Biz de konuya ışık tutacağını umarak Velid'in hayatından bir nebze bahsetmeyi uygun gördük.

"Mesleme bin Abdülmelik'in kahramanlığının ortaya çıktığı ilk günlerdi. Bu esnada Velid bin Ukbe'nin torunlarından biri, Mesleme'nin Cihadını dile getirdi, Şa'bi'de bunun söylediklerini duyunca şöyle dedi:

-"Şayet siz Velid'in savaştığı ve emirlik yaptığı dönemi görseydiniz, acaba ne derdiniz? O savaşıyordu ve şöyle şöyle yerlere kadar varıyordu. (Yani bir çok yeri fethetti). Bu konuda var gücünü harcadı ve fethettiği yerlerde, (Adaletli olduğundan) kimse, ona karşı isyan yapmadı. Valilikten azledildiği sırada Hazar denizinin ötesinde, dünyanın en sarp bölgelerinden olan Derbent de, en büyük kumandanlarından olan Abdurrahman El-Bahili idareci olarak bulunuyordu.

Velid, Hz. Osman'dan gelen bir emirle, Kufe'de bulunan her köleye, gelirlerinin bollaşması maksadıyla arta kalan devlet malından her ay, efendilerinden aldıkları maaşları eksiltilmeden, üç dirhem veya dinar veriyordu[198].

Nevevî diyor ki: "Hz. Osman öldürülünce, Velid fitneden uzak durup, "Rakka" denen yere yerleşti ve vefat edinceye kadar orada kaldı. Orada onun neslinden olanlar vardı. Sabit bin El-Haccâc, Şa'bî vb. ondan hadis rivâyet etmişlerdir[199].

Kâdî Ebû Bekr, Hz. Osman'ın şöyle dediğini nakleder: "Ben Velidi kardeşim olduğu için değil de, Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) halası ve babasının ikizi olan ünımü Hâkim El-Beyzâ'nın oğlu olduğu için idareci yaptım." İdâreci tayin etmek bir

[198] El-Avâsım'ın dipnotları, 86 ve 100.
[199] El-Tehzib, 2/146.

yola çıkarken, Velid bin Ukbe de birliğinin başında, Ürdün'ün doğusuna doğru hareket etti[195].

Daha sonra Hicri 15. sene'de Hz.Ömer'in hilafeti döneminde Tağlib oğulları ve Cezîre Araplarının Vâlisi idi[196]. O vâli olduğu bu sırada Şam diyârında bulunan mücâhidleri arkadan (gelecek her hangi bir tehlikeye karşı) koruyordu.

Velid, hala hiristiyanlarla dolu olan bu bölgede, önüne geçen bir fırsatı da iyi değerlendirdi. Zira o yaptığı cihad ve yürüttüğü idari işlerin yanında, Allah'a davet ediyor. "İyâd" ve "tağlib" hiristiyanlarını İslâm'a çağırıyor ve bu konuda hikmet ve "Mev'izei hasene" nin bütün yollarını kullanıyordu.

Velid bu şerefli mazisiyle, Hz.Osman'ın halifelik dönemine girdi. Bu dönemde de Hz.Osman tarafından Kûfe Valiliğini üstlendi ve adaleti, yumuşak huyluluğu ve iyiliği bakımından, Kufe'de Valilik yapan en hayırlı kişilerden oldu.

Onun buradaki valiliği süresince, askerleri de doğunun ufuklarında fetihler yapıyor, zaferler elde ediyor ve muvaffak oluyorlardı. Nitekim İslâm tarihinde ilmi, fazileti ve insafı bakımından en büyük islam kadıları arasında yer alan, Büyük tâbiin imamı Eş-Şabi'de bu konuya şahitlik etmiştir.

Bu hususta Taberî şöyle naklediyor[197]

---

[195] Taberî, 4/29-30.
[196] Taberî, 4/55.
[197] Taberî, 5/60.

rivâyet ettiği hadisin ravilerini tenkit ediyor ve Velid'in yaşının bu olayın vuku bulduğu sırada küçük olduğunu belirten Ebû Dâvud'un rivâyet ettiği bir hadisi naklediyor, (ileride bunu tekrar ele alacağız.) ve şüphe duyduğunu açığa vuruyor. İbni hacer ise bu konuda kesin bir görüş belirtmemiştir[203].

Kadı Ebû Bekr diyor ki: "Bu âyetin nüzûl sebebi hakkında farklı görüşler belirtilmiştir: Kimilerine göre bu ayet Velid hakkında nâzil olmuştur. Kimilerine göre de bu ayet Velid ile Hz. Ali (Radıyallahu Anh) hakkında, fakat başka bir olayda nazil olmuştur.

Bazısı da naklediyor ki: Velid, Mekke'nin fethedildiği gün, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanına doğru koşan çocuklar arasında vardı. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) gelen bu çocukların başını okşadı. Ve Allah'tan onlara bereket ihsan etmesini diledi. Ancak Velid'in başını okşamadı. Olayı nakleden diyor ki: "Velidin başında bir çeşit koku vardı. Bundan dolayı Resûlullah, onun başına dokunmaktan kaçındı. Şimdi, bu yaşta olan biri nasıl olur da zekat toplama memuru olarak gönderiliyor?

Ulema, rivâyetler arasında bu şekil ihtilaf ve çelişki olduğundan, sağlam hadisleri bile geçerlilikten düşürüyorlar. Şimdi nasıl olurda böylesi zayıf bir gerekçe gösterilerek bir şahısa "fâsık" ismi verilir? Hele bu şahıs, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sahâbîlerinden biriyse[204].

Kadı Ebû Bekr'in yukarda geçen, Velid'in yaşı (nın küçük olduğu konusu)'ndaki görüşünü, Ebû Dâvud ve İmâm Ahmed de

---

[203] El-İsâbe, 3/637-638.
[204] El-Avâsım, 90-93.

ictihat meselesidir. Nitekim Hz. Osman, Sad bin Ebi Vakkâs'ı Azl edip, derecesi bakımından ondan daha küçük olan birini öne geçirmiştir[200].

Zaten bu büyük sahâbî ve her üç Râşid halife'nin güvenini kazanan bu büyük İslâm kahramanının hayatını inceleyen, onun idareciliğe ehil olduğundan şüpheye düşmez. Bilakis O'nun hakkında ayetin inmesi, "fâsık" diye nitendirilmesi ve şarap içmesi gibi iddiaların gerçek olup olmadığı konusunda şüpheye düşer.

İşte biz, bu iddiaları ayrı ayrı ele alıp incelemeyi uygun gördük.

a-Velid hakkında ayetin inmesi;

Birçok muhakkık âlim ve hadis hâfızı, onun hakkında ayetin nazil olduğu hususunda, şüphelerini açığa vurmaktadırlar.

İşte bir müfessir ve tarihci olan İbni Kesir "El-Bidâye ven-Nihâye" adlı eserinde, Velid hakkında âyetin nâzil olduğunu belirten rivâyetleri sıralandıktan sonra, والله اعلم بصحة ذلك (Allah bunların sahih olup olmadığını daha iyi bilir) diyor[201]. (Bu ifadesi ise "teberrî" ifade ediyor.)

Tefsirinde ise والله اعلم (Allah daha iyi bilir)[202] diyor.

Yine görüyoruz ki Hâfızların reisi İbni Hacer El-Askalânî "El-İsâbe" adlı eserinde şöyle diyor: "Bu ayetin Velid hakkında nazil olduğu söyleniyor "Daha sonra İbni Hacer, Taberânî'nin bu konuda

---

200 El-Avâsım, 85-88.
201 El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/214.
202 İbni Kesîr Tefsiri, 4/210.

Öte yandan Hâfız İbni Hacer El-İsab'e de, Velidin yaşının fetih günü büyük olduğunu gösteren iki hususu zikretmiştir. Ancak ikisininde senedi olmadığından itimad edilmesi doğru olmaz.

Yaptığımız bu incelemeden anlaşılıyor ki, bu ayetin Velid hakkındaki nazil olduğunu gösteren, itimad edilecek kesin bir nakil yoktur.

Çoğu müfessir'in belirttiği gibi, şayet bu ayetin Velid hakkında nazil olduğu Sabit olsa dahi, buna bir çok yönden cevap verilebilir:

1) İmam Fahreddin Er-Razi'nin verdiği cevap:

Şöyle ki: "Bu ayet, Velid hadisesinin vuku bulduğu esnada, fasıkın verdiği bir haberin araştırılmasının gerektiği konusunda inmiştir. Bizzat bu hadise için inmemiştir. Zira ne ayette, ne de hiçbir hadiste, bu ayetin bizzat bunun için indiğine dair herhangi bir ifade yoktur. Söylenecek bir şey varsa o da; ayetin bu hadisenin vuku bulduğu vakit indiğidir. Dolayısıyla bu olay, bu ayetin nuzulu için bir tarih mahiyetindedir." Fahreddin Er-Râzi şöyle devam ediyor: "Bizim bu söylediklerimizi, takviye eden hususlardan biri de şudur ki: Ayetteki "Fâsık" ifadesini Velid'e hamletmek ihtimalden uzaktır. Zira o, vehim ve zanna binâen hatâya düşmüştür. Oysaki hataya düşene "Fâsık" denmez[210].

2) Ayetteki "Fasık" ifadesinden maksad -Allah bilir- Şeriat'ın çizgisinden çıkan demektir. Bu çıkış, gerek adâlete halel getirmeyecek hareketlerle olsun, gerekse küfrü gerektirecek hareketlerle olsun,

[210] Et-Tefsîru'l-Kebir, 7/589.

nakletmişlerdir. İkisi de Sâbit bin El-Haccâc'dan, oda Abdullah bin Mâlik bin El-Haris El-Hemedânî'den, oda El-Velid bin Ukbe'den nakletmişlerdir.

Bunların hepsi de "Sika" (güvenilir) insanlardır. Ancak "Abdullah El-Hemedânî'nin Meçhul (durumu tam olarak bilinmeyen) biri olduğunu söyleyenler olmuştur[205].

Fakat Muhibbuddîn El-Hatîb diyor ki: "O (Abdullah El Hemedânî) Ma'rûf (Hadisçiler tarafından tanınan) ve kendisine güvenilen biridir. Fakat Onun ismi "Hemedânî" adını taşıyan başka bir zatın ismiyle benzerlik taşımaktadır. Bunun ismi Mâlik bin El-Hâris, künyesi ise Ebû Mûsa'dır[206]. Bu zat da cerh ve ta'dil ulemasınca meçhuldür. (tanınmamaktadır)[207]

Bu mevzûdaki (âyetin Velid hakkında nazil olması) rivâyetler -çok olmasına rağmen- iyice araştırıldığı takdirde, ya mevkûf, ya da hâfızlar tarafından zayif sayılan hadisler oldukları görülecektir[208]. İbni Kesîr'in dediği gibi, bunların en kuvvetlisi İmâm-ı Ahmed'in naklettiği bir hadiste El-Heysemî'nin "Mecmeu'z-Zevâid" adlı eserinde, bu hadisin ravilerinin "sika" (güvenilir) olduklarını söylediği hadistir[209]. Ne varki bu hadis, Ebû Davud'un ve İmam Ahmed'in rivâyet ettikleri başka bir hadise ters düşmektedir.

---

[205] Bak. El-İsâbe, 3/638.
[206] Yani Onun ismi bu zatın babasının ismiyle aynıdır.
[207] El-Avâsım'ın dipnotları, 92.
[208] İbni Kesir Tefsiri, 4/207.
[209] Mecmeu'z-Zevâid, 7/109.

VELÎD'İN İÇKİ İÇMEKTEN DOLAYI "HAD" CEZASI ALMASI

Velid'in içki içmekten dolayı "had" cezası alması hususuna gelince; Müslim ve Buhârî naklediyor ki: "şahitler, Velid'in aleyhine şahitlik ettikten sonra, Hz. Osman ona "had" cezası uyguladı. Bu rivâyet, cezanın uygulandığını ifade ediyor. Ancak gerçekten içip içmediğine dair farklı rivâyetler vardır.

Şayet Velid gerçekten içki içmiş ise, daha önce de belirttiğimiz gibi bir kişi işlediği bir günahtan tevbe ederse, adalet vasfını tekrar kazanır.

Ancak içki içmediğine (ve yalancı şahitler tarafından aleyhine şahitlik yapıldığına) dair rivâyetler vardır. Nitekim Hâfız İbni Hacer, El-İsâbe'sinde diyor ki; Bazı Kufe'liler Velid'in aleyhine taassubkâr davranarak haksız yere aleyhine şahitlik yaptılar. Bunu Taberî nakletmiştir."[212] Ayrıca Allame İbni Haldûn, bu duruma değinerek diyor ki: "Yaygaracılar tarafından Hz.Osman'ın Vâlileri aleyhinde karalama durmadan yayılıyordu. Bu çerçevede Kûfe Vâlisi olan Velid bin Ukbe'ye, içki içtiğine dair iftira atıldı. Bu yaygaracılardan bir grup da aleyhine şahitlik edince, Hz. Osman ona "had" cezası uyguladı ve onu görevden aldı."[213]

Taberî'de bu olayı biraz daha ayrıntılı bir şekilde şöyle naklet-mektedir: "Ebû Zeyneb, Ebû Mûri ve Cündeb bin Züheyr'in bazı oğulları, İbnül-Heysemî'nin evini delip öldürdüler. Bunun üzerine İbnu'l Heysemî'nin komşusu olan sahabi Ebû Şüreyh El-Huzâî ile

---

[212] El-İsâbe, 3/638.
[213] El-Mukaddime, 215.

farketmez. Zira "fâsık" kavramının "Âdil" kavramına karşıt olarak kullanılması, ulemâ arasında sonradan ortaya çıkan bir ıstılah'tır. (Dolayısıyla ayetteki "Fâsık" kelimesiyle Velid bile kastedilmiş olsa bu, onun âdil olmadığını göstermez).

Râğıb diyor ki: "Fısk" kavramı, "Küfür" kavramından daha geniştir. Zira "Fısk" az günahla da çok günahla da gerçekleşir. Fakat daha sonra yaygın kanaat olarak çok günah anlamında kullanılmıştır[211].

3) Ayette geçen "fâsık" ifadesinden "Âdil" kavramına zıt bir mânâ kast edilse, bu, herhangi bir vakitte adalete ters düşen bir harekette bulunan demek olur.

O zaman ayetin manası doğrusunu Allah bilir: "fasık" olan bir şahsın (fâsıklığı esnasında) getirdiği bir haberi araştırın" demek oluyor. Ancak bu şahıs tevbe ederse, fâsık olmaktan çıkar. Velid de en azından bir sahabidir. Sahâbîler ise her ne kadar günahlardan masum olmasalar dahi, işledikleri bir günahta devam etmeyip tevbe ederlerdi. Bir kişi tevbe ettiğinde adalet vasfını tekrar kazanır. Böyle kimselerin fâsık olduğuna hükmedilmez. İşte "Mâiz el-Eslemî" adındaki sahâbî, zinâ etmişti: Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun recm edilmesini emrettikten sonra, hakkında şöyle demişti. "O öyle bir tevbe etmişti ki, bu tevbe ümmet arasında taksim edilse, hepsine yeterdi."

---

[211] El-Müfredât, 380.

11- Hz. OSMAN'IN BEYTÜLMAL'DA İSRAF ETTİĞİ İDDİASI

Hz.Osman'ın beytü'l-mal'da israf edip, büyük bir bölümünü akrabalarına dağıttığı iddiası uydurmadır.

Hz.Osman'ın akrabalarına mal vermesi konusunda nakledilen hususlar, onun kötülüklerinden değil de bilakis, menkibelerinden sayılır. Zira onlara kendi malından veriyordu. Bunu birkaç madde ile açıklayalım:

1) Hz.Osman büyük bir servet sahibiydi. Aynı zamanda sıla-i rahme çok dikkat eder ve akrabalarına bolca iyiliklerde bulunurdu. Ancak bazı kötü düşünceli insanlar, tenkit edip, akrabalarına beytülmal'dan verdiğini iddia ettiler. Hz. Osman ise bu iddialara Taberî'nin naklettiği gibi şu cevabı verdi: "Onlar, benim akrabalarımı sevdiğimi ve onlara mal verdiğimi söylüyorlar. Benim onları sevmem onların haksızlık yapması halinde de devam etmez. Bilakis ben, müslümanların haklarını onlara yüklüyorum. Onlara mal vermeme gelince ben, onlara kendi malımdan veriyorum. Müslümanların malını ne kendime, ne de hiç kimseye helal görmüyorum. Nitekim ben, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Hz.Ebû Bekr ve Hz.Ömer döneminde, kendi öz malımdan çok şeyler veriyordum. Oysaki ben, o günlerde, cimri ve mal toplamaya hırslı idim. Şimdi iyice yaşlandığım, ömrümün tükendiği ve malımı aileme bıraktığım bir sıradamı mülhidler benim hakkımda bu şeyleri söylediler."[216]

---

[216] Taberî, 5/103.

oğlu, bunların aleyhine şahitlik ettiler (oranın valisi olan) Velid de bunları kısas olarak öldürdü. Bunların babaları da boyunlarının borcu olarak Velid'e bir komplo kurmayı kararlaştırdılar ve Velid'in hareketlerini yakın takibe almaya başladılar. Derken daha önce bir hıristiyan olan ve Velid'in vasıtası ile İslâm'a giren şair Ebû Zebid Velid'e misafir oldu. (Bu zat Velid'in dayıları olan Beni Tağlib kabilesindendir.) Bu misafir içki içmekle itham ediliyordu. Bazı serseri kimseler Velid'in bundan ayrılmadığından hareketle onun da içki içtiğine dair dedikodu yapmaya başladılar. Ebû Zeyneb ile Mûri'de zaten kollamakta oldukları en iyi bir fırsatı yakalamış oldular. Hemen Medine'ye gidip Hz. Osman'ın yanına vardılar ve onu (velidi) içki kusarken gördüklerini söylediler. Hz. Osman da: "İçkiyi ancak içen kusar" dedi. Bunun üzerine Velid Kûfe'den getirildi. Velid Hz. Osman'a içki içmediğine dair yemin etti ve bu adamlarla kendisi arasında geçen kısas olayını anlattı. Hz. Osman ise Velid'e şu cevabı verdi: "Biz Allah'ın hadlerini (koyduğu cezaları) uygularız. Yalancı şahitlik yapan da Cehennem'i hakeder. Ey kardeşim sabret!"[214]

Muhibbuddin El-Hatîb diyor ki: Müslim'in yaptığı rivâyette: Velid getirildi. Daha önce sabah namazını iki rek'at kıldıktan sonra (yanındakilere) "size arttırayım mı?" diye sordu. Yine Ahmed'in bazı rivâyetlerinde "namazı dört rekat kıldı." şeklindeki ifadeler, şahitlerin nakledilen şehadetinin hiçbirinde yer almamaktadır. Dolayısıyla bu ifadeler vakıayı rivâyet eden Hudayn'ın konuşmalarındandır. Oysa Hudayn şahit değildi. Bunları bir şahitten de rivâyet etmemiştir ve iddia edilen olay sırasında da Kufe 'de değildi. Dolayısıyle sözlerinin bu bölümüne itilbar edilmez[215].

---

[214] Taberî, 5/60-61-62; İbni Haldun Mukaddimesi (İkinci Cildin Eki), 134.
[215] El-Avasım (dipnot), 97.

Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hayatı sırasında, kendi yakınları iken vefatından sonraki dönemlerde ise dönemin devlet başkanı'nın akrabalarıdır. Zira devlet başkanına yardımcı olmak ve onu korumak gereklidir. Bu durumda kendi akrabaları ona yardımcı olmak ve onu mudafaa etme konusunda başkalarının yapmadığını yaparlar "İbni Teymiyye şöyle devam ediyor: "Hulâsa Hz.Ömer'den sonra işbaşına gelenlerin geneli, idarecilik ve mal verme konusunda akrabalarını daha da önde tutmuşlardır."[219]

Yine İbni Teymiyye diyor ki: "Hz.Osman'ın mal konusunda yaptıklarının üç dayanağı vardır:

a- O malın amili (görevlisi)'dir. Amil ise zengin olsa dahi mal almaya hakkı vardır.

b- Âyette'ki "Yakınlar"dan maksat Devlet başkanının yakınlarıdır.

c- Hz.Osman'ın kabilesi, Hz.Ebû Bekir ile Hz.Ömer'in kabilesine nisbeten daha fazlaydı. Bu sebeple Hz.Osman her ikisinden daha fazla akrabalarını idareye getirmeye ve onlara mal verme mecburiyeti vardı.

Hz.Osman'ın kendisini eleştirenlere, bu maddeyi delil olarak getirdiği nakledilmiştir."[220]

2) Taberî, tarihinde naklediyor ki: "Hz.Osman, Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh'e, Mısır'dan çıkıp Tunus'u fethetmek için oraya akın yapmasını emredince kendisine şöyle dedi:

---

219 Minhâcu's-Sunne, 3/187-188.
220 Minhâcu's-Sunne, 3/237.

Taberî diyor ki: "Hz.Osman mal ve arâzisini Ümeyye oğullarına taksim etmiş, kendi evlatlarını da bu taksimatta onlarla eşit tutmuştu. İşe Ebü'l-Âs oğullarıyla başladı ve Hakem ailesinin erkeklerine 10'ar bin verdi ve onlara 100 bin düştü. Osmanoğullarına da bu kadarını verdi. Âs, Îs ve Harb oğullarına da malını taksim etti[217].

İşte gerek yukarda naklettiğimiz ve benzeri nasslar, gerekse meşhur "Usre ordusu" nu daha önce naklettiğimiz meblağda techiz etmesi, ayrıca "Rûme" kuyusunu satın alması, Mescidi Nebevî'yi genişletmesi ve bir çok faziletini ifade eden sahih hadisler vb. gösteriyor ki, Hz.Osman'ın hakkında söylenen ve onun, beytül-mal'da israf ettiğini ve büyük bir bölümünü kendine ve Akrabalarına harcadığını ifade eden, elle tutulur bir tarafı olmayan burada yer vermediğimiz hikayelerin çoğu, aleyhinde uydurulmuştur.

Şayet Hz.Osman 'ın beytülmal'dan mal verme konusunda akrabalarını tercih ettiğinin doğruluğunu kabul etsek dahi, bu bir ictihad meselesidir, bunda da aleyhinde itiraz edilmez.Takiyyudin İbni Teymiyye diyor ki: Bazı fıkıhçılar "yakınlara" düşen payın, Devlet başkanının yakınlarına verileceğini söylemişlerdir. Nitekim Hasan-ı Basrî ve Ebû Sevr'de böyle söylemişlerdir. Yine fakihler demişler ki: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) akrabalarına, ganimetten, akrabalık gerekçesiyle pay veriyordu. Buna göre "Yakınlar"[218]

---

[217] Taberî, 5/103.

[218] Haşr sûresi 7. ayette "Allah'ın fethedilen ülkeler halkının mallarında Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir." bu ayette yer alan "yakınları" ifadesinden maksat çoğu mufessire göre Resulullah (Salallahu Aleyhi ve Sellem)'in yakınları kastedilmektedir. Ancak İbni Teymiye bazı fıkıhçıların bundan maksadın devlet başkanının yakınları olduğunu söylediklerini nakletmiş.

yet tedirgin idiler ve Afrika'da İslâm ordusunun başına bir musibetin gelmesinden endişe ediyorlardı. (Bu esnada mervan fetih müjdesini verdi) Hz.Osman'da mervanın bu müjdesine mükafat olarak, o geri kalan borcunu sildi.

Nitekim devlet başkanının bir müjdeciye zahmetine ve getirdiği müjdenin önemine layık gördüğü bir mükafatı verme yetkisi vardır.

Öte yandan Hz.Osman'ın, Mervan'a Afrika savaşından elde edilen Humusun tümünü verdiği konusunda yapılan nakiller yalandır[223].

12- Hz. OSMAN'IN UHUD SAVAŞINDAN KAÇMASI VE BEDİR İLE BİATU'R-RIDVÂN'DA BULUNMAMASI

Bu konudaki itirazlara, Abdullah bin Ömer tarafından cevab verilmiştir. Söz konusu cevablar, Hz.Osman'ın faziletleriyle ilgili, daha önce naklettiğimiz Buhârî'nin hadisinde yer almaktadır.

13- Hz. OSMAN'IN UBEYDULLAH'A KISAS UYGULAMAMASI

Hz.Osman'ın, Hürmûzân, Cüfeyne ve Ebû Lülüe'nin küçük bir kızını öldüren Übeydullah bin Ömer'e kısas uygulamamasına gelince: Cüfeyne hıristiyan idi. Ebû Lü'lüe'nin kızı ise babası Mecusi idi.Annesinin durumu da belli değildir,dolaysıyla bu kızın müslümanlığı kesinlik kazanmamıştır[224].

---

[223] Es-Sevaik, 111.
[224] Es-Sevâik, 113.

-"Eğer Allah, sana Afrika'yı fethetmeyi nasib ederse, müslümanların elde edeceği ganimetin 1/5'nin 1/5'i "Nefl"[221] olarak sana olsun. Abdullah da ordusuyla Mısırdan çıkıp Afrika topraklarına girdiler ve dağ-ova (her yerini) fethettiler.

Abdullah, orduya elde ettikleri ganimetleri dağıttı. 1/5'inin 1/5'ni kendisine aldı. 1/5'inin geri kalan 4 hissesini İbni Vuseyme En-Nadrî'ye vererek, Hz.Osman'a gönderdi. Ancak onunla birlikte Hz. Osman'ın yanına gelen bir grup, Abdullah'ın kendisine ganimetten aldığı hisse konusunda Hz.Osman'a şikayette bulundular. Hz. Osman da onlara şu cevabı verdi.

- Ona, o malı kendisine almasını ben emrettim. Ancak siz buna rıza göstermezseniz, o mal tekrar ondan geri alınacaktır."

Onlarda "Evet biz onun bu malı almasına rıza göstermiyoruz" dediler. Bunun üzerine Hz.Osman, Abdullah'a o malı geri vermesini emretti, o da geri verdi[222].

Öte yandan Cihadda düşmana karşı önemli bir varlık gösteren kişiye, ganimetten-kendisine düşen hisseden ayrı olarak-mükafat verilmesi Sünnet'le sabittir.

3) Bu savaşta elde edilen Humus ve hayvanlardan Medine'ye nakledilmesi zor olan bir miktar kalmıştı. Mervan'da bunları 100.000 dir, hem karşılığında satın aldı. Bu bedelin büyük bir bölümünü peşin verdi, bir kısmı da kaldı. Mervan ordudan önce medineye fetih müjdesini vermek üzere geldi. Müslümanlar bu savaştan dolayı ga-

---

[221] Savaşta bir kahramanlık gösterene ganimetten hakettiği hissesinden ayrı olarak verilen mükafat.

[222] Taberî, 5/49.

Sen ona (babana) bizden daha yakınsın. İşte götür ve onu öldür." Ben de onu alıp çıkardım. Bu esnada herkes benimle beraberdi (yani beni haklı buluyorlardı.) Ne var ki onlar benden, onu affetmemi istiyorlardı. Ben de onlar;

-"Benim onu öldürmeye hakkım var mı? diye sordum onlar da;

-Evet deyip, Übeydullah'ı yerdiler, yine ben onlara;

-Sizin, onu öldürmem konusunda beni engellemeye hakkınız var mı? diye sordum. Onlar yine;

-"Hayır " deyip Übeydullah'a hakaret ettiler.

Bunun üzerine ben de übeydullah'ı Allah için ve onlar için affettim. Onlar da beni omuzladılar. Vallahi ben evime bu adamların başları ve elleri üzerinde vardım."[228]

İhtimalen Hz.Osman, "ben onun velisiyim..." şeklindeki sözleri, Kumazbân'ın Übeydullah'ı affetmesinden sonra söylemiştir.

14-Mektub hakkındaki açıklamalar ise daha önce geçti.

VAHŞÎ (RADIYALLAHU ANH) VE İÇKİ

Hz.Osman'ın hilafeti döneminde vefat eden (sahabi) lerden biri de Vahşi bin Harb'dir.

Tarih kitablarında, Vahşî'nin içki içmeye düşkün olduğunu, bazılarında ise onun ayyaş olduğunu ifade eden bir takım nakiller yer almaktadır.

---

[228] Taberî, 5/44.

Hürmüzâna gelince, Taberî'nin rivâyetine göre: "Hz.Osman, Übeydullah'ı kısas olarak öldürüp öldürmeme konusunda sahabelerle istişare etti. Onlar da bu konuda farklı görüşler beyan ettiler. Tabii ki bu görüş farklılığı ictihattan kaynaklanıyordu.

Hz.Ali "Öldürülsün" derken, mühacirlerin bazısı da "Daha dün Emrül-müminin öldürüldü. Bugün de oğlu mu öldürülsün?" deyip karşı çıktılar. Amr bin El-Âs da Osman'a şöyle dedi:

- "Bu olay vuku bulurken, senin müslümanlar üzerine herhangi bir sultan (hükmün) yoktu. Böylece Allah seni bu sorumluluktan muhafaza etmiş oldu. (Yani bu olay olurken sen daha halife değildin, dolayısıyla sen, bundan sorumlu değilsin.) Bunun üzerine Hz. Osman; "Ben onun velisiyim. (Bundan dolayı) ben de bunu diyete çeviriyorum ve bunu kendi malımdan vermeyi üstleniyorum."[225]

Deniliyor ki: "Hürmüzân Hz.Ömer'in öldürülmesine yardımcı olmuş ve Ebû Lü'lüe'ye Hançeri vermiştir[226]. Müçtehitlerden bir grub, öldürmeye yardımcı olanın da bizzat öldüren gibi öldürülmesinin gerektiği görüşündedirler[227].

Üstelik Übeydullah onu, te'vile dayanarak öldürmüştür. Hadler (Şerî cezâlar) ise, şüphelerle düşer.

Aynı zamanda kimse kısas istememiştir. Nitekim Taberî, Hürmüzân'ın oğlu Kumâzbân'ın şöyle dediğini nakleder: "Hz. Osman işbaşına gelince beni çağırdı ve bana, Ubeydullah'ı öldürme fırsatını verdi ve bana dedi ki: "Oğlum! bu senin babanın katilidir.

---

[225] Taberî, 5/41.
[226] Bak. Taberî, 5/43-44.
[227] Bak. Es-Savâik, 113.

anlatabilen biri olarak göreceksiniz. Ancak onu başka şekilde (sarhoş) olarak görürseniz, ondan vazgeçin." Biz de adamın yanından ayrıldık.

Cafer diyor ki;

-"Biz onun bulunduğu yere doğru gittik ve onu bulduk...", Cafer konuşmasının devamında, Vahşî'ye, Hz.Hamza'yı nasıl öldürdüğünü sorduğunu, onun da bunu kendisine anlattığını naklediyor.

İşte, bu mevzuda nakledilen rivâyetlerin tamamı bunlar. Görüldüğü gibi bu rivâyetler zayıf, itimad edilemeyen, üzerine herhangi bir hüküm bina edilemeyen, bilakis reddedilmesi gereken rivâyetlerdir. Buna bir kaç delil zikredebiliriz;

1) Bu rivâyetlerin hiç biri sahih yolla nakledilmemiştir. Zira ilk iki rivâyetin herhangi bir senedi yoktur. Artık bunlara nasıl itimad edilebilir? Aynı zamanda İbni Şihâb'ın kendisi de, Vahşî'nin içkiden dolayı öldüğüne dair naklettiği rivâyete güvenilmeyeceğine işaret ederek "iddia ediliyor" demiştir.

Hz.Hamza'nın öldürülmesi ile ilgili hadis'e gelince. Bu hadis'i Buhârî ve Ahmed nakletmişler. Ancak onların rivâyetinde: "Biz bir adamla karşılaştık... Biz de adamdan ayrıldık" ifadeleri yer almamaktadır. Bu fazlalığı İbni İshâk'tan başka hiç bir kimse nakletmemiştir[231]. İbni İshâk'ın kendisi de, kim olduğu ve durumunun ne olduğu bilinmeyen bir adamdan bunu nakletmiştir. Dolayısıyla bu

[231] Bak. El-İstîâb, 3/645; El-Bidâye ve'n-Nihâye, 3/19; Fethu'l-Bârî, 7/196 ve Umdetu'l-Kârî, 18/158.

Bu, -şayet gerçekten böyle bir şey olmuş ise- fâsıklık türlerinin en büyüklerinden olup, Ehl-i sünnete göre "sahâbîlerin, istisnasız, hepsinin âdil olduğu" görüşüyle çelişmektedir.

Şimdi biz, bu konuda nakledilen rivâyetlerin tümünü nakledelim. Daha sonra yorumunu birlikte yapalım.

1- İbni Kesir, İbni Hişam'ın şöyle dediğini naklediyor: "Duyduğum bir habere göre, Vahşî hep içki içmekten dolayı "had" cezâsı alıyordu. Ta ki divandan çıkarıldı. Bunun üzerine Hz.Ömer diyordu ki; "Gerçekten ben biliyordum ki, Allah Hamza'nın katilini (rahat) bırakacak değildi."[229]

2- İbni Abdil-Berr diyor ki: "Musa bin Ukbe İbni Şihab'dan nakletmiş ki : "İddia ettiklerine göre Vahşi bin Harb İçki içmekten dolayı öldü."[230]

3- Cafer bin Ümeyye Ed-Damarî'den, Hz.Hamza'nın öldürülmesi ile ilgili olarak nakledilen Hadis;

Cafer diyor ki; "Ben ile Abdullah bin Adiyy bin El-hiyâr beraber yola çıktık. Yolumuzda Hıms şehrine uğradık. Vahşî orada kalıyordu. Biz birbirimize "Vahşî'ye gidip de ona Hz.Hamza'yı nasıl öldürdüğünü bir sorsak" dedik. Ve onun bulunduğu yere doğru yöneldik. Biz onun yerini sorduğumuz sırada bir adamla karşılaştık ve ona Vahşi'yi sorduk. Adam bize şöyle cevap verdi;

- "O gerçekde içki içen bir adamdır. Eğer siz onu ayık olarak bulursanız, onu karşınızda Arabî (fasîh) ve istediğiniz şeyi

---

[229] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 3/19.
[230] El-İstîâb, 3/645.

Nitekim Buhârî ve Ahmet, Hz.Hamza'nın öldürülmesi ile ilgili hadiste Vahşî Müseylime'nin şöyle dediğini naklediyorlar;

-"Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem vefat edip, Müseylimetü'l-Kezzâb piyasaya çıkınca (kendi kendime) dedim ki; Ben muhakkak Müseylime ile savaşmaya çıkacağım. Umarım ki (onu öldürmek suretiyle) Hz.Hamza'yı öldürme (suçumu) telâfi edeceğim."

Şimdi, böylesi bir sahabi'nin, sarhoş bir içkiciye dönüştüğü düşünülebilir mi? Yine onun içkiden dolayı ölmesi kendisinden beklenebilir mi? Vallahi buna hiç bir akli selim rıza göstermez. Doğrusunu Yüce Allah bilir.

SA'LEBE BİN HÂTIB'IN KISSASI

Hz.Osman'ın halifeliği döneminde vefat edenlerden biri de Sa'lebe bin Hatıb (veya bin Ebi Hatıb) dır.

Onun kıssası tefsir kitablarında çok yer almış ve dillerde çokca dolaşmıştır. Biz de burada söz konusu kıssayı derinlemesine araştırmayı düşündük.

Bu kıssayı Taberânî, Beyhakî (Delâil'de ve Şuab'da), İbnü Ebî Hâtim, Taberî, İbnu Merdûye, Barudi, İbnüs-Seken ve İbn-i Şâhin rivâyet etmişlerdir. Bunların tümü, kıssayı Ali bin Zeydin tarikiyle El-Kâsım bin Abdurrahman'dan, oda Ebû Ümâme'den naklediyor ki "Sa'lebe bin Hatıb El-Ensârî Resûlullah'a (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) gelip şöyle dedi:"Ey Allahın resûlu! Allah'a dua et ki, bana mal nasib eylesin. Bunun üzerine Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ona şu karşılığı verdi: ***"Ey sa'lebe yazıklar olsun sana, şükrünü eda edeceğin az mal, şükrünü eda edemeyeceğin çok mal-***

ifade itibarsızdır. Bundan dolayı Buhârî ile Ahmed bunu nakletmemişlerdir.

2) Buhârî'nin bu haberi nakletmesi, bu fazlalığı reddetme mesabesindedir. Zira bu fazlalık Vahşî'nin fasık olmasını ve Vahşî'den nakledilen haberin zayıf olmasını gerektiriyor. Oysa bu durum Buhârî'nin hadis nakletmedeki şartına ters düşmektedir.

3) Kitabımızın önsözünde de belirttiğimiz gibi, Muhakkık Alimlerce sabit bir kuraldır ki; "Sahih bir yolla nakledilmeyen ve sahabilerin adaletiyle bağdaşmayan, onların hakkındaki her rivâyetin reddedilmesi gerekir."

4) Yine daha önce belirtmiş olduğumuz gibi; "Bir hadisin mevzû (uydurma) olduğunun alametlerinden biri de, açık naslara ve sabit kurallara ters düşmesidir". Vahşi hakkında nakledilen haberlerin durumu da öyledir. Zira bu haberler, gerek sahabenin adaletine delalet eden sahih naslara, gerekse Ehl-i Sünnet nezdinde sabit olan kurallara ters düşmektedir.

5) Bu haberler Vahşî hakkında nakledilen ve onun, günah işlemekten çekinip kaçındığını ve onun günahların akibetinden endişe ettiğini belirten, hatta İslâm'a girmenin daha önce işlenen günahları sildiğini bildiği halde müslüman olmadan önce işlediği günahların akibetinden endişe ettiğini nakleden sahih hadislere ters düşmektedir.

Ayrıca Vahşî, Müslüman olduktan itibaren, Hz.Hamza'yı öldürdüğünden dolayı, kalbinde hep acı çekti ve Müseyleme'yi öldürüp kendince Hz.Hamza'yı öldürmesini telafi ettiği kanaatine varmadan, gönlü bir türlü rahatlamadı.

Bu arada Cenâbı Allah, Resûlüne ***"Onların mallarından, kendilerini temizleyeceğin, yücelteceğin bir sadaka al"*** (Tevbe: 103) meâlindeki (zekatı toplamayı emreden) âyeti indirdi. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zekat toplama vazifesini Ensâr'dan iki, Beni Süleym'den de bir adama verdi. Bunlara zekatla ilgili kuralları ve yaşları (ne kadar koyuna hangi yaştaki bir hayvan zekat olarak verilir) yazdırdı ve halktan zekat toplamalarını ve (bu arada) Sa'lebe'ye uğrayıp ondan (da) malının zekatını almalarını emretti. Bunlar da Resûlullah'ın emrettiği şekilde davrandılar. Bu arada Sa'lebe'ye de vardılar ve kendisine, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in mektubunu (fermanını) gösterdiler. Bunun üzerine Sa'lebe şöyle dedi: "İnsanlardan zekat toplayın, işinizi bitirince bana uğrayın". Onlar da işlerini bitirip yanına varınca, o şöyle dedi: Bu (zekat) cizyeden farklı bir şey değildir. Bunlar da yanından ayrılıp Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yanına vardılar. Bunun üzerinde Cenâbı Allah Peygamberine şu âyeti indirdi: ***"Onlardan kimi de: "Eğer Allah, lütfundan bize verirse, elbette sadaka vereceğiz ve yararlı insanlardan olacağız." diye Allah'a and içti. Ne zaman ki Allah lütfundan onlara verdi, O'n'un) verdiği)'e cimrilik ettiler ve yüz çevirerek (sözlerinden) döndüler. Kendisine verdikleri sözden döndüklerinden ve yalan söylediklerinden dolayı Allah, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar onların kalplerine ikiyüzlülük sokmuştur."*** (Tevbe: 75-77).

(Râvi diyor ki) Bunun üzerine Ensâr'dan Sa'lebe'ye yakın olan bir adam bineğine binip Sa'lebe'nin yanına vardı ve ona şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana ey Sa'lebe! Helak oldun. (Nitekim) Cenâbı Allah senin hakkında Kur'an'dan şu şu âyetleri indirdi. Bu-

dan daha hayırlıdır. Sen Allah Resûlu gibi olmak istemezmisin. Şayet ben Allah'tan bu dağları benim için altın ve gümüş olarak akıtmasını isteseydim (bu dağlar) akardı."

Bir süre sonra Sa'lebe tekrar Allah Resûlu'nun (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) yanına geldi ve şöyle dedi.

-Ey Allah Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Allah'a dua et ki bana mal versin. Vallahi eğer Allah bana mal nasip ederse muhakkak ben her hak sahibine hakkını vereceğim."

Bunun üzerine Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle dua etti. *"Allahım Sa'lebe'ye mal nasib eyle, Allahım Sa'lebe'ye mal nasib eyle, Allahım Sa'lebe'ye mal nasib eyle!*

(Râvi diyor ki) Bunun üzerine Salebe koyun aldı. Bu koyunlar Kurd gibi türedi ve Medine sokakları bu koyunlara dar geldi.O da bu koyunları alıp biraz uzaklaştırdı. Bu sırada Sa'lebe gelir Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in arkasında namazını kılar daha sonra koyunlarının yanına giderdi.Daha sonra bu koyunlar öyle çoğaldı ki artık Medine meraları bu koyunlara dar geldi.O da daha uzak bir yere gitti.

Bu arada Cuma namazlarını Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber kılmak üzere (Haftada bir) gelir, namazını kılar tekrar koyunların arasına giderdi. Koyunlar biraz daha çoğalınca daha da uzaklara götürdü ve artık Cuma ve cemaatlere katılmayı terketti. Zaman zaman Medine tarafından gelen kervanları karşılayıp şöyle diyordu: Beraberinizde getirdiğiniz havadis var mı? İnsanların (Sahabenin) durumu nasıl oldu?

Yine Hâfız (İbni Hacer) Keşşâf'ın hadislerini tahric ettiği kitabında, yukarıda geçen kıssanın senedini zikrettikten sonra diyor ki: Bu sened son derece zayıftır.[234]

El-Heysemî diyor ki: Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Senedinde Ali bin Zeyd El-Elhânî vardır. O da "Metruk" (kendisinden hadis alınmaz)tur.[235]

Şayet kıssa (diyelimki) sahih olsa da bu adam (Sahâbî değil) münafıklardandır. Nitekim âyet-i kerîme buna delalet ediyor.

Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de bunu bildiğinden dolayı onun zekatını kabul etmemiş ve kendisinden sonra gelen üç halife de bu konuda ona uymuşlar. İbni İshâk da bu adamı münafıklar[236] ve mescidi dırarı yapanlar[237] arasında zikretmiştir.

Bu adamın, başına toprak savurması ve ağlamasına gelince - şayet bu rivayet sahih ise bu, onun münafıklığından ve zekatının müslümanlarınki ile beraber kabul edilmemesinden dolayı insanlara karşı duyduğu utancındandır. Vallâhu A'lem.

---

günu nakleder: "Dilediğinizi yapın nitekim ben sizi affetmişim", (İbni Hacer diyorki) Binaen aleyh nasıl olur da Cenâbı Allah bu konumda olan bir zatın kalbine nifak sokar ve hakkında söz konusu âyetleri indirir."
Görülüyor ki, Bedri olan Sa'lebe, rivayette geçen Sa'lebe'den farklı biridir.

234 El-Keşşâf, 2/292.

235 Mecmeu'z-Zevâid, 7/32.

236 Bak. Ehâdisu'l-Keşşâf, 2/292.

237 Bak. El-İsâbe, 1/198.

nun üzerine Sa'lebe başına toprak savurarak Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) geldi ve "Ya Resûlullah! Ya Resûlullah! Diyerek ağlıyordu. (Ancak) Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun zekatını kabul etmedi. Daha sonra Sa'lebe Resûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatından sonra Hz. Ebû Bekr'e geldi ve dedi ki: "Sen benim gerek kavmimin gerekse Resûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nezdindeki yerimi biliyorsun. Benim zekatımı kabul eyle."

Hz. Ebû Bekir ise zekatını kabul etmedi. Daha sonra zekatını Hz. Ömer'e getirdi o da kabul etmedi. Daha sonra da Hz. Osman'a getirdi. O da kabul etmedi. Sa'lebe nihayet Hz. Osman'ın Hilâfeti sırasında öldü.

Sa'lebe'nin kıssası budur. (Ancak) senedi zayiftir.

Beyhâkî diyor ki: Bu hadisin senedinde bozukluk vardır. Fakat bu, rivâyet tefsirciler arasında meşhurdur.[232]

Hâfız El-Askalânî, El-İsâbe'de diyorki: Bu rivâyetin sahih olduğunu kabul ettiğimiz takdirde -ki Ben Sahih olduğunu zannetmiyorum- adı geçen Sa'lebe'nin daha önce (El-İsâbe'de) zikri geçen Bedre katılan salebe olması uygun değildir.[233]

---

[232] El-Münâvi Ale'l-Camii's-Sağîr, 4/257.

[233] El-İsâbe, 1/198. El-İsâbe'de Bedri Sa'lebe, bu rivayette geçen Sa'lebe ile aynı soy ve aynı isim ile zikredilmiştir.
İbni Hacer El-İsâbe'de bunun hakkında şöyle diyor: Mûsa bin Ukbe ve İbni İshak O'nu Bedri'ler arasında zikretmiştir. Ayrıca İbnü'l-Kelbî de onu Bedri'ler arasında zikretmiş ve onun Uhud'da şehit edildiğini ilâve etmiştir.
İbni Hacer şöyle devam ediyor:
"Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) "Bedir ve Hudeybiye'ye iştirak eden ateşe girmez" dediği kat'i olarak rivayet edilmiştir. Yine Resûlullah

DÖRDÜNCÜ FASIL

EMÎRÛ'L-MÜ'MİNİN ALİ BİN EBİ TALİP (RADIYALLAHU ANH)

A- Hz. ALİ'NİN FAZİLETLERİ

1) Sa'd bin Ebi Vakkâs, Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Hz.Ali'ye şöyle dediğini naklediyor: ***"Ey Ali! sen, benim katımda Hârun'un Mûsa'nın katındaki mertebesindesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur.(gelmeyecektir)***(Müslim,Buhârî)

2) Zir bin Hübeyş, Hz. Ali'nin şöyle dediğini nakleder: "Dâneyi yaran ve insanı halkeden Allah'a yemin ederim ki Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem bana dedi ki: ***"Seni ancak mü'min olan sever ve sana ancak münâfık olan buğz eder."***(Müslim)

3) İmrân bin Husayn (Radıyallahu Anh), Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle dediğini nakleder: ***"Ali bendendir, ben de Ondanım ve O, her mü'minin velisidir."*** (Tirmizî)

4) Zeyd bin Erkâm (Radıyallahu Anh), Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle dediğini nakleder: ***"Ben kimin mevlâsı isem, Ali'de onun mevlâsıdır."*** (Hadisi, Ahmed, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce ve Ziyâ rivâyet etmişlerdir. Öte yandan bazı Hâfızlar bunu mütevatir hadisler arasında saymışlardır.)

5) İbni Ömer naklediyor: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) sahabeler arasında kardeşlik ilan etti. Derken, Hz.Ali Gözü yaşlı olarak geldi ve Resûlullah'a; "Sen, ashabın arasında kardeşlik ilan ettin. Fakat benim ile kimse arasında kardeşlik ilan etmedin."

- *"Allah'ım; Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. Allah'ım onu dost edinene sen de dost ol, ona düşmanlık edene sen de düşman ol."* sonra Hz.Ömer onunla karşılaşınca şöyle dedi: "Ey Ebû Tâlib'in oğlu, ne mutlu sana! (zira) sen sabah akşam (her zaman) her mümin erkek ve kadının velisi oldun" (Hadisi, Ahmet, Tirmizî ve Nesâî rivâyet etimişlerdir. Ayrıca İbni Hacer "Es-Savâik" adlı kitabında; "Bu hadisin sahih olduğu konusunda şüphe yoktur." diyor.

BU HADİSLERİN BAZISINA BİR AÇIKLAMA

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in *"Sen benim katımda, Hârun'un, Mûsâ'nın katındaki mertebesine sahipsin"* hadisinin manası aşağıda nakledeceğimiz rivâyetten anlaşılıyor. "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Tebük savaşına çıkarken Hz.Ali'yi Medine'de yerine bıraktı. Ve ona şöyle dedi: *"Ben seni, yerimde bıraktım. Sen de dön ve yerime, benim Ehlim ile kendi ehlinin başında dur."* Bu söz Hz. Mûsâ'nın Rabb'iyle münacâta çıkmak için gittiği sırada, Hz.Hârun'a: "Kavmimin içinde benim yerime geç" sözü gibidir.

Ancak bu hadiste, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra halife olma hakkının Hz.Ali'ye ait olduğuna dair her hangi bir delil yoktur. Bunu birkaç maddeyle açıklayabiliriz.

1) "Menzile" hadisinde Hz.Ali'nin derecesinin, Hz.Harun'un derecesine benzemesi, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yerine geçmesi açısındandır. Bu ise onun halifeliğinin, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in dönüşüyle sona ermesini gerektirir. Tıpkı Hz. Hârun (Aleyhisselâm)'ın halifeliğinin, Hz.Musa Aleyhisselâm)'ın münâcaattan dönmesiye son bulması gibi. Ancak yerine geçtiği kişinin hazır bulunması veya ölmesi durumunda

dedi. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Ali'ye şöyle dedi: ***"Sen Dünya ve ahirette benim kardeşimsin"*** (Hadisi, Tirmizî rivâyet etmiş ve hadisin "Hasen-Ğarib" olduğunu söylemiştir.)

6) Hz.Ali (Radıyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendisine şöyle dediğini naklediyor: ***"(Ya Ali)! sende İsa'nın bir örneği (ona benzer yön) vardır; Yahûdiler ondan o kadar nefret ettiler ki annesine zina iftirası attılar. Hıristiyanlar da onu o kadar sevdiler ki onu, ulaşmadığı (kendisine ait olmayan) bir seviyeye çıkardılar."*** Daha sonra Hz. Ali (Radıyallahu Anh) sözlerine şöyle devam etti: "Benim yüzümden iki (tip) insan helâk olacaktır; birincisi beni ifrât derecesinde sevip bende bulunmayan vasıflarla beni metheden, ikincisi ise, bana kin besleyip bu kini, bana iftira atmasına yol açan kimsedir." (Hadisi, Abdullah bin Ahmet Bezzâr, Ebû Ya'lâ ve Hâkim rivâyet etmişlerdir.)

7) Zeyd bin Erkâm Radıyallahu Anh rivâyet ediyor ki:

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ğadîr-i Hum'da konakladığında Ali'nin elinden tutup şöyle dedi; ***"Siz benim, mü'minlere canlarından daha evla (sevimli) olduğumu bilmez misiniz?"*** Oradakiler:

-"Evet" dediler. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem);

-"Siz, benim, her mü'mine canından daha evlâ olduğumu bilmez misiniz?" dedi. Yine oradakiler;

-"Evet" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle dua etti;

halife olmamıştır. Bilakis Musa'dan bir kaç yıl önce vefat etmiştir[239]. Hz. Musa'ya, Yûşâ b. Nûn halife olmuştur[240].

4) Gerek sahih hadisler, gerekse icmâî ümmet göstermişlerdir ki Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonraki halife Hz.Ebû Bekir'dir. Bu hadis ise olsa olsa Hz.Ali'nin Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e yakınlığını ve onun tarafından kardeş edinilmeye has olduğunu gösterir[241].

Yine ***"Ben kimin mevlası isem Ali'de onun mevlâsı'dır."*** türü "Muvâlât" (dostluk) hadislerinde geçen "mevlâ" kelimesinden "Evlâ" manası çıkartılarak, Hz.Ali'nin halifeliğe daha evla olduğuna dair bir delil çıkarılamaz.

Bu hususu da birkaç maddeyle izah edebiliriz;

1) "Mevlâ" bir çok manaya geliyor. Ancak bunların arasında "Evlâ" manası yoktur.

2) "Ehli sünnet" âlimleri "Mevlâ" kelimesinin Mahbûb (sevilen) anlamında olduğunu söylemişlerdir. Mevlâ'nın bu manaya geldiği, aşağıda zikredeceğimiz hadiste "düşmanlık" kavramına karşıt olarak kullanılmasından da anlaşılmaktadır; Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bir hadisin sonunda buyuruyor ki: ***"Allah'ım ona (Ali'ye) dost olana sen de dost ol, ona düşmanlık edene sen de düşman ol."*** Kezâ bu hadîsin Vürûd (Geliş) sebebi de bu dediklerimizi teyid eder mahiyettedir; Şöyle ki Ali El-Kâri Mişkâtul-Mesâbih'in

---

239 Taberî, 1/304.

240 Taberî, 1/306-319 ve Temdihü'l-Evâil, Bâkıllânî, s.458.

241 Bak. Mirkâtu'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih, Ali El-Kari, 5/563-564; El-Beyyinât, 2/39 ve Es-Savâîk, 47.

halife sayılır. (Oysa ki) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sağlığında, yerine geçirdiği bütün zatların halifeliği, Onun Medine'ye dönmesiyle son bulmuştur.

İbni Teymiyye diyor ki;

"Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) (Medine'ye) dönünce, Hz.Ali onun bu dönmesi ile kendiliğinden halife olmaktan çıkmıştır. Tıpkı başkalarının da Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in dönmesiyle halifelikten düşmesi gibi. Nitekim Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bundan sonra onu Yemen'e gönderdi. Ta ki hac mevsiminde onunla karşılaştı. Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) veda haccı sırasında, Medine'de, ondan başkasını da yerine bırakmıştı, "[238]

2) Bu Hadisin hükmünden (Belli bir döneme ait olmayıp bilakis) genel olduğunu söylemek, Hz.Ali'nin halifeliğinin bu söz söylendikten sonra, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in hayatında da devam etmesini gerektirir. Bunun da fasit olduğu apaçıktır. Zira buna göre Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Tebük'ten döndükten sonra Hz.Ali'nin idaresi altında ve onun tebalarından bir kişi olması gerekir.

3) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz.Ali'nin kendine göre yakınlığını Hârun (Aleyhisselâm)'a Musa'ya yakınlığına benzetmiştir. Oysa ki Harun, Musa'nın ölümünden sonra kendisine

[238] Minhâcu's-Sünne, 4/94.

Hz. ALİ'DEN NAKLEDİLEN VE PEYGAMBER (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN VEFÂTINDAN SONRA KENDİSİNİN HALİFE OLMASINI BELİRTEN HER HANGİ BİR VASİYETTE BULUNMADIĞINI İFADE EDEN SÖZLERİ VE ULEMÂNIN BUNUNLA İLGİLİ AÇIKLAMALARI

1- Buhârî şöyle rivâyet ediyor. "Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem hastalanınca, Hz.Abbas, Hz.Ali'ye dedi ki;

"Ben Abdulmuttalib oğullarının yüzünde ölüm işaretlerini görüyorum. Gel de Resûlullah'a (Halifelik işini) soralım. Böylece bu iş bizde (Abdulmuttalib oğullarında) ise bilelim. (ve ona göre davranalım)" Bunun üzerine Hz.Ali ona şu karşılığı verdi:

"Vallahi eğer ben bunu Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e sorarsam, O da bize vermezse bundan sonra halk bize artık vermez. Vallahi ben bunu, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e sormayacağım."

2- Ayrıca Ahmed ve Beyhaki "Delâil En-Nübüvve" adlı eserinde, Hz.Ali'nin "Cemel" günü şöyle dediğini naklediyorlar: *"Ey insanlar! Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu halifelik hususunda bize herhangi bir tavsiyede bulunmadı. Ancak biz, Ebû Bekir'i halife olarak seçmeyi münâsib gördük.O da vefat edinceye dek işleri iyi götürdü ve doğru hareket etti."*[242]

---

[242] Fethu'l-Bârî, 5/362.

şerhinde, Zehebi'nin naklettiği ve "Sahih" olduğunu söylediği şu sözleri nakleder; "Bu hadis Büreyde'nin reddinde varid olmuştur. Nitekim Büreyde, Hz.Ali Yemen'e giderken beraberinde idi. Büreyde bu yolculukta Hz.Ali'den bir rahatsızlık duymuştu. Dönüşte Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanıda Hz.Ali'den şikayette bulundu. Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'de bu sözlerle ona karşılık verdi.

3) Hz.Ali'nin gerek "muvâlât" hadislerini gerekse "Menzile" hadisini halifeliğe daha layık olduğuna dair delil olarak getirmemesinden de açıkça anlaşılıyor ki, Hz.Ali (Radıyallahu Anh), kendisinin Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefatından sonra halife olacağına dair bu hadislerde ne bir nas, ne de bir işaretin olmadığını bilmiştir.

4) Gelecek fasılda izah edileceği gibi, Hz.Ali'nin kendisi sarahaten belirtmiştir ki; Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ne onun, ne de başka birinin halife olmasına dair her hangi bir tavsiye de bulunmamıştır.

lullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) size herhangi bir ayrıcalık tanıdı mı? Hz.Ali'de şöyle cevap verdi: ***"Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu kılıcımın kınının içindekinden başka diğer insanlardan ayrı olarak bize herhangi bir ayrıcalık tanımamıştır." (Kılıcının kınından) bir sahife çıkardı, içinde şunlar yazılıydı: "Allah'ın laneti, Allah'tan başkası için hayvan kesen kimsenin üzerine olsun. Allah'ın laneti arazinin sınır taşlarını çalan kimselerin üzerine olsun. Allah'ın laneti babasına lanet eden kimsenin üzerine olsun ve Allah'ın laneti (İslâm devletinde) bidatçıyı koruyanın üzerine olsun.***

İmâm Nevevî diyor ki: "Bu hadisten rafizilerin, şiaların ve İmâmiye'nin Hz.Ali'ye halifeliğin vasiyet edildiği hadislerin yanlış olduğu ve diğer uydurma şeylerin de doğru olmadığı anlaşılmaktadır.[245]

7) Yine buna delalet eden "Hz.Ali'nin üç halifeye karşı tavrı" faslında getirdiğimiz delillerdir.

8) Yine buna delalet eden daha önce Hz.Ebû Bekir'in faziletleriyle ilgili olarak naklettiğimiz Hz.Ali den rivâyet edilen ve Hz. Ebû Bekir'in Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra ümmetin efdali olduğunu ifade eden sözlerdir.

Öte yandan Hz.Ali'ye ait olduğu söylenen "Nehcü'l-Belâğa" adlı eserde Hz.Ali'ye atfedilen[246] ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendisinden sonra O'nun (Hz.Ali'nin) halife olmasına dair açık bir ifade de bulunmadığını belirten sözler vardır. Ağır

---

[245] Şerhi Müslim, 13/142.

[246] Bu kitapta geçen ve Hz. Ali'ye atfedilen sözlerin çoğunun uydurma olduğu mukaddimede bildirilmiştir.

3- Yine İshak bin Râhûye Hz.Ali'nin şöyle dediğini naklediyor; *"O (Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) beni gördüğü halde bana bir şey söylemedi. Şayet bana bir tavsiyede bulunsaydı yerine getirecektim"*[243].

4- Beyhakî naklediyor ki: "Hz.Ali'ye: "Kendinden sonra bir halife tayin etmeyecek misin?" diye soruldu, o da cevaben şöyle dedi:

"Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kendisinden sonra (bir) halife tayin etmedi ki bende tayin edeyim. Ancak eğer Allah, insanlara hayır dilerse, Peygamberlerinden sonra kendilerini, en hayırlılarının etrafında topladığı gibi, benden sonra da yine onları en hayırlılarının etrafında toplayacaktır."[244]

5) Yukarıda belirttiğimiz hususlara delalet eden rivâyetlerden biri de Buhârî'nin Hz.Ali'nin Hz.Ebû Bekir'e beyat etmesiyle ilgili olarak naklettiği hadistir. Hz.Ali Hz.Ebû Bekir'e şöyle dedi; *"Biz senin faziletini ve Allah'ın sana verdiği şeyleri bilmişiz. Biz Allah'ın sana nimeti (halifelik) konusunda sana karşı kıskançlık etmiyoruz. Ne var ki sen bize danışmaksızın bu işi (halifelik işini) bitirdin. Biz ise Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e yakınlığımızdan dolayı, bu işte bir payımız olduğu kanaatindeydik."*

6) Yine buna delalet eden Buhârî ve Müslim'in değişik şekillerde rivâyet ettikleri "Sahife Hadisidir". Müslim'in Ebû Tufeyl'den rivâyet ettiği hadiste: Hz.Ali (Radıyallahu Anh)'a soruldu ki "Resû-

---

[243] El-Metalibu'l-Aliye, 4/294; El-Busîri bunun senedinin "sahih" olduğunu söylemiştir.

[244] Es-Sünenü'l-Kubra, Beyhaki, 8/149. Ayrıca İbni Ebi Asım bunu "Es-Sünne" adlı eserinde nakletmiştir. Ayrıca bak. Bidâye ve'n-Nihâye, 7/324 ve sonraki sahifeler, bu manada bir çok rivayetler serdetmiştir.

ULEMÂ'NIN BUNUNLA İLGİLİ AÇIKLAMALARI

1- İmâm Nevevî diyor ki: "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in açıkça Hz.Ali'nin Halife olması hususunda tavsiyede bulunduğu şeklinde, şiilerin ortaya attığı "iddia'lar müslümanların ittifakiyle batıldır. Bu ittifak ta Hz.Ali'nin zamanından beri vardır. Nitekim söz konusu iddialarını ilk olarak Hz.Ali'nin kendisi "Sahife "hadisindeki[250] sözleriyle reddetmiştir. Şayet Hz.Ali Peygamber'in, konuyla ilgili açık bir ifadesini bilseydi bunu dile getirirdi. Oysaki, Hz. Ali'nin Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'den böyle bir şeyi işittiği veya başkasının bu konuda Resûlullah'tan kendisine bir şeyler aktardığı hususunda herhangi bir "nakil" yoktur. Doğrusunu Allah bilir."[251]

2- Hâfız İbni Kesir diyor ki: "Sahih ve Sarih hadisler ifade ediyorlar ki; Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), ne Hz.Ali'ye, ne de başkasına halife olma konusunda herhangi bir vasiyette bulunmamıştır.Ancak son derece anlaşılır bir şekilde, Hz.Ebûbekir'i işaret etmiştir. Nitekim daha önce de buna değinmiştik. Öte yandan, çoğu cahil olan Şia'nın ve gerizekalı hikayecilerin "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, Hz.Ali'ye halife olması konusunda vasiyette bulunduğu" şeklindeki uydurmaları tamamen yalandır. Ve öyle bir iftirâ ve büyük hatâdır ki, bundan sahabelerin "hain" olduğu ve "onların, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, vefatından sonra, halife olmasını tavsiye ettiği şahsı bırakıp, halifeliği, ortada herhangi bir mânâ ve sebep yokken-başka birine vermek suretiyle, onun vasiyetini terk etme hususunda ittifak ettikleri anlaşılmaktadır. Oysaki Allah ve Resûlune iman eden ve İslâm'ın hak din olduğuna inanan her müslüman böylesi bir ifadenin iftira ve yalan olduğunu bilir. Zira sahâbîler Peygamber'lerden sonra mahlukların en hayırlıları idiler ve onlar Kur'ân'ın nassı, halef ve selefin ittifakiyla hem dünya'da, hem de ahiret'te Ümmetlerin en şereflisi olan bu ümmetin en hayırlı neslidirler. Allah'a Hamdü senâlar olsun."[252]

3- İbni Haldûn diyor ki; "Şîa"lar kendi mezheblerini teyid etmek için, nakiller yapıp bu nakilleri mezheplerinin doğrultusunda tevil etmektedirler. Oysa bu nakiller (rivâyetler) büyük hadis alimleri ve

---

[250] Hadisi Buhârî ve Muslim rivâyet etmiştir. Şerhi Müslim, 13/142.
[251] Şerhi Müslim, 15/155.
[252] El-Bidâye Ve'n-Nihâye, 7/225.

basan kanaat o dur ki bu sözler, Hz.Ali'ye atfedilen sözler arasında sahih olan kısımdandır.

9- Bu kitapta naklediliyor ki; "Hz.Osman öldürüldükten sonra, Hz.Ali, kendisine beyat kabul etmesi teklif edildiğinde şöyle dedi: ***"Beni bırakın ve benden başkasını arayın...Benden vazgeçerseniz ben de sizlerden birisi gibi davranacağım. Zannediyorum ki ben, sizin başınıza getirdiğiniz kişinin sözünü sizden daha fazla dinleyeceğim ve ona karşı sizden daha fazla itaatkar olacağım. Benim, sizin için bir "vezir" olmam sizin başınıza bir "emir" olmamdan daha yararlı olacaktır."***[247]

10- Yine bu kitabda nakledildiğine göre Hz.Ali şöyle söylemiştir: ***"Vallahi benim ne halife olmaya bir isteğim, ne de idareciliğe bir ihtiyacım oldu. Ancak siz, beni davet edip ona zorladınız."***[248]

11- Ayrıca Hz.Ali, Hz.Muâviye'ye gönderdiği ve Halifeliğinin sahih olduğuna dair deliller gösterdiği mektubunda şöyle diyor; ***"Ebû bekir, Ömer ve Osman'a beyat eden topluluk, bunlara beyat ettikleri hususlarda, bana da beyat ettiler. Artık şu anda burada hazır bulunanların başka bir tercih yapmaya, hazır bulunmayanlarında bunu reddetmeye hakları yoktur. "Şûrâ" hakkı sadece "muhacir" ve "Ensâr'a "aittir. Bunlar herhangi bir adam hususunda görüş birliği yapıp onu "Halife" ilan ederlerse, Allah da buna razı olur."***[249]

---

[247] Nehcü'l-Belâğa, 1/182.
[248] Nehcu'l-Belâğa, 3/310.
[249] Nehcu'l-Belâğa, 3/8.

"SEKALEYN" HADİSİ ÜZERİNE BİR AÇIKLAMA

Bilindiği gibi "Râfizî"lerin kendilerine delil (mesned) olarak gösterdikleri ve çokça dile getirdikleri rivâyetlerden biri de (Hatta Ehl-i Sünnet'ten bazılarının da bu konuda isabet ettiklerini zannettikleri) Tirmizî ve Taberânî'nin, Câbir bin Abdullah'tan rivâyet ettikleri şu hadisler;

Şöyle; "Ben, Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) "Kasvâ" adlı devesi üzerinde hutbe irad ederken şöyle dediğini duydum; ***"Ey insanlar ben size (kendimden sonra) kendilerine bağlı kaldığınız tadirde dalalete düşmeyeceğiniz şeyler bırakıyorum. Bunlar; Allah'ın kitabı ve "İtretim" yani "Ehli Beytim"***dir.

"Elbânî" bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Nitekim Râfizîler kendi mezheplerinin Ehli Beytin mezhebi olduğunu iddia ediyorlar ve diyorlar ki: "Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem onlara Ehli Beyte bağlı kalmayı tavsiye etmiş ve onlara bağlı kalanın dalalete düşmekten emin kalacağını açıkça ifade etmiştir"

Bu iddialara bir kaç yönden cevap verilebilir:

1) Bu hadisi Müslim de rivâyet etmiştir. Ancak onun yaptığı rivâyette "Ehli beyt'e ittibâ etmeye emir ile ilgili kısım yoktur. Nitekim Müslim'in Zeyd bin Erkâm dan naklettiği rivâyet şöyledir:"Bir gün Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Mekke ve Medine arasında bulunan "Hûm" adlı bir kuyunun başında bize hitab etmek üzere ayağa kalktı. Allâh'a Hamd-u senâda bulundu, Va'zetti ve hatırlatmalarda bulundu. Daha sonra şöyle buyurdu: ***"İmdi, Ey insan-***

şeriati (bize) nakledenler tarafından bilinmemektedir. Bilakis bunların çoğu ya uydurmadır veya senedi ta'n edilmiş olan rivâyetlerdir, ya da onların bozuk te'villerinden uzaktır[253].

4- İbni-Hazm diyor ki: "Bu (Şia) guruplarının delil olarak dayandıkları bütün rivâyetler yalan ve uydurma hadislerdir[254].

5- Şeyhülislam İbni Teymiyye de onların delil getirmede izledikleri yolu güzel tasvir etmiştir. (İbni Teymiyye) diyor ki: "Onlar (râfizîler) getirdikleri delillerde sadece şu üç noktaya dayanırlar; a) Yalan nakiller b) Kapalı ifâdeler c) Fâsid kıyas. İşte şeriata dayanarak fasid bir delil getirenin durumu böyle olur. Zira onun dayandığı şey, ya bir "Nass" veya "kıyas" tır. "Nass"ın delil olması için Senedin Sahih olması ve amâcı ifâde etmesi gerekir. Yani "Nass"ın Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) tarafından geldiği sabit olmasıyla beraber, aranan şeyi ifade etmesi lazımdır.

Dolayısıyla işitmeye dayanan "batıl" deliller, Ya uydurma (yalan) bir nakildir veya nakil sahihtir, ancak aranan manayı ifade etmiyor, ya da kıyas "fasid"dir. (Oysa) Râfizî ve onlar gibi batıl görüşlü kesimlerin elinde, bu kısım (fâsid) deliller dışında , Sem'î (işitmeye dayanan) delilleri yoktur[255].

---

253 El-Mukaddime, 164.

254 El-Fısal, 4/94.

255 Minhâcu's-Sünne, 4/112. İbni Teymiyye'nin bu söyledikleri, Abdü'l-Hüseyn el-Mûsevî'nin yazdığı "El-Murâcaat" kitabına tıpatıp uymaktadır. Bu kitabın yazarı (yalandan) iddia ediyor ki, bu kitab kendisiyle ezher şeyhi Şeyh Selim el-Büşrî arasında cereyan eden bir müzakereden ibarettir. Yazar, kendi (şia) mezhebine kıymet kazandırmak ve Ehli sünnet ve'l-Cemaat mezhebini karalamak uğrunda, elinden gelen her türlü hile ve ihanet çeşitlerine baş vurmuş ve iftira metodlarını sergilemiş ve bu yolda bütün gayretini sarfetmiştir. Böylesi çirkef bir kitabı reddetmek müslümanların boynunda bir borç olmuştur. İşte bu vazifeyi, allâme Şeyh Mahmud el-Zübî, "El-Beyyinât Fi'r-Reddi Alâ Ebâtîli'l-Mürâceât" adlı kıymetli eseriyle yerine getirmiştir. Cenab-ı Allah, onun ümmeti muhammede yaptığı bu iyilik karşısında ona en hayırlı mukafatları versin.

Aynı zamanda Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem "itreti" (Ehli beyti) ne ittiba etmeye dair emir vermemiştir. Ancak şöyle buyurmuştur; ***"Ben Ehli beytim hususunda Allah'ı size hatırlatıyorum"*** Dolayısıyla ümmet'in onları hatırlaması bundan önce kendileri hususunda verilen bir emri hatırlama manasına gelmektedir. Bu emir de (örneğin) onlara tanınan hakların kendilerine verilmesi ve onlara zulüm yapmaktan kaçınılmasıdır. Bu ise "Ğadîri Hûm" dan önce açıklanmış bir emirdir.

Bundan da anlaşılıyor ki "Ğadîri Hûm da" yeni bir şer'i hüküm hususunda herhangi bir emir söz konusu değildir. (Bu sadece daha önceki şeyleri bir hatırlatma babındadır.) Dolayısıyla ne Hz.Ali ne de başkasının halifeliği veya başka bir durumu hakkında yeni bir şey yoktur."

Yine İbni Teymiyye diyor ki, Bu hadisi Tirmizî de rivâyet etmiş ve şu fazlalığı eklemiştir: "... İkisi Havuzun (kevser) başına (beraber) gelene kadar ayrılmayacaklardır." Ancak, bir çok Hâfız bu ziyadeyi tenkid etmiş ve bunun hadisten olmadığını söylemiştir. Bunun sahih olduğuna kanat edenler de; "Bunun manası; Hâşim oğulları olan "itret" (Ehlibeyt) in toplamı topyekün dalalette ittifak etmeyecektir" şeklinde (tevil ederek) cevap vermişlerdir.

Ehli sünnetten bazıları da aynen böyle cevap vermişlerdir. Nitekim bu, Ebû Ya'lâ ve başkalarının (bu mevzuda) verdiği cevaplardandır"[257]

[257] Minhâcu's-Sünne, 4/85.

lar! ben sadece bir Beşerim (insanım), Rabbimin elçisi (Azrâil) gelir. (Beni davet eder) de Ben de onun davetine icabet ederim.Ben geride size "Sekaleyn" (iki ağırlıklı şeyi) bırakmaktayım. Bunların birincisi Allah'ın kitabıdır. O'nda Hidayet ve nur vardır. Siz de Allah'ın kitabına bağlı kalın ve ona sımsıkı sarılın." Böylece Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Allah'ın kitabını teşvik ve tergib ettikten sonra şöyle devam etti: *"Ve Ehl-i Beytim. Ben Ehli beytim hususunda Allah'ı size hatırlatıyorum. Ben, Ehli beytim hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum."* Husayn Zeyd'e (Hadisi nakleden Zeyd bin Erkâm'a) sordu;

-"Ya Zeyd, Onun ehli beyti kimlerdir? (Yani bununla kimleri kastediyor?) Zevceleri (de) onun Ehli beytinden değiller mi?" Zeyd şöyle cevap verdi;

-(Evet), onun zevceleri Ehli Beytindendirler. Fakat onun Ehli beyti peygamberden sonra kendilerine sadaka (zekat) haram olanlardır." Yine sordu;

-"Onlar kimlerdir?" Zeyd şöyle cevap verdi;

-"Onlar Ali'nin Âli (soyu), Akîlin Âli, Caferin Âli ve Abbasın âlidirler" ve şöyle ekledi;

-Bunların tümüne Sadaka haram kılındı[256].

Takiyyuddin İbni Teymiyye diyor ki:

"Bu hadiste sadece Allah'ın kitabına ittiba etmeye dair emir vardır. Bu, bundan daha önce, veda haccında da tavsiye edilmiştir.

---

[256] Müslim Şerhi, 5/180.

"Sünnet"tir. Buna göre de Ehli Beyt'e bağlı kalmaktan maksat Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sünnetine bağlı kalmaktır. Böylece Tirmizî'nin bu şekil rivâyeti, İmâm Mâlik'in: ***"Ben size iki şey bıraktım. Siz bunlara bağlı kaldıkça sapmazsınız; Bunlar Allah'ın kitabı ve Resûlü'nün sünnetidir"*** şeklindeki rivâyetiyle ve ***"(Ey Peygamberlerin hanımları) evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın"*** ayetine muvafık olmuş olur. Zirâ âyetteki "hikmet" den maksat da Resûlullah'ın sünnetidir.

Hülâsâ Tirmizî'nin hadisinde Ehli beyt'in Kur'ân'ın mukâbilinde zikredilmesi, ***"Benim sünnetime ve hulefai raşidin'in sünnetine bağlı kalın"*** şeklindeki hadiste "Hulefâ-i Râşidîn"in Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sünnetiyle birlikte zikredilmesi mesabesindedir. Ali El-Kârî diyor ki; "Zira Halifeler'in ayrı bir sünneti yoktur onlar da sadece Resûlullahın sünnetinden başka bir şeyle amel etmemişler. Buna göre onlara sünnet isnad edilmesi (yani "onların sünneti" denmesi) onların Resûlullah'ın sünnetini bilmeleri veya ondan "istinbât" edip (hüküm çıkarıp) tercihlerini ona göre yapmalarından kaynaklanmaktadır[259].

Yukardaki izahlardan ortaya çıkıyor ki rafizilerin, Ayet ve hadislerde geçen "Ehl-i beyt" ifadesinden, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in umûm yakın akrabaları ve hanımları değil de, sadece Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyn'i kast etmeleri, onların, kendi heveslerine uygun manalar çıkarmak için kelimeleri asıl mânâlarından başka yöne kaydırmalarından kaynaklanıyor.

---

[259] Mirkâtu'l-Mefâtih, 1/199.

2) Gerek Müslim'in naklettiği hadiste "Haklarının korunması" emredilen, gerekse Tirmizî'nin naklettiği hadiste "ittiba edilmeleri" emredilen "ehli beyt"ten maksad, rafizilerin iddia ettiği gibi-Sadece Hz.Ali ve evlatları değildir. Bilakis- (sahâbî) Zeyd Bin Erkâm'ın da tarif ettiği gibi- "Ehli Beyt'ten maksat Ali'nin, Akil'in, Cafer'in ve Abbas'ın yakınlarıdır. Bir sahabi'nin, hadise verdiği mananın, en sahih manalardan olduğu ulema arasında sabit bir kaidedir.

Ayrıca "İtret" den maksat da budur. "Sıhah" ve "Kamus" da şöyle geçiyor: Kişinin "itreti" onun nesli ve yakın akrabalarıdır. Yine "Esâsül-Belağa" de şöyle deniyor: "Kişinin itreti, onun yakınlarıdır. Bunlar da, evlatları, evlatlarının evlatları ve yakın amca çocuklarıdır. Ayrıca geniş bilgi için "Lisânu'l Arab" ve İbnü'l -Esîr'in En-Nihâye adlı eserine bakabilirsiniz.

Ancak Tirmizî'nin hadisinde bunlardan özellikle "Ehli Beyt" yani "Ev halkı" ifadesiyle dile getirmekten maksat -Ali El-Kârî'nin de belirttiği gibi-şudur ki: "Ev halkı, aile reisini ve onun ahvalini genellikle daha iyi bilmektedir. Buna göre hadiste geçen "Ev halkı" ifadesinden maksat, onun (Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ahvaline muttali olan, onun izlediği yola vakıf olan ve onun getirdiği hüküm ve hikmetleri bilen ilim sahipleridir. Bu açıklamaya göre "Ehlibeyt" in "Allâh'ın kitabı" na mukabil zikredilmesi sahih olur. Nitekim ayeti kerime'de şöyle buyuruyor." ... ***O (Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlara kitabı ve hikmeti öğretir"***(Cuma: 2)[258]

Buna göre hadiste geçen Ehli Beytten maksat, onun sünnetine bağlı kalanlardır. Dolayısıyla hadiste asıl bağlı kalınması emredilen

[258] Mirkâtu'l-Mefâtih, 5/600.

Hz. ALİ'NİN, KENDİSİNDEN ÖNCEKİ ÜÇ HALİFEYE VE ONLARIN HALİFELİĞİNE KARŞI TAVRI

İbni Kesîr El-Bidâye adlı eserinde diyor ki:

"Tevatürle sabittir ki Hz.Ali (Radıyallahu Anh) Kûfe'de minberin üstünde demiştir ki: Ey insanlar bu ümmetin Peygamber(in)den sonra en hayırlısı Ebû Bekir'dir. Ondan sonra Ömer (gelir). Şayet üçüncüsünün de ismini vermek istesem verebilirim."

Daha sonra Hz.Ali Minberden inerek şöyle dedi:

-"(Üçüncüsü de) Osman'dır."

Hz.Ali'nin, ümmetin en hayırlısının Ebû Bekir ve Ömer olduğunu haber vermesi, oğlu Muhammed bin El Hanefiyye, Ebû Cühayfe El-Âmirî ve başkalarının rivâyetiyle sabit olmuştur."

Zehebî diyor ki: "Hz.Ali'nin, bu sözü, halifeliği döneminde halife sıfatıyla minberden ve kendisine bağlı büyük bir topluluk karşısında söylediği tevatür yoluyla nakledilmiştir. "Zehebî bu konudaki sahih senedleri geniş bir şekilde zikrettikten sonra şöyle diyor: "Deniliyor ki, bu sözü Hz.Ali'den seksen küsür şahıs rivâyet etmiştir" ve bunlardan bir kısmını tek tek (ismen) sayıyor.

Ancak Râfizîler ve onların yolunu izleyenler bu sözün, Hz.Ali (Radıyallahu Anh) tarafından söylendiğini inkar edemeyince- Zirâ, bu öyle açıktır ki bunu, ancak rivâyetleri bilmeyen veya inatçı biri inkar edebilir-O'nun, bu sözleri "Takiyye" olarak söylediğini iddia ediyorlar.

3) Şayet (faraza) hadiste geçen "itret" ifadesinden maksadın, Râfizîlerin kasttettiği "dar mâna" (yani ehli beytten maksadın sadece Hz.Ali ve evlatları) olduğunu kabul etsek dahi, yine bu hadis, onların düşündükleri "Dalâlet" ve "bâtıl" davalarının hak olduğuna dair ne delil olur ne de bu yönde bir şüphe uyandırır. Zira onların mezhebi Ehli beytin mezhebi değildir. Onların mezhebi, "İbni sebe" ve onun izinde giden talebelerinin mezhebidir. Çünkü Ehli Beyt kendi "Ced" lerinin Sünnetine tâbi olma, onu muhafaza etme ve ona bağlı kalma konusunda herkesten daha bağlı oldukları gibi sapıklık ve batıl şeylerden de herkesten daha uzak idiler. Nitekim Sahih yollarla onlardan nakledilen görüşler bu sapıkların tam tersini göstermektedir.

Sahih senedlerle onlardan nakledilen görüşlere bağlı kalanlar ise "Ehli Sünnet"dirler. Râfizîlerin ise onlarla ilişkisi yoktur. Şayet rafiziler, gerek bizim anladığımız geniş manasıyla gerekse kendi anladıkları dar manasıyla Ehl-Beytin yolunu izleselerdi, rafizilik anlayışına karşı olup var güçleriyle onunla mücadele ederlerdi. Tıpkı ehli beytin bu anlayışa karşı çıkıp mücadele ettikleri gibi.

Ancak Râfizîler, zındıkların, İslâm'ı tahrif etmek ve ona başka şeyler sokmak için ehli beyte mal ettikleri batıl, sapık itiraflara bağlı kalıyorlardı.

Bu araştırmadan anlaşılıyor ki söz konusu "Sekaleyn hadisi" hangi yöne çevrilirse ehl-i sünnetin elinde Râfizîlerin aleyhinde delil olur. Doğrusunu Allah daha iyi bilir. Efendimiz Hz.Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Âl ve ashâbına salat ve selam olsun.

"Öte yandan bunu Zekeriyya Es-Sâcî ile Ez-Zühri Hz. Âişe'den (Radıyallahu Anha) rivâyet etmişlerdir."[261]

Öte yandan Ebû Cüheyfe'nin şöyle dediği nakledildiyor ki: Hz.Ömer'in yanındaydım vefat etmişti ve elbisesiyle örtülmüştü. Bu sırada Hz.Ali gelip yüzünü açtı ve şöyle dedi:

- Allah'ın Rahmeti senin üzerine olsun ya "Eba hafs" Vallahi Resûlullah'tan sonra amel defteriyle Allah'ın huzuruna gitmek istediğim senden başka biri kalmadı. (Hadisi İmâm Ahmed Hz.Ali'den rivâyet etmiştir)[262]. Öte yandan bunu Buhârî Hz.Ömer'in menkibelerinde ibni Abbas'tan şöyle rivâyet etmiştir. "Ömer musallâ'ya bırakıldı, daha kaldırılmadan halk dua edip namaz kılmak üzere etrafını sardı. Ben de onların arasındaydım. Bu esnada birisi arkadan omuzumu tutunca birden şaşırdım (irkildim). Dönüp ona baktım meğer bu zat Hz.Ali'ymiş. Hz.Ali, Hz.Ömer için rahmet diledikten sonra şöyle dedi: "Arkadan benim için Allahu Teala'ya sana nasip etmiş olduğu gibi bir amelle kavuşma arzusundan daha sevimli bir şey bırakmış değilsin. Allah'a yemin ederim ki, Allah Teâlâ'nın seni iki dostuna kavuşturacağı kanaatindeyim. Buna, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sıkça duyduğum bazı sözler dolayısıyla inanıyorum. Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem sık sık:

"Ben, Ebû Bekir ve Ömer geldik. "Ben, Ebû Bekir ve Ömer girdik". Ben, Ebû Bekir ve Ömer çıktık" diye söylerdi[263].

---

[261] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 6/314-315.

[262] İbni Hacer El-Heytemî diyorki bu hadisi Mâlik'ten, O da Es-Sâdık'tan, O da babası El-Bâkır'dan sahih bir yolla rivâyet edilmiştir. (Es-Savâik, s.58).

[263] Fethu'l-Bârî, (Buhârî), 7/37.

Muhammed El-Bakır bu (sözde) "Takiyye" yi ne güzel bozmuştur. Nitekim kendisine Ebû Bekir ile Ömer (Radıyallahu Anh) hakkında soru sorulunca şöyle cevap verdi:

-"Ben onları dost ediniyorum." Bunun üzerine kendisine;

-"Senin bu söylediklerinin Takiyye olduğu söyleniyor" denmesine karşılık şu cevabı verdi;

-"Hayatta olanlardan korkulur" (diyelim. Ama) Ölülerden korkulmaz ki!.. Allah Hişâm bin Abdulmelik'e şöyle şöyle yapsın!" (Yani onun belasını versin)

Hadisi Dârekutnî ve başkaları rivâyet etmişlerdir.

Dikkat edilirse El-Bâkır bu sözleri Hişam'ın halife olduğu sırada söylemiştir ve ondan korkmamıştır[260].

İbni Kesir diyor ki: "Dârekutnî, Said bin El-Müseyyib'den, o da ibni Ömer'den rivâyet etmiştir ki: Hz.Ebû Bekir "Zül-Kıssa" denilen yere (savaşmak üzere) bineğine binip gitmeye kalkışınca Hz. Ali bineğinin yularından tutup şöyle buyurdu;

"Ey Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in halifesi nereye gidiyorsun? Ben Resûlullah'ın "Uhud" savaşı günü sana söylediği gibi söylüyorum: "Kılıcını kınına sok ve bizi, kendini tehlikeye atmakla üzüntüye sokma ve Medine'ye dön. Vâllahi senin başına gelen bir tehlikeyle üzüntüye düşersek (yani öldürülürsen) artık ebediyyen İslâm'a bir nizam dönmeyecek. Bunun üzerine Ebû Bekir döndü.

---

[260] Tahzîru'l-Abkarî, 1/200-201 ve es-Savâiku'l-Mulurika, 58-59.

(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem), Onların, Allah'ın emrine bağlılık noktasında ne kadar azimli olduklarını bildiği için, hiçbir görüşü onların görüşüne ve hiçbir sevgiyi onların sevgisine denk tutmazdı. Nihâyet Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefât ederken onlardan râzı olarak vefât etti. Müslümanlar da onlardan razı idi.

İkisi de Resûlullah'ın gerek hayatında gerekse vefâtından sonra verdikleri emirlerde ve davranışlarda O'nun emrinin dışına çıkmadılar ve bu halleri üzerine vefat ettiler. Allah ikisine de rahmet eylesin. Daneyi yaran ve insanı yaratan Allah'a yemin ederim ki, onları ancak mü'min olan sever ve onlara ancak Şakî (bahtsız) ve dinden çıkan buğz eder. Onları sevmek kurbet (ibâdet, Allah'a yakınlık)tır ve onlara buğz etmek dinden çıkmaktır." Daha sonra Hz.Ali Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendisini (Hz.Ali'yi) gördüğü halde Hz. Ebû Bekr'in namaz kıldırmasını emrettiğini ve kendisinin de Ebû Bekr'e bey'at ettiğini anlattı. Daha sonra, Ebû Bekrin kendisinden sonra Hz.Ömer'i halife olarak tayin ettiğini anlattıktan sonra şöyle dedi; "Ben herhangi birinin onlara buğz ettiğini duyarsam mutlaka onu iftira cezası olarak kırbaçlayacağım." dedi[265].

Ayrıca Dârekutnî naklettiği bir rivâyette Hz.Ali'nin şöyle dediğini nakleder: Beni, Ebû Bekir ve Ömer'den daha üstün gören birini görürsem onu iftira cezası olarak mutlaka kamçılayacağım[266].

---

[265] Tahzîru'l-Abkarî, 1/201 ve Es-Savâik, 61. Bu kıssaya daha önce de özet olarak Lisânu'l-Mîzân'dan (3/290) nakletmiştik.

[266] Es-Savâik, 58. Ayrıca bunu İbni Asâkir de rivâyet etmiştir.

Şeyh Muhammed El-Arabî Et-Tebânî Hz.Ali'nin şöyle dediğini naklediyor. "Kim, Benim Ebû Bekir ile Ömer'den üstün olduğumu söylerse, onu, iftirâ (yalan) cezası olarak kırbaçlıyacağım."[264]

İki hâfız; Ebû Zer El-Herevî ve Dârekutnî bir kaç tarikten naklediyorlar ki; "Bir zat, Hz.Ebû Bekir ile Hz.Ömer'e söven bir grubun önüne geçti. Bunun üzerine gelip bunu Hz.Ali'ye anlattı ve kendisine şöyle dedi:

- "Şayet bu gurup açıkça söyledikleri bu şeyleri senin de içinden söylediğine kanaat etmiyor olsaydılar buna cesaret edemezlerdi. "Bunun üzerine Hz.Ali;

-"Böyle bir şeyden Allah'a sığınırım. Allah, Ebû Bekir ile Ömer'e (Radıyallahu Anh) rahmet eylesin" dedi. Daha sonra kalktı ve kendisine olayı nakleden bu zatın elinden tutup mescide götürdü. Minbere çıktı ve ağarmış olan sakalından tuttu. Gözyaşları ak sakalının üstünde akmaya başladı. Etrafa baktı, halk toplandıktan sonra "Beliğ" bir konuşma yaptı. Hutbenin bir bölümünde şöyle dedi:

"... Ne oluyor bazılarına?! Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in iki kardeşi, iki veziri, iki arkadaşı, Kureyşin iki efendisi ve müslümanların iki babasından (kötülükle) bahsediyorlar. Ben onların bu bahsettikleri şeylerden beriyim ve bu yaptıklarına karşılık (onları) cezalandıracağım.

İkisi Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e ciddiyet, vefâ ve Allah'ın emirlerine ciddi bağlı kalarak arkadaşlık yaptılar. Emrediyor, nehyediyor, hüküm veriyor ve ceza veriyorlardı. Resûlullah

---

[264] Bunu Dârekutnî ve İbni Asâkir rivâyet etmişlerdir. (Es-Savâik, 58).

hu Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr'i dînî işler konusunda öne çıkarmış onlar da dünyevi işlerinin başına (halifeliğe) onu getirdiler. Müslümanlar ona beyat etti, ben de beyat ettim. Bundan sonra da o beni savaşa gönderdiğinde savaşıyordum. Bana (bir şeyler) verince alıyordum. Ve ben Onun elinde Şer'î cezâların infâzı hususunda bir kamçı görevi yapıyordum. Şayet halife tayin etmek (bir liyakat meselesi değil de) isteğe bağlı (torpille) olsaydı, Ebû Bekir bunu evlatlarından birine verirdi. Ne var ki o, Hz. Ömer'i tavsiye etti ve bu konuda elinden geleni yaptı.

Müslümanlar da Hz.Ömer'e beyat ettiler, ben de bey'at ettim. Böylelikle O, beni savaşa gönderince savaşıyor, bana (birşey) verince alıyordum ve ben onun yanında, şer'i cezaların infazı hususunda bir kamçı gibiydim. Yine şayet halife tayin etme (liyakata bağlı değil de) isteğe bağlı (torpille) olsaydı, o da bunu evlatlarından birine verecekti. Aynı zaman da Hz.Ömer, biz Kureyşliler arasından birisini seçip ümmetin başına getirmek istemedi. Yoksa kendisinden sonra işlenecek kötülük, kendisi kabirde iken kendisine mal olurdu. Bunun üzerine O (Hz.Ömer), Benim de aralarında bulunduğum, bizden altı kişiyi, ümmetin başına birini getirmek üzere seçti. Biz de bir araya gelince Abdurrahman bir Avf hemen ortaya atıldı ve Orada bulunanlardan birini seçip ümmetin başına getirme yetkisini kendise vereceğimize dair teminat vermenize karşılık, halifelik hakkında feragat edeceğini söyledi. Biz de ona bu teminatı verdik. O da Osman'ın elinden tutup ona beyat etti. O anda içimden bir şeyler geçti. Ancak duruma (iyice) bakınca gördüm ki benim verdiğim teminat beyatımın önüne geçmiş. Ben de bey'at edip işi ona bıraktım. Bundan son-

Hasan El Basrî Diyor ki:

Hz.Ali; Talha ve arkadaşlarının durumundan dolayı Basra'ya gelince, Abdullah bin El-Kevvâ' ve İbni Abbâd kalkıp kendisine şöyle dediler;

-Yâ Emire'l Mü'minîn! Gelişinin sebebini bize anlat; Bu Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sana yaptığı bir vasiyet midir, yoksa elinde bir vesîka (belge) nin gereği mi? Ya da sen ümmetin tefrikaya düştüğü ve ittifakının bozulduğunu görünce ileri sürdüğün bir görüşün müdür?

Hz.Ali ise onlara şu cevabı verdi;

-Ben O'nun (Resûlullah) dilinden ilk yalan uyduracak kişi olmayacağım. Allah'a yemin ederim ki Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ani bir şekilde ölmedi ve öldürülmedi ve ben Onun (ölüm) hastalığında yanında bulundum. Her defasında müezzin gelip ona namaz vaktini bildiriyordu. O ise şöyle diyordu: ***"Ebû Bekir'e söyleyin de halka namaz kıldırsın"*** -Beni gördüğü halde namaz kıldırma vazifesini bana vermedi. Şayet O bana bir tavsiyede bulunsaydı onu yerine getirirdim. Hatta hanımlarından biri;

- Ebû Bekir nâzik bir insandır. Senin yerine (mihrâb'a) geçerse sesini duyurmaz. Ömer'e emretseniz de halka o namaz kıldırsa... dedi.Resûlullah da buna tepki olarak ona şu karışılığı verdi.

- ***Siz Yûsuf'un arkadaşlarının nev'indensiniz"*** dedi. (Yani siz kadınlar insanları yanlış yönlendirirsiniz)

Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat edince müslümanlar kendi durumlarına baktılar. Gördüler ki Resûlullah (Sallallâ-

Hz. ALİ'NİN HAYATINA KISA BİR BAKIŞ

Hâfız İbni Hacer El-İsâbe'de şöyle diyor: "İlim sahiplerinden çoğunun bildirdiğine göre (Hz.Ali) ilk müslüman olan kişidir. Sahih olan rivâyete göre Bi'setten on yıl önce dünyaya geldi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanında yetişti ve ondan hiç ayrılmadı. Tebûk Seferi dışında O'nun katıldığı bütün savaşlara katıldı. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu seferde onu Medine'de bırakınca:

"Sen benim nezdimde Hârun'un Mûsâ'nın nezdinde sahip olduğu değere sahip olmak isetemez misin" dedi. Onu kendi kızı Fâtıma ile evlendirdi. Savaşlarda, islam ordusunun bayrağı, genellikle o'nun elinde olurdu.

Hz.Ali'nin pek çok menkıbesi vardır. Hatta İmâm Ahmed diyor ki:

Hz.Ali hakkında rivâyet edilen menkıbe kadar sahabelerden hiç bir kimse hakkında rivâyet edilmemiştir. "Râfizîler de onun hakkında bir takım uydurma menkıbeler çıkarmışlardır.Hz.Ali'nin bunlara ihtiyacı yoktur."[268]

Hz.Ali; Hz.Ömer'in kendisinden sonra halifenin belirlenmesi için tayin ettiği şura heyeti mensublarından biriydi. Abdurrahman bin Avf bu dönemde kendisine hilafet konusunda teklifte bulunmuş

---

[268] İbni Arrâk, Zehebî'nin, "Telhisu'l-Mevdûât" adlı eserinde şöyle dediğini naklediyor: "Hz. Ali hakkında rivâyet edilen menkibe kadar sahabelerden hiç bir kimse hakkında rivâyet edilmemiştir. Bu nakledilenler üç kasımdır:
1. "Sahih" ve "Hasen" rivâyetler.
2. "Zayıf" kısımlar. Bunlar çok denecek kadar vardır.
3. Mevzû (uydurma) rivâyetler. Bu kısım rivâyetler son derece fazladır. Her halde bunların bir bölümü "Dalâlet" ve "Zındıklık" dır.
El-Halîl, "El-İrşâd" adlı eserinde şöyle diyor: "Hâfızlardan biri şöyle dedi: Kûfelilerin Hz. Ali'nin ve ailesi hakkında uydurdukları şeyleri inceledim. Bunların 300.000'i aştığını gördüm. Doğrusunu Allah bilir. (Tenzihu'ş-Şerîa, 1/407).

ra da o beni savaşa gönderince ben savaşıyor, bana (birşeyler) verince alıyordum. Şer'î cezâların icrası hususunda o'nun elindeki bir kamçı gibiydim. Osman (Radıyallahu Anh) öldürülünce durumuma baktım ve gördüm ki; Ebû Bekir ile Ömer'e verdiğim söz boynumdan çözülmüştür. Yine Osman'a verdiğim sözü yerine getirmişim. Yine gördüm ki ben, müslümanlardan biriyim ve kimsenin benden isteyeceği bir hakkı yoktur. Aynı zaman da benim dengim olmayan bir adam (Muâviye Radıyallahu Anh'ı kastediyor)- bu işin (halifeliğin) içine atıldı. Oysa ki ne Onun Resûlullah'a yakınlığı benim yakınlığım gibidir, ne ilmi benim ilmim gibidir, ne de İslâmda ki geçmişi benim geçmişim gibidir ve ben ondan daha layık idim."

Bunun üzerine bu ikisi (Abdullah ile İbni Avf) Hz.Ali'ye: "Sen doğru söyledin" dediler.

Hadisi İshâk naklediyor[267]:

El-Bûsirî diyor ki: "Bu hadîsi İshâk bin Râhûye sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebû Dâvud ve Nesâî de bunu kısa bir şekilde nakletmişlerdir"

Ehl-i Beytin büyükleri tarafından Hz.Ebû Bekir ile Hz.Ömer hakkındaki bir çok övücü sözleri görmek isteyen okuyucularımıza, İbni Hacer El-Heytemî'nin Es-Savâikul-Muhrika adlı eserinin ikinci ve üçüncü babını okumalarını tavsiye ediyoruz.

---

[267] El-Metâlibu'l-Âliye İbni Hacer, 4/294, 295, 296.

RESÛLULLAH'IN SAHABELERİ ARASINDA ÇIKAN İHTİLAFLARDAN BAHSETMEMEK

1) Abdullah İbni Mes'ud (Radiyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Ashabımdan bahis açıldığında dillerinize hakim olunuz. Kaderden bahsedildiğinde dillerinize hakim olunuz. Yıldızlardan bahsedildiğinde dilllerinize hakim olunuz." (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Senedinde Müsher bin Abdülmelik vardır. İbni Hibbân ve başkaları onun "sika" olduğunu söylemişlerdir. Senedindeki diğer râviler sahih hadis ravilerindendirler.)

2) İyâd El-Ensâri Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder:

"Ashâbım ve dünürlerim husûsunda benim hakkımı gözetiniz. Zira kim onlar hususunda hakkımı korur ve gözetirse, Allah'da onu hem dünyada hem de ahirette korur ve gözetir. Kim de bu hususta benim hakkımı gözetmezse, Allah onu kendi nefsiyle başbaşa bırakır. Kim ki Allah onu nefsiyle bırakırsa yaka-paça etmesi yakındır. (Yani nefsiyle başbaşa kalınca günahlara girer dolayısıyla azaba müstehak olur.) (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Râvileri arasında gayet zayıf olanlar da vardır.Ancak bazı alimler bunların (Sika olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca bu hadisi İmâm Ahmed bin Münî' rivâyet etmiştir.)

3) Yezid El-Esem, Hz.Ali'nin şöyle dediğini naklediyor: "Benim öldürülen taraftarlarım ve Muâviye'nin öldürülen taraftarları cennettedirler." (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Alimler tarafından bunun ravilerinin "sika" oldukları söylenmiştir.)

ve bu arada bazı şartlar ileri sürmüştü. Ancak Hz.Ali bu şartlardan bazılarını kabul etmekten kaçınmış, bunun üzerine Abdurrahman bin Avf, onun yerine Hz.Osman'a teklifte bulunmuş ve Hz.Osman ileri sürülen şartları kabul edince Abdurrahman bin Avf da On'a beyat etmişti. Hz.Ali'de Hz.Osman'ın halifeliğine "Evet" deyip ona beyat etti.

Hz.Ali, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra, kendisini ilmin yayılmasına ve şer'i fetvalara vermiştir.

Hz.Osman öldürülünce halk ona beyat etti.

Sonra sahabeden içlerinde Talha, Zübeyr ve Hz.Âişe'nin bulunduğu bir cemaat Hz.Osman'ı öldürenlerin cezalandırılması suretiyle intikamının alınmasını istemişler ve bunun için bir hareket başlatmışlardır. Bunun sonucunda "Cemel Olayı" diye bilinen olay meydana gelmiştir.

Bundan sonra Hz.Ömer ve Hz.Osman zamanında Şam valiliği yapmış olan Muâviye, Hz.Osman'ın katillerinin cezalandırılması talebinde bulundu.Bunun üzerine "Sıffîn" olayı meydana geldi. Bu konuda Hz.Ali'nin görüşü söz konusu kişiler evvela itaat dairesine girecekler, daha sonra Hz. Osman'ın velisi Hz.Ali nezdinde dava açacak. Hz.Ali de şeriatın öngördüğü şekilde bir hüküm verecek. Hz.Ali'ye muhalefet edenler ise "suçları araştır ve öldür" diyorlardı. O ise dava açılmadan ve delil ortaya konulmadan kısasın uygulanamayacağı görüşünde idi. Tabîki her iki taraf da müçtehiddi. Bu arada sahabelerden savaşa girmeyenler de vardı.

Ammâr'ın öldürülmesiyle de, Hz.Ali'nin haklı olldığu ortaya çıkmıştı. Geçmişte çıkan bu ihtilaftan sonra, Ehli sünnet (âlimleri) de bu görüş üzerinde birleşmişlerdir. Bu bakımdan Allah'a hamd ediyoruz[269].

[269] El-İsâbe, 2/507-508.

rivâyet etmiştir. Onun ravileri arasında "Metrûk" (hadisi terkedilen) bir râvi vardır.)[270]

8) İbnu Ebî Şeybe getirdiği senedle rivâyet ediyor ki:"Hz.Ali Cemel Vak'ası'nın olduğu sırada kendisine soruldu: "Onlar (sizinle savaşanlar) müşrikmidirler?" Hz.Ali şöyle cevap verdi: "Onlar şirkten kaçtılar" yine soruldu:

- "Onlar münâfık mıdırlar" Yine Hz.Ali şu cevabı verdi:

- "(Onlar münafık değiller. Zira) Münâfıklar Allah'ı az zikrederler" yine soruldu:

- "Ya onlar nedir?" Hz.Ali şu karşılığı verdi:

-"Onlar (müslüman) kardeşlerimizdir. Bize başkaldırdılar"[271].

9) Taberî ve diğerleri naklediyorlar ki; Hz. Ali'ye, Cemel ve Sıffîn vakıalarında öldürülenlerin durumları soruldu. Hz. Ali ise şu cevabı verdi:

-"Nefsim (kudret) elinde olan Allah'a yemin ederim ki bunlardan bir kimse (iki vakada savaşan biri) kalbinde takva olması halinde ölürse mutlaka cennete girecektir[272].

10) Ömer bin Abdülaziz'den Hz.Ali ile Hz.Muâviye arasında cereyân eden vakalar sorulunca şöyle cevap verdi:"Onlar (ın kanı),

---

[270] Bu (yedi) hadisi naklettik ve Bunların "Tahrîcinde" Hâfız Nûreddin El-Heysemî'nin Mecmeu'z-Zevâid adlı eserine itimad ettik. Bu Kitab iki büyük Hâfız: "El-Askalânî ve İrâkî tarafından düzenlenmiş ve çıktığı andan bu yana ulemanın "Umde" si (dayanağı) olmuştur.

[271] Tathiru'l-Cenân, 36.

[272] İbni Haldûn, Mukaddime, 215.

4) Târik bin Eşîm Radıyallahu Anh, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle dediğini işittiğini naklediyor:

(Hatâlarına keffaret olarak) ashabımın (ilerde çıkacak olan fitnelerde) öldürülmeleri kafidir. (Hadisi, Ahmed ve Taberânî birkaç senedle rivâyet etmişlerdir. Ayrıca Bezzâr rivâyet etmiştir. Ahmed'in râvileri sahih hadis ravileridir.)

5) Ebû Râşid naklediyor: Basra ehlinden bazı şahıslar Utbe bin Umeyr'e gelip kendisinden Hz.Ali ile Hz.Osman hakkında soru sordular. Utbe bunlara: "Siz sadece bunun için mi geldiniz?" diye sordu..Onlar da: "Evet" dediler. Bunun üzerine Utbe onlara şu ayetle cevap verdi.

- ***"Onlar bir ümmetti. Gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınızda size aittir. Siz onların yaptıklarından sorulmaz sınız"*** (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Onun râvileri "sika" dır.)

6) Târık bin Şihâb naklediyor: "Hâlid bin Velid ile Sa'd bin Ebi Vakkas arasında bir soğukluk vardı: Bu arada Sa'din huzurunda Hâlid'in (kötü yönden) bahsi açıldı. Bunun üzerine Sa'd şöyle dedi: "Sus! (onun bahsini yapma) Zira bizim aramızdaki soğukluklar dinimizi etkileyecek bir safhaya ulaşmamıştır." (Hadîsi Taberânî rivâyet etmiştir. O'nun bu hadisi nakleden ravileri sahih ravilcridir.)

7) Urve bin Zübeyr naklediyor: "Hz.Ali ile Zübeyr çarşıda karşılaştılar ve kendi aralarında Hz.Osman hakkında bir şeyi tartıştılar. Daha sonra Zübeyr'in oğlu Abdullah, Hz.Ali'ye karşı kaba davrandı. Bunun üzerine Hz.Ali, Zübeyre şöyle dedi: "Sen (oğlunun) bana söylediklerini duyuyor musun?" Bunun üzerine Zübeyr oğlunu yere düşünceye kadar döğdü. (Hadisi Taberânî

"SAHABELER ARASINDA GEÇEN OLAYLARI DİLE GETİRMEME GEREKLİLİĞİ" UMUMİ DEĞİLDİR

Gerek yukarda, gerekse sahabenin faziletleri ile ilgili fasılda naklettiğimiz hadisler ve diğer nakiller sahabeler arasında cereyan eden olayları dile getirmemenin gerekliliğini gösteriyor. Nitekim, akaid imamlarımız bunu kitablarında açıkça ifade etmişlerdir. Ancak -Ulemânın da söyledikleri gibi bu hüküm (yani bu olayları dile getirmeme gerekliliği) tamamen umumi değildir.

Bu hüküm, olayları naklederken bazılarına yüklenme veya bazılarını küçük düşürme söz konusu olduğunda verilir.

Allâme İbni Hacer El-Heytemî, "Tathîru'l-Cenân" adlı eserinde şöyle diyor:

TENBİH

Akâid imâmlarımız ve başkaları, sahâbe (Radıyallahu Anh) arasında cereyân eden hadiselerin dile getirilmemesinin gerektiğini açıkca ifade etmişlerdir.

(Açıkça) bilindiği gibi selef ve halef alimlerinin sahâbe arasında cereyan eden bu olayların tümünü zikretmeleri, bu olaylar hakkında nakledilenler arasında sahih olan ve sahih olmayanları birbirinden ayırmaları, aralarında çıkan fitne ve savaşlarda sarf ettikleri sözlerin manaları üzerinde fikir beyan etmeleri ve aralarında geçen olaylardan bâğî (devlete karşı çıkan) lerle ilgili hükümler çıkarmaları bununla çelişmektedir.

10) Ömer bin Abdülaziz'den Hz.Ali ile Hz.Muâviye arasında cereyân eden vakalar sorulunca şöyle cevap verdi:"Onlar (ın kanı), Allah'ın ellerimizi, bulaşmaktan temiz tuttuğu kanlardır. Öyleyse bizde dilimizle o kanlara dalmayalım."

11) İmâm Ahmed'e Hz.Ali ile Muâviye arasında geçen olaylar sorulunca şu karşılığı verdi: "Onlar bir ümmetti. Gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz onların yaptıklarından sorulmazsınız." Aynı zamanda seleften bir çok kişi bu karşılığı vermiştir[273].

[273] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/130.

Hz. ALİ'YE BEY'AT EDİLMESİ

İbni Kesîr diyorki: "Hz. Osman, meşhûr görüşe göre Hicri 35 yılının Zilhicce ayının onsekizine rastlayan Cumâ günü öldürülünce halk Hz. Osman defnedilmeden Hz. Aliye gidip kendisine beyat ettiler. Bazılarına göre bu beyat definden sonra gerçekleşmiştir. Aslında Hz. Ali onların kendisine yaptıkları halifelik tekliflerini kabul etmekten kaçınmıştı. Hatta onların bu yöndeki teklifleri peş peşe gelince Onlardan kaçıp, Ömer bin Mebdûl oğullarının etrafı çevrili bahçesine gitti ve kapıyı içerden kapattı. Halk geldi kapıyı çaldı ve içeri girdiler. Beraberlerinde Talhâ ve Zübeyri'de getirmişlerdi. Hz. Ali'ye, devlet işinin emîrsiz (idârecisiz) kalmasının mümkün olmadığını söylediler. Onlar iyice ısrar edince Hz. Ali bu teklifi kabul etti. Daha sonra mescide gitti ve halk ona umumi olarak beyat etti[275].

Kâdî Ebû Bekr diyorki: "Şayet beyat akdi aceleden yapılmasaydı, Medine'deki ayak takımı tarafından telâfi edilemeyecek olaylar çıkarılacaktı. Ancak muhâcir ve ensâr ona fazla ısrarda bulundu. Hz. Ali de buna icâbet etmeyi boynunda farz olarak gördü ve bunu kabul etti[276].

İbni Kesîr diyor ki: "Bazıları demişler ki; Hz. Ali'ye ilk beyat eden Talha oldu. Sağ eliyle beyat etti. Talha Uhud savaşında (Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'i muhafaza ederken eli felç olmuştu. Bunun üzere oradakilerden biri şöyle dedi:

- "Vallâhi bu iş tamam olmayacak[277] (yani felç olan bir elle yapıldığından uğursuzdur.)

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: "(evvela bu rivâyetin sahih olduğu söylenemez. Ancak) bu sahih olsa dâhi, bu (yani Talha'nın elinin felç olması) sözü söyleyenlerin elinde bir delil teşkil etmez. Zirâ

---

[275] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/226.
[276] El-Avâsım, 142.
[277] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/226.

İmâm Şâfiî diyor ki: "Ben Bâğîlerle ilgili şer'i hükümleri, Hz.Ali'nin "Cemel" ve "Sıffîn" de kendisine karşı savaşanlar ile Hâricîlerle yaptığı savaşlardan çıkardım. "Şâfiî'nin dışındaki âlimler de böylesi beyânlarda bulunmuşlardır.

(Bu olayları dile getirmemekten) maksat; Hiç bir kimsenin sahabelerden herhangi birini küçük düşürmesine, sahih olan velâyetini (halifeliğini) ayıplamak üzere delil çıkarmasına veya avamın onlara sövmesi gibi kötü durumlara teşvik edilmesine maydan vermemektir.

Bunu olsa olsa bidatçılar ve gördükleri her şeyi, senedini tenkit etmeden ve teviline dikkat çekmeden zâhirine bırakarak (olduğu gibi) nakleden bazı cahil nakilciler yapar. Bu ise kesinlikle haramdır. Zira bu hareket, Avâm ve avâm hükmünde olanları, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sahâbîlerini küçük düşürmek gibi büyük bir kötülüğe teşvik ediyor. O sahabiler ki ancak onların, Allah'ın kitabından ve Peygamberinden duydukları ve gördükleri açık ve temiz sünnetini nakletmeleriyle ve diğer insanlardan farklı olarak ayanen (gözle) gördükleri -bizzat müşâhede ettikleri için-başkalarının ihata edemediği hükümleri anlatmalarıyla din kaim olmuş, (ayakta kalmıştır). Allah onlardan razı olsun, onları razı kılsın ve İslâm ve müslümanlara yaptıkları hizmetlerinden dolayı onlara en hayırlı mükafatı versin.

Kısaca bu olayları, hakkı olduğu gibi ve delillerin gerektirdiği hüküm ve Ehli sünnet kaidelerine uygun bir şekilde nakletmek en önemli vazifelerden ve istenen şeylerin en yücelerindendir. Zira onların nezih ve suçsuz oldukları bu şekilde bilinir[274].

[274] Tathiru'l-Cenân, 31-32.

Hz. ALİ İLE MUÂVİYE ARASINDAKİ İHTİLÂF VE HER İKİSİNİN MES'ELEYE BAKIŞI

Hz. Ali (Radıyallahu Anh), Medine'de kendisine beyat gerçekleştikten sonra, bu bey'at'ın mün'akıd (gerçekleşmiş, geçerli) olduğuna ve henüz beyat yapmayanların da bey'at etmesinin gerektiğine kanaat getirdi. Zira Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in diyârı ve sahabenin vatanı olan Medine'deki insanlar bu beyat konusunda görüş birliği yapmışlardı.

Hz. Ali, Hz. Osman'ın kanını dökenlerden "kısas" almayı iki şeyin gerçekleşmesine kadar geciktirdi.

1) Kısası alabilmek için insanların toplanması ve ittifakın sağlanmasını bekliyordu. Zira Hz. Ali biliyordu ki, isyancıların ve onların aşiretlerinin sayıca çokluğu ve bunların, ordusunun içine karıştığı bu esnada kalkıp onlardan Hz. Osman'ın kanını (kısasını) istemesi, İslâm'ın düzenini sağlayan "Hilafet" müessesesini sarsacaktı.

Hele hele Hz. Ali'ye beyat yapıldığı sırada Medine'deki idarenin dizginleri bu isyancıların elindeydi. Gerek Medine'de oldukları sırada gerekse güç merkezleri olan Basra ile Küfe'ye gitmelerinden sonra, ne Hz. Ali ne de bir başkası onlardan Hz. Osman'ın kanını (Kısasını) istedi. Fakat Hz. Ali daima onları yakalamak için fırsatları kolluyordu. Nitekim Hz. Ali Cemel olayında karşısında olanlarla anlaşma yapmayı düşünür düşünmez, (ordusu içinde bulunan) Hz. Osman'ın katillerinden beri (uzak) olduğunu ilan etti. Daha sonra bunların bir çoğu Hz. Ali'nin safından ayrıldılar ve onun "kafir" olduğunu iddia ederek karşısına çıktılar.

Resûlullah'ı koruma esnasında felç olan bir el ile her iş tamamlanır ve onunla her türlü kötü durumdan korunulur[278].

Bazıları demişlerki: Talha ile Zübeyr zorla bey'at etmişler.

Yine bazıları naklediyorlar ki: Hem Talha hem Zübeyr "Ben Ali'nin kılıcı boynumda olduğu sırada kendisine beyat ettim" demişler.

Kâdî Ebû Bekr (Bu iki rivâyetin reddinde) şöyle diyor: "Hâşâ! İkisi baskıyla beyat etmekten uzak oldukları gibi, Hz. Ali de onlara zorla beyat ettirmekten uzaktır.

(Yani onlar baskı sonucu beyat etmeyecekleri gibi Hz. Ali onlara zorla beyat ettirecek değildi.)

Bununla beraber şayet biz bunlara baskıyla beyat ettirildiğini kabûl etsek dahi bu, Hz. Ali'nin halifeliğinin sahih olmasında her hangi (menfî) bir te'sir yapmaz. Zira bir kişinin halifeliği, (salâhiyetli) iki kişinin bey'at etmisiyle gerçekleşir[279] ve iş burada biter. Bundan sonra bey'at edeceklerin bey'at etmesi zorunludur ve şer'an buna zorlanırlar. Yine de bey'at etmezlerse onların beyat etmemesi, ne o iki kişinin yaptığı bey'ata, ne de halifenin halifeliğine herhangi (menfî) bir te'sir yapmaz[280].

---

[278] El-Avâsım, 144.

[279] Halîfeye bey'at etme işine "Hall ve akd" ehli olanlar bakarlar. Bunlar İmâm Nevevî'nin dediği gibi Alimler, Reisler ve kolayca toplanabilen halktan ileri gelenlerdir." Ulemâ diyor ki: Bir tek şahıs (dahi) -Sadece kendisini değil de "Hal ve Akd" ehlinin reyini temsil etmesi şartıyla- Halife tayin edebilir. Az sayıda bir kaç kişinin hükmü de böyledir. Olabilir ki Ümmet bir veya daha fazla güvenir ve yerine görüş belirtmesine rıza gösterir. Meselenin geniş araştırması için, Muhammed Ziyâuddin Er-Reyyisin, "En-Nezerâtu's-Siyasiyye El-İslamiyye" adlı eserine, s.225'e bakılabilir.

[280] El-Avâsım, 143-144.

Hz. Ali kendisine yapılan Bey'at'ın artık tam olduğuna kanaat getirince memleketlere valilerini tayin etti. Ancak bazı memleketlerin halkı bu valilere beyat etmekten kaçındılar ve; "Biz Osman'ın katillerini öldürmeden beyat etmeyeceğiz" dediler.

Muâviye de beyat etmekten kaçındı. Fakat o, bunu Hz. Ali'ye karşı gelmek için yapmadı. Zira hiç bir kimse ondan böyle yaptığına dair hiç bir şey nakletmemiştir. Fakat o, Amr bin El-Âs gibilerle beraber Hz. Ali'ye yapılan beyatın hâlâ geçerli olmadığını düşünüyordu. Güya "Ehli hall ve Akd" olan sahabelerin herbiri bir tarafta idi, onlardan az bir kısmı bey'atte hazır bulunmuştu. Oysa bey'at ancak bütün ehli hall ve akdin oy birliği ile geçerli olur. (aksine) onlardan başkalarının ve onların (hepsinin değilde) bir kısmının yaptığı bey'at geçerli olmaz."

Bunların ileri sürdüğü gerekçelerden biri de: "müslümanlar hâlâ başsız idi. Böylece onlar evvela Hz. Osman'ı öldürenlerden kısas alacak daha sonra bir Halife konusunda ittifak edeceklerdi." Yine bunlara göre: "Kâtillerin cezalandırılmasını te'hir etmek insanları imamlara (idârecilere) karşı gelmeye ve halkı kan dökmeye teşvik edecektir.

Bu olanlardan sonra halk arasında ihtilaf baş gösterdi ve iş çığırından çıktı. -Tabîi ki bu durumda Hz. Ali'nin, kendisine itaat etmeyenleri, halifenin en önemli görevlerinden ve her şeyden önce yapması gerekli olan müslümanların birliğini sağlamak için savaşılmaları gereken "bâğî" ler olarak görmesi tabiidir.

2) Hz. Ali, Hz. Osman'ın velilerinden biri(ler)inin, gelip, Hz. Osman'ın kanını (katillerinin kısasını) talep ettiğine dair dava açmasını, böylece kendisinin de şeriatın gerektiği şekilde hüküm vermesini bekliyordu. Zirâ bir veli (yakın) tarafından dava açılmadan, aleyhinde dava açılan kişinin savunması alınmadan ve şahitler getirilmeden bir mutlak söz veya kesin olmayan bir fiilden hareketle hemen hüküm vermenin İslâm'da yeri yoktur.

Hz. Muâviye'nin kendisi dahi, iş başına geldikten sonra, Hz. Ali'nin önceden yapmayı düşündüğünden başka bir şey yapamadı. Ve Hz. Osman'ı öldürenlerden hiç birini muhakeme edemeden öldüremedi. Ta ki Muhtar es-Sekafî iş başına gelince bunların peşine düştü ve bunları zan üzere tek tek öldürdü.

Bazılarına göre Hz. Ali'nin, Hz. Osman'ın katillerini teslim etmemesinin sebebi şuydu; (Güyâ) Hz. Ali bunların "Bâğî" (itaatten çıkmış) olduklarını ve yaptıklarını te'vile dayanarak yaptıklarını düşünüyordu "Bâğî" nin hükmü de odur ki o, adil imama teslim olunca telef ettiği can ve mallardan sorumlu tutulmaz.

(Ancak bu görüş yanlıştır) Doğru olan odur ki bunlar "Bâğî" değildir. Bunlar zâlim ve mütecâvizdirler. (Bunlarınkine te'vil diyemeyiz) ve bunların şüphelerine itibar edilmez. Zira kafasına göre şüphe çıkaran müctehid olmaz. Nitekim şüphe içtihad derecesine ulaşmayanlarda oluşur. Üstelik bunlar giderildikten sonra da batıl davalarında ısrar ettiler ve bunlar Hz. Osman tarafından kendilerine bir savaş açılmadığı halde onu öldürdüler. Dolayısıyla bunlar savaşanlar değil katil ve canidirler. Keza Hz. Ali bunları öldürme konusunda Talhâ ve Zübeyr ile anlaşmıştı. Ancak bunlar aceleden savaş çıkması için harekete geçtiler ve böylece "Cemel Vak'ası" oldu. İleride bu vaka'ya değineceğiz.

"ASHÂB-I CEMEL" (AİŞE TALHA VE ZÜBEYR)'İN BASRAYA GİTME KONUSUNDA ANLAŞMASI

Teşrik günlerinden sonara Hz. Osman öldürüldü. Bu sırada Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in hanımları Mekke'de idiler. Nitekim onlar o sene fitneden kaçarak hacca gitmişlerdi. (Hac ibadetlerini ifa ettikten sonra) Mekke'den çıkmışlardı. Ancak tekrar geri döndüler ve halkın ne yapacağını beklemeye ve hadiseleri takip etmeye başladılar.

Hz. Ali'ye beyat edildikten sonra, Talha ve Zübeyr, kendisinden umre yapmak için izin istedi. Hz. Ali de onlara izin verdi. Onlar da Mekke'ye doğru yola çıktılar ve arkalarına halktan büyük bir topluluk düştü. Onlar Hz. Âişe ile karşılaştılar ve onunla Basra'ya çıkma hususunda anlaştılar.

Şimdi Âlimler, bunların Hz. Ali'ye ve onun halifeliğine karşı gelmek için çıkmadıkları ve kimseyi halife yapmak için davet etmedikleri hususunda ittifak halindeler. Nitekim ibni Hacer'in Fethu'l-Bârî adlı eserinde El-Mühelleb'e dayanarak, belittiği gibi[282], -hiç bir kimse, onlardan böylesi bir maksat için çıktıklarına dair hiç bir şey nakletmemiştir.

Ancak bunların (çıkmalarına sebep teşkil edecek) hangi hususta anlaştıklarına dâir ulemâ tarafından farklı görüşler ortaya atılmıştır:

Meşhûr olan görüşe göre bunların üzerinde anlaştıkları husus; "Hz. Osman'ın kanını aramak, katillerinin arkasına düşmek ve onları öldürmektir." Bir çok rivâyette geçen de budur. Ancak Kâdî Ebû Bekr, bu görüşün zayıf olduğunu belirterek şöyle diyor; Bunlardan

[282] Fethu'l-Bârî, 13/46.

Bunun üzerine Hz. Ali Şam ehliyle savaşmaya karar verdi[281]. Hz Ali yola çıkmaya niyetlendiği bir sırada gitmesine engel olan bir hadise patlak verdi. Hz. Âişe, Talha ve Zübeyr'in Basra'ya gidecekleri haberi geldi.

[281] İbni Hazm diyor ki; Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'a gelince Hz. Ali'nin O'na savaş açması, onun Hz. Ali'ye beyat etmekten kaçındığından dolayı değildir. Hz. Ali'nin ona savaş açması, onun Hz. Ali'nin emirlerini, bütün Şam diyarında infâz (icrâ) etmemesinden dolayıdır. Oysa Hz. Ali itaat edilmesi vacip olan Halife idi. Bu durumda haklı olan Hz. Ali'ydi. Hz. Muâviye hiç bir zaman Hz. Ali'nin faziletini ve onun halifeliğe müstahak olduğunu inkar etmemiştir. Ne var ki onun ictihadı Hz. Osman'ın katillerinden kısas almanın beyatten önce olması ve gücünün daha fazla olması hasebiyle, kendisini, Hz. Osman'ın kanını talep etme ve bu konuda söz söyleme hususunda, Hz. Osman'ın evlatlarından ve el-Hakem bin Ebû Asım evlatlarından daha evla görüyordu. Aslında Hz. Muâviye bu konuda hakkı olan bir şeyi talep etmiş ve bu konuda isabet etmiş. Hata ettiği tek nokta ise bunu beyattan önce tutmasıdır. Yine de ona bu hususta ictihad sevabı vardır. (El-Fisel, 4/160).

(Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu işittim. (zevcelerine hitaben);

- "Sizden biri, Hav'eb köpekleri üzerine havlarsa durumu ne olacak?"

Bunun üzerine beraberinde bulunanlardan biri kendisine şöyle söyledi:

- (Hayır) geleceksin. Böylece müslümanlar seni görecekler, Allah da aralarını düzeltecektir[286].

Konuyla ilgili rivâyetleri birleştirmek ve dağınıklığı gidermek açısından meseleyi şöyle özetleyebiliriz; "Bunlar, (ilk olarak) müslümanları birleştirmek ve aralarında birliği ittifakı sağlamak daha sonra da Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın kanını intikamını almak ve katillerini öldürmek için çıkmışlardır.

---

[286] Hâfız İbni Hacer El-Askalânî: "Fethu'l-Bârî" adlı eserinde diyor ki; Bu hadisi Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Bezzâr rivâyet etmişlerdir.
İbni Hibbân ve Hâkim hadisin Sahih olduğunu söylemişlerdir. Hakimin hadisdeki ölçüsü sahih hadislerdeki ölçüyle aynıdır. Ahmed yukardaki metinde geçen "... Bunun üzerine beraberinde bulunanlardan biri..." ifadesi yerine "Bunun üzerine Zübeyr ona dedi ki..." Hâfız El-Heysemî diyor ki: "İmâm Ahmed'in bu seneddeki ricali sahih ricalidir." Hülasa bu hadisin rivâyet şekli böyledir. Öte yandan bazılarının "(Hz. Âişe böyle deyince) Talhâ, Zübeyr ve bunlarla beraber 50 kişi bu suyun He'veb olmadığına dair (yalanla) şâhitlik ettiler ve bu şahitlik İslâm tarihinde ilk yalancı şahitlik oldu." şeklindeki rivâyet -İbni Arabî'nin dediği gibi- Resûlullah'ın Ashâbına yapılmış bir iftiradır.

önce asıl yapılması gereken müslümanların birliğini sağlamaktır. Yine Kâdî Ebû Bekr'in tercih ettiği görüşe göre: Onların çıkmasından maksat, müslümanların çalkalanıp savaşmamalarını sağlamak için değişik müslüman guruplarını biraraya getirmek, dağınıklıklarını gidermek ve onların birliğini sağlamaktı... Kâdî Ebû Bekr şöyle devam ediyor: "Sahih olan görüş budur, başkası değildir. Sahih nakiller de bu yönde vârid olunmuştur[283].

Yine Kâdî Ebû Bekr diyor ki: Talhâ ve Zübeyr mü'minlerin anası Hz. Âişe ile birlikte, halkın aralarına dönmeleri ve Peygamberlerinin hürmetine riâyet etmeleri umuduyla çıktılar. Bunlar Hz. Âişe'ye şu âyeti kerimeyi okuyarak ikna etmeye çalışmışlardı. ***"Onların fısıldaşmalarının bir çoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka, yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen (lerin fısıldaşması) hariç..."***[284] Yine ona Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in de sulh için çıktığını ve başkalarını gönderdiğini söylediler. Hz. Âişe de bundan sevâp umût etti, fırsatını değerlendirdi ve yola çıktı. Nihâyet kaderde yazılı olan da yerini buldu."[285]

Kays bin Hâzim'den rivâyet edilen şu hadise de kadı Ebû Bekr'in görüşünü takviye etmektedir. Kays diyor ki: " Hz.Âişe, Benî Âmir kabilesine ait bir su kaynağının yakınında konakladı, bu sırada ona köpekler havladı. Hz. Âişe: "Bu hangi sudur" diye sordu. Oradakiler "(Bu) Hav'eb (suyudur)" dediler. Bunun üzerine Hz. Âişe şöyle dedi: "Her halde ben döneceğim. (Çünkü) ben Resûlullah

---

283 El-Avâsım, 151-152.
284 Nisâ, 114.
285 El-Avâsım, 152.

"ASHÂBI CEMEL" (TALHA, ZÜBEYR, Hz. ÂİŞE)'NİN BASRA'YA GİTMESİ

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: Bunlar (Basra'ya doğru yola) çıkınca Basra'lılar onlardan haberdar oldu. Bunun üzerine, orada bulunan ve daha önce halkı Osman'ın aleyhine kışkırtan kimseler halkı tahrik ettiler ve onlara: "geliş gayelerini öğrenmek için kendilerine doğru çıkın" dediler.

Bunun üzerine Hz. Ali tarafından Basra'ya vâli olarak ta'yin edilen Osman bin Hanîf, Hâkim bin Cebele'yi onlara doğru gönderdi.

Hakîm "Zâbûka" denen yerde Talha ve Zübeyr'le karşılaştı ve Hakîm öldürüldü. Şayet Hakîm güven telkin edip barış isteyerek karşılarına çıkıp savunmaya geçmeseydi kendisine bir şey olmazdı. Anlamıyoruz, müdâfaa etmekle ne kazanacaktı ve neyi müdafaa ediyordu? Zira bunlar savaşmak veya idareyi ele geçirmek için gelmemişlerdi ki! bunlar sadece sulhu ve birliği sağlamak için gelmişlerdi. Elbette ki bunlar, üzerlerine gelen, önlerini kesen ve kendileriyle savaşanlarla gayelerine ulaşmak için kendilerini savunacaklardı. Zira bu, yolları kesilmiş ve meşru hedeflerine engel konulmuş herkesin baş vuracağı tabii bir tavırdı..

Bunlar Basra'ya ulaşınca halk "Merbed denen yerin yukarılarında toplanarak onları karşıladı. Halk öyle toplanmıştı ki şayet bir taş atılsaydı mutlaka bir insanın başına isâbet ederdi. (Burada) Talha, Zübeyr ve Hz. Âişe birer konuşma yaptılar. Gürültü çok oldu. Hz. Talhâ ikide bir onlara "susun, dinleyin" diyordu. Ancak onlar o'na laf atıp dinlememeye devam edince Talha şöyle dedi: "Of bee! Bunlar ateş kelebekleri ve hırs karasinekleridir." ve bir şey an-

Bazılarının "Bunlar, Hz. Ali'yi halifelikten düşürmek için çıkmışlar" şeklindeki sözleri -Kâdî Ebû Bekr'in de belirttiği gibi- tamamen asılsızdır.

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: "Zirâ, halifeyi azletme ancak halkın tümünün girişimiyle olur. Şöyle ki: Bir veya iki kişi halife tayin edebilirken onu Hal etme ancak (onu düşürmeyi gerektirecek bir durumunu) isbat etmek ve izah etmekle olur[287].

---

[287] İbni Hazm diyor ki: Müminlerin anası (Hz. Âişe) Zübeyr, Talhâ ve onlarla beraber olanlar Hz. Ali'nin Halifeliğinin geçersiz olduğunu söylememiş, onu tan etme (eleştirme) miş, ona halifelikten düşmesini gerektiren bir hareketi isnad etmemiş, başka birinin halife olmasını ortaya atmamış ve yeniden ondan başkasına bey'at etmemişlerdir. Zira bunlar hiç kimsenin hiç bir şekilde iddia edemiyeceği hususlardır. Bilakis her ilim sahibi bunların hiçbirinin olmadığını kesin bir dille ifade eder. Zira bunların hiç birinde şüphenin girmesine mahal yoktur.
Nitekim şüphe götürmeyecek bir şekilde ve %100 katiyyette tersine ihtimal olmayacak bir şekilde Sahih bir yolla nakledilmiştir ki Onlar Basra'ya ne Hz. Ali ile savaşmak, ne onun karşısına çıkmak, ne de ona yapılan beyatı bozmak için çıkmışlardı. Böyle bir şey düşünselerdi başka birine beyat ederlerdi. Zira bu kimsenin şüphe etmeyeceği ve kimsenin inkar etmeyeceği bir husustur.
Bundan çıkan sonuç odur ki onlar Basra'ya Emiru'l-Müminin Hz. Osman (Radıyallahu Anh)ın zulmen öldürülmesinden dolayı müslümanların arasında baş gösteren fitneyi yok etmek için çıkmışlardı. El-Fisal, 4/158.

Hz. ALİ (RADIYALLAHU ANH)'IN BASRA'YA ÇIKIŞI

Hz. Ali (Radıyallahu Anh), Talha, Zübeyr ve Hz. Âişe'nin Basra'ya çıkışlarını "idaresinine karşı çıkan bir hareket" olarak değerlendirdi.

İbni Haldûn diyor ki: Bunların Mekke'den çıktıklarına dair haber Hz. Ali'ye ulaşınca, halkın arasına çıkıp şöyle dedi: Dikkat edin! Talha, Zübeyr ve Âişe benim idâremi geçersiz sayarak, bozmak için birleşmiş ve halkı isyana davet etmişlerdir. Bir de sizin cemaatiniz (birliğiniz) in dağılması tehlikesini görmedikçe sabredeceğim. Onlar bana ilişmezlerse ben de onlara ilişmeyeceğim aramızı bulmak ve birliğe varmak için onlara doğru gideceğim."[289] Gerek Hz. Ali'nin yukarda naklettiğimiz ifadelerinden anlaşıldığı, gerekse ibni kesirin[290] kindisinden naklettiğine göre Hz. Ali'nin gitmekten maksadı sulh yapma ve onlarla anlaşmaya varmaktı.

Bunun üzerine Hz. Ali ve beraberindekiler Basra'ya vardılar. Bu arada büyük sahabi El-Ka'ka' bin Ömer Et-Temîmi iki taraf arasında arabuluculuk ve hakimlik vazifesini üstlendi, iki taraf da onun bu görevi yapmasını kabul ettiler ve nihayet Osman'ın katillerinin öldürülmesi hususu üzerine anlaştılar. Bunun üzerine gönüller rahatladı ve daha önce onun gibisini geçirmedikleri bir gece geçirdiler. Öte yandan daha önce Osman'ın aleyhine fitne uyandıranlar da aralarında İbni Sebe' olmak üzere daha önce yaşamadıkları en kötü bir gece yaşadılar ve sıkıntılarından neredeyse az kala canları çıkı-

[289] İbni Haldûn El-Mukaddime 2. Cildin Eki, s.153.
[290] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/235.

latamadan geri dönüp "beni nehd" tarafına doğru yöneldiler. Halk onları taşladı. Bunun üzerine onlar da dağda konakladılar.

Talha, Zübeyr ve Hz. Ali tarafından Basra'ya atanan Vali Osman bin Hanif bir araya geldiler ve aralarında yazdıkları bir metin üzerinde anlaştılar. Anlaşma şöyleydi: Taraflar savaşı bırakacaklar. Emirlik konağı mescid ve Beytu'lmal (Hazine) Osman bin Hanif'in kontrolünde olacak. Talha ile Zübyr Basra'da istedikleri yere yerleşecekler ve Hz. Ali gelinceye kadar taraflar birbirlerine ilişmeyecekler.

Bazı rivâyetlere göre, Hak bin Cebele bu esnada onlara karşı çıkmış, bu sulhtan sonra da öldürülmüştür[288].

[288] El-Avasım, 152-156.

savunma amacıyla onlara saldırdı. Böylece her iki tarafın amacı savaşmayı başlatmak değil de, saldırıları ber taraf etmekti. Siyerle ilgilenen bir çok alim meseleyi bu şekilde nakletmiştir.[293]

Bu vak'a da Talha öldürüldü ve katilinin kim olduğu da bilinmedi. Bazıları onu öldürenin Mervan olduğunu söylemişler. Ancak Ebû Bekr İbn'ül-Arabî diyor ki: bunu ancak ğaybı bilen Allah bilir. Kâtilin kim olduğunu sağlam biri nakletmemiştir[294].

Böylece Ashab'ı Cemel (Talha, Zübyr, Âişe ve beraberlerindekiler) mağlub oldular. Hz. Ali de Hz. Âişe'yi Resûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in emrine uyarak Medine'ye gönderdi. Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştu;

- *"Sen ile Âişe arasında (tatsız) bir olay çıkacak"*

Hz. Ali (şaşırdı ve);

- "Ben mi? Ya Resûlallah" (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) dedi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

- *"Evet"* dedi, Hz. Ali

- Ya Resûlullah o olayın suçlusu ben miyim? Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

- *"Hayır. Fakat bu olay olduğunda sen onu emniyet içinde olacağı yere gönder"* buyurdu. (Heysemî diyor ki Hadisi Ahmed, Bezzâr ve Taberânî rivâyet etmiştir ve ravileri "Sika" dır.)

Ebû Cerîr el-Mâzinî naklediyor: "Hz. Ali ile Zübeyr karşı karşıya geldiklerinde ben hazır bulunuyordum. Hz. Ali ona şöyle söyledi:

---

293 Minhâcu's-Sünne, 2/185, 3/225. Ayrıca bkz. İbni Hazm, El-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm, 2/204. Yine İbni Hazin, El-Fısel, 4/158.

294 El-Avâsım, 157-158.

yordu. Bunun üzerine bütün gece fikir alış verişinde bulundular. Nihâyet kendi aralarında, gizlice savaş çıkarmak hususunda anlaştılar. Bu şer planlarının sezilmemesi için gizli tutulmasını istediler. Bundan dolayı sabaha karşı gece karanlığı bitmeden, komşularının (bile) kendilerinden haberdar olmayacakları bir şekilde planladıkları noktalara doğru süzüldüler[291].

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: Hz. Ali Basra'ya geldi ve iki taraf az kala görüşeceklerdi. Ancak garazlı bazı kişiler buna fırsat vermediler. Alel-acele kan döktüler, karmaşık bir savaş çıktı ve gürültü çoğaldı. Bunu yapanların maksadı "Kimsenin başkasına anlatacağı bir şey kalmasın, durum belirsizliğe girsin ve böylece Osman'ın katilleri de gizli kalsın. Bir ordunun düzeni bir şahısla bozulabilir. Bozguncular bin kişi olursa, artık bunların ne yapabileceklerini sen düşün!"[292]

Takiyyuddin İbni Teymiyye diyor ki:

"İlim ehli kişiler bilmelidirler ki ilk başta Talha ile Zübeyr Hz. Ali ile savaşmayı düşünmedikleri gibi Hz. Ali de onlarla savaşmayı düşünmemiştir. Ne varki "Cemel vakası" hem Hz. Ali'nin, hem de onların iradesinin dışında gerçekleşti. Zira tarflar sulh yapma ve Osmanın katillerini (kısas olarak) öldürme konusunda anlaşmışlardı. Ancak Hz. Ali'nin ordusunun içinde bulunan bu katiller kendi aralarında -ilk başta yaptıkları gibi- en sonunda da fitneyi uyandırma konusunda anlaştılar. (İşte bu doğrultuda) Bunlar Talha, Zübeyr ve beraberindekilere saldırdılar. Tabiiki onlar da kendilerini savundular. Bunlar (katiller) meseleyi Hz. Ali'ye aktarırken, onları (karşı tarafı) kendilerine saldırmış gösterdiler. Bunun üzerine Hz. Ali de kendini

[291] Bak. Taberî, 5/202-203 ve El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/238-240.
[292] El-Avâsım, 157.

SIFFÎN VAK'ASI

Hz. Ali Cemel vakasından sonra, Basra'dan Kûfe'ye doğru gitti ve Receb ayının 12'inde pazartesi günü Kûfe'ye vardı. (Oradan) Cerir bin Abdullah El-Beclî'yi Şam da bulunan Hz. Muâviye'ye elçi olarak gönderdi. Hz. Ali Muâviye'yi kendisine itaat etmeye davet ediyordu. Bunun üzerine Muâviye (orada bulunan) sahâbîlerin ileri gelenlerini ordu komutanlarını ve Şam ehlinin ileri gelenlerini çağırdı ve onlara Hz. Alinin bu istediği ne uyup uymama konusunda istişare yaptı. Onlar da kendisine: "O (Hz. Ali) Osman'ın katillerini öldürmeden veya onları bize teslim etmeden kendisine beyat etme" dediler. Cerîr de bu haberi Hz. Ali'ye getirdi. Hz. Ali de Kûfe'de (yerine) Ebû Mes'ud Ukbe bin Âmir'i idareci olarak bıraktı ve Kûfe'den çıktı. Şamdan Irak'a giden ilk yol olan En-Nehîle'de ordusunu kurdu. Bu arada bazıları Hz. Ali'ye kendisinin Kufe'de kalmasını ve başkasını Şam'a göndermesini tavsiye ettilerse de o, bunu kabul etmedi.

Bu arada Hz. Muâviye'ye Hz. Ali'nin hazırlandığı ve kendisiyle savaşmak için ordusunun başında bizzat çıktığı haberi ulaştı. Bunun üzerine bazıları Hz. Muâviye'ye kendisinin de bizzat ordusunun başında savaşa çıkmasını tavsiye ettiler.

Şam orduları Fırat nehrinin yakınlarında bulunan "Sıffîn" e doğru çıktılar. Hz. Ali de ordusuyla birlite o tarafa doğru ilerledi ve Savaş Hicri 36. senesi Zil-Hicce ayında başladı. Başlangıcı bire bir meydan okuma şeklinde oldu. Nihâyet 37 senesi Muharrem ayında ateşkes yapıldı ve savaş durdu. Bu savaşın özelliği, tarafların savaş esnasında namuslu bir kahramanlık göstermesiyle beraber ateşkes esnasında da şerefli bir muamelede bulunma örneği sergilemeleri idi.

- Ya Zübeyr, Allah aşkına! sen Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sana: ***"Sen onunla (Ali ile) zâlim (haksız) olduğun halde savaşacaksın"*** dedeğini işittin mi? Zübeyr;

- "Evet (işittim)ancak onu şu anda hatırladım" dedi ve ordan ayrıldı. (Heysemî diyor ki: Hadisi Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir. Ancak râvileri arasında hadisleri sahih olmayan Abdül-melik bin müslim vardır.)

Muhammed bin Kays naklediyor: Hz. Âişe'ye Cemel günü hatırlatıldı. O da sordu:

- "Halk ona "Cemel günü" mü diyor?"

- "Evet" dediler. Bunun üzerine Hz. Âişe şöyle dedi:

- Keşke ben de diğer arkadaşlarım (Resûlullah'ın diğer hanımları) gibi yerimde otururak cemel vakasına katılmasaydım. Benim olaya katılmamam Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den Abdurrahman bin Hâris bin Hişâm ve Abdullah bin Zübeyr gibi on tane evlât doğurmaktan daha sevimliydi. (Heysemî diyorki: Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Râvileri arasında Ebu ma'şer Necih vardır. bu zat zaiftir. Hadisleri (sadece) yazılır. Diğer raviler ise "Sika" dırlar.)

Ebû'l-Hasen En-Nedvî diyor ki: "Hz. Âişe'nin pismanlık belirttiğine ve "Keşke ben Cemel gününden önce ölseydim" dediğine ve bu günü hatırladığında peçesi ıslanıncaya dek ağladığına dair rivâyetler tevatur derecesindedir[295].

[295] El-Murtedâ, 145.

TAHKİM KONUSUNUN GERÇEK YÜZÜ

Biz bu bölümde Kâdî Ebû Bekr'in konuyla ilgili sözlerinin tümünü nakletmeyi uygun gördük. Zira o her zamanki hali gibi meseleyi son derece güzel anlatmış. Allah ona rahmet eylesin. O büyük Alim, büyük araştırmacı, inceleyici, tenkitçi ve güzel şeyler ortaya koyan bir zattır. Allah kendisinden razı olsun ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashâbını müdâfaa ettiğinden ötürü kendisine hayırlar versin.

Diyor ki: "İnsanlar tahkim konusunda delillere dayanmadan kafadan hükümler vermişler ve hakkında Allah'ın rıza göstermeyeceği şeyler söylemişlerdir.

Meseleye-değil dini açıdan, belki de sadece- mürüvvet (kişilik) gözüyle bakıldığında görülecek ki bunlar, bir takım saçmalıklardır. Bunların kitablarda yer almasına sebep olan, dini hassasiyetin olmayışı, bir kısmı ise köklü bir cehalettir.

Konuyla ilgili sahih olan görüş, Halife bin Hayyat ve Darekutnî gibi imamların naklettiği şu hususlardır: "Ne zaman ki Irak'tan gelen grup 100.000 kişilik, Şam'dan gelenler ise 70.000 veya 90.000 kişilik bir orduyla çıkıp "fırat nehri" kıyısında bulunan Siffin bölgesine geldiler. Taraflar ilk gün (Salı günü) su yüzünden savaştılar. Sonunda Irak'lılar suyu ele geçirdi. Daha sonra Hicri 37. senesi Safer ayının 7'si Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri Cumartesi gecesi karşı karşıya geldiler. Şam ehli tarafında mushaflar (havaya doğru) kaldırıldı ve bunlar sulha davet ettiler. (Nihâyet) şu şekilde anlaştılar: Her iki gurup yetkisini bir adama verecek Daha sonra seçtikleri bu iki zat taraflar arasında hakkı gözeterek hüküm verecekler. Hz. Ali tarafından Ebû Mûsâ El-Eş'arî, Muâviye tarafından ise Amr b. El-Âs Hakem olarak tayin edildiler.

Bu savaşta Ammâr öldürüldü. Ammâr, Hz. Ali tarafları idi. O'nun öldürülmesiyle Muâviye'nin hatalı olduğu ortaya çıktı. Zira Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ammâr'a şöyle demişti: *"Seni 'Bâğî' cemaat öldürecektir."* (Buhârî)

Hâfız El-Askalânî diyor ki "Ammâr'ı, bâğî grubun öldüreceğine dair, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den tevâtür derecesinde hadisler nakledilmiştir. Bununla beraber, Âlimler onun Sıffîn vakasında Hz. Ali'nin taraftarı olarak öldürüldüğü hususunda ittifak etmişlerdir[296].

Daha sonra taraflar "Tahkîm" (Hakem tayin etme) hususunda anlaştılar. Hz. Ali tarafından hakem olarak Ebû Mûsâ El-Eş'arî, Muâviye tarafından ise Amr bin El-Âs seçildi. Bununla ilgili karar hicri 37. senesinde Safer ayının 13'ünde yazıldı. Bu karara göre hakemler Dümetü'l-Cendel adlı yerin "Ezruh" denen bölgesinde, Ramazan ayında verecekleri hükmü açıklayacaklardı.

Kadı Ebû Bekr diyor ki: "Bu olaylar her ne kadar münakaşa şeklinde ortaya çıkmış ise de ancak fıkıh ölçülerinin dışına taşmamış ve isabet edenin on sevap, hata yapının da bir sevap alacağı içtihad sınırını aşmamıştır[297].

Yine Kadı diyor ki:

Tarih kitablarının bazı rivâyetlerinde meselenin ayrıntıları nakledilirken, taraflar arasında geçen konuşmalara dayanılarak selef'in adaletlerinin dışında kalan ve ancak halefin kabul edebileceği bir takım risaleler yazılmış, bunlardan farklı kaviller (görüşler) çıkarılmış, Şiirler ve darb-ı meseller yazılmış. Bunların hiç bir harfine iltifat edilmez; zira bunların hiç birinin aslı yoktur[298].

---

[296] El-İsâbe, 2/513.
[297] El-Avâsım, 171.
[298] A.g.e., 163.

mıştık" dedi. Ve orada biraraya gelenler bu anlaşmazlık üzerine ayrıldılar.

Kadı Ebû Bekr diyor ki: (Yukarda) söylenenlerin hepsi açık birer yalandır ve kesinlikle hiç bir tanesi gerçekleşmemiştir. Bunlar sadece bidatçıların anlattığı ve tarihçilerin padişahlar için uydurdukları şeylerdir. Daha sonra bir takım yaramaz, acıkça Allaha isyan edenler de bunları naklettiler. Bu konuda "Sika" ve "Vakıf" imamlarının naklettilerine göre ikisi (Ebû Mûsâ ve Amr), İbni Ömer gibi şerefli insanların da bulunduğu bir ortamda bu meseleyi görüşmek için bir araya geldiklerinde (sadece) Amr Muâviyeyi azletti. Darekutni, Hudayn bin El-Münzir'e ulaştırdığı senediyle şöyle naklediyor: Amr, Muâviye'yi azlettiğinde geldim ve çadırımı Muâviye'nin çadırına yakın bir yere kurdum. Benim geldiğimin haberi Muâviye'ye ulaşınca yanına gitmem için haber gönderdi. Ben yanına varınca şöyle dedi: "Bu adamların (Amr bin El-Âs'ın) şöyle şöyle yaptığını duydum, sen de git bak bakalım bu duyduklarımın hakikatı nedir? Ben de Amr'ın yanına vardım ve ona şöyle dedim: "Bana söyle bakalım, sen ile Ebû Mûsâ üstlendiğiniz işi ne yaptınız?

Bunun üzerine Amr şöyle dedi:

- Gerçekten halk bu konuda söylediklerini söylediler. (Oysa) Vallâhi mesele onların dediği gibi olmadı. (Şöyle ki) ben Ebû Musa'ya bu meseleyi (halifelik) nasıl düşündüğünü (ve kime verilmesini uygun bulduğunu) sordum. O da bunun Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ederken kendilerinden razı olduğu grubdan birine verilmesini uygun gördüğünü söyledi. Ben de ona:

Ebû Mûsâ takva sahibi, kültürlü, fıkıh bilen ve alim biriydi. Nitekim Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onu Yemen'e Muaz ile birlikte göndermişti. Keza Hz. Ömer de onu bilgili ve yetenekli olduğuna dair övmüş ve onu takdim etmiştir.

Ne var ki kafası karışık bazı tarihçiler, onun geri zekâlı zayıf görüşlü ve her lafla aldanan biri olduğunu iddia ederlerken, buna mukabil bozuk düşüncelerine ve fikirlerine kuvvet kazandırmak için Amr bin El-Âs'ın, -Dehâsı darbı mesel olacak derecede- dâhi ve tecrübeli olduğunu öne sürmüşlerdir. Bazı cahiller birbirlerine bakarak bu konuda hikayeler uydurmuşlardır. Oysa Amr'ın dışında kendisinden daha usta sahabiler vardı. Ancak bu tip tarihçilere göre Amr, Ebû Mûsâ'yı tahkim olayında (güyâ) kandırınca dehâ ve hilecilikle şöhret kazanmıştır.

Bu tarihçiler meseleyi şöyle naklediyorlar: "Amr ile Ebû Musa Dümetü'l-Cendel" adlı yerin "Ezruh" adlı bölgesinde bir araya gelip görüşmelerde bulununca her iki adamı (Hz. Ali ve Muâviye'yi) Hal' etme (görevden alma) konusunda anlaştılar.

Bunun üzerine Amr, Ebû Musa'ya: "Sen benden önce konuş" dedi. Ebû Mûsâ da şöyle dedi: "Ben bu meseleyi inceledim ve bu kılıcımı boynumdan çıkardığım gibi Ali'yi bu işten (halifelikten) çıkardım. (artık) müslümanlar kendi durumlarına baksın, yani kendilerine bir halife tayin etsinler" diyerek boynuna asılı kılıcı çıkardı. Daha sonra Amr kalktı ve kılıcını yere bıraktı ve: "Ben bu işi inceledim ve bu kılıcımı boynuma taktığım gibi Muâviye'yi bu işte (hilafette) sabit kıldım." demekle beraber kılıcını boynuna taktı. Bunun üzerine Ebû Musa buna karşı çıktıysa da Amr ona: "Böyle anlaş-

Nitekim (İbni Hacer) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in, Ebû Mûsâ ile Muaz'ı yemen'e göndermesi konusundaki yorumunda diyor ki: "Buna dayanılarak (Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in onu Yemen'e göndermesinden) Ebû Musa'nın alim, zeki ve usta biri olduğu hükmü çıkarılmıştır. Nitekim böyle olmasaydı Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ona "Emirlik" görevini vermezdi. (Aynı zamanda) Hüküm verme işini başkasına bıraksaydı ona tavsiyede bulunmaya ihtiyaç duymazdı. Bundan dolayı Hz. Ömer, daha sonra Hz. Osman, daha sonra da Hz. Ali ona itimat ettiler. (Ancak) Hâricîler ile Râfizîler Sıffîn'de, tahkim olayındaki tavrından dolayı onu gafillik ve geri zekalılıkla nitelendirdiler. İbni'l-Arabî ve başkası diyorlarki: "Gerçek odur ki Ebû Mûsâ, kendisini bu gibi vasıflarla vasıflandırmayı gerekli kılacak bir harekette bulunmamıştır. Olsa olsa Ebû Mûsâ Sıffîn'de iki grup arasındaki şiddetli ihtilafı görünce kendi içtihadına göre işi, hayatta kalan büyük sahabeler, Bedir ehli ve onlar gibilerinin meşveretine bırakmayı uygun gördü. Tabii ki iş malum sonuca vardı."[300]

Daha sonra Kâdî Ebû Bekr şöyle devam ediyor : "İşte mesele böyle başladı ve böyle noktalandı. Bunun dışında anlatılanlar konusunda, sapıklardan yüz çevirin, uluyanları kovun, sözünde durmayanların yolunu bırakıp hidayette olanların yolunu tutun. Dine, ilk girenlere dil uzatmayın, sakın, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Ashâbına husûmet etmek suretiyle helak olanlardan olmayın. Zira hasmı, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashabı olan kimse, helak olmuştur. Geçmişi bırakın; zira Allah onun hak-

[300] Fethu'l-Bârî, 8/50.

- "Sen, ben ile Muâviye'yi nereye (hangi konuma) bırakıyorsun" diyince şu karşılığı verdi:

- Eğer sizlerden yardım taleb edilecekse siz de yardım edebilecek durumdaysınız. Yok eğer size ihtiyaç duyulmayacaksa (zararı yok, zira) uzun süre İslâm'ın size ihtiyacı olmamıştır" -İşte Muâviye'nin hoşuna gitmeyecek nokta bu idi.-

Hudeyn diyor ki: Ben de gelip Amr'ın bana bu anlattıklarını Muâviye'ye anlattım ve duyduklarının doğru olduğunu (yani gerçekten Ebû Mûsâ ile Amr, Muâviye'yi "azl" etme konusundan anlaştığını) ve halifeyi seçme konusunda, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ederken kendilerinden razı olduğu kişilere yeniden müracaat etme görüşüne vardıklarını anlattım.

El-Mes'udide -Şiiliğe meyilli olmasına rağmen- Tahkim olayını yukardaki şekilde nakletmiş. El-Mes'ûdî şöyle diyor; "Başka bir rivâyette gördüm ki şöyle naklediliyor: Amr ile Ebû Mûsâ; Ali ile Muâviye'yi hal' etmek ve daha sonra (halifeyi seçme) işi (ni) meşverete bırakma, yani halkın bu işi ehil olan birini seçmesine bırakma konusunda anlaşmaya vardı[299].

Demek oluyor ki bu, onların (Amr ile Ebû Mûsâ'nın) görüşü ve tahkimin en son neticesidir. Dolayısıyla onlar bu işi ümmete havale etmişlerdir.

Daha sonra gördüm ki İbni Hacer El-Askalânî de Fethu'l-Barî adlı eserinde meseleyi İbni Arabî (Kadi Ebû Bekr) ve başkasından yukardaki gibi nakletmiş ve bunu kabul ettiğini belirtmiştir.

---

[299] Mürücü'z-Zeheb, 2/24-134.

EBÛ MÛSÂ EL-EŞ'ARÎ

Adı Abdullah'dır. Hicretten evvel Mekke'ye Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. İslâm'a girip Habeşistan'a hicret etti. (Kimi rivâyetlere göre Habeşistan'a değil de memleketine döndü) Hayber'in fethinden sonra Cafer bin Ebî Tâlip ve arkadaşlarıyla birlikte Medine'ye geldi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onlara ganimetten hisse verdi. Oysa onların dışında savaşa katılmayanlara hisse vermemişti. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onu Zebîd, Aden ve bunlara bağlı yerler gibi Yemen'in bir kısmına Vali olarak tayin etti. Şam fetihleri ve Ebû Ubeyde'nin vefâtı sırasında hazır bulundu.

Hz. Ömer Muğire'yi azlettikten sonra onu (Ebû Musa'yı) Basra valiliğine getirdi. O da "Ahvâz" ve "Isfahan"ı fethetti ve Basra halkına fıkıh ve kıraat öğretti. Mücâhid, Şa'bî'den naklediyor ki: "Hz. Ömer vasiyetinde şöyle yazdı "benim (tayin ettiğim) valileri bir seneden fazla vazifelerinde bırakmayın, (fakat) Ebû Musa'yı dört sene görevinde bırakın" Bunun üzerine Hz. Osman onu az bir süre yerinde bıraktıktan sonra görevinden aldı (yerine) Abdullah bin Âmir'i tayin etti. Bunun üzerine Ebû Mûsâ Kûfe'ye yerleşti. Oranın halkı ondan fıkıh öğrendi. Nihayet Hz. Osman onu buraya vali olarak tayin etti. Ebû Musa Kur'an okurken sesi güzeldi. Nitekim merfu ve sahih bir hadiste: "***Ona (Ebû Mûsâ'ya), Dâvud âlînin neylerinden biri verilmiştir.***" buyrulmuştur. O, alim ve kadı sahabelerden biriydi. Buhârî Hasan El-Basrî'nin şöyle dediğini naklediyor ki: Basra'ya oranın halkı için Ebû Musa'dan daha hayırlı biri gelmemiştir.[303] (Hadisi Buhari, Müslim ve diğerleri rivayet etmiştir.)

---

[303] Bkz: El-İsâbe, 2/359, 360; Tehzibü'l-Esmâ ve'l-Lüğât, 2/268, 269.

kında vereceği hükmü vermiştir. İtikad ve amel bakımından size gerekli olanı, ciddiyetle öğrenin, Allah'ın dinini ihmal etmiş her anıran kişiyle sizin için önem taşımayan konularda lafa dalmayın. Allah iyi amel işleyenlerin sevabını zayi etmez..."[301]

Dikkat çekilmesi gereken konulardan biri de şudur ki hakemler konusu, bu yalan ve uydurma, haliyle Lût bin Ebî Muhannef'den rivayet edilmiştir. (kitabın ön sözünde Cerh ve ta'dil ulemasının bunun hakkındaki görüşlerini nakletmiştik). O da Ebû Habbâb El-Kelbî'den nakletmiştir[302]. Bu adam da Lût gibi yalancıdır. Bu adam önsözde bahisleri geçen Hişam ve onun babası muhammed bin Ebû's-Sâib'den ayrı biridir.

İki büyük sahâbî (Ebû Mûsâ ve Amr bin El-Âs) nin her birinin hal tercemesini ayrı ayrı zikretmeyi çok ehemmiyetli gördük. (Zirâ) görülecek ki Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ve ondan sonraki halifeler bunlara nasıl güvenmişler, hasıl bunlara ehemmiyetli görevler vermişler ve bu ikisi de nasıl verilen görevleri hakkıyla yerine getirmişlerdir. Böyece gürülecektir ki ikisi de, idareciliğin başlıca temel şartlarından olan isabetli görüş sahibi ve emin insanlardı. Ancak Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ashabına düşmanlık yapanlar, bunun tam tersini yaymışlardır. Nitekim, Ebû Mûsâ'nın isâbetli bir görüşe sahip olmadığını ve Amr bin El-Âs'ın da güvenilir olmadığını söylemişlerdir. Şimdi soralım, Allah Aşkına! Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ve Hulefâ-i Râşidînin tayin ettiği idareciler de isabetli görüş sahibi ve güvenilir insanlar olmayacaklar da kim isabetli ve güvenilir olacak?

---

[301] El-Avâsım Mine'l-Kavâsım, 172/180.
[302] Bk. Et-Taberî, 6/39-40; El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/283-284.

yin etti ve vefat edinceye dek burada vali olarak kaldı. Sahih görüşe göre Hicri 43. senesinde vefat etmiştir."

Eş-Şâ'bî, Kabîse bin Câbir'den naklediyor : "Ben Amr bin El-Âs ile arkadaşlık ettim ve ondan daha açık (net) Kur'an okuyan, ondan daha iyi huylu olan ve içi dışına en fazla benzeyen başka birini görmedim."

Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğu nakledilliyor: ***"Amr için Allah katında çok hayır vardır"*** (Hadisi Ahmed ve Taberânî, ricalleri "Sika" olan iki senedle rivâyet etmişlerdir)

Yine Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem in şöyle buyurduğu nakledilliyor: ***"El-As'ın iki oğlu mü'mindirler. Amr bin El-As Cennettedir"*** (Hadisi Ahmed ve Taberânî, ricalleri sahih ricali olan iki senedle rivâyet etmişlerdir)

Yine Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem den naklediliyor:

"Amr bin El-As kureyş'in salihlerindendir. Ebû Abdullah Ümmü Abdullah ve Abdullah ne iyi bir ailenin fertleridirler. (Hadisi Tirmizî, Ebû Ya'lâ ve Ahmet rivâyet etmişlerdir. Ahmed'in ricalleri "sika" dırlar.)

Amr'ın Vefatı yaklaşınca şöyle dua etti: "Allahım! Sen bana emrettin, fakat ben emrini yerine getirmedim. Sen beni nehyettin fakat ben kaçınmadım. Ben güçlü biri değilim ki sana galip geleyim. Ben suçsuz değilim ki mazeret öne süreyim. Ben müstekbir (Büyüklenen) değilim. Bilakis müsteğfirim. (Mağfiret talebinde bulu-

AMR BİN EL-ÂS

Hayber (in fethedildiği) yıl[304] yani hicretin yedinci yılı islam'a girmiştir. O, Hâlid bin Velid ve Osman bin Talha ile beraber Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e gelip İslâm'a girmişlerdi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) onun bilgisinden ve cesaretinden dolayı kendisine yakın tutuyordu. Onu "Zâtü's-Selâsil" savaşında komutan olarak tayin etti. Arkasından da aralarında Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in bulunduğu, başlarında da Ebû Ubeydenin Emir olduğu bir orduyla takviye etti. Daha sonra onu (Amrı) Amman'a vali olarak tayin etti. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği sırada orada Emîr idi.

Daha sonra Hz. Ebû bekir, Onu Şam'a emir olarak gönderdi. O da Şam fetihlerinde hazır bulundu. Nitekim "Kanserîn" i o fethetti ve "Haleb", Menbec ve Antakya halkıyla da barış anlaşmasını o yaptı. Hz. Ömer de onu Filistin'e vali olarak tayin etti. İbnu Ebî Hayseme, El-Leys tarikiyle şöyle naklediyor: "Hz. Ömer, Amr'a baktı ve şöyle dedi: "Ebû Abdullah'a (Amr'a) yeryüzünde ancak emir olarak yürümek yakışır." Daha sonra Hz. Ömer onu bir ordunun başında Mısır'a gönderdi. O da (gidip) orayı fethetti ve Hz. Ömer vefat edinceye dek Mısır'da vali olarak kaldı. Daha sonra Hz. Osman onu bu görevinde 4 sene bıraktıktan sonra azletti. Amr de Filistin'de inzivaya çekildi. Daha sonra da Hz. Muâviye onu Mısır'a vali olarak ta-

---

[304] El-İsâbe, 2/359-360; Et-Tehzîb, 2/268-269.

Hz. ALİ İLE Hz. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN (SÖZDE) LÂNETLEŞMESİ KONUSUNUN İNCELENMESİ

Yalancıdan yalancıya nakledilen ve önce ki bölümde de belirttiğimiz gibi Hakemler konusunda izah edilen uydurmalara bağlantılı olarak uydurulan rivâyetlerden biri de Kezzâb Ebû Muhanef'in, yalancılıkta hocası olan Ebû Habbâb El-Kelbî'den naklettiği şu rivâyettir: (Güya) Hz. Ali, Amr'in yaptıklarını (Ebû Mûsâ'yı kandırdığını) duyunca namazda okuduğu kunutta Muâviye'ye, amr bin El-Âs'a v.b.'ne lânet okuyordu.

Muâviye de bunu duyunca kunutta Hz. Aliye, Hasan'a, Hüseyin'e İbni Abbâs'a ve El-Eşter En-Nehaiye lanet okuyordu." İbni Kesir diyor ki: "ولايصح هذا" "Bu sahih değildir. Doğrusunu Allah bilir."

Burada dikkat çekilmesi gereken konulardan biri de Şeyh Abdul-Fettâh Ebû Ğudde'nin, Ali el-Kâri'in "El-Mevzûât" adlı eserinin ön sözünde belittiği gibi, İbni Kesir'in burada "ولايصح" "sahih değildir" ifadesi rivâyetin zayıflığını değil, bilakis uydurma olduğunu göstermektedir[306].

[306] El-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevdû', 27 ve sonrası.

nuyorum.) Senden başka ilah yoktur" Amr vefat edinceye dek bu duayı hep tekrarladı[305].

[305] Et-Tehzîb, 2/30; El-İsâbe, 3/2; Mecmeu'z-Zevâid, 9/352; Âmr'ın vefatıyla ilgili "Sahih-i Müslim", "Kitâbu'l-İman" da güzel bir hadis vardır. İbnü'l-Kayyim diyor ki: Amr b. El-Âs'in zemmi (kötülenmesi) hakkındaki bütün hadisler yalan (uydurma) dır. (El-Menâru'l-Münîf, 117).

Hz. ALİ (RADIYALLAHU ANH) HAKKINDA AŞIRI GİTMEK VE RÂFİZÎ MEZHEBİ'NİN KAYNAĞI

Hz. Ali (Radıyallahu Anh), Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendisine şöyle dediğini naklediyor: ***"İsa (Aleyhisselam)'ın sende bir örneği (benzer yönü) vardır. Nitekim Yahûdiler annesine iftira atacak derecede ona buğz ettiler. Hristiyanlar onu kendisine ait olmayan bir mertebeye getirecek kadar sevdiler"*** daha sonra Hz. Ali şöyle devam etti. "Benden dolayı iki (tip) adam helak olacak:

1. Aşırı derecede beni sevip bende bulunmayan vasıflarla beni metheden.

2. Kin besleyen, hatta bana olan kini, onun iftirâ atmasına sebebiyet veren. (Hadisi Abdullah bin Ahmet, Bezzâr, Ebû Ya'lâ ve Hâkim rivâyet etmişlerdir.)

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Hz. Ali hakkında aşırıya gitme meselesi ilk olarak Hz. Osman döneminde Abdullah bin sebe' tarafından başlatıldı. Bu adam zahiren müslüman olduğunu gösteriyordu. Tabii ki bunu inandığından ve sevdiğinden yapmıyor, bilakis kötü planlar için yapıyordu. Şöyle diyordu. "Her Peygamberin bir vasisi vardır. Ali de Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in vasisidir." Daha önce naklettiğimiz buna benzer başka şeyler de diyordu. Bu adam davasını çirkin bir şekilde, ustalıkla ve aşamalı olarak yaymaya başladı. Değişik seviyeden insanlar bunu kabul etti ve etbaları çoğaldı. Bundan, tecrübesiz gençler ve salih ama dinde teşeddüt yapan, ibadette aşırıya kaçan, aşırılığı fazilet, itidalı kusur zanneden kişilerdi. Zaten sapma ve dalalete davet edenlere ilk icabet

Öte yandan Müslim' de geçen bir hadiste şöyle bir ifade yer alıyor. "Muâviye Sa'd bin Ebi Vakkâs'a dediki: "Neden sen Ebû Türab'i (Ali'ye) sövmedin".

İmâm Muhiyidin En-Nevevî Müslim'in rivâyet ettiği bu hadisi açıklarken şöyle diyor: Âlimler demişler ki: "Zâhiren sahâbîyi kötüleyen hadisleri te'vil etmek vaciptir." Yine alimler: "Sika" ların bu konuda rivâyet ettikleri hadisler arasında te'vili mümkün olmayan yoktur" demişler. Nitekim Hz. Muâviye'nin bu sözlerinde Sa'da Hz. Ali'ye sövmesini emrettiğine dair açık bir ifade yoktur. Hz. Muâviye Sa'd'dan, kendisini sövmekten alıkoyan sebebi soruyor, anlaşılıyor ki Muâviye ona şöyle soruyor: Sen Hz. Ali'yi takvadan mı, yoksa korkudan mı, yoksa başka bir sebepten dolayı mı sövmekten kaçındın? Eğer takvadan ve Hz. Ali'yi ta'zimden dolayı sövmemişsen, doğru ve güzel hareket etmiş olursun. Yok eğer başka bir sebepten dolayı bunu yapmamışsan bunun da başka bir cevabı vardır. Herhalde Sa'd (Hz. Ali'ye) söven bir grubun arasında imiş, ancak o sövmemiş ve sövenlere de karşı çıkamamış veyahut sövmeye karşı çıkmış, Muâviye de kendisine bu soruyu sormuştur. Alimler bunun başka bir te'vilinin de olabileceğini söylemişler, bu te'vile göre sözünün manası şöyle olur: Neden ona (Hz. Aliye), görüşünün ve ictihadının hatalı olduğunu gösterip, halka bizim görüş ve ictihadımızın güzel olduğunu ve Hz. Ali'nin hata ettiğini göstermedin[307].

[307] Nevevî, Müslim'in Şerhi, 9/280.

Eş-Şa'bî diyor ki: "Râfizî belâsı Yahûdi belası gibidir. Nitekim Yahûdiler; padişahlık sadece Dâvud ailesinde olmalıdır." dediler. Râfizîler de; "Halifelik sadece Hz. Ali'nin evladları arasında olur." dediler. Ancak yahudi ve hıristiyanlar bir hasletleriyle onlara üstünlük sağlamışlar. Şöyle ki: Yahûdilere sormuşlar: "Sizin milletinizin en hayırlıları kimlerdir? "Musa'nın ashabı" diye cevap vermişler. Aynen hıristiyanlara sormuşlar "Sizin milletinizin en hayırlıları kimlerdir? "İsâ'nın Havârî'leri" diye cevap vermişler. Bunlara (Rafizilere) sormuşlar: "Sizin miletinizin en kötüleri kimlerdir? "Bunlar: "Muhammedin Havârîleri (ashâbı)" diye cevap vermişler. Yine bunlara ashab için istiğfar etmeleri emredildi. Bunlar ise (aksine) onlara sövdüler[310].

Ayrıca, "Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Hz. Ali'nin halife olmasını vasiyet ettiği" şeklindeki görüş, bunlar tarafından ortaya atılmıştır. Râfizîliğin temeli de işte bu görüştür. Şehristânî diyor ki: "Hz. Ali'nin imam"lığına dair nassın olduğunu ilk olarak ortaya atan ibni Sebe'dir Diğer Gulat (aşırı) sınıflar da bundan türemişler[311].

El-Mâkânî, "Tenkihu'l-Mekâl" adlı eserinde, El-Keşşî'den naklediyor: -"Bu iki şahıs Rafizilerin büyük alimlerindendir. Aynı zamanda "Keşşi" Cerh ve Ta'dil sahasında onların en büyük alimidir.-

Diyor ki: Âlimler zikretmişler ki: "İbni Sebe' bir yahûdi idi (sonra) müslüman oldu ve Hz. Ali'ye sevgi besledi. Bu adam daha

---

[310] Minhâcu's-Sünne (az bir değişiklikle), 1/67. Hz. Ali'nin kendisinin ilah olduğunu iddia edenleri yakmasına ilişkin kıssayı İbni Hacer de "Fethu'l-Bârî" adlı eserinde, 12/227'de naklediyor ve bunun "Hasen" bir senedle rivâyet edildiğini söylüyor.

[311] El-Milel ve'n-Nihal, 1/174.

edenler bu gibi insanlardır. İbni Sebe de bunların arasında, amacını anlayan ve bunları geçekleştirmeye çalışan bir kaç kişiyi davetçi yaptı. Zehirli fikirlerini bunların arasında yaymaya ve onları aşamalı olarak her büyük hatadan daha büyük bir hataya götürmeye ara vermeden devam etti. En sonunda onları, Hz. Ali'nin "ilah" olduğunu itikad etme tuzağına düşürdü. Fakat bu münafık bunu halkın önünde açıkça söylemeyecek kadar kurnazdı. Ve bu görüşler onun şahsi düşüncelerinden kaynaklanmıyordu. Zira onun amacı başka şeydi[308].

Hz. Ali ise bunların bu durumunu farkedince onlara çeşitli cezalar verdi. İbni Teymiyye Minhâcüssünne adlı eserinde Eş-Şâbî'den şöyle naklediyor: "Hz. Ali onların bir kısmını yaktı bir kısmını da çeşitli memleketlere sürgün etti. Bunların arasından San'a yahudilerinden olan Abdullah bin Sebe'yi Sabât'a Ebû Bekr El-Kerus'u da Cabiye'ye sürgün etti. Onlardan bir kısmını yakması da şöyle olmuştu: Bunlar Hz. Ali'ye gelip: "sen O'sun" dediler. Hz. Ali sordu "Ben kimim" onlar da "Sen bizim Rabbimizsin" dediler. Bunun üzerine Hz. Ali bir ateşin yakılması emrini verdi. Ateş tutuşturuldu ve bunlar, içine atıldı. Hz. Ali bunların hakkında bu mısraları söylemiştir: "ne zaman ki ben bu işin "münker" (kötü) bir iş olduğunu gördüm. Ateşimi tutuşturdum ve (bunları içine atması için kölem) kanberi çağırdım."[309]

---

308 Bk. Taberî, 5/95; El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/167. İbni Haldûn, 2/139; İmâm Eş'ari Makâlatü'l-İslamiyyin, 1/50; El-Fark Beyne'l-Fırak, 235; Lisânü'l-Mîzân, 3/290. Ayrıca Râfizi kitaplarından En-Nevbahtî, 41-42. Revtat-us-Safâ, 292, Ricalu'l-Keşşi, 100-101; Hilli, Er-Rical, 469, Esterâbâdî: Menhecu'l-Mekal, 203.
Bu kitapların (hemen) hepsi söylediğimiz şeyler konusunda müttefiktirler.

309 Şiirde geçen "kanber" Hz. Ali'nin kölesidir. Bu zat bunları ateşe atma vazifesini üstlenmişti. (El-Fisel, 4/186).

biraz şüphe ve cehaletten dolayı- kabul gördü ve bunlar bu dalaleti kabul ettiler. Zaten her batıl anlayışın temeli de böyle oluşur[314].

Yine İbni Teymiyye diyor ki: Râfizîlerin dinini ilk çıkaran kişi zındık ve yahudi biriydi. Müslüman olduğunu gösterip küfrünü gizledi ki, "PAVLOS" hristiyanlığı bozduğu gibi bu da müslümanların dinini bozmak için fırsat kolladı. Müslümanların arasında fitneyi yaydı, ta ki Hz. Osman ödürüldü. Müslümanların arasından da bunu dinleyenler vardı. Nitekim Allah (Celle Celaluhu) şöyle buyuruyor:

"Eğer içinizde (onlar da savaşa çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmazdı ve mutlaka fitne çıkarmak isteyerek aranızda koşarlardı. Halbuki içinizde onalara iyice kulak verecekler vardı. (Bunları kuşkulandırıp büyük bir fitne çıkarabilirlerdi)" (Tevbe 47)

Bu adam daha sonra ümmet bölününce, Hz.Ali'nin imameti ve masumiyyeti hakkında nassın olduğu şeklindeki iddialarını ortaya attı. Açıkça Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in aleyhinde konuşu. Onun bu propagandaları, kâfir olmasalar bile kalplerinde cehalet ve zulüm bulunan bazı şahıslara etki etti ve böylece şirk kapısının anahtarı olan şialık bid'ası ortaya çıktı.

Daha sonra zındıklar iyice yerlerini sağlamlaştırınca "meşhed" leri inşa etmeye ve câmileri ihmal etmeyi emrettiler. Bu hareketlerine delil olarak Cumâ ve Cemaat namazlarının ancak masum kişlerin arkasında kılınabileceğini önesürdüler. Meşhedlerin ışıklandırılması, yüceltilmesi yanlarında dua edilmesi hususunda öyle uydurma şeyler rivâyet ettiler ki (bu güne kadar) gördüğüm Ehli kitab uydurmaları

[314] Minhâcu's-Sünne (az bir değişiklikle), 1/4.

yahudi iken Yûşâ' bin Nûn için "Mûsâ'nın Vasîsi" (yani Musa'nın kendisinden sonra işin başına geçmesini tavsiye ettiği sahıs) diyordu. Müslüman olduktan sonrada bu sözü Hz. Ali hakkında söyledi. (Yani "Muhammed (Sallallâhu Aleyhi ve Sellemin) vasîsi" dedi.)

İlk olarak Hz. Ali'nin İmam olduğunu açıkça söyleyen, onun düşmanlarından teberri eden, ona muhalefet edenlere açıkça karşı çıkan ve onların kafir olduğunu söyleyen yine odur. İşte Şialara muhalefet edenler bundan hareketle, rafiziliğin aslının yahudilikten geldiğini söylemişlerdir[312].

Ebûl-Abbas İbni teymiyye diyor ki: "Bu mezhebin aslı, Emîru'l-Mü'minin Hz. Ali'nin, sağlığında cezalandırdığı Zındık ve münâfıkların çıkardıkları şeylerden kaynaklanmaktadır[313]. İlk şia'lık iddiasını ortaya çıkaranın maksadı, (insanları) Allah'ın yolundan alıkoymak ve peygamberlerinin getirdikleri şeyleri geçersiz kılmaktı. Bunu da, İslâm'ın hâmîlleri ve şeriatın nakiller olan Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Ashabını kötülemek suretiyle gerçekleştirmeye çalıştı. Zira sahabeleri kötülemek, dini ta'n etmek (kötülemek) mânâsına gelir ve Allah'ın Peygamber vasıtasıyla gönderdiği şeylerden yüz çevirmeyi gerektirir.

Ne var ki onun bu düşünceleri, bir çok münafık ve inkarcı olmayan kişiler tarafından da, -içlerinde bulunan "hevâ" ile karışık

---

[312] Tenkihu'l-Mekâl, 2/184, Ricâlu'l-Keşşî, 100, Fırâkü'ş-Şi'a ve Muhibbuddin El-Hatib'in Muhtasar Et-Tuhfetü'l-İsnâ Aşeriyye üzerindeki dipnotları, s.299.

[313] Minhâcu's-Sünne, 1/3.

BEŞİNCİ FASIL

EMÎRU'L-MÜ'MİNÎN EL-HASAN BİN ALİ
Hz. HASAN'IN FAZİLETLERİ

1) Hz. Ebû Bekr Radıyallahu Anh neklediyor: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) minberin üzerinde idi. Hasan da yanında idi. Bazen topluluğa bazen de ona bakıyor ve şöyle diyordu: "Benim bu oğlum bir seyyid (efendi) dir. Umarım ki Allah onunla iki müslüman grubun arasında sulh getirir. (Hadisi Buharı ve Tirmizî rivâyet etmişlerdir.)

2) Ber'â rivâyet ediyor: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'i gördüm boynunda Hasan vardı. Resûlullah, bu esnada şöyle dua ediyordu: "Allahım! ben onu seviyorum. Sende onu sev." (Hadisi Müslim ve Buhârî rivâyet etmişlerdir.)

3) Enes Radıyallahu Anh rivâyet ediyor: Hiç kimse Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e Hz. Ali'nin oğlu Hasan kadar benzemiyordu. (Hadisi Buhârî ve Tirmizî rivâyet etmişlerdir.)

4) Ebû Said (Radıyallahu Anh) rivâyet ediyor: "Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: Hasan ile Hüseyin cennet ehlinin geçlerinin efendileridir.(Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir. Ve "Bu hadis Hasen ve sahihtir" demiştir"

5) Enes (Radıyallahu Anh) rivâyet ediyor: Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e soruldu "Senin ehli beytinden sana en sevimli olan kim(ler)dir. "Hasan ile Hüseyindir" diye cevap verdi. Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Fâtıma'ya Radıyallahu

arasında bunlar gibisini görmedim. Hatta Onların bir büyüğü olan "İbnu Numan", Meşhedlere yapılan Haccın menasıkı konusunda bir kitab yazmış, bu kitapta Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ve ehlibeyti'nin dilinden öyle yalanlar uydurmuşlar ki bu yalanlarla dini değiştirmiş ve Tevhide ters düşen şirki yerine koymuşlardır. Böylece "Şirk" ile yalanı bir araya getirmişlerdir[315].

[315] Mecmû-ul-Fetâvâ, 27/161.

HASAN RADIYALLAHU ANH'A BEY'AT EDİLMESİ

İbni Kesîr diyor ki: İbni Mülcem Hz. Ali'ye darbeyi vurunca Halk Hz. Ali'ye "Yâ Emir'el-Mü'minin senden sonra halife olacak birini tayin et" dediler. Hz. Ali ise: "Hayır! (Tayin etmeyeceğim) bilakis ben, Resûlullah'ın Sallallâhu Aleyhi ve Sellem sizi bıraktığı gibi (yani birini tayin etmeden) sizi serbest bırakacağım. Eğer Allah sizin için hayır dilerse, sizi içinizden en hayırlınız olan birinin etrafında biraraya getirecektir. Tıpkı sizi Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra en hayırlınız olan birinin terafında bir araya getirdiği gibi..."[316]

Hz. Ali vefat edince en büyük oğlu olduğu için cenaze namazını Hasan Radıyallahu Anh kıldırdı. Ve yukarıda da belirttiğimiz gibi "Darul-imare'de (yani Kûfe'de) defnedildi[317]. Buraya defnedil-

---

[316] Bk. El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/324 ve sonrası orada müellif bu konuda gelen rivâyetlerin (büyük) bir bölümünü zikretmiştir. Sünen-i Kübrâ-Beyhâkî, 8/149. İbni Ebî Asım "Sünne" de de rivâyet etmiştir.

[317] İbn Kesîr diyor ki; Hz. Ali, Hâricîlerin onun cesedini çıkarmalarından endişe edildiğinden Kufe'de, Daru'l-İmâre'de defnedildi. Hz. Ali'nin buraya defnedildiği görüşü en meşhur görüştür. Öte yandan Hz. Ali'nin Na'şı bineğinin üzerine yüklenmiş ve bu binek de onu bilinmeyen bir tarafa götürmüştür" diyen, hata etmiştir. Bilmediği bir konuda zorlama yapmıştır. Nitekim buna ne akıl ne de şeriat cevaz vermemektedir. Ayrıca Kabrinin Necef şehitliğinde olduğu" şeklindeki bir çok cahil Rafizinin düşüncesine gelince bunun hiç bir delili, aslı-astarı yoktur. Söyleniyor ki: oradaki kabir El-Muğire bin Şu'be'nin kabridir. Nitekim Hatib el-Bağdadi, Hâfız Ebû Nuaym'dan, o da Ebû Bekr et-Talhî'den o da Hâfız Muhammed bin Abdullah El-Hadremi'den, o da Matar'dan şöyle dediğini naklediyor: "Şayet Şia Necefte ta'zim

Anh "iki oğlumu çağır" derdi. (onlar yanına gelince) onları koklar ve bağrına basardı. (Hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir.)

6) İbni Mes'ud Radıyallahu Anh naklediyor: Rasûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) namaz kılıyordu. Secdeye varınca Hasan ile Hüseyin onun sırtına atlarlardı. Bu arada oradakiler bunları engellemeye niyetlendiğinde Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) "onlara karışmayın" diye işaret etti. Namazını bitirdiğinde de onları kucağına alıp şöyle söylerdi: "Kim beni seviyorsa bu ikisini de sevsin." (Hadisi Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir. Ayrıca Hadisi İbni Huzeyme Büreyde'den rivâyet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir.

HASAN (RADIYALLAHU ANH) İLE MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH) ARASINDAKİ ANLAŞMANIN GERÇEKLEŞMESİ

Hasan El-Basrî naklediyor:

Vallâhi Hz. Ali'nin oğlu Hasan (Radıyallahu Anh), Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı dağlar gibi ordu birlikleriyle karşıladı. (karşısına çıktı). Amr bin El-Âs (Radıyallahu Anh) Muâviye (Radıyallahu Anh)'a:

"Ben öyle ordu birlikleri görüyorum ki, kendileri kadar insan öldürmedikçe geri dönmezler. Bunun üzerine Muâviye (Radıyallahu Anh) (ki diğerine Amr'a göre daha iyi ve hayırlı idi); "(Ey Amr) eğer bunlar, (iki taraf) birbirlerini öldürürlerse halkın işine kim bakacak? Onların hanımlarına kim sahip çıkacak? Onların çoluk çocuğuna kim bakacak?" dedi. Ve Kureyş'in Abdişems kabilesinden olan Abdurrahman bin Semure ve Abdurrahman bin Amir'i, Hasan Radıyallahu Anh'a gönderdi ve onlara şöyle dedi:

"Bu adama gidin ona istediği kadar mal teklif edin aralarında yapılacak bir anlaşma sonucu müslümanların kanının akması konusunda ona bir şeyler söyleyin ve ondan (halifelikten) vazgeçip işi Muâviye'ye teslim etmesini taleb edin! bunun karşılığında istediği kadar mal verin"

Bu iki zat Hasan Radıyallahu Anh a geldiler, söyleyeceklerini söylediler ve talepte bulundular. Hasan bin Ali (Radıyallahu Anh) ise onlara şu karşılığı verdi: "Biz Abdulmuttalib oğullarıyız huyumuzda cömertlik vardır. Biz bu malı halka dağıttık! Zira bu ümmet birbirinin kanını yeterince akıtmıştır. Dolayısıyla geçmiş tatsızlıkları

diği iddiası bu konuda ileri sürülen endoğru görüştür. Hz. Ali'nin defin işleri tamamlanınca Hz. Hasan'ın önüne geçip kendisine halifelik teklifinde bulunan ilk kişi Kays bin Sa'd bin Ubade oldu. Kays ona şöyle dedi: Elini (bana doğru) uzat ki ben sana Allah'ın kitabı ve Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in sünneti üzerine bey'at edeyim. Bunun üzerine Hasan Radıyallahu Anh sukut etti. Kays da ona beyat etti. Arkasından da halk beyat etti. Bu olay, Hz.Ali'nin Radıyallahu Anh vefat ettiği gün oldu.[317]

ettikleri bu kabrin sahibini tanısalardı onu taşlarla recmederlerdi. Zira bu kabir Muğire bin Şu'be'nin kabridir. (El-Bidaye ve'n-Nihaye, 7/330-331).

[317] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/14.

HASAN (RADIYALLAHU ANH)'IN ZEHİRLENEREK VEFAT ETMESİ VE ONU KİM ZEHİRLEDİ?

İbni Hacer El-İsâbe'de diyor ki:

"Hasan (Radıyallahu Anh)'ın zehirlenerek (kendisine zehir verilerek) vefat ettiği söyleniyor; İbni Sa'd İsmail bin İbrahim'den o da ibni Avn'den o da büceyr bin İshak'tan şöyle naklediyor: Ben bir arkadaşımla birlikte Hasan bin Ali'nin yanına vardık. Hasan (Radıyallahu Anh) şöyle dedi: ben ciğerimden bir parçayı kusarak dışarıya attım. Bana daha önce de birkaç kez zehir içirildi ancak bu kez gibi içirilmemişti. Derken Hüseyin bin (Ali Radıyallahu Anh) geldi ve ona: "Sana kim zehir içirdi" diye sordu. Fakat o söylemekten kaçındı. Allah kendisinden razı olsun[321].

İbni Kesir diyor ki: Rivâyet ediliyor ki: Hasan Radıyallahu Anh Hüseyin'e:

- Ne istiyorsun? Yoksa onu (beni zehirleyeni) öldürmek mi istiyorsun" dedi. Hüseyin'de:

- "Evet" dedi. Bunun üzerine Hasan Radıyallahu Anh şöyle dedi:

- Eğer beni zehirleyen zannettiğim kişi ise, zaten Allah'ın intikamı daha çetindir. Yok eğer başkası ise, o zaman suçsuz biri benden dolayı öldürülmesin.

---

[321] El-İsâbe, 1/331.

unutmaları ve birbirlerine ısınmaları için onlara bolca mal dağıtmak gerekiyor" Tekrar bu iki adam ona şöyle dediler: "İşte Muâviye (Radıyallahu Anh) sana şöyle şöyle tekliflerde bulunuyor, karşılığında da senden bir şeyler yani halifelikten vaz geçmeni istiyor." Hasan (Radıyallahu Anh):

- "Kim ona bu konuda kefil olacak?" dedi. O iki adam;

- "Biz kefil oluyoruz" dediler. Hasan (Radıyallahu Anh)'ın her istediği şeye karşılık bunlar; "Biz kefiliz" dediler. Böylece Hasan (Radıyallahu Anh) Muâviye ile anlaştı. (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.)

Ayrıca rivâyet ediliyor ki: Ne zaman ki Hasan (Radıyallahu Anh) kendi ordusu ile Muâviye'nin ordusu arasında çıkacak bir savaşta iki taraftan da bir çok kişi öldürülmedikçe bir tarafın diğerine galip gelmeyeceğini anladı. Muâviye'ye bir mektub yazdı. Hasan (Radıyallahu Anh) mektubunda öne sürdüğü bazı şartların yerine getirilmesi halinde kendisi halifelik iddiasından vazgeçeceğini ve halifeliğin Muaveye'ye kalacağını yazdı. Bunun üzerine Muâviye (Radıyallahu Anh) bu şartları kabul etti. Ona beyaz bir deri (yazı malzemesi) gönderdi ve şöyle dedi "Dilediğini yaz! ben yerine getireceğim."[319]

Şimdi Buhârî'nin yukarıdaki rivâyeti ile bu rivâyet arasındaki uyumsuzluk üzerine İbni Hacer El Heytemî şöyle diyor: Bu iki rivâyeti te'vil etmek hususunda denebilir ki, ilk olarak Muâviye (Radıyallahu Anh) Hasan'a mektup yazmış (Buhârî'nin rivâyetinde belirtildiği gibi" sonra da Hasan Radıyallahu Anh ona söz konusu isteklerini belirtiği bir mektub yazmış (yukardaki rivâyetin belirttiği gibi)[320].

[319] İbni Hacer El-Heytemi, Es-Savaik, s.134.
[320] A.g.e.

Kâdî Ebû Bekr diyor ki:

Birilerinin: "Muâviye (Radıyallahu Anh), Hasan (Radıyallahu Anh)'ı gizli olarak zehirledi" şeklindeki iddiasına şöyle cevab verilebilir:

- Bu iddia, iki yönden muhaldır (imkansızdır):

1) Zaten Hasan (Radıyallahu Anh) idareyi (halifeliği) ona teslim etmişti. Dolayısıyla Hasan (Radıyallahu Anh) tarafından kendisine gelebilecek bir tehlikede söz konusu değildi artık. Çekinmesine gerek yoktu.

2) Bu, Allah'tan başka kimsenin bilemediği gaybi bir olaydır. Nasıl olur da insanlardan hiç bir kimse bunu kimin yaptığına dair şahitlik etmediği halde vuku bulan bu hadiseyi birine yükleyebiliyorsunuz? Aynı zamanda bu olay bizden uzak bir zamanda farklı düşüncelere sahip bir toplum içinde, herkesin karşısındakilerine olmadık şeyleri yakıştırdığı bir fitne ve asabiyyet ortamında gerçekleştiği için bunu nakledene pek güvenemeyiz.

Bundan doylayıdır ki, adil ve sözüne güvenilir birinden nakledilmemiş olan, duru ve safi olmayan bu rivâyetlere kulak vermek, onları kabul etmek mümkün değildir[324]

[324] El-Avâsım, 213-214.

Bazıları nakletmişler ki; Muâviye (Radıyallahu Anh) Hasan (Radıyallahu Anh)'ın bir hizmetçisine onu öldürmesi için bazı iyiliklerde bulunmuş, hediyeler vermiştir. Yine bazıları naklediyor ki: Yezid Hasan (Radıyallahu Anh)'ın hanımı Ca'de bint El-Eş'as'a haber yolladı ve kadına dedi ki: "Hasan'ı zehirle, bende seninle evleneceğim" Bu kadın da Hasan'ı (Radıyallahu Anh)'ı zehirledi. Hasan (Radıyallahu Anh) vefat edince kadın Yezid'e sözünü tutması konusunda haber yolladı Yezid:

- Vallâhi biz senin Hasan (Radıyallahu Anh)'a bile hanım olmana rıza göstermedik (Yani seni ona bile layık görmedik) Şimdi nasıl olur da seni kendimize layık görelim dedi.

İbni Kesir bu iki rivâyeti naklettikten sonra diyor-ki: Bana göre bu rivâyet sahih değildir. Hele bu gibi hareketlerin Yezid'in babası Muâviye tarafından yapılmasına dair rivâyet kesinlikle kabul edilmez[322].

Takiyyudun İbni Teymiyye diyor ki: Bu gibi rivâyetler ne Şer'i bir delil ne itibar edilecek bir ikrar, ne de kesinlik kazanmış bir nakille sabit olmamıştır. Aynı zamanda bunun kesin olarak bilinmesine de imkan yoktur. Bunun için de Yezid'in veya Muâviye'nin onu zehirlettiğini söylemek her hangi bir bilgiye dayanmayan bir söz olur. Son olarak İbni Teymiyye şöyle devam ediyor: Denebilir ki onun hanımı, onu kadınların yaptığı başka bir amaç için zehirlemiştir. Zira Hasan Radıyallahu Anh çok kadın boşuyordu. Bir kadınla fazla beraber kalmıyordu[323].

---

[322] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/43.
[323] İbni Teymiyye, Minhâcu's-Sünne, 2/225.

ALTINCI FASIL

EMÎRU'L-MÜ'MİNÎN MUAVİYE BİN EBÎ SÜFYÂN HZ. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN FAZİLETLERİ

1) Ebû Müleyke (Radıyallahu Anh) rivâyet ediyor: İbni Abbas'a (Radıyallahu Anh) "Emiru'l-Müminîn Muâviye hakında nasıl düşünüyorsun? Oysa ki, o vitir namazını sadece bir rekat olarak kılmıştır" dendiğinde İbni Abbas (Radıyallahu Anh) şu karşılığı verdi:

- "Muâviye isabet etmiştir, zira o fakihtir." (Hadisi Buhârî rivâyet etmiştir.)

2) Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Muâviye için şöyle dua ettiği rivâyet edilmiştir:

- ***"Allah'ım onu hidayet edici ve hidayeti bulmuş kıl ve onunla (insanlara) hidayet ver"*** (Hadisi Tirmizî hasen bir senedle rivâyet etmiştir.)

3) Muâviye (Radıyallahu Anh) Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) kendisine şöyle dediğini nakleder: ***"Ya Muâviye eğer sen bir işin başına idareci olursan Allah'tan kork ve adaletli davran."*** Muâviye diyor ki: "Ben Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bu sözünden dolayı hep bir iş ile mübtela olacağımı zannediyordum ve nihayet mübtela oldum da" (Hadisi Ahmed ve Ebû Ya'lâ rivâyet etmişlerdir. İkisinin de ricâli sahih hadis ricalidirler).

"Ben Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'den sonra Muâviye'den daha iyi idareci görmedim. (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Onun ricali (rivayet zincirindeki kişiler) konusunda ihtilaf vardır)

10) Ebû Musa (Radıyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Muâviye hakında şöyle buyurduğunu nakleder: *"Gerçekten Allah ve Resûlu onu severler."* (Hadisi Taberânî zayıf bir senedle rivâyet etmiştir.)

11) Abdullah bin Ebî Evfâ (Radıyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu nakleder: *"Ben Rabbimden, kimden zevce alırsam kime zevce verirsem onların mutlaka cennette benimle beraber olmasını istedim. O da bu istediğimi bana verdi (duamı kabul etti)"* (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Onun ravileri arasında hakkında ihtilaf olan biri vardır. Başka bir rivâyette *"Kendilerinden evlendiğim her ailenin"* şeklinde gelmiştir.

12) A'meş'in şöye dediği nakledilir: "şayet siz Muâviye'yi görseydiniz "bu Mehdî'dir" derdiniz. (Hadisi Taberânî "Mürsel" olarak zayıf bir senedle rivâyet etmiştir.)

13) Ebû Fetih naklediyor: Muâviye bin Ebî Süfyan'ın "Kumâme" günü minbere çıkıp okuduğu hutbede şöyle dediğini işittim: "Mal sadece bizim malımızdır ganimet de sadece bizim ganimetimizdir. Bundan dolayı biz istediğimize (bu malları) verir, istediğimize de vermeyiz" Ancak kimse ona bir karşılık vermedi bundan sonraki ikinci cumada Muâviye (Radıyallahu Anh) bu sözlerini tekrar söyledi. Ancak yine kimse bir karşılık vermedi. Üçüncü cumada bu sözlerini yine tekrarladı. Bu kez camide bulunanlardan bir adam ayağa kaktı ve şöyle dedi: "Hayır! Mal bizim malımız, ganimet de

4) Abdullah bin Büsr Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Muâviye (Radıyallahu Anh) hakkında şöyle dediğini naklediyor: ***"Onu işlerinizde hazır bulundurun! Onu işlerinize şahid kılın! zira o güçlü ve emin (güvenilir) dir."*** (Hadisi Taberânî ve Bezzâr rivâyet etmişlerdir. Onların ricali "Sika" (güvenilir) kimselerdir. Bazıları hakkında ihtilaf vardır)

5) Mesleme bin Mühalled, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in Muâviye için şöyle dua ettiğini nakledir: ***"Allahım ona kitabı (Kur'ânı) ve hesabı öğret ve onun memleketlerde hakimiyyetini sağla"*** başka bir rivâyette buna ilaveten: ***"ve onu kötü azabtan muhafaze et"*** (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir. Hadisciler onun ricalinin Sika olduklarını söylemişlerdir.)

6) İbni Abbas (Radıyallahu Anh) rivâyet ediyor: Cibrîl (Aleyhisselam) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'e gelip şöyle dedi: Ya Muhammed! Muâviye hakkında vasiyetimi dinle ve ona iyi bak! Zira o Allah'ın kitabı (Kur'an) hususunda emin (güvenilir) dir ve o ne iyi bir emindir. (Hadisi Taberani zayıf bir senedle rivâyet etmiştir)

7) Abdullah bir Ömer (Radıyallahu Anh) diyor ki: Muâviye (Radıyallahu Anh) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanında yazı yazıyor (katiplik yapıyor) du. Hadisi Taberânî hasen bir rivâyetle nakletmişitir.)

8) Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın şöyle dediği nakledilmiştir: Benim taraftarlarımdan ve Muâviye'nin taraftarlarından öldürülenler cennettedirler" (Hadisi Taberânî rivâyet etmiştir ve ricâlinin "Sika" olduklarını söylenmiştir."

9) İbni Ömerin (Radıyallahu Anh) şöyle dediği rivâyet edilir:

16) Sa'd bin Ebi Vakkas'ın şöyle dediği nakledilir: Ben Osmân'dan sonra bu kapının sahibinden (Muâviye'yi kastederek) daha çok hak ile hüküm veren birini görmedim. (El-bidaye Vennihaye de belirtildiği gibi hadisi El-Leys bin Sa'd sağlam bir senetle rivâyet etmiştir.)

17) Abdullah bin Amr bin El-As Radıyallahu Anh'ın şöyle dediği nakledilyor: "ben Muâviye'den daha iyi idareci görmedim" Cebele bin Sühaym diyor ki

- Ben "Ömer dahil mi?" dedim O da;

- Ömer ondan daha hayırlı idi. Muâviye ise ondan daha iyi idareci idi, dedi. (Hadisi İbni Abdul-Berr el-istiab'da, İbni Kesir de el-Bidaye ven-Nihaye de rivâyet etmişlerdir.

Takiyyuddin İbni Teymiyye diyor ki:

İslâm padişahlarından hiç biri Muâviye Radıyallahu Anh dan daha hayırlı değildi. Aynı zamanda hiç bir dönemdeki halk Muâviye zamanındaki kadar hayırlı değildi. Onun dönemi, kendisinden sonraki idadecilerin dönemi ve Ebû Bekir Radıyallahu Anh ile Ömer Radıyallahu Anh'ın dönemiyle karşılaştırıldığında oradaki fazilet farkı ortaya çıkacaktır.

Ebû Bekr bin El-Esrem rivâyet ediyor. Ayrıca İbnu Betta kendi tarikiyle Muhammed bin Ömer bin Cebele'den, O da Muhammed bin Mervan'dan o da Yunus'tan, Katade'nin şöyle dediğini nakleder:

"Şayet siz Muâviye'nin dönemini idrak etseydiniz bu mehdi'dir derdiniz." Yine Ebî Betta, Sâbit senediyle iki yönden A'meşten mücahid'in şöyle dediğini nakleder: "Şayet siz Muâviye'yi görsey-

bizim ganimetimizdir. (Bundan dolayı) kim bizim Onu almamıza engel olacak olursa, onu Allah'ın emriyle kılıçlarımızla muhakeme edeceğiz. "Muâviye mimberden indikten sonra adama gelmesi için haber yolladı ve içeri aldı. Oradakiler "Adam helak oldu" dediler. Daha sonra içeri girdiklerinde adamın Muâviye ile birlikte sedirde oturduğunu gördüler. Muâviye ise orada bulununlara şöyle söyledi: "Bu adam beni diriltti. Allah da onu dirtsin! Resûlullah'dan: benden sonra öyle emîrler olacak ki bir şeyler söyleyecekler atıldığı gibi ateşe atılacaklar diye işittim. Ben ilk cumada konuştum, fakat kimse bana herhangi bir karşılık vermedi. Ben de bu tür emirlerden biri olmaktan endişe ettim. Sonra ikinci cuma konuştum, yine kimse bana bir karşılık vermedi. Ben de içimden: "Ben bu topluluktanım" dedim. Daha sonra üçüncü Cuma tekrar konuştum. Bu defa bu adam kalktı ve bana karşılık verdi, böylece beni ihya etti. Allah da onu ihya etsin! (Taberânî El-Kebîr ve El-Evsatında rivâyet etmiş. Ayrıca Ebû Ya'lâ rivâyet etmiş. Onun ricâli "sika" dır[325].

14) Ali bin Ebî Cümle de o da babasından rivâyet ediyor: Ben Şam'da Muâviye'yi halka hutbe okurken ve üzerinde yamalı bir elbise olduğu halde gördüm. (Hadisi, Ahmed, Zühd kitabında rivâyet etmiştir)

15) İbni Abbas'ın Radıyallahu Anh şöyle dediği rivâyet edilmiştir. Ben Muâviye kadar, kendisine padişahlık yakışan başka birini görmedim. (Hadisi Buhârî tarihinde ve Abdurrazzâk naklet-mişlerdir.)

---

[325] İlk iki hadis hariç baştan buraya kadar ki hadisleri "Mecmeu'z-Zevaid" adlı eserden naklettik ve bu hadislerin tahrici konusunda onu esas aldık.

Sellem) sahabisi, kayınbiraderi, katibi ve Allah'ın vahyi konusunda gövendiği bir kişidir."

Buna benzer bir vakıa da Abdullah bin El-Mübârek'e atfedilmiştir ki Abdullah; büyük, bir zat, İmam, önder ve şahsın da çeşitli ilim, fazilet ve olgunluğu birilikte bulunduran bir kişi olduğu konusunda Ulemâ arasında ittifak edilmiştir. Kendisine soruldu:

- Ya Ebâ Abdurrahman hangisi daha faziletlidir? Muâviye mi yoksa Ömer bin Abdullaziz mi?, O da şöyle cevap verdi:

- Vallahi Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'le birlikte savaşa gittikleri sırada atının burnuna giren toz, Ömer bin Abdulaziz'den bin kere daha faziletlidir[328].

İbn Kesîr, İbni Ebî-Dünya'dan o da Muhammed bin Kudâme El-Cevherî'den o da Abdul-Aziz bin Yahya'dan o da bir hocasından şöyle dediğini naklediyor: Ömer bin El-Hattab Şama gelince Muâviye onu büyük bir merasimle karşıladı. Hz. Ömer Muâviye Radıyallahu Anh'a sordu:

- "Bu merasimin sahibi sen misin?" Muâviye:

- "Evet" dedi. Ömer (Radıyallahu Anh) şöyle dedi:

- "Senin durumun böyle ihtişamlıdır! Oysa ki duyduğuma göre, ihtiyaç sahipleri senin kapında uzun süre bekliyorlar! Muâviye ise:

- "Evet duyduğun doğrudur" dedi. Hz. Ömer:

---

[328] Tathiru'l-Cenân, 10 ve El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/139.

diniz "mehdi budur" derdiniz. "Yine El-Esrem, Ahmed bin Cavvaş'tan o da Ebû Hureyre El-Mekteb'in şöye dediğini nakleder: "Biz El-A'meş'in yanında idik. Bu sırada Ömer bin Abdülaziz ve onun adaleti hakında konuşmalar geçti. Bunun üzerine A'meş şöyle dedi:

- Ya siz Muâviye'yi görseydiniz ne derdiniz?, Oradakiler:

- Onun halim selimliği konusunda mı? dediler. A'meş:

- Vallahi hayır... Aksine onun adaleti konusunda...[326].

Yine İbni Teymiyye diyor ki: Muâviye'nin kendi tebalarına karşı davranışı, idarecilerin tabalarına karşı davranışlarının en iyilerindendi. Onun tebası onu seviyordu. Müslim ve Buhârî de Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğu yer almaktadır. ***"Sizin idarecilerinizin en hayırlıları, o kimselerdir ki siz onları seversiniz onlar da sizi severler ve siz onlara dua edersiniz onlar da size dua ederler. Kötü idarecilerinizin de o kimselerdir ki, siz onlara buğz edersiniz onlar da size buğz ederler ve siz onlara lanet okursunuz onlar da size lanet ederler."***[327]

İbni Hacer El-Heysemî Kâdî İyâz'dan naklediyor: bir adam Muâfî bin Ömer'e dedi ki: Ömer bin Abdulaziz nerede, Muâviye nerede?, Yani aralarında büyük fark var, dolayısıyla Ömer b. Abdulaziz ondan daha iyidir. Bunun üzerine Muâfî şiddetli bir şekilde kızdı ve şöyle dedi:

- "Hiç kimse Resûlullah'ın Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ashabıyla kıyaslanamaz! Muâviye Resûlullahın (Sallallâhu Aleyhi ve

---

[326] Minhâcu's-Sünne, 3/185.
[327] A.g.e., 3/189.

- Giriş ve çıkışlarının güzelliğinden dolayı ona bu zor görevleri yükledik[329].

İbni Kesîr diyor ki: Muâviye (Radıyallahu Anh) gerek Hz. Ömer'in halifeliği döneminde, gerekse Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın hilafetinin sonuna kadar, hep Şam valisi idi. Hicri 27. senesinde Kıbrıs adasını fethetti ve müslümanlar orada onun döneminde ve ondan sonra olmak üzere 60 sene kaldılar. Yine onun döneminde Rum, Fransız ve başka memleketlerine yönelik fetihler ve cihad sürekli devam etti. Ancak daha sonra kendisiyle Hz. Ali arasındaki olaylar çıkınca artık ne onun tarafından ne Hz. Ali Radıyallahu Anh tarafından, bu dönemde artık hiç bir fetih gerçekleşmedi. İşte bu sırada, daha önceleri Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın gözünü korkuttuğu, zelil kıldığı ve ordusunu mağlup edip uzaklaştırdığı Rum padişahı Muâviye'yi yenme umuduna kapıldı. Nitekim bu padişah büyük ordular teşkil ederek bazı İslâm şehirlerine yaklaşmış ve Muâviye'yi yeneceğini ummuştu. Bunun üzerine Muâviye (Radıyallahu Anh) padişaha şöyle bir mektup yazdı.

"Ey Lânetli kişi! Vallahi eğer sen bu isten vezgeçip memleketine dönmezsen evvela amcamın oğlu (Hz. Ali) ile barışıp daha sonra seni bütün memleketlerinden çıkaracak ve geniş olan yeryüzünü sana dar gelecek hale getireceğim."

Bunun üzerine Rum padişahı korktu, bu işten vaz geçti ve sulh istediğine dair ona haber yolladı.

Hz. Hasan Radıyallahu Anh'ın elini işten çekmesiyle müslümanların Hz. Muâviye Radıyallahu Anh üzerinde ittifaki gerçekleştikten sonra düşman cephelerinde cihad devam etti. Allah'ın dini

[329] Tehzibu'l-Esmâ ve'l-Luğat, 2/103.

- Niçin böyle yapıyorsun? Oysa ki sana yalın ayak Hicaz memleketine yürümeni emretmeye niyetlenmiştim. Muâviye şöyle dedi:

- Ben öyle bir yerde bulunuyorum ki, düşman casusları çoktur. Bundan dolayı İslâm'ın ve İslâm milletinin izzetinin ortaya çıkması ve düşmanlarının kendilerinden korkması için Sultanın izzetini göstermemiz lazımdır. Eğer sen bana böyle davranmamı emredersen yaparım. Yok eğer beni nehyedersen sakınırım!"

Bunun üzerine Ömer (Radıyallahu Anh) ona şöyle dedi:

- Ey Muâviye Ben sana ne sorduysam sen beni susturdun! Gerçekten senin bu dediklerin (öne sürdüğün mazeretler) Hak (doğru) iseler muhakkak ki bunlar akıllı ve tecrübeli insanın görüşleridir. Yok eğer bunlar batıl (doğru değil) iseler (o zaman) bunlar Edib birinin hileleridirler.

Muâviye ise Ömere (Radıyallahu Anh) şu karşığı verdi:

- "Ya Emirel mü'minin bana istediğin şeyi emret yapayım" Ömer:

- Sana (hiçbir şeyi) emretmeyeceğim ve seni hiç bir şeyden nehyetmeyeceğim" dedi.

Bu arada, orada bulunan bir adam şöyle dedi:

- Ya Emirel Mü'minin! bu genç (Muâviye) senin kendisini içine soktuğun çıkmazdan ne güzel çıktı. Ömer adama;

Yine bir rivâyette; Bir adam Hz.Muâviye'ye;

-"Sen çok halimsin!" dedi. Muâviye şu karşılığı verdi:

- "Ben her hangi bir kimsenin hatasının benim hilmimden daha büyük olmasından utanırım."[332]

Yine İbni Kesir, Ebû Türbe Er-Rabî bin Nâfî' El-Halebi'nin şöyle dediğini naklediyor:

"Muâviye, Muhammed'in (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) Ashabına bir setr (örtü) hükmündedir. Şöyle ki; bir kişi örtüyü kaldırınca artık arkasındaki şeylere yanaşmaya ve dokunmaya cesâret eder.

El-Meymûnî naklediyor; Bana Ahmed bin Hanbel dedi ki: Yâ Ebe'l-Hasan! bir adamın sahâbeden birini kötülükle andığını görürsen, o adamın müslümanlığı konusunda şüphelen!"

El-Fadl bin Ziyâd naklediyor: Bir adamın Ebû Abdullaha (Ahmed bin Hanbel'e) şöyle sorduğunu işittim:

- "Bir adam Muâviye ile Amr bin El-Âs'ı eksik görüyorsa, kusurlarını sayıyorsa ona "Râfizi" denir mi? şöyle cevab verdi:

- Kim onları kötülemeye cesaret ediyorsa, onda gizli bir kötülük vardır. Nitekim kim sahabeden birinin kusurlarını sayıyorsa, mutlaka onun içinde kötülük vardır."

İbnü'l-Mübârek Muhammed bin Müslim bin İbrâhim bin, Meysere'nin şöyle dediğini naklediyor: Muâviye'ye söven bir adamın dışında, Ömer bin Abdül-Aziz'in hiç kimseyi dövdüğünü görmedim. Bu adama birkaç kamçı vurdu[333]. İmâmı Nevevî diyorki: Hz. Muâviye Resûlullah'ın katiplerinden olup hilim ve veli sahibi olan biriy-

[332] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/135.
[333] A.g.e., 8/139.

yücelmekte ve yeryüzünün çeşitli bölgelerinden ganimetler gelmekte idi. Bu sırada müslümanlarda onun idaresi döneminde, rahatlık adalet ve bağışlama görüyorlardı[330].

Yine İbni Kesîr Süveyd bin Saidden o da Hemmâm bin İsmail'den o da Ebû Kubeyl'den şöyle naklediyor: Muâviye Radıyallahu Anh Ebü'l-Ceyş adında bir adamı her gün gönderirdi. Bu adam da her gün meclisleri dolaşıp soruyordu: "Bu gün kimsenin çocuğu oldu mu? veya uzaktan emire ihtiyacını arzetmek üzere kimse geldi mi?" Bunun üzerine kendisine bu konuda bir şey bildirildiğinde kendisine maaş bağlamak için ismini deftere kaydettiriyordu. Yine başka biri naklediyor: "Muâviye mütevâzi biri idi. "Mehârik" adında ve çocukların kullandığı bir tür kamçıdan başka kamçısı yoktu. İnsanları sadece bu kamçı ile te'dip ederdi[331].

Yine İbni Kesir Abdülrnelik bin Mervân'ın Muâviye'den şöyle sözettiğini naklediyor:

"Ben halimliği, tahammülü ve keremi (iyiliği) konusunda Muâviye gibisini görmedim"

Kabise bin Câbir de şöyle diyordu:

"Ben Muâviyeden daha yumuşak huylu, daha vakur, işlerin içinden daha yumuşakça çıkan ve bolca iyilik yapan birini görmedim."

Anlatılıyor ki: Bir adam Muâviye'nin duyabileceği bir şekil de sert konuştu. Bunun üzerine Muâviye'ye "neden onu cezalandırmadın?" diye sorulunca o şöyle cevap verdi: "Ben Halimliğimin teb'alarımdan birine dar gelmesi konusunda Allahtan utanırım."

---

[330] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/119.
[331] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/134.

MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH) RÂŞİD HALİFELERDENDİR

Muâviye'nin (ra) hayatına az çok vakıf olan biri onu hidayete götüren ve hidayete ermiş olan raşid halifelerden olduğuna şüphe etmez.[335]

Daha önce de, bu kitabta Muâviye'nin hilafeti dönemini yaşıyan birkaç büyük Tabiin'in, onun hakkında şu ifadelerini naklet-miştik. Şayet siz Muaveye'yi görseydiniz "bu mehdidir" diyecektiniz.

Ayrıca Muhammed bin Sa'd, Ez.Zühri'nin şöyle dediğini nakleder; Muâviye halifeliğinde iki sene hiç bozmadan Hz. Ömer Radıyallahu Anh'ın davrandığı gibi davrandı. Ancak bundan sonra bu davranıştan uzaklaştı.

Bu değişmenin sebebini de bizzat Muâviye (Radıyallahu Anh) oğlu Yezid ile aralarında geçen konuşmasında işaret ediyor: İbni Ebûd-Dünya naklediyor:

Muâviye Radıyallahu Anh oğlu Yezid'e sordu:

- Eğer idareci olursan (halka) nasıl davranacağını tahmin ediyorsun? Yezid şöyle cevab verdi:

- Vallahi ben Ömer bin El-Hattâbın davrandığı gibi davranırdım. Bunun üzerine Muâviye Radıyallahu Anh şöyle dedi:

---

[335] Hulefâ-i Râşidîn'den sayılmasının manası, adil olup zalim olmayışıdır. Zaten raşit kelimesi de bu manadadır. Raşit olduğuna dair birçok deliller vardır.
1. Sahabe olması
2. Güzel idare ve yaşantısı
3. Onun hilafet dönemini müşaade eden sahabe ve büyük tabiinin onun hakkındaki sözleri. Nasıl ki bu sözlerin bir kısmı zikredildi.

di. Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) ona kardeşi olan Yezid'ten sonra Şam'a Vali tayin etmişti Hz. Osman (Radıyallahu Anh) da buna devam ettirdi. Böylece Yirmi yıl vali, yirmi yılda halife olarak yaşadı, vefatı yaklaştığında, Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in önceden ona giydirdiği fistanın en alt beden olmak üzere kendisinin onunla kefin edilmesini, ve yanında bulunan Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in tırnaklarından ezilerek gözüne ve ağzına bırakmasını vasiyet eder. Bunu bana yapın ve Erhamerrahimîn'le beni baş başa bırakın dedi[334].

[334] Tehzibu'l-Esma ve Lugat, 2/103.

Allâme İbni Haldûn diyor ki:

Hak olan odur ki Muâviye'yi de Hulefâ-i Râşidîn arasında saymak ve onunla ilgili haberleri onlarınkilerle beraber nakletmek gerekir. Zira o fazilet, adalet ve sahabilik konusunda onlardan hemen sonra gelmektedir. ***"Hilafet benden sonra otuz senedir"*** şeklinde rivâyet edilen hadis ise sahih değildir[338]. Ancak tarihçilerin Hz. Muâviye'yi onlardan sonra ayrı bir bölümde zikretmesinin iki sebebi vardır:

Birinci sebeb: Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın döneminde Hilâfet, o asırda baş gösteren asabiyyetten[339], dolayı insanların bir-

---

[338] İbni Hacer "Fethu'l-Bârî" de diyor ki; Sefine hadisinde "Hilafet benden sonra 30 sene olacaktır. Daha sonra Padişahlık olacaktır." şeklindeki hadisi sünen sahipleri rivâyet etmişler. Ayrıca İbni Hibban ve başkaları bunun sahih olduğunu söylemişlerdir. 30 seneye ancak dört halife ile Hz. Hasan'ın (Altı aylık) dönemi sığar. Kâdi İyâz diyor ki: Bu hadisin Zahiri (dış görünüşü) Câbir bin Semure'nin rivâyet ettiği ve sahih olduğunda ittifak edilen hadisle ters düşmektedir. Hadis şöyledir: "Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: Sizin başınızda, hepsi konusunda Ümmetin ittifak edeceği 12 Halife olduğu sürece, bu din kaim ayakta olacaktır." Hadisin lafzı Ebû Davud'a aittir. Daha sonra Kadi İyaz bu itiraza şöyle cevap vermektedir. "Peygamber (Sallalahu Aleyhi ve Sellem)'in sefine hadisindeki Hilafetten maksadı "Nübuvvet (Peygamberlik) hilafeti" dir. Cabir'in hadisinde ise böyle bir kayıt yoktur. (Az bir değişiklikle Fethu'l-Bari, 13/180) Dolayısıyla sefine hadisindeki hilafetten maksat, Padişahlığın hiç karışmadığı Nübüvvet hilafetidir. Muâviye'nin hilafetine ise Rahmetle birlikte biraz padişahlık da karışmıştır. Nitekim İbni Kesir Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın şöyle dediğini naklediyor: Ben (İslâm) padişahlarının ilki ve son halifesiyim." (El-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/135).

[339] İbn Haldun "Mukaddime" adlı eserinde İslâm tarihinin olaylarını "Asabiyet" in bir sonucu olduğu şeklinde değerlendirmektedir. İbni Haldun "Asabiyet" i ise Aşiret ve Ailedeki yardımlaşma ve birleşme "bağları" olarak açıklamaktadır. Nitekim en güçlü Aşiret ve Aile en güçlü "Asabiyet"'e sahibtir ve yeterli gücü kendisinde toplamaktadır. Böyle bir "Asabiyet" krallığa götürür,

- "Subhanallah.! Ey oğlum! Vallahi ben onlara Osman bin Affan gibi davranmaya gayret ettim ve bunu yapamadım. Nasıl olur da sen Ömer gibi davranacaksın[336].

Bunun sebebi de şudur ki bir idareci ne kadar isterse istesin, istediği gibi olmaz. Zira çevrenin üzerinde büyük tesiri vardır.

Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'da kendisine yöneltilen bir soruya verdiği cevab'da buna işaret ediyor: Şöyle ki bir adam, kandisine sordu:

- "Neden halk senden önceki halifelere karşı ihtilafa düşmedikleri halde sana karşı ihtilafa düştüler? O da cevaben şöyle dedi:

O halifeler benim gibi kimselerin başında idareci idiler. Ben ise senin gibilerin başında idareciyim" İşte bu aşağıdaki âyetin manalarından biridir.

"Bir topluluk kendi durumunu değiştirmedikçe Allah; onların durumunu değiştirmez."(Râd: 11).

Takiyyudin ibni Teymiyye diyor ki:

Muâviye Padişahların ilki idi. On da hem Padişahlık hem de rahmet vardı. Nitekim hadisi şerifte şöyle rivâyet ediliyor.

Benden sonra Peygamberlik hilafeti dönemi olacaktır. Daha sonra padişahlık ve rahmet (dönemi) olacaktır. Daha sonra padişahlık ve zorlama (dönemi) olacaktır.

daha sonra tebanın ısırıldığı (yani zulüm gördüğü) bir padişahlık dönemi olacaktır[337]. (Hadisi Ebû Dâvud, Tirmizî ve İmâm Ahmed rivâyet etmişlerdir)

---

[336] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/229.
[337] İbni Teymiyye, Hukuku Ali'l-Beyt, 34.

nan idare) dir. Ki buna Kisreviyyet (Kisralık): dedi. Nitekim Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) dış görünüşü itbarile bunu Hz. Muâviye'nin idaresinde görünce onu tenkit etmiştir. Yoksa asabi'yet ve kuvvete dayanarak bir galebe ve başkalarını bastırma olan Padişahlık ne halifeliğe ne de peygamberliğe ters düşmez. Nitekim Süleyman ve babası Davud (Aleyhisselam) hem padişah hem de peygamber idiler. Oysa ikiside hem dünyevi işlerinde hem de Rablerine karşı itaatlerinde son derece müstakim idiler. Hz. Muâviye de hakeza padişahlığı ve onun ihtişamını elinde ki dünyalığı çoğaltmak için istememiştir.

Asabiyyet, tabiatı gereği onu belki bazı durumlara itmiştir. Nitekim, müslümanlar bir çok devlete hükümran oldukları zaman, onların başındaki halife de o idi. Dolayısıyla o da, padişahların asabiyetin baş gösterdiği ve (idareciyi) padişahlık tabiatına götürdüğü durumlarda kavimlerine davrandıkları gibi davrandı.

Keza ondan sonraki halifelerin durumu da böyle idi. Yani onlar, Padişahlığın zorunluklarını, hüküm ve kurallarını yerine getirmeye zorlanınca ona göre davranırlardı.

Herhangi bir padişahın padişahığının hilafet'e ters düşüp düşmediğini belirlemedeki ölçü, onların durumlarını zayıf rivâyetlerle değil, bilakis sahih hadislerle karşılaştırmaktır. Buna göre bakılır:

---

memiştir. Değişme sadece halifeyi seçmeye götüren faktörde olmuştur. Nitekim önceleri bu faktör din iken daha sonra Asabiyyet ve kılıca dönüşmüştür. Şöyleki insanlar daha önce davranışlarını din faktörüne göre yapıyorlardı. Halifelikde şura'ya dayanıyordu. Ancak daha sonra İdare Asabiyyet ve kuvvete dayanmış olmasına rağmen İslâmî ve şeri olarak sürmüştür.

birlerini mağlub etme yoluyla elde edilirdi. Oysa ki bundan önceki dönemde seçim (Ehli hall ve Akd'ın seçimi) ve icmâ yoluyla gerçekleşirdi.

İşte tarihçiler bu noktayı dikkate alarak bu iki dönemi ayrı ayrı ele almışlar. Dolayısıyla Hz. Muâviye de Asabiyet sonucu insanların birbirlerini mağlub etmek suretiyle seçtikleri "Halîfe" lerdendir.

Yani Muâviye de halifelerin galebe ile iş başına geldiklerini bu asabiyyet dönemin ilk halifelerindendir. Ancak zayif görüşlü kimseler bu gibi halifelerden Melik, padişah, kral diye söz etmekte ve bunları birbirlerine benzetmektedirler. Oysa ki Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) kendisinden sonraki Padişahlara benzemekten son derece uzaktır. Zira o raşid halifelerdendir. dini hayat ve fazilet bakımından mertebe onun hemen arkasından gelen mervani (emevi) halifeler de bu kategoridedirler. Keza bunlardan Abbâsî halifeleri de öyledir. Biri kalkıp da Padişahlık hilafetten rütbece daha aşağıdadır" dolayısıyla nasıl olur da bir şahıs hem halife hem de padişah olur? diyemez. Şu da bilinmeli dir ki: Hilâfetten ayrı olan ve belkide ters düşen Padişahlık, Ceberutiyyet[340]. (Yani zulme ve zorbalığa daya-

---

bu durum tabii bir şey olup sosyolojinin vaz geçilmez kurallarındandır. Böylece krallık "Asabiyet" in bir sonucu olarak meydana gelmektedir.

340 İbni Haldun padişahlığın iki ayrı çeşidi olduğunu savunuyor:
1. Hakka yönelik padişahlık, 2. Batıla yönelik padişahlık.
Yine İbni Haldun şeriatın birinci çeşidi zemetınediğini zira bunun hakka ve salaha çalıştığını vurguluyor. Mezmun olan ikinci çeşididir. Zira bu batıla yöneliktir zulüm ve haksızlık için çalışmaktadır. Yine İbni Haldun'a göre hilafet, yukarda zikredilen birinci çeşit padişahlığa dönüşmüştür ve bu dönüşme o devirde baş gösteren asabiyyetin zaruri bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Ancak Hilafetin ruhunda taşıdığı manalar ise -örneğin İslâmî hedefleri gerçekleştirmek ve İslâm şeriatına göre memleketi idare etmek- değiş-

Hz. MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN OĞLU YEZİD'E "VELİ AHDLİK" VERMESİ

Meseleyi iki şekilde ele alacağız:

Birincisi: İslâm şeriatına göre Veliahltlığın hükmü:

İkincisi: Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı, Yezid'i Veliaht yapmaya sevkeden sebeb.

A) İSLÂMA GÖRE VELİAHD EDİLMENİN HÜKMÜ

İbni Hacer "Fethu'l-Bari" de Nevevi ve başkalarının şöyle dediğini nakleder: "Hilafetin aşağıdaki üç şekilde de mun'akid (sahih, geçerli) olduğu konusunda ulema icma etmişler.

1- Halifenin, bir kimseyi kendisinden sonraki halife olarak tayin etmesiyle mün'akid olur.

2- "Ehli hall ve akd"in bir kimseye bay'at etmesiyle sahih olur. Bu suretle önceki halifenin başka birini tayin etmemesi şartı vardır.

3- Halifenin bu işi, sayıları belli veya belli olmayan bir grubun meşveretine bırakması da caiz olur"[342].

Yine Hâfız İbni Hacer İbni Bettaldan naklen şöyle devam ediyor: Hz. Ömer'in (Radıyallahu Anh) halifeyi tayin etme işini meşverete bırakması olayı gösteriyor ki, iş başında olan halifenin, kendisinden sonra bir kimseyi halife tayin etmesi caizdir ve halifenin bu emri diğer bütün müslümanları da bağlar. Nitekim bütün sahabiler Ebû Bekr Radıyallahu Anh'ın Hz. Ömer Radıyallahu Anh'ı kendisinden sonraki halife tayin etmesiyle ittifakla amel ettikleri gibi, Ömer Radıyallahu Anh'ın halifeliği (kendi aralarından birini tayin etmek üzere) altı kişiden birine bırakması meselesinde de ihtilafa düşmediler.

---

[342] Fethu'l-Bari, 13/176.

Kimin hareketleri bu hadislere uyarsa işte o Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in müslümanların başındaki halifesidir. Kimin hareketleri de bu hadislerin çerçevesinin dışına çıkıyorsa o dünya padişahlarındandır. Ona halife isminin verilmesi sadece mecazidir.

Muâviyenin (Radıyallahu Anh) dört Halife ile değil de benî Ümeyye halifeleriyle zikredilmesinin ikinci sebebi ise: Umeyye oğullarının hepsi bir soydandılar. Onların en büyüğü ise Muâviye idi. İşte bundan dolayı kendi soylaydaşları ile ele alınmıştır. Önceki halifelerin ise nesebleri farklı idi. Bundan dolayı da bunlar bir tek kategoriye konmuşlardır. Hz. Osman (Radıyallahu Anh) ise, her ne kadar neseb bakımından Ümeyye oğullarından ise de fazilet bakımından diğerlerine yakın olduğundan onlarla birleştirilmiş. Allah bizi onlarla haşretsin ve bize, onlara iktida etmek suretiyle merhamet eylesin[341].

[341] İbni Haldûn "Mukaddime"si ikinci cildin sonucu, 188.

B) Hz. MUAVİYE'NİN YEZİD'İ VELİAHT OLARAK TAYİN ETMESİNİN SEBEBİ

Ehli sünnet olup Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın büyüklüğünü bilen hiç bir kimse, onun oğlu Yezid'i veliahd olarak tayin etmesinin arkasında güzel bir niyetinin olduğu konusunda şüphe etmez.

Ne var ki bir çok kimse bu niyyetin ne olduğunu fark edemiyor. İşte bunun için ümmetin uleması bu problemi çözerek Hz. Muâviye'nin büyüklüğünü adaletini ve sahabiliğine ters düşmeyecek bir şekilde halletmiş ve meseleye açıklık getirmişlerdir.

Hâfız İbni Kesir diyor ki: Hicri 56. senesinde Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh), halkı oğlu Yezid'e kendisinden sonraki veliahd sıfatıyle bey'at etmeye çağırdı. Ve taşra memleketlerine de bu konuda mektublar yolladı. bunun üzerine bölgelerdeki bütün halk ona bey'at etti. Ancak, Hz. Ebû Bekr Radıyallahu Anh'ın oğlu Abdurrahman, İbni Ömer[346], Hz. Huseyin, İbni Zübeyr ve İbni Abbas (Allah hepsinden razı olsun) beyat etmediler."

---

[346] İbni Kesir'in burada "İbni Ömer (Radıyallahu Anh)'ın diğer dört arkadaşı gibi, Yezid'e beyattan kaçındığı" şeklindeki ifadesi sahih olan görüştür. Ancak ilerde İbni Haldun nakledeceğimiz gibi -İbni Ömer (Radıyallahu Anh) Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın vefatından sonra dönmüş ve Yezid'e hilafet bey'atı yapmıştır. Yine Buhari'nin hadisinde belirtildiği gibi- Medineliler Yezid'i "Hal" edince İbni Ömer onu hal' etmedi. Kadi Ebû Bekr (Allah Affetsin) Bu alanda bir çok hatası olduğu gibi, İbni Ömer'in bu konudaki tavrını anlatırken yine hata yapmış. Nitekim Kadi Ebû Bekr iddia ediyor ki İbni Ömer Yezid'e "Ahd beyat" (Yani Muâviye'nin vefatından önceki Veliahtlık beyatı) yapmış. Bu iddiasına delil olarak Buhari'nin İbni Ömer'den naklettiği şu hadisi getirmiş: "Hafsa'nın yanına girdim. Saç örgülerinden sular damlıyordu. Kendisine: İnsanların durumu gördüğün gibi oldu. Bana ise bu işte herhangi bir şey verilmedi" dedim. O ise "yetiş onlar

İbni Battal diyor ki: Bu şuna benzer ki: bir baba kendi ölümünden sonra evladına bakması için birine vasiyyet eder. Zira bir babanın bu işe bakabilecek birini tayin etme hususunda bakışı başkalarından daha isabetli olur. İşte halifenin durumu da böyledir[343].

Dahası İbni Hazım diyor ki: Halife tayin etmenin en iyi en sahih şekli, Halifenin, vefatından önce, kendisinden sonra halife olacak birini seçip tayin etmesidir. Bunun sıhhatli olduğu sırada, veya ölümüne yakın, hastalığı esnasında yaması arasanda bir fark yoktur. Zira bu şekillerden herhangi birisinin caiz olmadığına dair herhangi bir nass veya icma yoktur. Nitekim, Resûlullah (Sallalahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ebû Bekr (Radıyallahu Anh)'a böyle davrandı. Hz. Ebû Bekir (Radıyallahu Anh) de Ömer (Radıyallahu Anh)'e öyle davrandı. Yine bunun gibi Süleyman bin Abdulmelik, Ömer bin Abdulaziz'i bu şekilde tayin etmişti. Bu konu da bizim tercih ettiğimiz şekil budur. Zira bu şekilde Hilafet kopmamış olur. İslâm'ın ve İslâm ehlinin işi daha düzenli olur ve bunun dışındaki şekillerde olduğu gibi endişe edilen durumlar ortadan kalkar. Örneğin ümmetin bir süre başı boş kalması, işin çığrından çıkması, nefislerin kabarması ve Birilerinin çeşitli beklentilere kapılması. Ortadan kalkmış olur[344].

Ancak İbni Teymiyye, "Veli Ahd" tayin etmenin sadece bir aday gösterme olduğunu ve bir "Akid" olmadığını savunarak diyor ki: "Ömer Radıyallahu Anh de (her ne kadar) Hz. Ebû Bekir (Radıyallahu Anh) onu veliahd olarak tayin etmişse de ancak halkın ona beyat etmesi ve itaat etmesinden sonra halife oldu. Dolayısıyla şayet halk Hz. Ebû Bekr (Radıyallahu Anh)'ın onu veliahd olarak tayin etmesini geçerli saymayıp ona beyat etmeselerdi halife olamazdı[345] "İbni Teymiyye aynı görüşlerini Hz. Osman Radıyallahu Anh hakkında da tekrarlıyor.

---

[343] A.g.e.

[344] El-Fisel, 4/169.

[345] Minhacu's-Sünne, 1/142. Ayrıca meselenin derin araştırılması için "En-Nazaratu's-Siyase El-İslâmiyye" s.235 ve sonrası.

Muâviye, oğlu Yezid'in buna ehil olduğunu düşündü. Bu ise babanın evladını çok fazla sevmesinden kaynaklanıyor. Aynı zamanda Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Yezid'de dünyevî işlerde üstünlük işaretlerini görüyordu.

Özellikle padişah çocukları, savaşı, idare işlerini düzenlemeye ihtişama uygun davranma konusunda daha iyi bilgi sahibidirler.

Yine Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) sahabe çocuklarından başka birinin işi tam manasıyla yürütemiyeceğini söylüyordu. Zira Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Abdullah bin Ömer'le Radıyallahu Anh konuşmaları arasında şu ifadeleri kullanıyordu: "Ben ölümümden sonra tebayı (halkı) kimsenin önüne geçmediği dağınık koyunlar

---

Başkaları bu hadisi başka bir şekilde açıklamışlarsa da Mutemed olan Abdurrazzak'ın rivâyetinde açıkça belirtildiği gibi olandır. -İbni Hacer şöyle devam ediyor. Daha sonra Habib bin Sabit'in İbni Ömer'den bu hadisi rivâyetinde şu ifadeleri gördüm: "Devmetu'l-Cendel" denen yerde Muâviye, hasımlarıyla biraraya geldiği gün, Hafsa bana dedi ki:

- Allah'ın, Ümmeti Muhammed (Sallallahu Aleyhi Vesellem)'in arasını düzelteceği gibi barış antlaşmasında hazır bulunmamam sana yakışmaz! Nitekim sen Resulullah (Sallallahu Aleyhi Vesellem)'in kaynı ve Ömer bin El-Hattab'ın oğlusun" -İbni Ömer (Radıyallahu Anh) diyorki- O gün Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) büyük bir bahtî devenin üzerinde geldi ve şöyle konuştu:

- Kim bu işte (Halifelikte) umut ve beklenti içine giriyor veya boynunu uzatıyor? (Hadisi Taberani rivâyet etmiştir.)

Muâviye (Radıyallahu Anh) Halifelik konusunda yetenek, görüş (akıl) ve marifet bakımından önde olanın İslâm'a önceden girme, dini hayat ve ibadette önde olana tercih edilmesinin gerektiğini savunuyordu. İşte Muâviye buna dayanarak kendisinin bu işe daha layık olduğunu söyledi.

İbni Ömer ise bunun tersini savunuyor ve fazilette geride olana bey'at edilemeyeceğini söylüyordu. Ancak İbni Ömer'e göre, fitnenin çıkmasından endişe ediliyorsa buna bey'at edilir. Zira kendisi de daha sonra Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'a ondan sonra da Yezid'e bey'at etmiş ve çevresini bu bey'atı bozmaktan nehyetmiştir. Daha sonra da Abdulmelik bin Mervan'a bey'at etmiştir. (Az bir değişiklikle Fethu'l-Bari, 7/323-324.)

seni bekliyorlar. Senin onlardan uzak kalmandan dolayı ayrılık olacağından korkuyorum" dedi. (Ravinin bildirdiğine göre), Hafza (Radıyallahu Anha) onu görmeden bırakmadı. Halk dağılınca Muâviye (Radıyallahu Anh) bir konuşma yaptı ve "Kim bu konuda konuşmak istiyorsa bize boynuzunu çıkarsın (kendini göstersin). Biz, ondan da babasından da bu işe daha layıkız." Habib bin Mesleme olayı nakleden İbni Ömer diyor ki: "Sen neden ona cevap vermedin?"

İbni Ömer:

- Ben yerimden kıpırdadım ve "İslâm (a girmeniz) için sana ve babana karşı savaşan bu işe senden daha layıktır" diye söylemek istedim. Ama birliği dağıtacak, kan dökülmesine sebep olacak ve benden maksadımdan farklı olarak nakledilecek bir söz söylemekten korktum. Ve Allah'ın Cennetlerde (sabredenler için) hazırladığı şeyleri hatırladım."

Bunun üzerine Habib;

- "Sen (Allah tarafından) Muhafaza edilmiş ve korunmuşsun" dedi.

İşte Kadi Ebû Bekr Hadiste bu olayın, Hz. Muâviye'nin Yezid'i Veliahd olarak ilan ettiği sırada cereyan ettiğini anlamış, bu ise yanlıştır. Bilakis bu olay iki hakemin ezruhta biraraya geldiği (ve anlaşamadığı) sırada vaki olmuştur. (Dolayısıyla bu hadisin Yezid'e beyat etme olayıyla hiçbir ilgisi yoktur). Hâfız (İbni Hacer) El-Askalani'nin bu hadisle ilgili açıklamalarını sunalım.

Hadiste geçen "İnsanların durumu gördüğün gibi oldu. Bana ise bu işte herhangi bir şey verilmedi" İbni Ömer'in "bu işten maksadı şuydu. Hz. Ali (Radıyallahu Anh) ile Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) arasında Sıffin günü çıkan olaylarda, halk (taraflar) ihtilafa düştükleri konuda kendi aralarında hakemler tayin etmek konusunda anlaştılar. Bunun üzerine gerek Haremeyn (Mekke ve Medine) de gerekse başka yerlerdeki sahabilere gelmeleri konusunda mektublar yazdılar ve sonunda bu işi görüşmek için bir araya gelmek için sözleştiler. İşte İbni Ömer (Radıyallahu Anh) bazısına buraya gelip bu konuyu görüşmek için bunlara katılıp katılmama konusunu danıştı. Ablası ise onun orada hazır bulunmamasından kaynaklanacak ve devam etmesine sebep olacak bir fitnenin çıkmasından korktuğundan dolayı kendisine onlara yetişip aralarına katılmasını tavsiye etmiştir."

"Yine Hadiste geçen "Halk dağılınca..." Yani iki hakem Ebû Musa El-Eş'ari ile Amr bin El-As ihtilafa düşüp anlaşamadıktan sonra (Halk dağılınca...) Nitekim Abdurrazzak Ma'mer'den yaptığı rivâyette bu ifade yerine "İki hakem ayrılınca" şeklinde bir ifade geçiyor. İşte bu ikinci rivâyet şekli yukarıdaki birinci rivâyet maksadı açıklıyor ve bu olayın Sıffin'de cereyan ettiğini belirtiyor. Zira hakem olayı orada olmuştur.

cemaatleri çoğalmış ve farlı mezhebler ortaya çıkmış[348] ve Asabiyyetler ortaya çıkmış, bundan dolayı da Halkın (Yani Ehli hall ve Akdin) biraraya gelmesinin bir konu veya şahıs hakkında ittifak etmelerinin çok zor olduğu bir gerçektir. Artık, şura veya seçim veya herkesin[349] katılabileceği umumi beyat düzenini -Her ne kadar örnek ve Kamil manada İslâmi düzen ise de- o zaman da tatbik etmek çok zor olmuştu. Ve veraset nizamına baş vurmak zaruri bir hal almıştı[350]. bundan dolayı İbni Hazm, bu gibi şartlarda, hilafet akdinin en iyi ve en doğru şeklinin "Veliahtlik" düzeninin olduğu görüşünü savunmuştur[351].

Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın bir yaptığı varsa o da Hilafet konusunda Mafzulu (fazilette en önde olmayanı) fazıla (fazilette daha önde olana) tercih etmesidir. Tabii ki bunu da müslümanların maslahatı için ve onları, ayrılıp parçalanma ve ihtilafa maruz kalmamaları için yapmıştır. Nitekim kendisi şöyle demiştir: "Ben Tebayı, önünü alacak birinin olmadığı dağılmış koyunlar gibi bırakmaktan hoşlanmadım" Öte yandan Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Yezid'in ölümünden sonra fasıklık ve zalimlikler yapacağını bilmiyordu ve bunu ondan beklemiyordu. Zira Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) gaybi bilen biri değildi. Halifelik konusu ise içtihadi bir meseledir. İhtimal ki, şayet Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Yezid'i tayin etmeseydi, Yezid'in acı olayları yanında küçük kalacak derecede parçalanma ve ihtilaflar çıkabileceği gibi, bir çok hayırlı durumlar da ortaya çıkabilirdi.

---

348 Bölgeler birbirinden uzaklaşmış, İslâm Devleti "Küçük ve Arabi bir devlet" görünümünden "Evrensel cihanşumul" ve sınırları birbirinden uzak bir devlete dönüşmüştü. Tabiri caiz ise bir "İmparatorluk" durumuna gelmiştir. Ancak bu tabir baskı ve zulmü çağrıştırdığından burda kullanılmaz.

349 Aslında bir halifeye bey'at etmenin sahih olması için "Ehli Hall ve Akd" in bulunması kafidir ve herkesin katılması gerekmez.

350 En-Nezârâtu's-Siyasiyye el-İslâmiyye, 190/191.

351 El-Fısel, 4/169.

gibi bırakmaktan korktum" keza bize ulaşan rivâyete göre Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) hutbesinde şöyle dua etti:

"Allah'ım! Eğer sen benim onu (Yezid'i) buna (hilafete) layık olduğunu düşündüğüm için tayin ettiğimi biliyorsan, onu buna muvaffak eyle, yok eğer ben onu sevdiğim için bu işin başına getirmişsen sen onu bu işin başına gelmeye muvaffak eyleme[347]. Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın yaptığı bu dua onun, Yezid'i Veliahd tayin etme konusunda Allah rızasından başka bir şey amaçlamadığı hususunda bir şüphe bırakmıyor.

Doktor Muhammed Ziyaud-Din-Er-Reyyıs diyor ki: Biz, Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı böyle davranmak zorunda bırakan sebep ve gerekçeleri faydaları öğrendik. Bunları şöyle özetleyebiliriz: "Gerek Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) ve gerekse ona böyle davranmasını tavsiye edenler herhangi bir fitneye veya kan akıtılmasına yol açacak bir münakaşanın ortaya çıkmasından korkuyorlardı. Nitekim halife Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesinden sonra çıkan durumdan meydana gelen fitnelerden kanlı olaylar çıkmıştı. Ve o olayların acı anları zihinlerde hala canlı olarak duruyordu. Aynı zamanda Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) bazı konuşmalarında Ümmet-i Muhammedi (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) çobansız koyunlar gibi bırakmaktan hoşlanmadığını vurgulamıştı. Bunlar da aklın kabul edeceği sebeplerdir. "Ziyâud-Din sözlerine şöyle devam ediyor: Üstelik Zaman ve şartların değiştiğini de söylersek insaf etmiş oluruz. Zira İslâm toplumunun Medine ile sınırlı olduğu ve müslümanların sayılarının çoğalması ve onların biraraya gelip istişare edebilecekleri imkanın az olduğu ve müslümanların ileri derecede Vera ve takva sahibi olduklarından kolayca bir araya gelip (herhangi bir konuda) ittifak etmelerinin mümkün olduğu dönemi artık geride kalmıştır. Müslümanlar çeşitli memleketlere dağılmış,

---

[347] Özetle El-Bidâye ve'n-Nihâye, 79-89, ayrıca bk. Taberî, 6/169-170.

MUHAKIK İBNİ HALDÛN'UN KONU İLE İLGİLİ AÇIKLAMASI

Allame Muhakkık İbni Haldun "Mukaddime" sinin Veli ahtlik" bölümünde bu iki makamı (islamda "veliaht"liğin hükmü ve Muâviye'nin yezid'i veliahd olarak tayin etmesi) konusunu en etraflı ve en sağlam bir şekilde izah etmiştir. Bizde bu bölümü tümüyle burada nakledeceğiz. Zira içinde başka kitablarda nadiren bulunabilecek güzel konular vardır.

İbni Haldun şöyle diyor:

İmametin (Hilafetin) hakikatı (gerçek amacı) ümmetin gerek dünyevi gerekse dînî maslahatlarını gözetlemektir. Dolayısıyla halife ümmetin velisi ve başlarındaki güvendikleri emin bir kimsedir. O, sağlığında bunları gözetler. Bunun gereği olarak onlar için ölümünden sonra da onları gözetlemesi, dolayısıyla kendi hayatında onların işlerine sahip çıktığı gibi ölümünden sonra da onların işlerine sahip çıkacak birini tayin etmesi gerekir.

Buna karşılık olarak onların da daha önce kendisine güvendikleri gibi bu konudaki fikrinde de ona güvenmeleri gerekir. Nitekim Ümmetin bunun (yani Veliahd tayin etmenin) caiz ve sahih olduğuna dair icması olduğundan, şeriatta yerinin olduğu bilinmektedir. Zira sahabelerin huzurunda Ebû Bekir Radıyallahu Anh Hz. Ömer (Radıyallahu Anh)'ı veliahd tayin etmiş ve sahabeler de bunu geçerli saymış ve Hz. Ömer Radıyallahu Anh'a itaat etmeyi kendilerine vacip görmüşler. Allah hepsinden razı olsun. Keza Ömer Radıyallahu Anh Aşere-i mübeşşereden hayatta kalan altı kişiye kendi araların-

İmâmül-Haremeyn "Giyâsî" adlı eserinin "mefzûlun İmâmeti (Halifeliği)" adlı bölümde diyor ki:

"Üzerinde durulması gereken odur ki, Halifelik konusunda dikkate alınması gerekli olan fazilet ele alınırken ve fazilette önde olan ve olmayan değerlendirilmesi yapılırken, ölçü amel noktasında Allah'a en fazla yakın olma ve derece bakımından en yüksek olma değildir. Nitekim Allan'ın, yeryüzünün kutbu, alemin (kainatın) direği olan ve şayet Allah'a yemin ederse Allah onun yeminini doğru çıkaracağı, ancak (bununla beraber) kendi arasında müslümanların (başına geçip) işlerini idare etme noktasında ondan daha yararlı olabilecek veli kulları vardır.

Bundan dolayı Halifelik konusunda mutlak manada "en faziletli" dendiğinde, bununla "halkın işlerini en iyi şekilde idare edebilecek kişiyi kastederiz."

İmamül-Haremeyn daha sonra "mafzul" (fazilette önde olmayan) ın halife olmasının caiz olup olmadığı konusundaki (ulema arasındaki) ihtilafı zikrettikten sonra diyor ki:

"(Ancak) ihtilafa maruz olmayan nokta şudur ki, faziletli olana halifelik akdi çok zor olursa ve müslümanların maslahatı fazilette önde olmayanı tercih etmeyi gerektiriyorsa, örneğin halk onun sözünü (daha fazla) dinliyorsa, güç ve kuvvet sahipleri ona (daha fazla) meylediyorsa- aksi durumda yani faziletlinin tercih edilmesi durumunda fitneler baş gösterip, sıkıntılar çıkar, güç kaybedilir ve ordu darmadağınık olacaksa, hülasa siyasi ve idari olarak, fazilette (en) önde olmayanın tercih edilmesi gerekiyorsa mutlaka tercih edilir[352]."

[352] Gıyâsu'l-Ümem, 165-167.

suizanden uzaktır. Hele hele ortada halifeyi böyle bir tercihi yapmaya sevkeden bir sebep, örneğin bir maslahatı gözetmesi ve bir fitneden korkması söz konusu ise bu takdirde bu zan tamamen ortadan kalkar. Nitekim Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın, oğlu Yezid'i tayin etmesinde de böyle bir durum söz konusu idi. Muaviye'nin bu fiili yapması, insanların da buna muvafakatı, bu konuda (Velayet-i ahdin meşruiyeti) başlı başına bir delildir.

Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı, başkasını değil de oğlu Yezidi veliahd olarak tercih etmeye zorlayan maslahat, o dönemde ehli hal ve akd olan Umeyye oğullarının ittifak etmesiyle, halkın da görüşlerinin birleşip dağılmamalarının temin edilmesi düşüncesi idi. "Ehli hall ve akd olan Ümeyye oğulları" dedik. Zira o dönemde onlar Kureyşlilerin güçlüleri ve Ümmetin bütün idaresini elinde tutan ve hakim güç olan Ümeyye oğulları kendileri dışında birinin halife olmasına rıza göstermezlerdi. İşte Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) da halifeliğe en elverişli olduklarını düşündüğü kişiler arasında Yezid'i diğerlerine tercih etti. Bunu ve şeriatın nazarında daha ehemmiyetli bir şey olan ittifak ve eğilimlerin birleşmesini sağlamayı çok istediğinden fazilette önde olmayanı fazilette önde olana tercih etti. Nitekim Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın adil ve sahabi oluşu bizi onun bu hareketini başka bir şekilde yorumlamamızı ve ona karşı kötü zanlar beslememizi engellemektedir (mahal bırakmamaktadır) Binaenaleyh Büyük sahabilerin hazır bulundukları halde buna karşı çıkmamaları, Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) hakkında (kötü) bir şüphenin olmadığına delil teşkil etmektedir.

dan birini müslümanların başına halife olarak tayin etmelerini emretmişti. Onların da bir kısmı kendi kendi haklarından vazgeçerek işi diğerlerine bıraktılar. Niyahet (Halife tayin etme) işi Abdurrahman bir Avfa havale edildi. O da içtihad etti (bu konuda bütün gayretlerini sarfetti), müslümanlarla müzakereler yaptı ve onların Hz. Osman Radıyallahu Anh ile Hz. Ali Radıyallahu Anh konusunda müttefik olduklarını gördü. O ise (şahsi kanaatini kullanarak) Hz. Osman (Radıyallahu Anh)'ı tercih etti.

Zira Hz. Osman Radıyallahu Anh, çıkacak her konuda kendi içtihadını kullanmadan Hz. Ebû Bekir Radıyallahu Anh ve Hz. Ömer Radıyallahu Anh'e uymaya bağlı kalacağı konusunda kendisine söz verdi ve böylece Hz. Osman Radıyallahu Anh'a beyat akdini yaptılar ve kendisine itaat etmeyi vacip gördüler. (İşte) gerek birincisinde (Hz. Ömer'inkinde) gerekse ikincisinde (Hz. Osman'ınkinde) sahabeler hazır bulundular ve onlardan hiç biri (işin bu şekilde yapılmasına) karşı çıkmadılar. Binaenaleyh onların karşı çıkmaması kendilerinin bu akdin sahih olduğu konusunda müttefik olduklarını ve bunun meşru olduğunu bildiklerini göstermektedir. Bilindiği üzere "İcma" da şer'an Hüccet sayılmaktadır.

Halife babasını ve oğlunu dahi Veliahd olarak tayin ederse bu konuda (suçlanıp) itham edilmez. Zira o kendi sağlığında onların işlerine bakma konusunda kendisine güveniliyorsa ölümünden sonra da bu konularda her hangi bir vebali haydi haydi yüklenmez.

Öte yandan bazıları halifenin evladını veya babasını bazıları ise sadece evladını tayin ettiği takdirde itham edilebileceğini savunmuşlarsa da bu doğru değildir. Zira halifenin makamı bu konuda

ettiler ki bunlar adaletli olduğu bilinen, Müslümanlar için iyi düşünen ... kimselerdi. Ancak bunların Veliahdlik konusunda evlatlarını veya kardeşlerini tercih etmeleri ve böylece dört halifenin izinden çıkmaları yaldırganamaz. Zira onların durumu dört halifenin durumundan farklı idi. Nitekim dört halifenin döneminde henüz "Saltanat" karakteri oluşmamıştı ve insanların gönlünde kötülüklere engel olan din idi. Dolayısıyla herkesin kalbinde kendisini kötülük yapmaktan engelleyen bir din düşüncesi hakimdi. Böylece Dört halife döneminde dînî açıdan en fazla beğenilen kişi halifelik konusunda başkalarına tercih edilir ve onun dışında bu işe heveslenen de kalbindeki "din engeliyle" başbaşa bırakılırdı. (Tabiiki o da içindeki dini engelden dolayı, dini düşünceden dolayı baş kaldırıp tefrika çıkarmazdı)

Onların döneminden sonra Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) döneminden itibaren artık asabiyyet son sınırı olan saltanat noktasına gelmiş, insanların kalbindeki "din engeli" zayıflamış ve insanların baş kaldırmasını, tefrika çıkarmasını ve kötülük yapmasını bertaraf edecek, saltanata ve asabiyyete dayalı bir engele ihtiyaç vardır. İşte böylesi bir durumda, o dönemde hakim olan asabiyyet'in istemediği birine veli ahd'lik verilseydi, asabiyyet bunu reddedecekti, iş sur'atla çözülecek ve birlik yerine tefrika ve ihtilaf olacaktı.

Adamın biri Hz. Ali'ye sordu:

- "Halka ne oldu da Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e itaatsizlik edip ters düşmediler de sana itaatsizlik edip ters düştüler?" Hz. Ali şöyle cevap verdi.

- "Çünkü Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer (Radıyallahu Anhumâ) benim gibilerinin başında idareci idiler, ben ise senin gibilerinin başında idareceyim." Hz. Ali bu sözüyle önceki dönemde var olan din engeline işaret ediyordu.

Yine (Halife) Me'mûn, Ali bin Mûsa bin Ca'fer es-Sâdık'ı "Veliahd" olarak tayin edip ona "Er-Rızâ" ismini verince Abbasiler

Zira sahabeler hakkı söylemek konusunda esneklik gösterecek kimseler olmadıkları gibi Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'da hakkın söylenmesine karşı ve gururlanacak biri değildi. Çünkü onların hepsi de bu gibi şeylerden pak oldukları gibi adaletleri de bunları engellemektedir. Öte yandan Abdullah bin Ömer'in bu işten kaçınması onun takvasından kaynaklanan ve ister helal, ister haram olsun, herhangi bir işe girmekten kaçınması ile yorumlanabilir. Nitekim onun böyle bir tutumunun ve huyunun olduğu meşhurdur. Cumhurun ittifak ettiği bu veliahdlık konusunda, İbni Zübeyr'in dışında hiç kimse muhalefetli kalmadı[353]. (Muhalifin az oluşunun hükmü açıktır yani yok hükmündedir.)(Bununla beraber İbni Ömer ona karşı hüsnü zan besliyordu. Bundan da kimsenin şüphesi olmaz ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) hakkında başka türlü düşünülmez. Zira Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Yezid'in böylesi fasıklık yapacağını bile bile onu "Veliahd" yapacak değildi. Onu bundan tenzih ederiz.)[354] (Zira onun Adalet ve fazileti bundan üstündür.) Nitekim Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) sağlığında onu şarkı dinlediğinden dolayı levmediyor ve onu nehyediyordu. Oysa ki bu (şarkı dinleme) Yezid'in sonraki hareketlerinden daha ehvendi ve selefin mezhepleri bu konuda (şarkı dinlemenin caiz olup, olmadığı hususunda) farklı idi[355].

Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'dan sonra gelen Beni Ümeyye'den Abdulmelik ve Süleyman gibi, Abbâsîlerden Seffâh, El-Mansûr, El-Mehdî, Harun Reşit gibi titizlikle hakkı gözetleyip onunla amel eden halifeler de onun gibi hareket edip "Veliahd" tayin

---

[353] Ancak daha önce İbni Kesir'den naklettiğimiz üzere muhalifler arasında Hüseyin, İbni Abbas ve Abdurrahman b. Ebi Bekr de vardı.

[354] Parantez içindeki kısım "El-Mukaddime" nin 206. sahifesinden alınmıştır.

[355] Parantez arası 212. sahifeden alınmıştır.

Hz. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN HÜCR VE ARKADAŞLARINI ÖLDÜRMESİ

Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın suçlandığı konulardan biri de onun Hücr ve arkadaşlarını öldürmesi konusudur.

Hücrün durumu, öldürülmesi ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı buna zorlayan sebeplerle ilgili güvenilir Alimlerin yaptığı açıklamaların bir özetini nakledelim;

"Hücr, âbid ve zâhid biriydi. Annesine karşı iyi davranır çokça namaz kılar ve oruç tutardı. O, duası makbul olan biriydi. Bazıları onu sahâbîler arasında saymışlarsa da, ancak, hadisçilerin çoğu onun sahâbîliğinin sahih olduğunu söylememişler ve onu Tabiin'ler arasında zikretmişler.

Bu zat, Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın Kûfe Valisi olan El-Muğîre bin Şu'be'yi açıkça tenkid ediyordu.

Ancak Muğîre, halîm ve sabırlı bir kişi idi. Hücr'ü affediyor, ona aralarında geçen bu şeylerden dolayı nasihat ediyor,onu bu hareketlerinin sonucu konusunda ikaz ediyor ve padişaha ters düşmenin cezasının ağır olduğunu belirtiyordu. Ne var ki Hücr, bu hareketlerinden vazgeçmedi. Muğîre bin Şu'be vefât edip Basra ile birlikte Kûfe'de Ziyâd'ın idaresine verilince Ziyâd, Kûfe'ye girdi. Bu sırada Hz. Ali Radıyallahu Anh'ın şiasından (taraftarlarından) bazı gruplar Hücr'ün erafında toplanmışlardı. Bunlar Hücr'ün söylediklerini söylüyor, onu destekliyor ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'a sövüyorlar ve ondan teberri ediyorlardı. İbni Cerîr ve başka-

(şiddetle) buna karşı çıkıp ona olan beyatlarını bozdular ve Amcası İbrahim bin El-Mehdi'ye beyat ettiler. O kadar kargaşa ve ihtilaf çıktı, yollar kesildi, isyancı ortaya çıktı ki, az kala iş çığırından çıkacaktı. Taki Me'mûn alelacele Horasan'dan Bağdad'a geldi ve yeniden onların istediği kişiyi Veliahd olarak tayin etti.

(Öte yandan Ömer bin Abdulaziz El-Kâsım bin Muhammed bin Ebû Bekri gördüğünde "Elimde imkan olsaydı onu halife olarak tayin edirdim" diyordu. Dolayısıyle o, Muhammed'i veliaht olarak tayin etmeyi düşünseydi bunu yapacaktı. Ne var ki o, ehli hall vel akd olan Beni Umeyye'den daha önce belirttiğimiz sebeplerden dolayı korkuyor ve bölünme olmasın diye halifelik işini onlardan başka bir yöne çeviremiyordu.)[356]

Hülâsâ Veliahd tayinlerinde bu gibi şeyleri dikkate almak gerekir. Zira, hükümler asırlar içinde beliren hadiseler, kabileler asabiyyetler ve maslahatlara göre değişir ve her devrin kendine has bazı (şer'i) hükümleri vardır. Bu da Allah'ın kullarına bir lütfudur.

Eğer Veliahd tayin etmekten maksad, evlatlara miras bırakmak ise bu dini maksatlardan değildir. Zira halifelik Allah'ın emirlerindendir, onu kullarından istediğine verir.

Bu konuda dini mevkileri küçük düşürmemek için mümkün olduğu kadarıyla iyi niyetli olmak gerekir. Zaten mülk (saltanat) Allah'ındır, onu dilediğine verir[357].

---

[356] Parantez içindeki bölüm 206. sahifeden alınmıştır.
[357] İbni Haldun, Mukaddime, 210-212.

yı onu kınadı. bunun üzerine Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Âişe'ye şöyle dedi:

- Ey mü'minlerin anası! Ben insanların selâhı (iyiliği) uğruna bir insanı öldürmeyi, onların fesadı pahasına onu hayatta bırakmaktan daha hayırlı görüyorum.

Bir rivâyete göre: Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Âişe (Radıyallahu Anhâ)'ya mazereti o derece anlattı ki, sonunda Âişe (Radıyallahu Anhâ) onu mazur gördü.

Başka bir rivâyete göre de: Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) Âişe (Radıyallahu Anhâ)'ya şöyle dedi: Ben ile Hücr'ü başbaşa bırak. Ta ki biz Rabbimiz (Celle Celâluhu)'nun huzurunda karşılaşınca (hesaplaşalım)[358].

Kâdî Ebû Bekr diyor ki: Siz de ey müslümanlar! sizin için de en uygun olan; onları, Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'la birlikte, Allah (C.C.) huzuruna çıkıp, hesap verecekleri güne bırakmanızdır.[359]

Burada okuyucunun dikkatini önemli bir noktaya çekmek istiyoruz. Şöyle ki:

" Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın halife olduğu sırada bir çok büyük sahâbî hayatta idi. Hepsi de ona itaat ediyor ve ona saygı duyuyorlardı. En azından icraatlarına karşı çıkmıyorlardı. İşte bun-

[358] Bak. El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/49-55 ve Taberî, 6/141-160.
[359] El-Avâsım, 213.

larının naklettiklerine göre, Hücr ve arkadaşları Hz. Osman'ı eleştiriyor, onun zulüm ve haksızlık ettiğini söylüyor, idarecileri eleştiriyor, onaları tenkit etme konusunda acele davranıyor, bu hususta aşırıya kaçıyorlardı. Hz. Ali Radıyallahu Anh'ın taraftarlarına sahip çıkıyor ve dinde teşeddüt (sıkı tutma) yapıyorlardı.

Görülüyor ki Hücr ve arkadaşları, Abdullah bin Sebe'nin propagandasından etkilenen, salih (ama) saf kimselerden idiler. Yine bunlar küçük şeyleri büyüten ve bundan dolayı büyük suçlar işleyen kimselerdi. İşte bunlar ile ziyad arasında anlatılması uzun olan meseleler geçti. Bunun üzerine Ziyad bunların durumunu bir mektupla Muâviye (Radıyallahu Anh)'a bildirdi. Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) de bunları "yeryüzünde fesad çıkaranlar"dan saydı ve onların hayatta bırakılmalarının ümmet için fesada yol açacağını birliğin dağılmasına ve halifeye, karşı çıkılmasına sebebiyyet vereceğini düşündü. Bunun üzerine onların (tutulup) getirilmesini emretti. Bunlardan 14 kişi getirildi. Muâviye de, aralarında Hücr'ün de bulunduğu 7 kişinin öldürülmesini emretti ve öldürüldüler. Geride kalan 7 kişiyi de affetti.

Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın şöyle söylediği nakledildiyor:

"(İleride) Hücr ile birlikte 100.000 kişiyi öldürmektense (şimdi sadece) onu öldürmek daha iyidir."

İmâm Ahmed naklediyor: "Muâviye (Radıyallahu Anh) Medine'ye geldiğinde mü'minlerin anası Âişe (Radıyallahu Anhâ)'nın yanına geldi. Âişe Radıyallahu Anh da Hücr'ü öldürdüğünden dola-

Hz. MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN ZİYÂD'I "İSTİLHAK" ETMESİ

(Onu Ebû Süfyanın Evlatları Arasına Katması)

Yine Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın suçlandığı konulardan biri de onun, Ziyâd'ı "İstilhâk" edip onu da (babası) Ebû Süfyan'ın evlatları arasına katmasıdır. Allâme Muhakkık Kâdı Veliyuddin İbni Haldûn "İstilhâk" olayını ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı buna iten sebebi en güzel bir şekilde izah ederek şöyle diyor:

"Ziyâd'ın annesi Sümeyye, El-Hars bin Kelde Et-Tabîb'in cariyesi idi. Ebû Bekre'yi (El-Hârisin bir oğlunun adıdır) onun yanında doğurmuştu. Ebû Süfyân bir iş icabı Taife gittiği sırada, cahilliyye döneminde geçerli olan bir tür nikahla bu kadınla cinsi temesa girdi. Bunun sonucu olarak kadın Ziyâd'ı doğurdu ve bu çocuğun Ebû Süfyân'dan olduğunu söyledi. Ebû Süfyân da bunu tasdik etti. Ancak mesele gizli idi. Ne zaman ki Ziyâd büyüdü ve yetenekleri onun yükselmesine vesile oldu, dönemin Basra vâlisi Ebû Musa, onu kendisine kâtip olarak tayin etti. Ayrıca Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) bir işle onu görevlendirdi. O da Dinin sınırlarını koruyarak (bu işin hakkından gelerek böylece) üstün yeteneklerini ortaya koydu.

Daha sonra da Hz. Ömer (Radıyallahu Anh)'ın huzuruna gelip yaptıklarını fasih ve beliğ ifadelerle anlattı. Bunun üzerine orada hazır bulunan Amr bin El-Âs şöyle dedi:

- "Vallâhi şayet bu çocuğun babası arab olsaydı o Arapları Asa'sıyla sürecekti. "Ebû Süfyan da Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın duyacağı bir şekilde şöyle dedi:

ca sahâbinin ses çıkarmadığı ve itaat ettiği halde, Hücr (Radıyallahu Anh) ve bir kaç arkadaşının Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'a karşı çıkmasını, buna karşılık Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın da bunları öldürmesini bahane ederek, Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın adaletini tartışmak akıl kârı değildir.

ğini bilen ve buna şâhitlik edebilecek olan kimselerin olup almadığını araştırdı. Nihâyet Basralılardan bir kaç kişi buna şahitlik yaptı. Muâviye de onu (Ebû Süfyan'ın soyuna) ilhâk etti. Hz. Ali 'Radıyallahu Anh)'ın taraftarlarının çoğu Ziyâd'ın kardeşi Ebû Bekre dahi- bunu tenkit ediyor ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ı bundan dolayı suçluyorlardı[360].

Kâdî Ebû Bekr diyor ki:

"Artık bu mesele, ümmetin ve belli başlı şehirlerin fakihleri arasında tartışılan bir mesele haline gelmiş. Böylece intikad (tenkid) aşamasından itikad aşamasına gelmiş. Nitekim İmâm Malik "İslâm kitabı" sıfatını hakkeden eseri "el Muvatta" da Ziyâd'ın nesebini açıkça vurgulayarak hemde Abbasi devleti döneminde "Ziyâd bin Ebî Süfyan" demiş ve bu işin mücadelesini verenlerin dediği gibi "Ziyâd bin Ebî (babasının oğlu)" dememiştir. İmâm Malik'in bu ifadesinde (aynı zamanda) fıkhi bir incelik vardır ki kimse ona akıl erdirememiştir. Şöyle ki, bu mesele ihtilafi bir mesele olduğu halde (Hakim tarafından) bu konuda kesin karar verilirse (ki Muâviye bu hükmü vermiştir) artık bu kararın tersine dönüş olamaz. Zira ihtilaflı meselelerde Kadının bir tarafın lehine karar vermesi o meseledeki ihtilafı sona erdirir ve meseleye kesinlik kazandırır. Doğrusunu Allah daha iyi bilir[361].

---

[360] İbni Haldûn'un Tarihi, 3/78.
[361] El-Avâsım, 242.

- "Vallâhi Ben onun babasının kim olduğunu ve onu anasının rahmine kimin koyduğunu biliyorum." Hz. Ali (Radıyallahu Anh) de Ebû Süfyan'a şöyle dedi:

- "Sus.! Zira Hz. Ömer (Radıyallahu Anh) bunu senden duysaydı hemen seni cezalandırırdı."

Daha sonra Hz. Ali (Radıyallahu Anh) Ziyâd'ı faris bölgesine Vali olarak teyin etti. O da orayı kontrol altına aldı. Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) ona bir mektup yazdı. Mektubunda bir taraftan onu tehdit ediyor bir taraftan da onun Ebû Süfyan'ın Veledi olduğunu imâ ediyordu. (Bunun üzerine) Hz. Ali (Radıyallahu Anh) da Ziyâd'a bir mektup yazdı, mektupta şöyle diyordu. "Sen vali olarak ben tayin ettim ve ben seni buna layık görüyorum. (Ebû Süfyan'ın) "senin onun sulbünden olduğunu" iddia etmesi ise onun batıl emellerinden ve kalbine gelen yalan düşüncesinden kaynaklanan ve gayri ciddi bir sözdü. Bu söz ne bir miras hakkı ne de bir nesebi gerektirmez. Muâviye de insana önünden-arkasından, sağından-solundan geliyor (yani kandırıyor) Ondan sakın ha sakın.! Vesselam."

Hz. Ali Radıyallahu Anh öldürülüp Ziyâd Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh) ile anlaşınca, Ziyâd, Müslaka bin Hübeyre Eş-Seybânî'den Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın yanında kendisinin (Ziyâd'ın) Ebû Süfyan'ın nesebinden olduğunu çıtlatmasını istedi o da Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın yanında bunu yaptı.

Muâviye de Ziyâd'ı "istilhâk" etmek suretiyle kalbini kendisine meylettirmeyi düşündü ve Onun Ebû Süfyan'ın soyundan geldi-

HALİFEYE KARŞI ÇIKMAK

Ubâde bin Es-Sâmit (Radıyallahu Anh) rivâyet ediyor: Ubâde bin Es-Sâmit (Radıyallahu Anh)'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir;

"Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bizi çağırdı. Biz de ona bey'ât ettik. O bizden aldığı beyatte şöyle dedi: "***Siz çalışmaya istekli olsanızda olmasanızda, fakirlik ve zenginlikte ve haklarımızın başkalarına verildiğinde de kendisine itaat edeceğimiz ve Allah katında bize delil (gerekçe) olarak açık bir küfür görmedikçe (idarecilere) karşı idare konusunda münakaşa etmeyeceğimize dair söz vermemizi istedi.***" (Hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmişler)

İbni Abbas, Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Kim emîrin (başındaki idârecinin) bir hareketinden hoşlanmıyorsa sabretsin. Zira kim (İslâm) sultanının (emrin) den bir karış (dışarı) çıkarsa câhiliye ölümü üzerinde ölecektir." (Müslim-Buhârî)

Daha önce de belirttiğimiz gibi imamet (halifelik) üç şekilde münakid (geçerli) olur;

1- "Hall vel-Akd" ehlinin bir şahsa beyat etmesi. Bunlar Nevevî'nin de belirttiği gibi biraraya gelmeleri kolay olan alimler, reisler ve halkın ileri gelenleridir.

2- Mevcût halifenin kendisinden sonra halife olacak birini tayin etmesi

3- Halifenin işi, sayıları belli olan veya olmayan bir topluluğun meşveretine bırakmasıyla o topluluğun kendi aralarından birinin halifeliği konusunda ittifak etmesi.

Biz burada dördüncü bir şekil de ekliyoruz. Güç ve kuvvet sahibi birinin idareyi ele geçirip ipleri elinde tutması ve Allah'ın

HÂTİME

Bu kitabın telif maksadıyla kuvvetli bir bağlantısı olan konulardan bazıları aşağıdaki konulardır.

a- Halifeye karşı isyan etmek ve karşı çıkanlara karşı savunmanın hükmü

b- Yezid bin Muâviye ile ilgili meseleler,

c- Yezid ile Hüseyin (Radıyallahu Anh) arasında geçen olaylar

d- Yezid ile İbnü'z-Zübeyr (Radıyallahu Anh) arasında geçen olaylar.

Yine Kâdî diyor ki: "Bazı Basralı alimler demişler ki bid'atçı bir kişiye yapılan geçerli olur ve ona itaat etmeye devam edilir. Zira o (bidatçı halife) o bid'atı tevil yapmıştır.

Kâdî diyor ki: Şayet halifede küfür veya Şeriatı değiştirme veya bid'at ortaya çıkarsa, Velayet (Hilâfet) hükmünden çıkar, itaat etme hakkı düşer, müslümanların boynunda ona karşı kıyam edip onu makamından etmeleri ve imkanları varsa yerine Adil bir halife getirmeleri vacip olur. Ancak bu imkanları belli bir grubun elinde varsa bu takdirde kafir olan halîfeyi (yöneticiyi) azl etmek için kıyam yapmaları vacip olurken, bidatçıda bu gerekmez. Ancak bu bidatçıyı devirebileceklerine kanaat ederlerse kıyam edebilirler. Öte yandan eğer müslümanlar başarısız olacaklarına kesin kanaat getirirlerse, söz konusu halifeyse karşı kıyam yapmaları gerekmez. Bu takdirde gerekli olan müslümanın bu topraklardan hicret edip dînîni korumasıdır.

Yine Kâdı İyâz diyor ki: Daha baştan fasık olan birine yapılan beyat geçerli olmaz. Ancak eğer kendisine beyat edildikten sonra fasık olmuşsa (bu konuda farklı görüşler vardır); Bazı alimler bir fitne veya bir harp çıkmayacaksa söz konusu halifeyi devirmenin vacip olduğunu söylemişler. Ehli sünnet alimlerinden fıkıhçılar, hadisçiler ve kelamcıların cumhûruna göre halife fâsıklık zâlimlik ve hakları vermemekten dolayı halifelikten düşmez, devrilmez ve ona karşı çıkmak caiz olmaz. Bilakis ona nasihat etmek ve onu (Allah'ın

---

gelecektir. Siz de bunlardan iyi hareketler de göreceksiniz kötülükler de göreceksiniz. İşte (bu durunda) kim bunların kötülüklerinden (kalben) hoşlanmazsa o (günahtan) kurtulur, kim karşı çıkarsa selamete erer. Ancak kim rıza gösterip arkalarından giderse (o helak olur)." Bunun üzerine oradakiler:
- "Ya Resûlullah! Bu takdirde biz onlarla savaşmayalım mı?" dediler. Peygamber (Sellallahu Aleyhi Vesellem):
- "Hayır, onlar namaz kıldıkça (onlarla savaşmayın) dedi. (Müslim rivâyet etmiştir).
İmam Nevevi diyor ki: Bu hadisten anlaşılıyor ki; Halifeler, İslâm kaidelerini değiştirmedikçe, sadece fasık veya zalim olduklarından dolayı onlara karşı çıkmak caiz değildir. (Nevevi, Müslim'in Şerhi, 12/-243).

şeriatıyla hükmetmesi. Nitekim böyle birinin imameti (hilafeti) geçerli olur. Velev ki fâsık olsa dahi. Nitekim ulema bunu açıkça belirtmişlerdir.

Öte yandan Halifeliği geçerli olan birine karşı çıkmanın hükmü nedir?

İmamı Nevevî bu meseleyi ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Nevevî diyor ki: Halîfelere isyan emek ve onlara karşı savaşmak müslümanların icmasıyla haramdır. Velevki fâsık ve zâlim olsalar da... Benim burada belirttiğim bu hususu bir çok hadis desteklemektedir. Nitekim "Ehli sünnet", Sultânın (halîfenin) fâsık olduğundan dolayı "azil" olmayacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Öte yandan azlolacağına dair fıkıh kitablarında geçen ve mûtezile'den de nakledilen görüş yanlıştır ve icmaya muhaliftir."

Âlimler diyorlar ki: Sözkonusu halifenin azlolunmamasının ve karşısına çıkmanın haram olmasının sebebi, bunun sonucunda fitnelerin çıkması, müslümanların kanlarının akması ve aralarının bozulması ihtimalidir. Zira bu takdirde bu halifenin azlinden kaynaklanacak kötü durumlar onun yerinde kalması halinde olan kötülüklerden daha fazla olur.

Kâdî İyâz diyor ki: Âlimler bir kâfire beyat etmenin sahih olmadığı konusunda ittifat ettikleri gibi sonradan kafir olan bir halifenin de azlolacağı konusunda ima etmişlerdir." Kâdı şöyle devam ediyor: "Kezâ eğer namazları kılmayı ve namaza çağırmayı terk ederse hüküm yine böyledir."

Yine Kâdî diyor ki: "Ulemânın cumhûruna (çoğuna) göre bidat[362] ın hükmü de aynıdır".

---

[362] Burada bid'attan maksadı sarahaten küfre İslâm'ın ve şeriatın kurallarını değiştirmeye varmayan bidattır. Yoksa eğer böylesi bir bidat ise o takdirde halife azl olması ve ona karşı çıkmak ittifakla vacip olur. Nitekim Peygamber (Sallallahu Aleyhi Vesellem) buyuruyor ki: "Sizin Başınıza (bazı) idareciler

HÜSEYİN BİN ALİ (RADIYALLAHU ANH) VE ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN YEZİD'E KARŞI AYAKLANMASI

Hz. Hüseyin ve İbnü'z-Zübeyr'in ayaklanmasının sebebine gelince;

Ya bunlar, Yezid'in fâsık[365] olduğundan dolayı kendisine yapılan beyatın gecerli olmadığını ve babasının kendisini veliahd olarak tayin etmesinin sahih olmadığını düşünerek karşı çıktılar. Nitekim ikisinin de ne başta ne de sonda beyat etmemeleri bu ihtimali güçlendirmektedir.

Kezâ-İbni Haldûn ve İbnu'l-Esîrin[366] naklettiği gibi Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın Kûfeli'lere yazıp gönderdiği haberde söyledikleri şeyler, bu ihtimali takviye etmektedir. Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) şöyle demişti: "Yemin ederim ki, İmâm (Halife) ancak Allah'ın kitabıyla amel eden, Allah'ın şeriatını uygulayan ve hak olan dine tabi olandır vesselam"

Veyahut da bunlar ehil olan ve kuvvet sahibi olan kimselerin zalim olan halifeye karşı ayaklanmanın vacip veya caiz olduğunu

---

[365] Ulemâ tarafından kabul gören konulardan biri de "Herhangi bir şahsın halifeliğinin geçerli olmasının şartlarından biri de kendisine halifelik akdi yapıldığı sırada "adil" olmasıdır. Keza "Veliahd" olarak tayin edilen kişinin de bu işe tayin edildiği sırada "adil" ve "Halife olmanın şartlarına haiz" olması gerekir. Yoksa söz konusu şahsın halifeliği sahih olmaz. Ancak halifeyi seçme yetkisi olan kimseler" bu şahsı yeniden seçerlerse ve bu şahıs da şartları kendisinde bulundurursa halifeliği sahih olur. (Bak. El-Maverdi, El-Ahkamu's-Sultaniyye, s.10).

[366] El-Kamil, 4/9.

azabından) korkutmak gerekir. Nitekim bu konuda hadisler varid olmuştur.

Yine Kâdi İyâz diyor ki: Ebû Bekr bin Mücâhid yukarda naklettiğimiz görüşte icmanın olduğunu iddia etmiş, ancak bazı alimler onun bu iddiasını, -Hz. Hüseyn'in İbnü'z-Zubeyr'in ve Medinelilerin Emevîlere karşı ayaklandıklarını ve Tabiînlerden ilk kuşak müslümanlardan büyük bir cemaatın İbnü'l-Eş'aşı destekleyerek Haccâc'a karşı ayaklandıklarını gerekçe göstererek reddetmişlerdir ve (bu iddianın sahiplerinin kendilerine mesned olarak gösterdikleri) ***"Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) bizden idarecilerle idare konusunda münâkaşa yapmamamıza dair bizden söz aldı"*** şeklindeki hadisi şerifi tevil etmişler, bunun adil idareciler hakkında olduğunu söylemişlerdir.

Cumhûr ise buna karşılık diyorlar ki, "Haccâc'a karşı çıkmaları sadece onun fâsık olduğundan değildi. Zira o şeriatin (bazı) hükümlerini değiştirmiş ve küfre destek vermişti."

Kâdî İyâz diyor ki: "Bazıları demişler ki ilk başlarda bu meselede ihtilaf olmuş, ancak daha sonra (söz konusu halifeye) karşı çıkmak ve ayaklanmanın yasaklanması konusunda icma olmuştur." Doğrusunu Allah daha iyi bilir[363].

Yukarıda Kâdî İyâz'ın naklettiği görüş (yani ilk başlarda bu konuda ihtilafın olduğunu, ancak daha sonra söz konusu halifeye karşı ayaklanmanın câiz olmadığı konusunda icmânın oluştuğu) Nevevî'nin naklattiğimiz ibarelerinin başında geçen "Bu konuda icmâ vardır" sözüyle aynı manayı taşımaktadır. Nitekim İbni Hacer el-Heytemî "Tuhfetul-Muhtâc" adlı eserinde diyor ki "müellifin (Nevevî'nin) zalim halifeye karşı ayaklanmanın câiz olmadığı konusunda "icmâ" olduğu şeklindeki iddiasından maksad sahabe döneminin sona erdiği ve işlerin oturduğu dönemdeki icmadır. (Yoksa bundan önceki dönemde mesele ihtilaflı idi ve icmâ yoktu)[364].

---

[363] Nevevî, Müslim Şerhi, 8/34-35.
[364] Tuhfetü'l-Muhtâc, 9/66.

ZÂLİM HALİFEYE KARŞI ÇIKANLARLA SAVAŞMANIN HÜKMÜ

Ulemâ İttifak etmişlerdir ki; Halifenin, zülmettiği ve sünneti nebeviyye ile amel etmeyi terkettiği gerekçesiyle kendisine karşı çıkan haricilerle savaşması câiz değildir. Aksine (söz konusu) halifenin zulmü bırakması ve sünnetleri ihya etmesi gerekir. Ancak halife zulmü bıraktığı ve sünnetleri ihya etmeye başladığı halde bu hariciler yine de karşı çıkmaya devam ederlerse işte o zaman halife bunlarla savaşır.

İmâm Nevevî El-Minhâc adlı eserinde diyor ki: "Halife bağilere (kendisine karşı çıkanlara) emin, zeki, nasihatkâr ve halifeyi suçladıkları konuyu kendilerinden soracak birini göndermeden savaşmamalı. Eğer bunlar (kendilerine) yapılan bir haksızlığa veya kafalarında olan bir şüpheyi dile getirirlerse bunlar giderilmelidir.

İbnu Kudâme El-Hanbelî daha önceden bizimde belirtiğimiz halifeyi seçmenin geçerli şekillerini sıraladıktan sonra diyorki: Kim (zikredilen) vekillerden biriyle Halifeliği sabit olan birine bağı olarak çıkarsa kendisine karşı savaş açmak vacip olur. Ancak halife bu tür bağilerle hemen savaşamaz ve onlara niçin ayaklandıklarını sorar, işin hakikatını ve doğru olanı onlara anlatacak birini gönderir. Tabii ki onların ani saldırılarından endişe ederse bu mümkün olmaz. Yok eğer onları bilgilendirmek ve onlara doğruyu söylemek imkanı bulursa bunu yapar ve onların dile getirdikleri haksızlıkları giderecek ve onların bahanelerini ortadan kaldıracaktır. Yine de ayaklanmayı bırakmaz devam ederlerse işte bu defa onlarla savaşacaktır.

savunuyorlardı. Nitekim İbni Hacer El-Heytemî bunu açıkça belirterek diyorki:

"Bâğîler (den maksat) halifeye karşı çıkanlardır. Halife zalim olsa dahi kendisine karşı çıkanlara bu ismi verirler. Nitekim halifeye karşı çıkmak haramdır. (Tabii ki) bunun haram oluşu sahabe ve selefin döneminden sonra işlerin (iyice) oturduğu dönem için geçerlidir. Binaenaleyh kendileriyle birlikte seleften bir çok kimsenin bulunduğu halde, Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın ve Abdullah bin Ez-Zübeyr (Radıyallahu Anh)'ın Yezid'e ve Abdulmelik'e karşı ayaklanması buna itiraz olarak gelmez[367].

El-Hâfız ibni Hacer el-Askalânî de yukardaki izahı düşünerek diyor ki: bir kısım (Hariciler) de vardır ki, İdarecilerin zulmünden ve Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in izinden gitmeyi terkettikleri için ve dini hamasetlerinden dolayı ayaklanmışlar ve bunlar hak üzeredirler. İşte Hüseyin bin Ali, Harre'de (ayaklanan) Medine halkı ve Haccac'a karşı ayaklanan kurralar bunlardandır."[368]

---

[367] Tuhfetu'l-Muhtâc, 9/66. Ancak İbni Hacer'in burada "İbnu'z-Zübeyr'in Abdulmelik'e karşı ayaklanması" şeklindeki ifadeleri sahih olan ve ulemanın cumhurunun savunduğu görüşe muhaliftir. Zira onlara göre (İbnu'z-Zübeyr Abdulmelik'e karşı değil de tam tersine) Abdulmelik İbnu'z-Zübeyr'e karşı çıkmıştır. (Zira meşru halife İbnu'z-Zübeyr idi).

[368] Fethu'l-Bârî, 12/240.

Şayet bunlar mühlet isterlerse halife onların duumuna bakacak ve onlar hakkında araştırma yapacak ve bunların amacının tekrar itaat etmeye dönmek ve gerçekleri anlamak olduğuna kanaat getirirse onlara mühlet verecek. İbnül Münzir diyor ki; Kendisinden ilim aldığım ilim ehlinin tümü bunda (yukardaki açıklamada) ittifak etmişlerdir."[370]

İbnül-Hümâm diyor ki: müdafaaya gücü yeten herkesin halifenin yanında haricilerle savaşması vaciptir. Ancak bu Hâricîlerin elinde kendi içtihadlarına göre halifeye karşı savaşmalarını caiz kılan bir gerekçe varsa -örneğin halife bunlara veya bunların dışındakilere zulüm olduğunda şüphe olmayan bir şekilde davransa- bu taktirde bunlarla savaşmak caiz olmaz. Aksine halife bunların haklarını verinceye ve zülmünden vazgeçinceye dek halkında bunlara yardımcı olması gerekir. Ancak durum tamamen belirgin olmayıp hareketinin kesin olarak zulüm olduğu bilinmezse -Örneğin Halîfe olma yetkisine sahip olduğu bazı vergileri alıyorsa ve böylece daha büyük zararları bertaraf etmek için halka zarar veriyorsa- Bu takdirde halifeye karşı bu haricilere destek verilemez[371].

Hâfız, El-Askalânî Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın Haricilerle savaşmasıyla ilgili hadisi yorumlarken diyor ki:

"Bundan anlaşılıyor ki Adil bir halifeye itaat etmeyen ve ona karşı savaş ilan eden ve bozuk bir itikad uğruna onunla savaşan kişilere karşı savaşmak caizdir. Öte yandan birinin malına, nefsine (canına) ve ailesine haksızlık eden zalim bir halifeye itaat etmeyen ve ona karşı çıkan ise mazur sarılır ve söz konusu şahsa karşı savaşmakta caiz olmadığı gibi bu şahsın canını malını ve ailesini gücü

[370] İbni Kudâme, El-Muğnî, 8/108.
[371] Fethu'l-Kadîr, 5/336, İbni Âbidin, 3/311.

Nitekim yüce Allah (Celle Celâluhu) bu konuda ilk önce sulhu sonra savaşı emrederek diyor ki: ***"Eğer mü'minlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın."***[369]

Rivâyet ediliyor ki, Hz. Ali (Radıyallahu Anh) Cemel Vakasından önce Basralılarla (evvela) mektuplaştı. Sonra da kendi taraftarlarına savaşı kendilerinin başlatmamaları talimatını verdi. Daha sonra da onlara şöye dedi: "Bugün öyle bir gündür ki kim bu günde kurtulursa kıyamet günü de kurtulmuş olur."

Daha sonra Hz. Ali, (Radıyallahu Anh) Basralıların tekbir getirerek "kan yerde kalmıyacak haykırışlarını" duyunca şöyle dedi:

- Allah'ım Osman'ın katillerini yüzü koyun (cehenneme) at"

Abdullah bin Şeddaf bin El-Hâdî rivâyet ediyor:

"Harûriyyeler Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'dan ayrılınca Hz. Ali (Radıyallahu Anh) onlara Abdullah bin Abbası (elçi olarak) gönderdi: Bunlar da İbni Abbas'la üç gün Allah'ın kitabı üzerinde münazara ettiler. Böylece onlardan dört bin kişi geri döndü.

Hülâsâ, şayet söz konusu hariciler (isyancılar) itaat etmeyip geri dönmeyi kabul etmezlerse, halife onlara nasihat edecek ve onları savaşla tehdit edecek (Yani hemen savaş başlamayacak) Zira amaç onları öldürmek değil. Amaç onları bu hareketlerinden vazgeçirip onların şerrini defetmektir. Bu da sadece sözle sağlanabilicekse bu savaşmaktan daha iyi olur. Zira savaşla her iki tarafa zarar gelir.

---

[369] Hucurât, 9.

Hz. HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH) İLE YAPILAN SAVAŞIN VE ONU ÖLDÜRMENİN HÜKMÜ

Daha önceki açıklamalardan, zihinlerde dolaşan, zihinleri kurcalayan ve Kadı Ebû Bekr İbnu'l-Arabî gibilerinin dahi cevabında hataya düştüğü bir sorunun cevabı anlaşılmış olmaktadır. Soru şu:

- Belirtilen sebeplerden dolayı Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın Yezid'in karşısına çıkması caiz ise neden Yezid'in ordusunun Hüseyin'e karşı savaşması caiz olmasın. Zira onlar da kendi imamlarının (Yezid'in) halifeliğinin sahih olduğuna, ona karşı çıkmanın haram olduğuna ve ona karşı savaşanlara karşı savaşmanın vacip olduğuna inanıyorlardı?

Nitekim anlaşıldı ki, Yezid'in ordusunun Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'e karşı savaşmaları caiz değildi. Çünkü -daha önce belirttiğimiz gibi- "Bir halifenin zulmünden ve nebevi sünnetle amel etmeyi terkettiğinden dolayı, kendisine karşı çıkanlara karşı savaşması ulemanın ittifakıyla caiz değildir.

Üstelik Hz. Hüseyin (Radıyallahu anh) -İbn-i Teymiye ve İbni Kesir gibi alimlerin de belirttikleri gibi- İslâm Ümmetinin arasında tefrika çıkmaması için savaştan vazgeçmiş ve karşı tarafa şu üç teklifi götürmüştü. Ya memleketine dönecek veya İslâm devletinin sınırını korumak için sınıra gidecek veya vahdeti sağlamak üzere Yezid'in topluluğuna katılacaktı. Karşı taraf ise bunlardan hiçbirini kabul etmeyerek ona sadece kendilerine esir olmaları seçeneğini verdiler. O da bunu kabul etmeyerek savaştı. İşte o, böylesi bir durumda mazlumca öldürüldü. Oysa ki bırakın Hz. Hüseyin (Radıyallahu anh) gibi birisi değil en alçak biri dahi olsaydı, bu tekliflerinden birinin kabul edilmesi ve savaşa zorlanmaması vacip idi. Hz. Hüseyin gibi bir büyük zatın bu teklifini kabul etmeleri nasıl vacip olmasın.[373].

---

[373] Minhâcu's-Sünne, 2/256. Ayrıca bk. El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/174-175-232.

nisbetinde müdafaa hakkı vardır. Nitekim Taberânî, sahih bir senedle Abdullah bin el-Hâris'ten o da beni mudai kabilesinden olan bir adamdan Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın Haricilerden bahsederken şöyle dediğini nakleder:

"Şayet onlar adaletli bir halifeye muhalefet ederlerse onlarla savaşın. Yok eğer zalim bir halifeye muhalefet ederlerse onlarla savaşmayın zira onların da diyecekleri vardır."

Ben de diyorum ki: Hüseyin bin Ali (Radıyallahu Anh)'ın yaptığı, Medine ehlinin Harra'da yaptığı, Abdullah bin ez-Zübeyrin yaptığı ve Abdurrahman bin Muhammed bin el-Eş'as'ın olayında da, Haccac'a karşı çıkan kurraların yaptığı buna göre yorumlanır. (Yani bunlar zalimlere karşı ayaklanmıştır) Doğrusunu Allah daha iyi bilir[372].

[372] Fethu'l-Bari, 12/254.

ve adetler terkedilmişti. Ne zaman ki peygamberlik (dönemi) kesildi ve o büyük mücizeler geride kaldı, idare bir ölçüde adetlerin ve geleneklerin eline geçti ve daha önceleri (cahiliyyede olduğu gibi) asabiyyet anlayışı eski sahiplerine geri geldi ki, bu kez Mudaroğulları önceden olduğu gibi Umeyye oğullarına herkesten daha ziyade itaat etmeye döndüler.

Görüldüğü gibi Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) hata yapmıştır. Ancak bu hata dünyevi bir meseledededir ve bu konuda hata kendisine zarar vermez. Şer'i hüküm de ise hata yapmış değildir. Zira zanna bağlı bir konudur. Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) ise buna gücünün yeteceğini zannediyordu. Nitekim İbni Abbas, İbnü'z-Zübeyr[374], İbni Ömer, kardeşi İbnü'l-Hanefiyye ve başkaları, Hz. Hüseyin'e Kufe'ye doğru gitmesinden dolayı kınamışlar ve onun bu konuda hata ettiğini bilmişlerdi. Ancak çıktığı ve Allah'ın kendisi için takdir ettiği yoldan dönmedi.

---

[374] İbni Haldûn'un burada, "İbnu'z-Zübeyr (Radıyallahu Anh)'ın Hz. Hüseyin'e yola çıktığından dolayı levmetti" şeklindeki ifadeleri -ki bazı rivâyetlerde de böyle nakledilmiştir (bak. El-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/161). Akılla ve İbnu'z-Zübeyr'in büyüklüğü, sahabiliği, şahsiyeti, takvası ve ibadetteki harika gayretiyle uygun düşen bir davranıştır.
Öte yandan (güya) Hz. Hüseyin'in, İbnu'z-Zübeyr'e en ağır gelen biri olduğu (Yani İbnu'z-Zübeyr'in Hz. Hüseyin'i bir türlü hazmedemediği) ve yine İbnu'z-Zübeyr'in Mekke'de meydanın kendisine kalmasını düşünerek sürekli Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) Kufe'ye gitmeye teşvik ettiği, (güya) İbnu'z-Zübeyr biliyordu ki Hüseyin piyasada var oldukça halk kendisine beyat etmez" şeklindeki rivâyet hiç bir sahih yolla sabit olmamakla beraber kulaklara hoş gelmez, vicdanlara sığmaz ve İbnu'z-Zübeyr'in dindeki üstün şahsiyetine ters düşmektedir. Nitekim muhakkık İbnu Haldun da bu rivâyete hiç bir itibar vermemiştir.

MUHAKKIK İBN-İ HALDÛN'UN Hz. HÜSEYİN'İN KIYÂMI VE ÖLDÜRÜLMESİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMASI

İbni Haldûn diyor ki: Yezid'in fasık olduğu ortaya çıkıp kendi devrindeki herkesçe bilinince, Kûfe'de bulunan Ehl-i Beyt taraftarları Hz. Hüseyin'e haber yollayıp onun Kûfe'ye gelmesini istediler ve onun emrine gireceklerini belirttiler. Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) de, Yezid'in fasıklığı sebebiyle ona karşı ayaklanmanın gerekliliğine -özellikle bunu gerçekleştirmeye gücü yeten birinin safında gerçekleştirilmesine- inanıyordu. Nitekim kendisinin buna ehil olduğunu ve buna gücünün yettiğini zannediyordu. Ancak onun kendisini buna ehil olduğunu zannetmesi doğru idiyse de gücünün buna yettiğini zannetmesi yanlış idi. Zira Mudaroğullarının asabiyyeti Kureyş'te idi. -Yani Mudaroğulları lider olarak onları tanıyor ve onları destekliyorlardı.- Abdimenafoğullarının, dolayısıyla Kureyşlilerin asabiyyeti ise, Ümeyyeoğullarında idi. Gerek Kureyşliler gerekse diğer halklar Ümeyye oğullarının liderliğini itiraf ediyor ve karşı çıkmıyorlardı.

Asabiyyetler İslâm'ın başlangıcında unutulmuştu. Zira harika ve mucizeler, vahyin gelmesi ve meleklerin iki de bir müslümanların yardımına gelmesi halka adetlerini unutturmuştu ve Cahiliyye döneminin asabiyye ve düşünceleri ortadan kalkmış ve unutulmuştu. Geride himâye ve savunmaya yarayan tabii bir asabiyyet kalmıştı ki, dini ayakta tutma ve müşriklerle cihad yapmada bu tür asabiyyetten faydalanılıyordu. Yine o ilk dönemlerde hakimiyyet dinin elinde idi

olduğunu düşünme. Ve bil ki mesele bu şekilde değildir. Zira Hz. Hüseyin'e destek vermeyen sahabelerin ona destek vermeyip ona muhalefet etmeleri ictihadden kaynaklansa da ona karşı savaşmak onların içtihadından kaynaklanmamıştır. (Yani ona destek vermemek ayrı bir şey, ona karşı savaşmak da ayrı bir şeydir.) Ona karşı Yezid ve adamları savaşmıştır.

Yine sakın "Yezid fasık olduğu halde söz konusu sahabeler ona karşı ayaklanmayı caiz görmemişler, öyleyse onlara göre Yezid'in yaptıkları sahihtir" deme ve bil ki fasık bir halifenin emirleri ancak meşru olduğu takdirde yerine getirilir. Oysaki bunlara göre halifenin yanında bağilere (idareye başkaldıranlara) karşı savaşman caiz olması için halifenin adaletli olması şartı vardır. Bu meselede ise bu şart yoktur. (Zira Yezid adil değil bilakis zâlim idi.) Buna göre Yezide karşı çıktığı için Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'e karşı savaşmak caiz değildir. Bilakis bu savaş Yezid'in fasık olduğu fikrini takviye eden hareketlerindendir.

Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) da şehittir ve sevabını alacaktır ve onun yaptığı haktır ve içtihaddan kaynaklanmaktadır. Nitekim (Hz. Hüseyn (Radıyallahu Anh)'ı desteklemeyip) Yezid tarafında kalan sahabeler de hak üzere idiler ve bu yaptıkları, içtihada dayanmaktadır.

Kâdî Ebû Bekr İbnü'l-Arabî El-Mâlikî "El-Avâsım mine'l Kavâsım"adını verdiği kitabında bu konuda hataya düşmüştür. Kadı diyor ki:

Öte yandan, Hicaz'da bulunan ve Yezid ile birlikte olup Şam ve Irakta bulunan sahabe ve tabiinler, -her nekadar Yezid, fâsık olsa dahi- kendisine karşı ayaklanmanın karışıklığa ve kanın dökülmesine yolaçacağını düşünerek, Yezid'e karşı çıkmayı caiz görmediler. Bundan dolayı buna bulaşmadılar ve Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'e tabi olmadıkları gibi ona karşı çıkıp günah işlediğini de savunmadılar. Zira Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) müçtehiddir ve müctehidlerin önderidir.

Sakın yanlış edip bunların Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'e muhalefet edip ona yardım etmediklerinden dolayı günahkar olduklarını söyleme. Zira bunlar sahabelerin büyük bir bölümüdürler ve bunlar Yezid'in yanında idiler ve ona karşı ayaklanmayı uygun görmediler. Bununla beraber Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) Kerbelâ'da savaştığı sırada bunları kendi faziletine ve hakkının olduğuna şahit olarak gösteriyor ve şöyle diyordu. "(Gidin) Câbir bin Abdullah'a, Ebû Said el-Hudrî'ye, Enes bin Mâlik'e, Sehl bin Saide, Zeyd bin Erkam'a ve emsallerine (beni) sorun. Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) bu sahâbîlerin kendisine yardım vermemelerini eleştirmedi ve buna kalkışmadı. Zira Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh), kendi yaptığının kendi ictihadına dayandığı gibi onların yaptığının da onların ictihadından kaynaklandığını biliyordu.

Yine sakın bir hataya düşüp, Hz. Hüseyin'in yaptıklarının ictihaddan kaynaklandığı gibi, onu öldürenlerin yaptıklarının da ictihaddan kaynaklandığını düşünerek, onu öldürmelerini tasvip etme ve bunun, Şâfiî ve Mâlikîlerin, Hanefîlere "Nebîz" içtiklerinden dolayı "had" cezası tatbik etmeleri gibi (ictihaddan kaynaklanan bir ihtilaf)

YEZİD'İN DURUMU

Cumhuru ulemânın savunduğu görüş; Yezid'in, zalim olan İslâm padişahlarından ve Râşid olmayan halifelerden olduğudur.

Rivâyet ediliyor ki, İmâm Ahmed'e sorulmuş: "Sen Yezid'den hadis (nakledip) yazmaz mısın?"

İmam şöyle cevap verdi.

- "Hayır. Alçak biri olan ve Medine halkına o kötü muameleyi yapan o değil midir?"[376] (İmâm bununla "Harre" vakasını kastediyor)

Yine İmâm Ahmed'in oğlu Salih, babasına sordu.

- "Bazıları Yezid'i seviyorlar (Buna nedersiniz)?

İmâm cevap verdi:

- "Allah ve ahiret gününe inanan biri Yezid'i sevemez"

Bunun üzerine Salih (tekrar) sordu.

- "Öyleyse neden sen ona lanet okumuyorsun"

İmam şu cevabı verdi:

- "Oğulcuğum! Sen ne zaman babanın birisine lanet okuduğunu gördün?"[377]

Ancak Kâdî Ebû Bekr bu konuda şaz bir görüşü savunmuş Muhibbuddin el-Hatîb de ona bu konuda tabi olmuştur. İkisi de Yezid'in adil olduğunu savunmuşlardır ve bu iddialarına örümcek ağından daha zayıf deliller getirmişlerdir.

---

[376] Minhâcu's-Sünne, 2/253.
[377] Mecmû-ul-Fetâvâ İbni Teymiyye, 5/410.

"Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) dedesinin Peygamber (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in şeriatı gereği (halifeye karşı gelip savaşmaktan dolayı) öldürüldü" onun bu söylediği yanlıştır." Onu bu yanlışa sevkeden halifeye karşı isyan etmenin caiz olmamasının şartlarından birinin halifenin adaletli olması şartının gözünden kaçmasıdır. Devrinde idarecilik ve sapık görüş sahipleri ile savaşma konusunda Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'dan daha adaletli kim olabilir ki[375].

[375] El-Mukaddime, 216-217.

Öte yandan bazıları (ifrata giderek) onun kafir ve zındık olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak bu iddia bir kaç şekilde reddedilmiştir

1) Medine Halkı ona karşı ayaklandıklarında, onun en büyük düşmanları olmalarına rağmen ona namazı terketmek ve şarap içmenin dışında her hangi bir şey isnad etmeyip, onu küfür ve zındıklıkla itham etmediler[380].

2) Babası (Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın vefatından sonra İbni Ömer ona beyat etti ve Medine ehli ona yaptıkları beyatı bozduklarından, İbni Ömer bozmadı. Buhârî rivâyet ediyor: Medineliler Yezidi hall ettiklerinde (ona yaptıkları beyatı bozduklarında) İbni Ömer, hizmetçi ve evlatlarını topladı ve onlara şöyle dedi:

- "Ben Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)'in ***kıyamet günü her gadr edene (ihânet edene) bir bayrak dikilecektir***" buyurduğunu işittim. Biz de bu adama (Yezid'e) Allah'a ve O'nun resulüne verdiğimiz sözü verdik ve ben, bin kişiye Allah'a ve Resûlüne verdiğimiz söz gibi bir söz verdikten sonra kalkıp karşında savaşmaktan daha büyük bir hiyanet olduğunu düşünmüyorum. (Yine) Ben kimin onu hall ettiğini ve ayaklananlara tabi olduğunu bilirsem onunla aramız açılır.

3) Kezâ içinde sahabe ve tabiinin bir çoğunun bulunduğu ümmetin çoğu ona (Yezid'e) yaptıkları beyatı bozmamışlar. İbni Kesir, Ebû Cafer el-Bakır'ın şöyle dediğini naklediyor: "Ne Ebû Talip

[380] A.g.e.

Kâdî Ebû Bekr bu iddiasına delil olarak İmâm el-Leys bin Sad'in Yezid'i Emîrul'l-Mü'minin diye anmasını[378] göstermiştir. Evet Yezid'in mü'minlerin başında bir Emir olduğu inkar edilmiyecek birşeydir. Ancak onun emir olması onun fasık olmadığını gerektirmez. Nitekim rivâyet edilmiş ki: "Ömer bin Abdulaziz, Yezid'i "Emîru'l-Mü'minin" diye anan birine on kırbaç vurmuştur. Zira bu ifade de Yezid'e ta'zim ve büyüklük isnadı vardır.

Muhibbuddin El-Hatib ise Yezid'in adil olduğuna delil olarak İbni Kesir'in naklettiği şu vakayı göstermiştir; Medine ehli Yezid'in yanından dönüp, ona karşı ayaklanan Abdullah bin Muti ve arkadaşları Muhammed bin el-Hanefiyye'ye gidip, onun da Yezide karşı ayaklanmasını istediler. Ancak o bu teklifi kabul etmedi. bunun üzerine Abdullah bin Muti'nin, "Yezid şarap içiyor namazını terkeder ve Kur'an'ın hükümlerini aşıyor" deyince Muhammed bin El-Hanefiyye şöyle dedi:

- "Ben Yezid'in, sizin bu saydıklarınızı yaptığını görmedim. Nitekim ben onun yanında bulundum, birlikte kaldım ve onun namazlara devam ettiğini, hayrı araştırdığını, fıkhî meseleleri sorduğunu ve hayırdan ayrılmadığını gördüm..."[379]

Ancak İbni Kesir bu rivâyeti sened getirmeden zikretmiştir. Faraza sâbit olduğunu kabul etsek dahi, bu rivâyet onun adil olduğunu değil aksine fasık olduğuna delil olarak gösterilmelidir. Zira ilmî kaidelerden birisi şudur: "İsbat nefye, cerh de tadile tercih edilir." İbni Kesir'in bu rivayetinde de; birisinin Yezid'in fıskını isbat etmesi, diğerinin de bunu reddetmesi (nefyetmesi) vardır. İsbat edenin görüşü, reddedenin görüşüne tercih edilir.

---

[378] El-Avâsım, 228.
[379] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/232-233.

Hz. HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH)'IN ÖLDÜRÜLMESİ VE YEZİD'İN BU KONUDAKİ TUTUMU

İbni Teymiyye diyor ki:

"Bir çok ulemanın naklettiğine göre Yezid Hz. Hüseyin'in öldürülmesi emrini vermemiş ve bunu amaçlamamıştı. Bilakis Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'a ikramda bulunmayı ve ona tazim etmeyi tercih ediyordu. Ancak Yezid, Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın halifelik isteğinden ve kendisine karşı çıkmaktan vaz geçmesini istiyordu.

Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) geldikten sonra, Iraklıların kendisini yalnız bırakıp ele vereceğini anlayınca, ya Yezid'e veya memleketine veya sınır bölgelerine dönmeyi düşündü. Ancak (kendisine karşı savaşmaya gelenler) onun esir düşmesi için buralara gitmesini engellediler. Ve Mazlum şehid olarak öldürülene kadar kendisiyle savaştılar. Allah kendisinden razı olsun.

(Yine bir çok ulemaye göre) Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürüldüğü haberi Yezid ve Ailesine ulaşınca üzüldüler ve öldürülmesinden dolayı ağladılar. Yezid -Abdullah bin ziyadı kastederek "Allâh, İbnü Mercâneye lanet eylesin! Şayet kendisiyle Hüseyin arasında akrabalık bağı olsaydı onu öldürmezdi. Gerçekten ben Hüseyin'in öldürülmeden Iraklıların (bana) itaat etmesine rıza gösterirdim. Yine Yezid, Hüseyin'in ailesini en güzel şekilde techiz edip onları Medine'ye yolladı. Ne var ki Yezid bununla beraber Hüseyin

ailesinden ne de Abdulmuttalipoğullarından hiç bir kimse "Harre" olayında ayaklanmadı[381].

Öte yandan -İbni Kesir'in de belirttiği gibi[382]- bazıları Yezid'in "Harra" Vak'asının haberini alınca sevindiği, "Oh" çektiği ve bir (kafir olan) İbnü'z-Zeb'arî'nin şu şiirini okuduğu, "keşke benim Bedir de (öldürülen) büyüklerim, Hazreçlilerin, kılıçların darbelerine karşı zayıf düştüklerini görselerdi" ve bunun gibi açıkça küfür olan şeyleri söylediği şekildeki iddialar (tamamen) yalandır. Yine -İbni Teymiyye'nin de belirtiği gibi[383]- Bazılarının, Yezid'in, Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürüldüğü haberini alınca, yukardaki şiiri okuduğu şeklindeki iddiaları yalandır.

---

381 A.g.e.
382 A.g.e.
383 Minhacu's-Sünne, 2/247.

YEZİD'E LÂNET OKUMA

Daha önceki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, Yezid'in kafir olduğu sabit olmamış bundan dolayı ona lanet okumak caiz değildir. Zira belirli bir müslümâna lânet okumak haramdır. Bu konuda yapılan açıklamalar arasında vâkıf olduğum en güzel açıklamalardan biri ibnis-Salâhın fetvâ'sında yaptığı açıklamadır.

Nitekim kendisine soruyor: "Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesine emir verdiği için Yezid'e lanet okumak caiz midir?"

İbnu's-Salah şöyle cevap veriyor:

"Yezid'in Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesine emir verdiğine dair elimizde sahih bir nakil yoktur. Bildiğimiz o dur ki Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesine sebep olan savaşın emrini veren, dönemin Irak vâlisi Abdullah bin Ziyâd'dır.

Yezid'in (bizzat) Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ı öldürdüğü veya öldürme emrinin verdiği kesinleşse dahi, ona sövmek veya ona lanet etmek müslümanın kârı değildir. Nitekim hadiste varid olmuştur ki ***"(bir) müslümana lanet etmek onu öldürmek gibidir"*** (Aynı zamanda) Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) büyük bir günah işlemiş olsa dahi bu hareketinden dolayı kafir olmaz. Bir müslümanı öldüren kişi kafir olmaz. Ancak peygamberi öldüren kafir olur.

Âlimler, Yezid konusunda üç gruba ayrılmışlardır.

a) Ona sahip çıkan ve sevenler

b) Ona sövüp ona lanet edenler

c) Bu konuda mutedil davranıp, ne ona sahip çıkıp ne de ona lânet okuyanlar ve ona İslâm padişahları ve raşid olmayan halifeler gibi bakarlar.

(Radıyallahu Anh)'e yardımcı da olmadı. Katilinin yakalanmasını veya intikamının alınmasını emretmedi.

Öte yandan Hüseyin'in ailesinin kadınlarının esir alındığı, şehirlerde dolaştırıldığı ve develerin üzerine semersiz olarak bindirildiği yönündeki rivâyetler yalandır ve asılsızdır[384].

İbni Kesir de bunu bir benzerine nakletmiş ve şunu da eklemiştir: Söyleniyor ki Yezid, Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürüldüğü haberini ilk duyduğunda sevinmiş, ancak daha sonra buna pişmanlık duymuştur.[385]

Öte yandan Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürüldüğü gün kan (şeklinde) gökten yağmur yağdığı, daha önce hiç görülmediği halde Göklerin kızardığının görüldüğü, her kaldırılan taşın altında taze kanın görüldüğü v.b. şeylerin tamamı yalandır[386].

---

[384] Minhâcu's-Sünne, 2/249.
[385] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/232.
[386] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/201, Minhâcu's-Sünne, 2/250.

EMİRÜL-MÜMİNİN ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR (RADIYALLAHU ANH)

Bu zât, sahâbîdir. Babası kendilerine cennet müjdesi verilen on sahabiden biri olan ve Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Havârisi olan Zübeyr'dir. Annesi "Zâtün-nitâkeyn" lakabına sahip, Hz. Ebû Bekr es-Sıddık'ın kızı Esmâ'dır. Baba annesi Abdulmuttalib'in kızı ve Resûlullah'ın (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) halası Safiye'dir. (Safiyye (Radıyallahu Anh) müslüman olmuş ve Hicret etmişti.) Babasının halası ise müminlerin anası Hadîce binti Huveylid'dir. Teyze'si ise mü'minlerin anası Hz. Âişe'dir.

O, Hicretten sonra, medine'ye Hicret edenlerin ilk doğan çocuğudur. Müslümanlar onun doğumuna çok sevinmişlerdi. Zira yahudiler "Biz onlara sihri yapmışız. Artık onlardan çocuk doğmayacak" diyorlardı. Allah da onları yalancı çıkardı. (O doğduğunda) Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) çiğnediği bir hurmayla onu "Tahnîk" etti (Hurmayı damağına sürdü). Böylece onun karnına ilk giren şey Resûlullah (Sallallahu Aleyhi Vesellem)'in tükrüğü oldu. Daha sonra Resûlullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) ona dua etti, onun için bereket diledi, ona Abdullah ismini ve Ebû Bekir künyesini taktı. Böylece dedesinin ismini ve künyesini vermiş oldu. O hicretin birinci yılında doğdu.

O fazlaca oruç tutan, fazlaca gece ibadet yapan, uzunca namazda duran, sıla-i rahme çok riayet eden ve çok cesur biri idi. İbadetteki gayretlerine örnek olarak nakledildiyor ki, o bütün vaktini üçe ayırmıştı; Kimi geceleri sabaha kadar ayakta namaz kılar, kimi geceleri sabaha kadar rüku eder ve kimi geceleri de sabaha kadar

İşte doğru hareket eden grup budur ve geçmişlerin davranışlarını bilen ve şeriatı mutahharanın kurallarını bilen birinin izlemesi gereken yol da budur.

Allah bizi Şeriat ehlinin iyileri arasında saysın. Amin[387].

HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH)'IN ÖLDÜRÜLMESİ OLAYINI VE SAHABELER ARASINDA ÇIKAN OLAYLARI TOPLANTILARDA ANLATMANIN HÜKMÜ

İbni Hacer el-Heytemî, Gazâlî ve başkalarının şöyle dediğini nakleder: Vâiz gibilerinin Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürülmesini, bununla ilgili hikayeleri ve sahabe arasında cereyan eden münakaşa ve çekişmeleri anlatmaları haramdır. Zira bunları anlatmak sahabelere buğz etmeye ve onları lekeleyen tan etmeye teşvik eder. Osya ki sahabeler dinin bayraklarıdırlar. (Mezheb) imamları dini rivâyet yoluyla onlardan almışlar. Biz de onu dirayet şekliyle imamlardan almışız. Dolayısıyla sahabeleri lekeleyen kendisini lekelemiş olur. Ve bu şahıs kendi şahsını ve dinini lekelemiş olur. İbnus-Salâh ve Nevevî diyorlar ki: "Sahâbîlerin tümü adâletli kimselerdir. Peygamberin (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem) vefâtı sırasında 114.000 sahâbî vardı. Gerek Kur'an, gerekse hadisler onların adil olduklarını açıkça belirtmektedirler. Onların arasında cereyan eden münakaşaların ve olayların tevil edilecek yönleri vardır[388].

---

[387] Fetava İbnu's-Salah, 38.
[388] Es-Savâiku'l-Muhrika, 221-222.

ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN DURUMU

Abdullah bin ez-Zübeyr, ne ilk başlarda Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın halktan Yezid'e bey'at etmelerini istediği sırada, ne de Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın vefatından sonra Yezid işbaşına geçtiğinde Yezid'e bey'at etmekten kaçınmıştı. Daha sonra da Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın öldürüldüğü haberini duyunca bu defa halkı emevilere karşı kışkırtmaya ve onları Yezide karşı ayaklanmaya teşvik ediyordu.

Böylece halktan birçok kişi gizliden ona beyat etiler ve medineliler ve başkaları onunla yazıştılar. Bu haber Yezid'e ulaşınca çok zoruna gitti. Daha sonra Medine'den bir heyet Yezid'e gittiler. Yezid de onlara ikramda bulundu ve büyük mükafatlar verdi. Bunlar da hediyeleri alıp yanından ayrıldılar ve Yezid'in içki içmesini namazı terk etmesi ve diğer başka hareketlerini yadırgayarak ona karşı ayaklandılar. Böylece Halkı ona karşı ayaklandırdılar. Ancak ne Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın oğlu Ali Zeynel Âbidin, ne Muhammed bin el-Hanefîyye, ne İbni Ömer, ne Abdulmuttalib oğullarından, ne de İbni Ömerin evinde hiç kimse Yezide karşı bu ayaklanmaya katılmadı.[389] Medine halkı da kendilerine Vali olarak "Ğasîlu'l-Melâike" (Melekler tarafından yıkanan) lakâbına sahip olan Hanzala'nın oğlu Abdullah'ı tayin ettiler. Yezid de bunların üzerine bir ordu gönderdi ve orada meşhur Harre Vak'ası çıktı. (Harre Vak'asını bilir misiniz!) Yezid bu orduya, Medineyi halletiktikten sonra İbnü'z-Zübeyr ile savaşmak için Mekkeye geçmelerini emretmişti. Bu arada büyük bir halk kitlesi İbnü'z-Zübeyr tarafına geçmişti. Bu ordu (Medine'yi hall ettikten sonra) Mekke'ye doğru yola çıktılar, Nihayet Mekkeye ulaştılar ve İbnü'z-Zübeyr'e karşı savaştılar. Bu savaş dört ay sürdü. (Sonunda) bu arada Yezid'in

[389] Bk. El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/217-218.

secdede bulunurdu. Ayrıca Abdullan bin Ez Zübeyr Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh ile birlikte Afrika bölgesine savaşa gitti. Onların padişahı 120.000 kişilik bir orduyla müslümanların karşısına çıktı. Müslümanların sayısı ise 20.000 kişi idi ve düşmanlarına karşı ne yapacaklarını şaşırdılar. İbnu'z-Zübeyr baktı ki onların padişahı ordusunun dışına çıkmış. (O da bunu fırsat bilerek) yanına birkaç kişiyi alıp padişahın gittiği yöne doğru gitti ve onu öldürdü. Daha sonra fetih onun eliyle gerçekleşti.

Üç konuda; ibadette, cesarette ve fesâhatta kimse onun önüne geçemezdi. (Nitekim) bir defasında bir sel gelip kabeyi kapladı. Bunun üzerine o, kabeyi yüzerek tavaf etti.

Ebû Nuaym rivâyet ediyor: "İbnu'z-Zübeyr'in yüz tane kölesi vardı. Bunların her biri diğerlerinden ayrı bir dille konuşuyordu. İbnu'z-Zübeyr bunların her biriyle kendi dileyle konuşuyordu. Sen, dünya işleri ile uğraşırken ona baksaydın "bu adam bir göz kırpması (süresi) kadar Allah'ı ve Âhireti düşünmemiş" derdin. Öte yandan ona, ahiret işleri ile uğraşırken baktığında "Bu adam bir göz kırpması süresince dünyayı düşünmemiş." derdin[389].

[389] Et-Tehzib, 1/266; İl-İsabe, 2/309; El-Bidaye, 8/332.

ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN HALİFELİĞİ

Ulema, Yezid'in oğlu (ikinci) Muâviye'nin ölümünden sonra gerçek halifenin Abdullah bin ez-Zübeyr mi yoksa Mervan bin el-Hakem mi ondan sonra da oğlu Abdul-Melik mi olduğu konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Ulemanın cumhurunun (çoğunluğunun) savunduğu görüş Hak (Meşru) halifenin Abdullah bin ez-Zübeyrin olduğudur.

Suyuti diyor ki: Doğru olan görüş - Zehebî'nin dediği gibi Mervan'ın "Emîrul-Müminin"lerin arasında sayılmamasıdır. Bilakis o, İbnu'z-Zübeyr'in itaatinden çıkan bir Bâğîdir. Dolayısıyla onun, oğlu Abdulmelik'i veliaht tayin etmesi de geçersizdir. Yine onun, oğlu Abdulmelik'in halifeliği, ancak İbnuz Zübeyrin öldürülmesinden sonraki dönem için geçerlidir[393].

Hâfız İbni Kesir diyor ki:

"Yezid'in oğlu (ikinci) Muâviyeden sonraki halife İbnu'z-Zübeyr idi. O, Mervân bin el-hakemden daha raşiddir. Nitekim, İbnu'z-Zübeyrin halifeliği konusunda birlik sağlandıktan, etrafta kendisine beyat yapıldıktan ve işler yoluna girdikten sonra Mervan (kalkıp) ona karşı çıktı. Doğrusunu Allah daha iyi bilir[394].

Hâfız İbni hacer el-Askalânî bu konuda daha ileri giderek Yezidin oğlu (ikinci) Muâviye'yi de Emîru'l-Müminler arasında saymamış. Her halde İbni Hacer, babası Yezid'in fasık olduğu için kendisini veliahd olarak tayin etmesinin geçerli olmadığına ve müslümanların çoğunun İbnüz-Zübyr konusunda ittifak etmelerine dayanarak böylesi bir neticeye varmıştır.

Nitekim İbni Hacer, sıhhati konusunda ittifak olunan ***"Benden sonra, On iki halife olacaktır. Bunların hepsi üzerinde halk birleşecektir"*** -Ebû Dâvud bu hadisi ***"ümmetin, halifelikleri konusunda ittifak edecekleri on iki kişi (den biri) üzerinde (başınızda idareci) oldukça bu din ayata kalacaktır.***- İfadesiyle rivâyet etmiştir[395]. İbni Hacer bu hadisi

---

[393] Tarihu'l-Hulefâ, 212.

[394] El-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/341.

[395] Râfiziler bu hadisi Oniki İmam'ın imamlığına delil olarak göstermişlerdir. Ancak bu iddia bir kaç yönden yanlıştır.
1. Hadiste (Ebû Dâvud'un ifadesinde) geçen "Üzerinizde (başınızda) ifadesi ümmetin üzerinde tasallut ve amirliği gerektirmektedir. Oysaki bu on iki imam arasından Ali (Radıyallahu Anh) dışında hiç biri idareci olmamıştır.

döndüler. Bu sırada yezid'in Veliahd olarak tayin ettiği oğlu Muâviye iş başına gelmişti. Bu (Yezidin oğlu) Salih ve dayanaksız bir gençti. Halifeliğinin üzerinden altı ay geçmeden öldü ve kendisinden sonra kimseyi Veliahd olarak tayin etmedi. Bundan sonra da Mervân bin el-Hakem iş başına geldi, onun da üzerinden 10 ay geçmeden öldü. Ondan sonra da idareye oğlu Abdül-Melik geldi.

Yezid ölünce, İbnü'z-Zübeyr'in işi son derece büyüdü ve bütün islam memleketlerinde kendisine beyat yapıldı, bu sırada Ed-Dahhâk bin Kays, Dimeşk (Şam) ve çevresinde ona beyat ettiler. Bu beyattan Şamlılardan sadece az sayıda insan geri kalmıştı. Öyle ki Mervan bile İbnü'z-Zübeyr'e gelip ona beyat etmeye niyetlenmişti. Ancak Ümeyye oğullarının bazı taraftarları onu bundan vazgeçirdiler[391]. Bunun üzerine Halk Mervan'a halifelik beyatı yaptı. O da İbnu'z-Zübeyr'e muhâlefet edip, Şam ve Mısırı valilerinden aldı daha sonra da Irak'a göndermek üzere ordular hazırladı ve öldü. Ondan sonra oğlu Abdul-Melik işbaşına geldi ve Abdullah bin ez-Zübeyr tarafından Irak valiliğine tayin olunan Mus'ab bin ez-Zübeyr'i öldürdü. Irak'ı (geri) aldı ve buraya Haccac'ı zalimi vali olarak tayin etti. Daha sonra Haccac'ı Abdullah bin ez-Zübeyr ile savaşmak için Mekkeye (doğru) gönderdi. O da yedi aya yakın bir süre Mekkeyi muhasaraya aldı, sonunda da Abdullah bin ez-Zübeyr'e galip geldi. Ve onu (Hicri) 73. senesi Cemâziyel-evvel ayının onyedisinde öldürdü. İbnüz-Zübeyrin Halifelik süresi Dokuz sene idi[392].

---

[391] Bu açıklamaları İbni Hacer "Fethu'l-Bârî" de, Taberî, Halife b. Haygat ve Ebû Zür'a'nın tarihlerinden nakletmiştir.

[392] Bak. Mecmeu'z-Zevâid, 7/252; El-İsâbe, 2/311.

İBNU'Z-ZÜBEYR İLE ABDULMELİK ARASINDA GEÇEN VAKI'A

Biz bu son bölümü İbni Haldun'un İbnuz-Zübeyr ile Abdulmelik arasında geçen vakı'a ile ilgi söyledikleri ile bitirmeyi uygun gördük. (Ne varki) İbni Haldun açıklamasında yer verdiği güzel şeylerin yanında bir takım yanlış şeylere yer vermiştir. Biz de açıklamasını nakledeceğiz ve uygun olmadığını düşündüğümüz yerlerin ve bazı madelerin üzerinde notlar düşeceğiz.

İbni Haldun- daha önce kendisinden naklettigimiz ve Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın Yezid'e karşı ayaklanmasını naklettikten sonra diyor ki: İbnu'z-Zübeyr'de yaptığı kıyamda Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh) gibi düşünmüş ve onun zannettiği gibi zannetmişti. Ancak İbnü'z-Zübeyr'in gücünü tahmin etme konusundaki yanlışlığı, Hz. Hüseyin (Radıyallahu Anh)'ın yanlışından daha büyüktü. Zira (İbnüz-Zübeyrin kabilesi olan) Benî Esed. ne cahiliyye döneminde ne de İslâmiyet'in çıkışından sonra Ümeyye oğullarına Mukâvemet edemezlerdi.

Öte yandan Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ın Hz. Aliye karşı çıkışında olduğu gibi burada da her iki taraftan birinin hata ettiğini söylemekte mümkün değildir. Zira Hz. Ali ile Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'ınkinde hatalı olan tarafı icmâ belirlemiştir[397]. Bu konuda ise böylesi bir icmaya rastlamıyoruz.

---

[397] Burada icmâ'dan maksat, sahabe döneminden sonra gerçekleşen icmadır. Yoksa bu mesele sahabe döneminde ihtilaflı bir mesele idi. (Yani henüz kimin haksız olduğu konusunda icma oluşmamıştı.) İbnu'z-Zübeyr ile Abdulmelik meselesi ise böyle değildir. Zira bu meselede (kimin haksız olduğu ko-

şerhederken diyor ki, hadisteki "benden sonra" ifadesinden, gerçek sonralık (kesintisiz) manasının kastedilmiş olması en uygunudur. Zira Ebû Bekr es-Sıddık'tan Ömer bin Abdülazîz'e varıncaya dek halifelik yapanların toplamı 14 kişidir. Bunlardan ikisinin halifeliği geçerli olmamış ve bunlar uzun süre iş başında kalmamışlardır. Bunlar(dan biri) Yezidin oğlu Muâviye ve (diğeri ise) Mervan bin el-Hakemdir. Geriye 12 kişi kalıyor ki bunlar Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in ifade ettiği gibi peşpeşe idareye gelmişlerdir.

Ömer bin Abdul-Aziz 101. senesinde vefat etmişir. Onun vefatından sonra durumlar değişmiş (böylece) en hayırlı asır olan birinci asır sona ermiştir. Öte yandan hadiste geçen ***"Halkın üzerinde birleşecekleri"*** ifadesi meseleye gölge düşürmez. Zira bu vasıf (halkın tam manasıyla ittifakkı), sadece Hz. Ali'nin oğlu Hasan Radıyallahu Anh ve Abdullah bin ez-Zübeyr konusunda gerçekleşmemiştir. Fakat bununla beraber Bunların halifeliği sahihtir ve bunlara muhalefet edenlerin Halifeliğe hak kazanması ancak Hz. Hasan (Radıyallahu Anh)'ın işi (Muâviye'ye) bırakması ve İbnuz-Zübeyrin öldürülmesinden sonra gerçekleştiğine hüküm verilmiştir. Doğrusunu Allah daha iyi bilir[396].

---

2. Râfizilerin, mağarada olduğunu iddia ettikleri ve "Mehdi Muntazar" sıfatıyla çıkmasını bekledikleri 12 imam, tamamen bir hayal mahsulüdür. Zira tarihi olarak sabit olan odur ki, onun (sözde) babası olan El-Hasen El-Askeri çocuğu olmadan vefat etmiştir. Buna göre bunlar (oniki değil de) onbir kişidir.

3. Hadiste geçen "Halife" kelimesinden maksat, kendisinden öncekine halef olandır. Hadisin siyakından anlaşılan odur ki bu haleflik idarecilik ve ümmetin başında otorite sağlamaktır. Oysa ki söz konusu imamlardan sadece iki kişi (bu manada) idareci olmuşlar. Nitekim Buhari'nin rivâyetinde "Halife" ifadesi yerine "Emir" ifadesi yer almaktadır.

Fethu'l-Bari'de belirttiği gibi Süfyan bin Uyeyne şöyle rivâyet ediyor: "Halkı 12 adam idare ettiği sürece işleri (hep) yürüyecektir."

Bu son iki rivâyet "Halife" den maksadın ne olduğunu açıkça belirtmektedir(ler).

4. Ümmet onlardan bir tanesinin dahi üzerine cem olmamıştır. Ancak ümmetin takriben yarısı iki kişinin (Hz. Ali ve Hz. Hasan) üzerine cem etmiştir.

"Ümmetin onların üzerine cem olması" sözü rivayetlerin çoğunda sabit olmamasına rağmen Hafiz İbni Hacer El-Askalânî'nin Fethu'l-Bârî'de söylediği gibi sahih senetle sabit olan bir ilavedir. Hulâsâ hadiste geçen kelimelerin çoğu dikkat edersek, Râfizilerin bu istidlalini çürütür.

[396] Fethu'l-Bari, 13/183.

büyük delildir. Mervan'a yapılan beyatta olduğu gibi[399] ehli hall vel akd'ın[400] hazır bulunmayışından sahabelerin çoğu İbnu'z-Zübeyr'e yapılan beyatın geçersiz olduğu görüşündedir. İbnu'z-Zübeyr'in durumu Mervan'ınki gibi değildir.

Hakkın kesin olarak hangi tarafta olduğu hernekadar belli olmasa da, tümü müctehid oldukları için zahire göre yaptıkları hak olarak kabul edilir. Yukarıdaki açıklamamızdan da anlaşıldığı gibi İbni Zübeyr'in öldürülmesi fıkıh kaidelerine göre olmuştur[401]. Bununla beraber hakkı araması ve iyi niyetliliğinden dolayı sevab almış ve şehit olmuştur.

---

için, ona da beyat eder. Yezid'den sonraki ihtilaflı dönemde İbnu'z-Zübeyr'in şehid edilinceye ve hükümdarlık tümüyle Abdulmelik'in eline geçinceye kadar, kimseye beyat etmez. Abdulmelik hükümdarlığı eline geçirince önce beyat eder. Halkın Abdulmelik üzerine ittifak ettikleri zaman geçen sözün anlamı işte budur. Fethu'l-Bârî, 13/165.

399 Eğer İbni Haldun'un bundan maksadı "ehli hall vel akd" ın tümüyse bu doğru değildir. Zira onların tümü ne İbni Zübeyr'in ve ne de Mervan'ın beyatına hazır bulunmamışlardır. Eğer maksadı onların çoğunluğuysa bu çoğunluk Şam ehlinin bazısının dışında İbni Zübeyr'in beyatında hazır bulunmuşlar. Hatta Mervan'ın kendisi de Beni Ümeyye taraftarlarından bazılarının onu vazgeçirmeseydiler, beyat etmeyi düşünmüştü.

400 Bu sözün manası ne olabilir: Eğer onun maksadı Mervan'ın beyatına "Ehli hall vel akd" ın hazır bulunmaları ise bu doğru değildir. Çünkü; onların ne tümü ne de çoğu hazır olmamışlardır. Eğer onun maksadı Mervan'ın beyatına ehli hall vel akd bulunmayışı gibi ise bu doğru değildir." sözünde neyi kasdettiği anlaşılmamaktadır. Her iki ihtimal üzerine de "İbni Zübeyr'in durumu Mervan'ınki gibi değildir" sözü doğru olmaz.

401 Fıkhî kaidelere göre oluşu: Abdülmelik ehli hall vel akd'ın tümü hazır olmayışından ve kendisinin daha güçlü olduğunu düşünerek İbni Zübeyr'e yapılan beyatın geçersiz olduğunu görüyordu. Dolayısıyla kendini hilafet makamına daha uygun görüyor ve müslümanların birliğini sağlamak için hilafetin başkasından alınıp kendisine verilmesinin gerekli olduğu görüşündeydi. Her nekadar cumhur'a göre bu görüşünde yanılmışsa da.

Yezide gelince onun hatalı olduğunu kendi fasıklığı belirlemiştir. İbnuz-Zübeyre karşı gelen Abdulmelik adalet bakımında büyük bir insandır.

İmam Malik'in onun (Abdulmelik) fiiliyle delil getirmesi İbni Abbas ve İbni Ömer'in Hicaz'da bulunduklarında İbnü'z-Zübeyr'e değil de[398] Abdulmelik'e beyat etmeleri onun adaletini gösteren en

---

nusunda) ne sahabe döneminde, ne de onlardan sonraki dönemde icma gerçekleşmemiştir. Sahabe döneminde İbni Abbas, İbni Ömer ve İbnu'l-Hanefiyye gibiler iki taraftan birine beyat etmemişlerdir. Sahabe döneminden sonra da -hemekadar büyük çoğunluk İbnu'z-Zübeyr tarafının haklı olduğunu savunsalar da- mesele ulema arasında ihtilaflı bir mevzu olagelmiştir.

398 Bu doğru değildir. İbni Haldun'un Tarih kitabının 3/27-28'de belirttiği gibi İbni Abbas ve İbni Zübeyr ve Abdulmelik'e beyat etmemişti. İbni Kesir diyor ki; İbni Zübeyr ile Abdulmelik ihtilaf çıkınca İbni Abbas ve Muhammed b. Hanefiyye insanlardan uzak kaldılar. İbni Zübeyr kendisine beyat etmeye çağırdıysa da onlar kabul etmediler. Ve şöyle dediler: "Bizler ne sana beyat ederiz ve ne de karşı çıkarız. Taif'e çıktılar. İbni abbas iki sene hiç kimseye beyat etmedi. (El-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/305-306). İbni Kesir, İbni Zübeyr'in onları beyata zorlamak hususunda inanılmayacak bazı şeyler zikretmişse de, ancak 278. sahifede bunları reddetmiştir. İbni Abbas Abdülmelik'in hükümdarlığında iki seneden fazla yaşamadı. Çünkü Abdülmelik'in hükümdarlığı Ramazan ayının üçü H.65 yılında başlamıştır. İbni Abbas'ın vefatı ise H.68 yılında olmuştu.

Keza İbni Ömer de İbni Zübeyr şehid olana dek onlardan birisine beyat etmedi ve sonra Abdulmelik'e beyat etti. Abdullah b. Dinar diyor ki; Halkın Abdulmelik üzerine ittifak ettikleri dönemde, İbni Ömer'in yanında hazır bulundum. O dediki; Gücümün nisbetinde Allah ve Resulullah'ın sünnetleri üzerine Emiru'l-Mü'minin Abdulmelik'e semi' ve taatla kabul ettiğini ve benim anlattıklarım da aynı şekilde oğullarımızın da kabul ettiklerini yaz. (Buhari rivâyet etmiştir.)

İbni Hacer "Fethu'l-Bari" adlı eserinde diyor ki; Abdullah b. Ömer daha önce Hz. Ali ile ve Hz. Muâviye (Radıyallahu Anh)'a beyat etmekten imtina ettiği gibi İbni Zübeyr ve Abdulmelik'in ihtilafa düştükleri dönemde de her ikisine de beyat etmekten imtina etmiştir. Hz. Muâviye (r.a.) Hz. Hasan b. Ali'yle anlaşıp ve halkın da onun üzerine ittifak ettiğinde ona beyat eder. Hz. Muâviye'nin vefatından sonra halkın (oğlu) Yezid üzerine ittifak ettikleri

KAYNAKLAR

Kitabın İsmi	Kitabın Yazarı	Basım Yeri
1- HADİS KİTAPLARI		
1. Kütüb-ü Sitte		
2. Es-Sünenu'l-Kübra	Beyhâkî	Dâru'l-Ma'rife
3. Fethu'r-Rabbânî fî tertibi müsnet Ahmed İbni Hanbel eş-Şeybânî	Abdurrahman El-Bennâ	Darû İhyaü't-Tûras
4. El-Müstedrek	Hâkim	El-Arabî
5. Mişkatü'l-Mesabih (metnû mirkatu'l-mefatihin) kenarında	Tebrizi	Darûl Ma'rife
6. Mecmeu'z-Zevâid	Heysemî	Darûl'-Kitâbu'l-Arabî
7. Mevâridü'z-Zam'ân	Hâfız Heysemî	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye
8. El-Metâlibu'l-Âliye	Hâfız Askalânî	El-Matbaatü'l-Asriyye Kuveyt
9. Teysiru'l-Vüsûl	Abdurrahman İbnu Deyba' Eş-Şeybânî	Daru'l-Ma'rife
2- TEFSİR KİTAPLARI		
1. 1. Tefsiru İbni Kesir		Daru İhyau Kutubul Arabiyye
2. El-Câmiu Li Ahkamu'l-Kur'an	Kurtûbî	Daru Kutubu'l-Arabiyye
3. Mefâtihu'l-Ğayb	Fahreddin Er-Râzî	Daru Tebaatü'l-Amire Measir
4. Et-Tahrir ve't-Tenvir	İbni Âşûr	Eddarud Tunusiyye Hinneşşir
5. Revâiûl Beyân	Sabûnî	Dersaadet
6. Ahkâmu'l-Kur'ân	İbnü'l-Arabî	Daru İhyau Turasi'l-Arabî

İbni Haldun çok güzel bir açıklamayla devam ediyor. Biz de kitabımızı bu güzel açıklamasıyla bitiriyoruz. O devamla;

Selefimiz olan sahabe ve tabiinlerin fiillerinin, üzerine hamledilmesi gereken şey budur. Zira onlar ümmetin seçkin kişileridirler. Eğer biz onları kötüleyip hedef seçersek kim adaletli kalır. Üstelik Resûlullah (Salallahu Aleyhi Vesellem) bir hadislerinde diyorlarki: "İnsanların en iyileri benim asrımdakilerdir. Daha sonra onlardan sonra gelenlerdir. Bu iki veya üç defa tekrar etti. Daha sonra yalan yayılır." İşte böyle, iyiliği birinci ve onu takip eden asra hass kılmıştır.

Sakın ola ki, içinde olanları herhangi bir (sahabe) hakkında kötü düşünerek hakaret eder olma. Onlardan meydana gelen herhangi bir şeyde şüpheyle barak kalbini teşviş etme ve mümkün mertebe onlara doğru ve hak yolları bulmaya çalış. Zira onlar buna en layık olan kimselerdir. İhtilafa düştükleri anlar ancak delilden kaynaklanmıştır. Öldürmeleri ve ölmeleri ancak cihad ve hakkı izhar etme yolunda olmuştur.

Bununla beraber herkes onlardan istediği kişiyi seçip kendine imam ve rehber edinmesi için, ihtilaflarının onlardan sonrakı ümmet için rahmet olduğuna itikad et. Bunu kavra ve Allah Teala'nın yarattıklarındaki ve kainattaki hikmetini öğren. Bilki O herşeye kadirdir. Sığınmak ve dönüş sadece O'nadır. Allah Teala en iyi bilendir[402].

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd, Peygamber (Sallallahu Aleyhi Vesellem) Efendimize, aline ve ashabına salatu selâm olsun.

[402] İbni Haldun, Mukaddime, 217-218.

5- TARİH KİTAPLARI

1. Tarihu'l-Ümem ve'l-Mulûk	Taberi	
2. El-Kâmil Fi't-Tarîh	İbn-i Esir	Daru'l-Fikir
3. El-Bidâye Ve'n-Nihâye	İbn-i Kesir	Mektebetu'l-Ma'rife
4. El-Mübteda ve'l-haber	İbnu Haldun	
5. Murûcu'z-Zeheb	Mes'udî	
6. Tarihü'l-Ya'kûbî		
7. Tarihu Halife İbn-i Hayyad		Daru'l-Fikir
8. Tarihu Hulefâ	Suyutî	Matbaatu'l-Medeni Kahire
9. Tarihu'l-Hamîs	Diyarbekrî	Muessetuşşa'ban hinneşır ve't-tevzi
10. El-Hulefau'r-Raşidîn	Abdulvahhap Neccâr	
11. Târihu Sadrı'l-İslâm ve'd-Devletu'l-Emeviyye	Ömer Feruh	
12. El-İmâme ve's-Siyâse	İbn-i Kuteybe	
13. El-Murtedâ	Nedevî	Daru'l-Kalem Dumeşk
14. El-Abkâriyyât	M. Akkâd	
15. Tahzîru'l-Abkarî	Muhammed El-Arabî Et-Tebbânî	Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye
16. Halid Bin Velid	Sadık İbrahim Arcûn	Mektebetu'l-Killiyatu'l-Ezheriyye
17. Hayâtu'l-Elbânî	Muhammed bin İbrahim eş-Şeybanî	Daru's-Selefiyye

6- ALİMLERİN HAYATI VE RAVİLERİN DURUMUNU BELİRTEN KİTAPLAR

1. Et-Tebakâtu'l-Kübrâ	İbni Saad	Daru Sadr
2. Tabakat	Halife İbni Hayyât	Daru'l-Fikir
3. el-İstîâb fi ma'rifetil Ashâb İbnu Abdulber bihamişil İsâbe Kenarında		Daru İhyautturas

3- HADİS ŞERHLERİ

1. Fethu'l-Bârî	Hafız Askalani	Matbaatu'l-Behiyye
2. Umdetu'l-Kârî	Aynî	Daru İhyau Turasi'l-Arabi
3. İrşâdü's-Sârî	Kastalanî	Daru İhyau Turasi'l-Arabi
4. El-Minhâc Şerh-ü Müslim	Nevevî	Daru'l-Fikir
5. Mirkâtu'l-Mefâtih Şerhu mişkâtu'l-Mesâbîh	Ali Kâri	Daru İhyau Turas
6. Feydu'l-Kâdir	Münâvî	Mektebetu't-Ticariyeti'l-Kubrâ

4- TAHRİC KİTAPLARI

1. Ed-Dirâye Fî Tahrici Ehâdisi'l-Hidâye	Askalânî	Daru'l-Ma'rife
2. Et-Telhisu'l-Habîr fî tahrîci ehâdisi şerhi'l-kebir	Askalânî	Mektebetu'l-Külliyyati'l-Ezheriyye
3. Tahricu Ehâdisi'l-Keşşâf Bizeyli'l-Keşşâf'ın dibinde (Beraber)	Askalânî	Daru'l-Kitabu'l-Arabî
4. Keşfu'l-Hafa	Aclûnî	Daru İhyau Turasu'l-Arabi
5. Tenzihu Şeri'ati'l-Merfûa	Kettânî	Mektebetu'l-Kahire
6. Tezkiretu'l-Mevduat	Fettenî	Daru İhyau Turasu'l-Arabi
7. El-Masnû fî mağrifetu'l-mevdû bi tahkiki Ebi Ğudde	Ali Kari	Müesseseturrisâle
8. El-Menârü'l-Munif Bi tahkiki Ebi Ğudde	İbni Keyyim	
9. El-Fevaidu'l-Mecmua	Şevkâni	Matbaatu sünnetu'l-Muhammediyye

10. Et-Ta'likat ale'l-Avâsim	Muhibuddin El-Hâtib	El-Matbaatu'l-Selefiyye
11. Es-Sevâiku'l-Muhrike	İbnu Hâcer Heytemî	Mektebetu'l-Kahire
12. El-Muntekâ Minhâci'l-İtidâl	Zehebî	
13. Tathiru'l-Cenân ve'l-Lisân	İbnu Hâcer Heytemî	Mektebetu'l-Kahire
14. Muhtasar Et-Tuhfetu İsnâ Aşeriyye	Mahmud Şükrü El-Âlûsî	İhlas Vakfı
15. El-Beyyinât fi Reddi Alâ Ebâtîli'l-Müracaât	Mahmud Ez-Zûbî	

8- FIKIH KİTAPLARI

1. el-Muğnî	İbnu kudame	Mektebetu'r-Riyad El-Hadise
2. Minhacu't-Talibin	Nevevî	
3. Tuhfetu'l-Muhtac	İbnu Hâcer Heytemî	Daru's-Sadr
4. Fethu'l-Kâdir	İbnu Humam	Dâru İhyâu Turasu'l-Arabî
5. Reddu'l-Muhtâr	İbnu Humam	Dâru İhyâu Turasu'l-Arabî
6. El-Ahkâmu's-Sultaniyye	Mâverdî	Mektebetu A'lamu'l-İslâmî
7. Giyasu'l-Umem	İmâmu'l-Harameyn El-Cuveynî	El-atar Kulliyetu'ş-Şeriâ
8. Fetavâ	İbnu Salah (Yazan. Muhammed Özdemir)	El-Mektebetu'l-İslâmiyete

9- KARIŞIK KİTAPLAR

1. Mecmuu'l-Fetavâ	İbnu Teymiye	
2. Tedrîbu'r-Râvi	Suyûtî	Dâru'l-Fikir
3. Fethu'l-Muğîs	Sehâvi	Dâru'l-Emam Taberî
4. Mucelletu'l-Ezher		
5. Makalatu'l-Kevserî		Matbaatu'l-Envar bi'l-Kahire

4. Üsdü'l-Ğâbe	İbnu Esir	Daru'l-Fikir
5. El-İsâbe fi ma'rifeti's-Sahabe	Hâfız Askalânî	Daru İhyauturasu'l-Arabî
6. Erriyâdü'n-Nadire fi Menâkibi'l-Aşere	Muhyiddin Taberî	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye
7. Tehzibu'l-Esmâi vellugâti	Nevevî	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye
8. Et-Tabakatu'l-Kübrâ	İbni Sebkî	Daru'l-Ma'rife
9. Zehâiru'l-Ukba fi Menakibi Zevi'l-Kurbâ	Muhibüddin Taberî	Daru'l-Ma'rife
10. Mizânu'l-İtidal	Zehebî	Daru'l-Fikir
11. Lisânu'l-Mizân	Askalânî	Muessesetu'l-Alami
12. Tehzibu't-Tehzîb	Askalânî	Daru İhyau Turasu'l-Arabî
13. Takribu't-Tehzib	Askalânî	Daru'l-Baz
14. Kanûnu'l-Meyduat	Kettânî	Daru İhyau Turasu'l-Arabî

7- AKAİD - MEZHEP - DİNLER HAKKINDA KİTAPLAR

1. Şerhu Akidetu't-Tahâviyye	İbni Ebi'l-İz	El-Mektebu'l-İslâmî
2. Şerhu'l-Mekâsid	Teftezânî	İstanbul
3. El-İktisad fi'l-İ'tikad	Gazali	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye
4. El-Musâmere Şerhu'l-Musâyere	İbnu Humam	El-Matbaatü'l-Kubra El-Emiriyye
5. Temhîdu'l-Evâil	El-Kâdi Ebu Bekir El-Bâkıllânî	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye
6. El-Milel ve'n-Nihal	Şehristânî	Mektebetü Mustafa El-Bâbî
7. el-Fisal fi'l-Ehvai ve'n-Nihal	İbnu Hazm	Dâru'l-Ma'rife
8. Minhâcu's-Sunne	İbnu Teymiye	El-Matbaatu'l-Kubra El-Emiriyye
9. El-Avâsım Mine'l-Kavâsım	El-Kâdi Ebu Bekir İbnu'l-Ârabî	El-Matbaatu'l-Selefiyye

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İTHAF iii
ESER HAKKINDA iv
ÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ v
ÖNSÖZ vii
BÜYÜK İSLÂ ÂLİMİ YAZAR VE DÜŞÜNÜR ES-SEYYİD EBU'L-HASEN ALİ EL-HASENÎ EN-NEDVÎ'NİN TAKRİZİ ix
BİRİNCİ MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ xi
TAKRİZ xiii
MUKADDİME 2
SAHÂBÎNİN TANIMI 2
SAHÂBÎNİN FAZİLETİ HAKKINDA BAZI HADİSLER 4
SAHÂBÎLERİN ADALETİ VE ÂLİMLERİN BU HUSUSTAKİ AÇIKLA ALARI 8
- Hâfız İbni Hacer El-Askalânî'nin Açıklamaları 8
- Tahâvî'nin Açıklaması 11
- Allâme Kurtubî'nin Açıklaması 11
- Taftazânînin Açıklaması 12
- İbni Hacer El-Heytemî'nin Açıklaması 12
- İmam-ı Gazâlî'nin Açıklaması 13
- İmam-ı Nevevî'nin, Sahâbenin İhtilâfı Hususundaki Tarafların Düşüncelerini Açıklaması 17

İSLÂ TARİHİNİ DEĞERLENDİRMEDE ÖNEMLİ ÖLÇÜLER 19
İslâm Tarihini Değerlendirmedeki Önemli Ölçülerin 11 Maddede Açıklanması 19
Zayıf Hadislerin Tarih Hususunda Delil Olması 19
Eshâbı Kirâmın Adâletine Ters Düşen Bütün Rivayetlerin Sahih Olmayıp Veya Müevvel Olması 19

6. Mukaddimetu İbnu Haldûn		Dâru İhyâu Turasu'l-Arabî
7. Nehcü'l-Belâğa	Er-Rida ve'l-Murteda	El-Mektebetu't-Ticariyetü'l-Kübra
8. Şerhu Nehcü'l-Belâğa	İbnu Ebi'l-Hadîd	
9. El-İhkam fi Usûlu'l-Ahkâm	İbni Hazm	Daru Kutubu'l-İlmiyye
10. El-Farku Beyne'l-Fırâk	Abdulkâhir El-Bağdâdî	Mektebetü'd-Daru'l-Turâs

11. Mukaddimetu'l-Kevseri li'l-Mukaddimati el-hemse ve'l-ışrin min delaleti'l-hâizin

12. En-Nazaratu Siyasetu'l-İslâmiyye	Muhammed Diyauddin Er-Reyyis	Mektebetu'd-Daru'l-Turâs
13. Hukuku Ali Beyt	İbni Teymiye	Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye

10- LÛGAT KİTAPLARI

1. Lisânu'l-Arab	İbni Manzûr	
2. El-Kâmusu'l-Muhit	El-Feyruz Abâdî	
3. Tâcu'l-Ârus Şerhu'l-Kâmus	El-Murteda Ez-Zebîdî	
4. Nihâyetu'l-Ğârib	İbnu'l-Esir	Dâru İhyâu't-Turâsu'l-Arabiyye
5. El-Muğredat	Er-Rağip	Dâru'l-Ma'rife

DÜZELTME:119.sahifenin dipnotunun sonunda hata vardır. Doğrusu böyledir:

"Bu makalenin özeti Suudi Arabistan'da çıkan Müslimun adlı gazetenin 653. sayısında, Cuma günü Rebiul Ahirin 5. günü hicri 1418 yılında yayınlanmıştır."

RESÛLULLAH (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLAFETİNE DAİR AÇIK BİR BEYANDA BULUNMUŞ MUDUR? 47
Hz. EBÛ BEKİR (RADIYALLAHU ANH)'IN HALİFELİĞİNİN KEYFİYETİ VE YAPTIĞI BÜYÜK İŞLER 50
Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLÂFETİ ÜZERİNDE İCMÂ'IN OLUŞMASI ... 57
Hz. ALİ'NİN HAZRETİ EBÛ BEKİR'E BİATI (RADIYALLAHU ANHÜMÂ) 58
Hz. FÂTIMA'NIN HZ. EBÛ BEKİR'E DARILMASI 65
SA'D BİN UBÂDE'NİN Hz. EBÛ BEKİR'İN HALİFELİĞİNE KARŞI TAVRI 67
Hz. EBÛ BEKİR (RADIYALLAHU ANH)'IN İSLÂM'A YAPTIĞI BÜYÜK HİZMETLER 69

İKİNCİ FASIL
MÜMİNLERİN EMÎRİ Hz. ÖMER b. HATTÂB HAKKINDADIR

A) Hz. ÖMER (RADIYALLAHU ANH)'IN FAZİLETLERİ 71
B) Hz. ÖMER'İN HALİFE OLUŞU 72
C) RESÛLULLAH (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN HASTALIĞININ ARTTIĞI ANDA YAZMAYA NİYETLENDİĞİ YAZI 74
Hz. Hâlid bin Velid'in, Malik bin Nüveyre'yi Öldürme Hâdisesinin Tahkîki 81
Hz. ÖMER'İN Hz. HÂLİD'İ ORDU KOMUTANLIĞINDAN AZLETMESİNİN SEBEBİ 93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (FASIL)
EMİR'ÜL-MÜMİNİN Hz. OSMAN B. AFFAN

Hz. OSMAN'IN FAZİLETLERİ 97
Hz. OSMAN'A YAPILAN BEY'AT VE BU BEYAT KONUSUNDA İTTİFAKIN OLUŞMASI 104

Sahabelere Ta'n Eden Rivayetlerin Çoğunun Ya Tümüyle Yalan Veya Muharref Olması 22
Mevzû (Uydurma) Hadislerin Önemli Bazı Alametleri 23
Nehcü'l-Belâğa Adlı Kitaptaki Rivayetlerin Çoğunun Mevzû Olması 24
Tarihçilerin Üç Gruba Ayrılması 25
Birinci Grup Yalancılar 25
Rafizilerin Rivayetlerinin Kabul Edilmemesi 25
Rafizilik ve Şiilik Arasındaki Fark 26
İkinci Grup: Hem Sahih, Hem Zayıf, Hem de Mevzu Hadisleri Zikreden Güvenilir, İnsaflı ve Büyük Alim Olanlar ve Bu Zikirlerinin Sebebi 27
Üçüncü Grup: Doğruyla-Yalanı Birbirine Karıştırarak Hem Birinci Hem de İkinci Gruptan Tarih Bilgileri Alan Tarihciler 30
Siyer ve Tarihçilerin Rivayetlerinde Esnek Davranmaları 30
Üçüncü Grup Tarihçilerden Bazıları 31
İbni Kuteybe'ye İsnat Edilen El-İmâme ve's-Siyâse Adlı Kitabın Durumu 32
Sahabelerin Hepsinin Adâleti Hususundaki Mukaddimenin Evvelinde Geçen Hadislerin, Buhârî ve Müslim'deki Hadisle Çelişmesinin Açıklanması 35
MUKADDİMENİN SON BÖLÜMÜ 35

BİRİNCİ FASIL
RESÛLULLAH'IN HALÎFESİ
Hz. EBÛ BEKİR ES-SIDDIK

Hz. EBÛ BEKR ES-SIDDIK'IN FAZİLETLERİ 39
Hz. EBÛ BEKİR'İN HİLÂFETİNİ AÇIKÇA BELİRTEN VE BUNA İŞARET EDEN NASSLAR 44

4- Hz. OSMAN'IN KORULUKLAR KURMASI 149
5- Hz. OSMAN'IN EBÛ ZERR'İ RABEZE'YE SÜRGÜN ETMESİ 149
6- Hz. OSMAN'IN EBÛ'D-DERDÂ'YI ŞAM'DAN ÇIKARMASI 151
7- Hz. OSMAN'IN EL-HAKEM BİN EBİ'L-ÂS'I (MEDİNE'YE) GERİ GETİRMESİ 152
8- Hz. OSMAN'IN NAMAZI KISALTMAYI TERK ETMESİ ... 154
9- Hz. OSMAN'IN, İLERİ GELEN SAHABİLERİ GÖREVDEN ALMASI 155
10- Hz. OSMAN'IN, AKRABALARINA İDARECİLİKLER VERMESİ 156
Hz. OSMAN'IN İDARECİLERİ HAKKINDA AÇIKLAMALAR 158
Hz. Muâviye Hakkındaki Açıklamaları 158
Abdullah bin Amir bin Küreyz Hakkındaki Açıklamaları 159
Mervân bin Hakem ve Onun Hakkındaki Güvenilir Alimlerin İyi Düşünceleri 159
Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serh Hakkındaki Açıklamaları 163
Velid bin Ukbe bin Ebi Muayyıt Hakkındaki Tenkitler 165
VELİD BİN UKBE'NİN HAYATINDAN BİR BÖLÜM VE BÜYÜK BİR KOMUTAN VE İDARECİ OLDUĞU 167
Âyetin Velid bin Ukbe Hakkında Nazil Olup Olmaması Hakkındaki Açıklamalar 170
VELÎD'İN İÇKİ İÇMEKTEN DOLAYI "HAD" CEZASI ALMASI .. 175
11- Hz. OSMAN'IN BEYTÜLMAL'DA İSRAF ETTİĞİ İDDİASI 177
12- Hz. OSMAN'IN UHUD SAVAŞINDAN KAÇMASI VE BEDİR İLE BİATU'R-RIDVÂN'DA BULUNMAMASI 181
13- Hz. OSMAN'IN UBEYDULLAH'A KISAS UYGULAMAMASI 181
VAHŞÎ (RADIYALLAHU ANH) VE İÇKİ 183
SA'LEBE BİN HÂTIB'IN KISSASI 187

OSMAN (RADIYALLÂHU ANH)'IN ADÂLETİ, İYİLİKLERİ 107
Hz. OSMAN (RADIYALLAHU ANH)'IN ALEYHİNDE PROPAGANDA VE KIŞKIRTMALARIN BAŞLAMASI VE BU KIŞKIRTMALARIN KAYNAKLARI 109
Bu Kışkırtmaların İki Ana Sebebi 112
1- Kendine Güvenen ve İslâm'a Fazla Hizmet Vermeyen Bazı Araplar 112
2- Fitnenin Başı Olan, Plâncı, Munafık-Yahudi İbni Sebe ve Onun Hedefleri 115
Ebu'l-Hasen en-Nedvî'nin, İbni Sebe'nin Planında Başarılı Olması Hakkındaki Görüşü 117
M. Zâhid el-Kevserî'nin, İbni Sebe'nin Varoluşunu Isbatlaması 118
Râfizî Akidelerinden Olan Ric'atın Açıklanması 119
BÜYÜK SAHÂBÎLERİN DİLİNDEN MEKTUPLARIN UYDURULMASI 123
MEMLEKETLERDEN ASKERLERİN Hz. OSMAN'A GELMESİ ... 125
Hz. OSMAN'IN VE BÜYÜK SAHÂBİLERİN BUNLARI İKNÂ ETMESİ VE BUNLARIN MEMLEKETLERİNE DÖNMESİ 125
İSYANCILARIN MEKTUBU GÖRÜNCE TEKRAR MEDİNE'YE DÖNÜP BAŞKALDIRMALARI 129
BU MEKTUBUN İSYANCILAR TARAFINDAN UYDURULMASI . 131
Hz. OSMAN'IN KUŞATMA ALTINA ALINMASI VE ÖLDÜRÜLMESİ 135
MEDİNE'DE SAHABÎLERİN İLERİ GELENLERİNDEN PEK ÇOK KİMSE BULUNDUĞU HALDE Hz. OSMAN'IN ÖLDÜRÜLMESİ OLAYI NASIL GERÇEKLEŞTİ? 141
İSYANCILARIN Hz. OSMAN'IN ALEYHİNE TENKİT ETTİKLERİ HUSUSLAR 143
ÖNE SÜRDÜKLERİ BU HUSUSLARIN GERÇEK YÜZÜ 145
1- Hz. OSMAN'IN AMMÂR BİN YÂSİR'İ DÖVMESİ 145
2- İBNİ MES'ÛD'U DÖVMESİ VE MAAŞINI VERMEMESİ ... 146
3- Hz. OSMAN (RADIYALLAHU ANH)'IN KUR'AN'I BİRLEŞTİRMESİ 148

EBÛ MÛSÂ EL-EŞ'ARÎ 251
AMR BİN EL-ÂS 252
Hz. ALİ İLE Hz. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN (SÖZDE) LÂNETLEŞMESİ KONUSUNUN İNCELENMESİ 255
Hz. ALİ (RADIYALLAHU ANH) HAKKINDA AŞIRI GİTMEK VE RÂFİZÎ MEZHEBİ'NİN KAYNAĞI 257

BEŞİNCİ FASIL
EMÎRU'L-MÜ'MİNÎN EL-HASAN BİN ALİ Hz. HASAN'IN FAZİLETLERİ

HASAN RADIYALLAHU ANH'A BEY'AT EDİLMESİ 265
Hz. Ali (Radıyallahu Anh)'ın Kabrinin Aslen Nerede Olduğunun Beyânı 265
HASAN (RADIYALLAHU ANH) İLE MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH) ARASINDAKİ ANLAŞMANIN GERÇEKLEŞMESİ 267
HASAN (RADIYALLAHU ANH)'IN ZEHİRLENEREK VEFAT ETMESİ VE ONU KİM ZEHİRLEDİ? 269

ALTINCI FASIL
EMÎRU'L-MÜ'MİNÎN MUAVİYE BİN EBÎ SÜFYÂN HZ. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN FAZİLETLERİ

MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH) RÂŞİD HALİFELERDENDİR 285
Peygamberimiz'den Sonraki Hilâfet Hakkındaki Çelişkili İki Hadisin Arasını Cemetmek 287
İbni Haldûn'da Asabiyyet Mefhumu 288
Hz. MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN OĞLU, YEZİD'E "VELİ AHDLİK" VERMESİ 291
A) İSLÂM'A GÖRE VELİAHD EDİLMENİN HÜKMÜ 291
B) Hz. MUAVİYE'NİN YEZİD'İ VELİAHT OLARAK TAYİN ETMESİNİN SEBEBİ 293
MUHAKIK İBNİ HALDÛN'UN KONU İLE İLGİLİ AÇIKLAMASI 299

DÖRDÜNCÜ FASIL
EMÎRÛ'L-MÜ'MİNİN ALİ BİN EBİ TALİP (RADIYALLAHU ANH)

A- Hz. ALİ'NİN FAZİLETLERİ 193
BU HADİSLERİN BAZISINA BİR AÇIKLAMA 195
Hz. ALİ'DEN NAKLEDİLEN VE PEYGAMBER (SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM)'İN VEFÂTINDAN SONRA KENDİSİNİN HALİFE OLMASINI BELİRTEN HER HANGİ BİR VASİYETTE BULUNMADIĞINI İFADE EDEN SÖZLERİ 199
ULEMÂ'NIN BUNUNLA İLGİLİ AÇIKLAMALARI 203
İbn-i Teymiyye'nin Râfizîlerin Delil Getirmede İzledikleri Yolu İzâh Eden Güzel Beyânı 204
el-Müracaât Adlı Kitabın Değerlendirilmesi 204
"SEKALEYN" HADİSİ ÜZERİNE BİR AÇIKLAMA 205
Hz. ALİ'NİN, KENDİSİNDEN ÖNCEKİ ÜÇ HALİFEYE VE ONLARIN HALİFELİĞİNE KARŞI TAVRI 211
Hz. ALİ'NİN HAYATINA KISA BİR BAKIŞ 219
RESÛLULLAH'IN SAHABELERİ ARASINDA ÇIKAN İHTİLAFLARDAN BAHSETMEMEK 221
"SAHABELER ARASINDA GEÇEN OLAYLARI DİLE GETİRMEME GEREKLİLİĞİ" UMUMİ DEĞİLDİR 225
Hz. ALİ'YE BEY'AT EDİLMESİ 227
Hz. ALİ İLE MUÂVİYE ARASINDAKİ İHTİLÂF VE HER İKİSİNİN MES'ELEYE BAKIŞI 229
"ASHÂB-I CEMEL" (AİŞE TALHA VE ZÜBEYR)'İN BASRAYA GİTME KONUSUNDA ANLAŞMASI 233
"ASHÂBI CEMEL" (TALHA, ZÜBEYR, Hz. ÂİŞE)'NİN BASRA'YA GİTMESİ 237
Hz. ALİ (RADIYALLAHU ANH)'IN BASRA'YA ÇIKIŞI 239
SIFFÎN VAK'ASI 243
TAHKİM KONUSUNUN GERÇEK YÜZÜ VE BİR ÇOK KİTAPDA GEÇTİĞİ GİBİ OLMAMASI 245

Hz. MUÂVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN HÜCR VE ARKADAŞLARINI ÖLDÜRMESİ.....
Hz. MUAVİYE (RADIYALLAHU ANH)'IN ZİYÂD'I "İSTİLHAK" ETMESİ (Onu Ebû Süfyanın Evlatları Arasına Katması)
HÂTİME .....
HALİFEYE KARŞI ÇIKMAK .....
HÜSEYİN BİN ALİ (RADIYALLAHU ANH) VE ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN YEZİD'E KARŞI AYAKLANMASI .....
ZÂLİM HALİFEYE KARŞI ÇIKANLARLA SAVAŞMANIN HÜKMÜ .....
Hz. HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH) İLE YAPILAN SAVAŞIN VE ONU ÖLDÜRMENİN HÜKMÜ .....
MUHAKKIK İBN-İ HALDÛN'UN Hz. HÜSEYİN'İN KIYÂMI VE ÖLDÜRÜLMESİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMASI.....
YEZİD'İN DURUMU.....
Hz. HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH)'IN ÖLDÜRÜLMESİ VE YEZİD'İN BU KONUDAKİ TUTUMU .....
YEZİD'E LÂNET OKUMA.....
HÜSEYİN (RADIYALLAHU ANH)'IN ÖLDÜRÜLMESİ OLAYINI VE SAHABELER ARASINDA ÇIKAN OLAYLARI TOPLANTILARDA ANLATMANIN HÜKMÜ .....
EMİRÜL-MÜMİNİN ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR (RADIYALLAHU ANH).....
ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN DURUMU.....
ABDULLAH BİN EZ-ZÜBEYR'İN HALİFELİĞİ .....
Râfizîlerin 12 Masum İmâmın Varlığına Dâir Delil Olarak Getirdikleri Hadisin Delil Olmaması.....
İBNU'Z-ZÜBEYR İLE ABDULMELİK ARASINDA GEÇEN VAKI'A
İbni Haldûn'un İbnu Zübeyr İle Abdülmelik Arasındaki Vakıa Hakkındaki Açıklamalar ve Tenkitler .....
KAYNAKLAR .....
İÇİNDEKİLER.....